

Hallituksen esitys eduskunnalle naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Istanbulissa toukokuussa 2011 tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Lisäksi ehdotetaan muutettaviksi rikoslakia ja ulkomaalaislakia.

Yleissopimuksen tavoitteena on naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen ja poistaminen, väkivallan uhrien suojeleminen sekä väkivallan tekijöiden saattaminen edestavastuuseen. Yleissopimusta sovelletaan kaikkiin väkivallan muotoihin, perheväkivalta mukaan lukien. Sopimuksen tavoitteena on edistää kaikkien naisiin kohdistuvien syrjinnän muotojen poistamista sekä naisten ja miesten välistä tosiasiallista tasa-arvoa. Sopimus edellyttää osapuolten ottavan sukupuolinäkökulman huomioon sen täytäntöönpanossa ja vaikutusten arvioinnissa.

Yleissopimus on Euroopassa ensimmäinen oikeudellisesti sitova sopimus naisten suojelemiseksi väkivallalta. Yleissopimuksessa määritellään myös valtion huolellisuusvelvoite ehkäistä ja tutkia väkivaltaa, rangaista sen tekijöitä sekä hyvittää väkivallanteot uhreille.

Yleissopimus sisältää määräyksiä laajalaisista ja yhteensovitetuista toimintaperiaatteista, väkivallan ehkäisystä sekä väkivallan uhrien suojelusta ja heille tarjottavista tu-

kipalveluista. Sopimus sisältää myös määräyksiä uhreille osoitettavista korvauksista.

Yleissopimuksella perustetaan myös erityinen kansainvälinen seurantajärjestelmä, naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä, jonka avulla seurataan sopimusmääräysten täytäntöönpanoa.

Yleissopimus tulee kansainvälisesti voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona kymmenen allekirjoittajaa, joista vähintään kahdeksan on Euroopan neuvoston jäsenvaltioita, on ratifioinut tai hyväksynyt sopimuksen. Yleissopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä elokuuta 2014.

Yleissopimuksen myöhemmin hyväksyvän tai siihen liittyvän valtion osalta se tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona mainittu valtio on tallettanut liittymiskirjansa Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan. Yleissopimuksen voimaansaattamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kun yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan. Rikoslain muuttamista koskeva laki sekä ulkomaalaislain muuttamista koskeva laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja viimeistään silloin, kun yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYS	2
YLEISPERUSTELUT	4
1 Johdanto	4
2 Nykytila	5
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	5
Lainsäädäntö	5
Käytäntö	7
2.2 Kansainvälinen kehitys ja EU:n lainsäädäntö	9
Yhdistyneet kansakunnat	9
Euroopan neuvosto	11
Euroopan unioni	13
Muut alueelliset ihmisoikeussopimukset	14
2.3 Nykytilan arviointi	14
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	17
3.1 Tavoitteet	17
3.2 Keskeiset ehdotukset	17
4 Esityksen vaikutukset	17
4.1 Taloudelliset vaikutukset	17
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	19
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	20
5 Asian valmistelu	21
5.1 Sopimusneuvottelut	21
5.2 Valmisteluvaiheet ja -aineisto	21
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	22
1 YLEISSOPIMUKSEN SISÄLTÖ JA SEN SUHDE SUOMEN LAINSAÄDÄNTÖÖN	22
I luku. Tavoitteet, määritelmät, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, yleiset velvoitteet	22
II luku. Yhtenäiset toimintaperiaatteet ja tietojen kokoaminen	25
III luku. Ehkäiseminen	28
IV luku. Suojelu ja tuki	34
V luku. Aineellinen oikeus	46
VI luku. Tutkinta, syytetoimet, prosessioikeus ja suojelutoimet	61
VII luku. Maahanmuutto ja turvapaikanhaku	72
VIII luku. Kansainvälinen yhteistyö	76
IX luku. Seurantajärjestelmä	77
X luku. Suhde muihin kansainvälisiin asiakirjoihin	79
XI luku. Yleissopimuksen muuttaminen	79
XII luku. Loppumääräykset	79
2 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT	80
2.1 Laki naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaisen Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta	80
2.2 Rikoslaki	81

1 luku	Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta	81
2.3	Ulkomaalaislaki.....	81
3	VOIMAANTULO.....	82
4	EDUSKUNNAN SUOSTUMUKSEN TARPEELLISUUS JA KÄSITTELYJÄRJESTYS.....	82
4.1	Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus.....	82
4.2	Käsittelyjärjestys.....	86
	LAKIEHDOTUKSET.....	88
	Laki naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.....	88
	Laki rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta.....	89
	Laki ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta.....	90
	LIITE.....	91
	RINNAKKAISTEKSTIT.....	91
	Laki rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta.....	91
	Laki ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta.....	93
	SOPIMUSTEKSTI.....	94

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (CETS No. 210), jäljempänä *yleissopimus*, tarkoituksena on 1 artiklan mukaisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen ja poistaminen, väkivallan uhrien suojeleminen sekä väkivallan tekijöiden edesvastuuseen saattaminen. Yleissopimuksen kantavana ajatuksena on niin sanotun kolmen P:n periaatteen (*prevention-protection-punishment*) käsitteleminen kokonaisvaltaisesti. Läpileikkaavana periaatteena eli niin sanottuna neljäntenä P:nä ovat tehokkaat, laaja-alaiset ja yhteen sovitettut toimintaperiaatteet.

Yleissopimusta sovelletaan kaikkiin naisiin kohdistuvan väkivallan muotoihin, perheväkivalta mukaan lukien. Osapuolia kehoitetaan soveltamaan sopimusta myös kaikkiin perheväkivallan uhreihin kiinnittämällä kuitenkin erityistä huomiota naisiin sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreina. Yleissopimuksen määräyksiä, erityisesti uhrien suojelemiseksi tulee panna täytäntöön ilman minkäänlaista syrjintää esimerkiksi biologisen tai sosiaalisen sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin, vamman, maahanmuuttajataustan tai muun aseman perusteella. Valtion vastuu kattaa sekä pidättäytymisen väkivallasta että huolellisuusvelvoitteen ehkäistä, tutkia ja rangaista väkivallasta ja hyvittää väkivallanteot uhreille.

Kuten yleissopimuksen selitysmuistiossa todetaan, naisiin kohdistuva väkivalta on yksi vakavimmista sukupuoleen perustuvista ihmisoikeusloukkauksista ja ehkä yleisin ja laajalle levinnein ihmisoikeusloukkaus maailmassa. YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea on jo vuonna 1992 antamassaan yleissuosituksessa nro. 19 määritellyt naisiin kohdistuvan väkivallan naisiin kohdistuvaksi syrjinnäksi ja siten YK:n kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvaksi. Vuonna 1993 YK:n yleiskokous antoi naisiin kohdistuvan väkivallan poistamista

koskevan julistuksen, jossa määriteltiin niitä toimenpiteitä, joihin valtioiden on ryhdyttävä naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi. Naisiin kohdistuvan väkivallan poistaminen kuuluu myös vuonna 1995 annettuun Pekingin toimintaohjelmaan. Samana vuonna Amerikan valtioiden järjestelmä hyväksyi naisiin kohdistuvan väkivallan poistamista koskevan alueellisen sopimuksen ja Afrikan unioni hyväksyi vuonna 2003 ihmisten ja kansojen oikeuksien peruskirjaan lisäpöytäkirjan naisten oikeuksista, jossa kielletään naisiin kohdistuva väkivalta.

Aikaisemmin naisiin kohdistuvaan väkivaltaan on Euroopan neuvoston puitteissa pyritty puuttumaan muun muassa vuonna 2002 ministerikomitean jäsenvaltioille antamalla suosituksella naisten suojelemiseksi väkivallalta. Suosituksen toimeenpanoa on arvioitu valvontajärjestelmän avulla. Myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on antanut tuomioita naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja perheväkivallasta. Perheväkivaltaan liittyvistä tuomioista ehkä merkittävin on vuonna 2009 annettu tuomio *Opuz v. Turkki* (9.6.2009).

Euroopan neuvosto toteutti vuosina 2005–2008 laajamittaisen kampanjan, jonka loppuraportissa suositeltiin naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen yleissopimuksen laatimista. Yleissopimus on ensimmäinen eurooppalainen oikeudellisesti sitova ja myös kansainvälisesti erittäin merkittävä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeva sopimus ja se täydentää ja merkittävin osin myös laajentaa niitä kansainvälisiä normeja, joita naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi on tähän mennessä annettu.

Yleissopimus koostuu 12 luvusta ja 81 artiklasta. I luku sisältää määräykset yleissopimuksen tavoitteista, tasa-arvosta ja syrjinnän kiellosta sekä valtion yleisistä velvoitteista. II luku käsittelee koko sopimuksen läpäisevänä periaatteena laaja-alaisia ja yhteen sovitettuja toimintaperiaatteita sekä tietojen kokoamista. III luku sisältää väkivallan ehkäisemistä koskevia määräyksiä, kuten tarvittavien valistusta ja koulutusta koskevien toimenpiteiden toteuttaminen. IV luku sisältää

määräykset väkivallan uhrien suojelusta ja tukipalveluista, kuten turvakodeista ja auttavista puhelimesta, sekä muista palveluista, joiden tarkoituksena on suojella uhria uusilta väkivallanteoilta.

V luvussa ovat aineelliseen oikeuteen liittyvät määräykset. Luvussa muun muassa käsitellään uhrille osoitettuja korvauksia, pakkoavioliittoa, vainoamista, ruumiillista ja seksuaalista väkivaltaa sekä rangaistusten koventamisperusteita koskevia määräyksiä. VI luku sisältää määräykset tutkinnasta, syytetoimista, prosessioikeudesta sekä suojelutoimista uhrien oikeuksien ja etujen turvaamiseksi. VII luvussa on maahanmuuttoa ja turvapaikanhakua koskevat määräykset ja luvussa VIII kansainvälistä yhteistyötä koskevat määräykset.

IX luku käsittää määräykset yleissopimuksella perustettavasta kansainvälisestä seuranta- ja naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmästä (*Group of experts on actions against violence against women and domestic violence, GREVIO*), joka valvoo sopimuksen toteuttamista muun muassa jäsenmaille osoitettavien kyselyjen perusteella. X luku sisältää säännöksen yleissopimuksen suhteesta muihin kansainvälisiin asiakirjoihin, luku XI määräykset yleissopimuksen muuttamisesta ja XII luku loppulausekkeet.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Lainsäädäntö

Suomen perustuslain 6 §:ssä on säännökset yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kiellosta. Perustuslain 6 §:n 1 momentti sisältää sekä lain säätäjään että sen soveltajaan kohdistuvan vaatimuksen ihmisten oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta. Perustuslain 6 §:n 2 momentti puolestaan sisältää laaja-alaisen syrjinnän kiellon. Sen mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 7 § turvaa jokaisen oikeuden elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Edelleen perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986; jäljempänä tasa-arvolaki) tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää sukupuolten tasa-arvoa. Tasa-arvolain soveltamisala on yleinen, mutta lain velvoitteiden sisältö ja oikeudelliset seuraamukset velvoitteiden laiminlyönnistä vaihtelevat elämänalan mukaan. Lain soveltamisalan ulkopuolelle on jätetty nimenomaisesti perheenjäsenten keskinäiset suhteet ja muut yksityiselämän piiriin kuuluvat suhteet. Tasa-arvolakia voidaan soveltaa samanaikaisesti muiden lakien kanssa. Esimerkiksi työpaikalla tapahtuneeseen seksuaaliseen häirintään voi soveltaa tasa-arvolain lisäksi työturvallisuuslain (738/2002) häirintää koskeva 28 §, ja tapaus voi täyttää rikoslain työturvallisuusrikoksen tunnusmerkistön (rikoslain 47 luku 1 §). Lisäksi tasa-arvolain 14 a §:ssä on viittaus säännös rikoslakiin työsyrintärikoksen (rikoslain 47 luku 3 §) osalta.

Keväällä 2014 eduskunnalle annettu hallituksen esitys (HE 19/2014 vp) sisältää joitakin muutoksia tasa-arvolakiin. Siihen ehdotetaan lisättäväksi säännökset sukupuolidentiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän kiellosta. Näiden syrjintäkieltojen on tarkoitus estää ennen muuta sukupuolivähemmistöön kuuluvien ihmisten, kuten transsukupuolisten henkilöiden, kokemaa syrjintää. Työpaikan tasa-arvosuunnitelmaa koskevia säännöksiä tarkistetaan ja oppilaitosten tasa-arvosuunnittelu laajennetaan myös perusopetusta antaviin oppilaitoksiin.

Yhdenvertaisuuslailla (21/2004) on kielletty syrjintä työelämässä ja koulutuksessa iän, etnisen ja kansallisen alkuperän, kansallisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen (seksuaalisen suuntautumisen) ja muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä etnisen alkuperän perusteella on lisäksi kielletty, kun kyse on sosiaali- ja terveystalvasta taikka yleisesti

saatavilla olevan omaisuuden tai palvelun tarjoamisesta.

Keväällä 2014 eduskunnalle on annettu hallituksen esitys uudeksi yhdenvertaisuuslaiksi (HE 19/2014 vp). Lain soveltamisala olisi nykyistä laajempi ja sitä sovellettaisiin kaikessa julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Lakia ei kuitenkaan sovellettaisi yksityis- ja perhe-elämän piiriin kuuluvaan toimintaan eikä uskonnonharjoitukseen. Syrjintäperusteet olisivat samat kuin voimassa olevassa laissa, kuitenkin siten, että myös kohtuullisten mukautusten epääminen määriteltäisiin syrjinnäksi.

Nykyiset syrjintälautakunta ja tasa-arvolautakunta ehdotetaan yhdistettäväksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnaksi. Tällainen lautakunta voisi asiaa koskevan komiteamietinnön (2009:4) mukaan nykyisiä toimielimiä paremmin puuttua sellaiseen moniperusteiseen syrjintään, joka perustuu sekä sukupuoleen että johonkin yhdenvertaisuuslaissa kielletyksi säädettyyn syrjintäperusteeseen, kuten alkuperään tai vammaisuuteen. Lisäksi perustettaisiin yhdenvertaisuusvaltuutetun virka nykyisen vähemmistövaltuutetun viran tilalle.

Rikoslaki sisältää säännökset muun muassa pahoinpitelystä (21 luvun 5-7 §), raiskausrikoksista (20 luvun 1-3 §), laittomasta raskauden keskeyttämisestä (22 luvun 1-2 §) ja vainoamisesta (25 luvun 7 a §). Lisäksi tietyt yleissopimuksen mukaiset teot voivat tulla rangaistavaksi esimerkiksi ihmiskauppana (25 luvun 3 ja 3 a §) tai kunnianloukkauksena (24 luvun 9-10 §).

Rikoslakiin on viime vuosina tehty useita muutoksia lähisuhdeväkivaltaa ja seksuaalista väkivaltaa koskevien säännösten osalta. Tammikuun 2011 alussa tuli voimaan rikoslain 21 luvun 16 §:n muutos (1082/2010), jonka seurauksena lievä pahoinpitely lähisuhhteessa muuttui yleisen syytteen alaiseksi rikokseksi. Kesäkuun 2011 alussa puolestaan tuli voimaan rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin muutos (495/2011), jonka perusteella sukupuoliyhteys puolustuskyvyttömän henkilön kanssa määritellään raiskaukseksi riippumatta siitä, onko puolustuskyvyttömyys itse aiheutettu tai onko se tilapäistä vai pysyväisluontoista. Samaan aikaan tuli voimaan myös rikoslain muutos (540/2011), jossa an-

karoitettiin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevia säännöksiä ja laajennettiin rangaistavien tekojen soveltamisalaa. Viimeisin uudistus oli vainoamisen kriminalisointi. Vainoamista koskeva 25 luvun 7 a § tuli voimaan vuoden 2014 alussa.

Sisäasiainministeriö on asettanut ihmiskauppaa ja sen auttamisjärjestelmää koskevan lainsäädäntöhankkeen ajalle 1.2.2012 - 31.12.2014 (SM008:00/2012). Hankkeen tavoitteena on muun muassa laatia ehdotukset ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tarkemmaksi sääntelyksi. Ensi vaiheessa sääntelyssä tunnistetut puutteet pyritään korjaamaan täydentämällä ja tarkentamalla kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annettua lakia (746/2011). Toisessa vaiheessa käynnistetään ihmiskaupan uhrin tunnistamista ja auttamista koskevan erillislain valmistelu ensi vaiheen muutosten ja toimipiteiden arvioinnin pohjalta. Oikeusministeriön asettaman ihmiskauppatyöryhmän mietintö (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 63/2012) ihmiskauppaa koskevien rikoslain määräysten muuttamisesta julkaisiin 19 päivänä lokakuuta 2012. Hallituksen esitys ihmiskauppaa ja paritusta koskevien rikoslain säännösten muuttamisesta on tarkoitus antaa kesällä 2014.

Laki lähestymiskiellosta (898/1998) mahdollistaa lähestymiskiellon määrittämisen tilanteissa, joissa on perusteltu aihe olettaa, että henkilö, jota vastaan kieltoa pyydetään, tulisi tekemään itsensä uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai muulla tavoin vakavasti häiritsemään tätä. Lähestymiskiellon rikkomisesta voi rikoslain 16 luvun 9 a §:n mukaan seurata rangaistuksena sakkoa tai enintään vuosi vankeutta.

Oikeudenkäymiskaari, laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997) ja esitutkintalaki (449/1987) (samoin kuin 1 päivänä tammikuuta 2014 voimaan tullut uusi esitutkintalaki (805/2011)) sisältävät lukuisia säännöksiä rikoksen uhrin oikeuksista, suojelusta ja avustamisesta. Lisäksi uhrin oikeuksia koskevia säännöksiä on muun muassa rikosvahinkolaisissa (1204/2005), jonka mukaan uhri voi saada korvausta rikoksella aiheutetusta vahingosta valtion varoista.

Yleissopimuksen kannalta keskeistä rikos- ja prosessilainsäädäntöä käsitellään tarkemmin jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Sosiaalihuoltoa koskevaa lainsäädäntöä ollaan uudistamassa. Uudistuksen tarkoituksena on edistää sosiaalihuollon yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta ja siirtää sosiaalihuollon painopistettä korjaavista toimista hyvinvoinnin edistämiseen ja varhaiseen tukeen. Kokonaisuudistuksen tarkoituksena on säätää uusi sosiaalihuoltolaki ja tarkistaa sosiaalihuoltoa koskevia erityislakien sisältöä. Uudistamisella on tarkoitus edistää tuen tarpeen arviointia. Esimerkiksi lähisuhde- tai perheväkivaltilanteissa tuen tarpeella tarkoitetaan tilanteita, joissa henkilö on kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa taikka altistunut niiden vaikutuksille perheessään tai muissa läheisissä suhteissa. Kunnalla olisi yleinen järjestämisvelvollisuus lakiehdotukseen sisältyvän toiminnan järjestämisessä.

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmä korosti loppuraportissaan (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21) turvakotipalvelujen, niihin liittyvän kriisiavun, neuvonnan ja ohjauksen ja muiden matalan kynnyksen palvelujen sekä jälkihuollollisten palvelujen turvaamista sekä moniammatillista yhteistyötä lähisuhde- ja perheväkivalta-asioissa. Lisäksi raportissa esitettiin selvitettäväksi, miltä osin lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvaan tuen tarpeeseen vastaaminen edellyttää erityissääntelyä ja mihin olemassa olevaan tai valmisteltavaan lakiin turvakotitoiminta tai muu mahdollinen tarvittava sääntely tulisi sijoittaa. Työryhmä esittää myös, että lähisuhde- ja perheväkivaltakysymykset otetaan huomioon päihdehuoltolain uudistamisessa.

Valtioneuvoston rakennepoliittinen ministeriryhmä päätti 29 päivänä marraskuuta 2013, että turvakotien rahoitus siirtyy valtiolle vuoden 2015 alusta lähtien ja samalla se osoitti toimintaan määrärahaa. Turvakotilakia koskeva hallituksen esitys annetaan eduskunnalle syyskuussa 2014.

Käytäntö

Suomessa on 2000-luvulla toteutettu useita ohjelmia ja toimenpidekokonaisuuksia joiden

tavoitteena on ollut ehkäistä ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa. Vuosituhannen alussa vietiin loppuun viisivuotinen naisiin kohdistuvan väkivallan ja prostituution ehkäisyhanke. Seuraavan hallituksen aikana tavoitteeksi otettiin kokonaisvaltainen väkivaltaan puuttuminen ja lähestytettiin väkivaltaa kansallista turvallisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa heikentävänä kysymyksenä. Hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan asetettiin tavoitteeksi naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn sisällyttäminen myös muihin kansallisiin ohjelmiin. Eri ministeriöt vastasivat omista toimenpidekokonaisuuksistaan, mm. väkivallan uhrien perus- ja erityispalveluverkoston parantamisesta ja ensimmäisen sisäisen turvallisuuden ohjelman (2004–2007) valmistelusta. Hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan liittyen hallitus päätti kesällä 2008 erillisen naisiin kohdistuvan väkivallan ohjelman rakentamisesta. Ohjelma hyväksyttiin kesäkuussa 2010 sisäisen turvallisuuden ministeriryhmässä.

Vuosiksi 2010–2015 tehty ohjelma valmisteltiin yhteistyössä sisäasiainministeriön, oikeusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä ulkoasiainministeriön kanssa. Ohjelman tavoitteena on puuttua väkivaltaan ennakoivasti vaikuttamalla asenteisiin ja käyttäytymismalleihin, ehkäistä väkivallan uusiutumista, parantaa seksuaalisen väkivallan uhrien asemaa ja heille tarjottavaa kriisiapua ja tukea ja kehittää keinoja tunnistaa ja puuttua haavoittuvassa asemassa olevien kokemaan väkivaltaan sekä lisätä viranomaisten ja ammattilaisten tietoa ja osaamista naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä ja uhrin auttamisesta. Ohjelmassa lähestytään naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä kokonaisvaltaisesti, kolmen P:n periaatteen mukaisesti. Ohjelma sisältää yhteensä 59 toimenpideehdotusta, joista osa voidaan toteuttaa ilman erillistä rahoitusta. Ohjelman valmistelun pohjaksi otettiin Euroopan neuvoston Task Force työryhmän (EG-TFV 2008) esittämät ohjeet kansallisen toimintaohjelman sisällöstä ja valmistelussa on otettu huomioon myös Suomea sitovat kansainväliset sopimukset ja velvoitteet sekä ennakoivasti tuolloin vielä valmisteilla ollut Euroopan neuvoston yleissopimus. Ohjelman ohjausryhmänä toimii poikkihallinnollinen

lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemisen työryhmä, joka raportoi sisäisen turvallisuuden laajennetulle ministeriryhmälle. Ohjelman toimeenpanoa koordinoi Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Hallitus antoi 2010 eduskunnalle Suomen ensimmäisen selonteon naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (STM julkaisuja 2010:8). Selontekoa varten teetettiin erillisraportit mm. naisiin kohdistuvasta väkivallasta, joka aiheena on ollut keskeinen tasa-arvopolitiikassa jo usean vuosikymmenen ajan (STM selvityksiä 2009:50). Hallitus linjasi selonteossa mm. että väkivallan ehkäisyn koordinoitua, tilastointia ja tiedonkeruuta vahvistetaan, väkivallan ehkäisyyn luodaan pitkän ajan tavoitteet, väkivallan uhrien ja muiden osapuolten palvelut varmistetaan sekä vahvistetaan lainsäädäntöä uhrin suojelemiseksi ja väkivaltakierteen katkaisemiseksi.

Vuodesta 1980 lähtien Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on toteuttanut kansallisia uhritutkimuksia. Aika ajoin järjestetään myös eri ryhmiä koskevia uhritutkimuksia, kuten esimerkiksi lapsiuhritutkimus vuonna 2008. Vuosina 1997 ja 2005 toteutettiin Naisen turvallisuus -tutkimukset. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos julkaisi 27 päivänä joulukuuta 2013 suomalaisten kokemaa parisuhdeväkivaltaa käsittelevän verkkokatsauksen. Tutkimus pohjautuu vuoden 2012 kansalliseen rikosuhritutkimukseen, jonka yhteydessä toteutettiin erityinen parisuhdeväkivaltaa koskeva teemaosio. Katsauksessa tarkasteltiin erilaisen väkivallan sekä väkivallalla uhkaamisen kokemista parisuhteissa edeltäneen vuoden aikana.

Kuitenkin esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemaa väkivaltaa koskevaa tietoa on vain vähän. Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 1999 julkaiseman raportin (Sosiaali- ja terveysministeriö, Nais- tutkimusraportteja 1/1999) mukaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluviin naisiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan muotoja ovat raiskaus, seksuaalinen häirintä ja ahdistelu, nimittely ja lähentely. Tutkimusten mukaan nais- ja miesparien suhteissa tapahtuva väkivalta on yleistä, mutta väkivaltaisiin parisuhteisiin voi liittyä erityispiirteitä, jotka voivat estää väkivallan esiin tuomisen.

Samoin vammaisiin naisiin ja lapsiin kohdistuneesta väkivallasta ei ole riittävästi tilasto- tai tutkimustietoa. Erityisesti kansallista tietoa on niukasti. Monissa kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että vammaisilla henkilöillä tai henkilöillä, jolla on toiminnallisia rajoituksia, on useammin väkivallan, kuten seksuaalisen tai fyysisen väkivallan taikka ryöstön kokemuksia kuin vammattomilla. Canadian Centre for Justice Statistics (Canadian Centre for Justice Statistics Profile Series, Catalogue no. 85F0033M, no. 21) tekemässä tutkimuksessa arvioidaan, että väkivaltaa kohdistuu vammaisiin naisiin 2-10 kertaa enemmän kuin vammattomiin naisiin. Joidenkin tutkimusten mukaan yli puolet vammaisina syntyneistä tai lapsena vammautuneista naisista on kohdannut jonkinlaista väkivaltaa. Väkivallan tekijä on useimmiten vammaiselle henkilölle entuudestaan tuttu.

Myöskään lasten ja nuorten kokemasta seksuaalisesta väkivallasta ja häirinnästä ei ole kattavia tietoja.

Lisäksi tarvitaan selvityksiä erityisryhmien, kuten romaninaisten tai saamelaisnaisten, kohtaamasta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta. Sosiaali- ja terveysministeriö on teettänyt tutkimuksen, jonka tavoitteena oli selvittää romaninaisten kokemaa lähisuhde- ja perheväkivaltaa sekä parantaa palveluita romaninaisten näkökulmasta (STM Raportteja ja muistioita 2013:33). Tutkimuksen mukaan turvakotipalvelut ovat tärkeitä romaninaisille. Palveluja käyttäneet kokivat palvelut hyvinä. Palveluiden piiriin pääseminen koettiin kuitenkin ongelmalliseksi. Viranomaisilta vaaditaan erityistä aktiivisuutta tilanteissa, joissa nainen ei esimerkiksi yhteisön reaktioiden ja väkivallan pelossa uskalla turvautua ammattiapuun. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa romaninaisten kohtaaman lähisuhde- ja perheväkivallan ilmenemismuodoista, siihen liittyvistä yhteisöllisistä tekijöistä, väkivallan uhrien tuki- ja palvelutarpeista sekä väkivaltaa kohdanneiden lasten tilanteesta.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma sisältää useita tiedon lisäämiseen tähtäviä toimenpiteitä. Tämän lisäksi olisi syytä kehittää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa koskevien tietojen keruuta ja käyttöä koskevia käytänteitä kokonaisuutena.

Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä päätti tammikuussa 2012 käynnistää selvityksen perhesurmien ja vanhempien tekemien omien lasten surmien taustoista. Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012 julkaistiin 30 päivänä elokuuta 2012. Ministeriryhmä päätti 12 päivänä syyskuuta 2012 toimenpiteistä perhe- ja lastensurmien ennaltaehkäisemiseksi. Sitä koskevana toimeenpanosuunnitelmaan liittyvä toimenpiteenä sisäministeriö asetti perhe- ja lastensurmien ehkäisemiseksi ja estämiseksi viranomaisten välistä tiedonvaihtoa selvittävän työryhmän. Työryhmän tehtävänä oli selvittää muun muassa keskeisten viranomaisten ja muiden toimijoiden tiedonvaihtoa koskeva lainsäädäntö ja siihen liittyvät käytännön haasteet sekä mahdollinen moniviranomaistoiminnan sääntelyn tarve ja sen laajuus huomioiden toimijoiden ja asiakkaan oikeusturva. Työryhmän toimikausi oli 4.3.2013 – 31.12.2013.

Työryhmä luovutti raporttinsa 29 päivänä tammikuuta 2014 (SM julkaisu 1/2014). Työryhmä tukee sosiaalihuoltolain kokonaisuudistuksen yhteydessä esillä ollutta ehdotusta siitä, että kunnan järjestämisvastuulle säädettäisiin lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvat yksilön ja perheen erityissosiaalipalvelut ja tukitoimet. Kunnat tuottavat näitä palveluja jo nyt. Tämä selkeyttäisi viranomaisten välistä tehtävien jakoa ja tietojen luovutusta ja saantia koskevien säännösten soveltamista. Se edistäisi myös yleisemmin perhesurmien ja -väkivallan ehkäisyn ja estämisen mahdollisuuksia.

Työryhmä ei tässä yhteydessä esitä erillistä lakia perhesurmien ja perheväkivallan estämiseksi tehtävää moniammatillista yhteistyötä ja siihen liittyvää tiedonvaihtoa varten. Työryhmä pitää kuitenkin tulevaisuuden suuntana ja tärkeänä lähivuosien tavoitteena yleisemminkin tarkastella moniviranomaistai moniammatillisen yhteistyötä koskevan sääntelyn tarvetta osana muuta erityislainsäädännön kehittämistä.

2.2 Kansainvälinen kehitys ja EU:n lainsäädäntö

Yhdistyneet kansakunnat

Syrjinnän kieltö, sukupuoleen perustuvan syrjinnän kieltö mukaan lukien, on vahvistettu jo YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa (2 artikla) vuonna 1948. Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (SopS 7—8/1976; KP-sopimus) sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (SopS 6/1976; TSS-sopimus) on määräykset, joiden mukaan sopimuksessa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien nauttiminen on turvattava kaikille ilman minkäänlaista syrjintää. KP-sopimuksen täytäntöönpanoa valvoo ihmisoikeuskomitea ja TSS-sopimuksen täytäntöönpanoa taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (TSS-komitea).

Yksi tärkeimmistä naisten ihmisoikeuksien toteutumista vahvistavista ja erityisesti naisten syrjintää koskevista kansainvälisistä ihmisoikeusasiakirjoista on kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (SopS 67—68/1986; CEDAW-sopimus). Yleissopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 1979, Suomi allekirjoitti sen 17 päivänä heinäkuuta 1980 ja ratifioi sen 4 päivänä syyskuuta 1986. Yleissopimus tuli Suomen osalta voimaan 4 päivänä lokakuuta 1986. CEDAW-sopimus velvoittaa sopimusvaltioita ryhtymään kaikkiin mahdollisiin toimiin estääkseen nauttia kohdistuvan syrjinnän niin julkisessa elämässä kuin myös yksityiselämän piirissä.

CEDAW-sopimus ei sisällä yleistä nauttia kohdistuvan väkivallan kieltoa, mutta valtion velvollisuus estää nauttia kohdistuva ihmiskauppa sekä paritus määritellään 6 artiklassa. Sopimuksen 17 artiklalla perustettu naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CEDAW-komitea), joka valvoo sopimuksen täytäntöönpanoa, on kuitenkin vuosina 1989 ja 1992 antamissaan yleissuosituksissa no. 12 (General Recommendation A/44/38) ja no. 19 (General Recommendation A/47/38) määritellyt nauttia kohdistuvan väkivallan CEDAW-sopimuksessa tarkoitetuksi syrjinnäksi. Yleissuosituksessa no. 19 nauttia kohdistuva väkivalta määritellään väkivallaksi, joka kohdistuu naiseen tämän sukupuolen vuoksi tai kohdistuu nauttia epäsuhtaisesti ja pitää sisällään tekoja, jotka aiheuttavat fyysisistä,

psykkistä ja seksuaalista haittaa tai kärsimystä, niiden uhkaa tai muunlaista vapauden riistoa (kohta 6). Yleissuosituksen kohdassa 9 vahvistetaan myös yksityiselämässä tapahtuva väkivalta kuuluvaksi tämän määritelmän piiriin. Yleissuosituksen mukaan sukupuoleen perustuva väkivalta voi tarkoittaa CEDAW-sopimuksen rikkomusta riippumatta siitä, mainitaanko artiklassa väkivaltaa vai ei. Valtio ei sen mukaan ole ainoastaan velvollinen pidättäytymään väkivallasta vaan huolellisuusvelvollisuuden (*due diligence obligation*) mukaisesti velvollinen ehkäisemään ja tutkimaan myös yksityishenkilöiden tekemää väkivaltaa ja rankaisemaan väkivallan tekijöitä.

CEDAW-sopimukseen hyväksyttiin vuonna 1999 yksilö- ja valtiovalitusmekanismi, joka mahdollistaa sopimuksen alaan kuuluvien oikeuksien loukkauksia koskevien valitusten tekemisen CEDAW-komitealle. Suomi ratifioi asiaa koskevan valinnaisen pöytäkirjan joulukuussa 2000 ja se tuli Suomen osalta voimaan 29 päivänä maaliskuuta 2001 (SopS 20–21/2001). CEDAW-komitea on käsitellyt naisiin kohdistuvaan perheväkivaltaan liittyviä tapauksia ratkaisukäytännössään, muun muassa tapauksissa *A.T. v. Unkari* (1992) ja *Fatma Yildirim v. Itävalta* (2007). Suomesta ei ole kesäkuuhun 2014 mennessä tehty yhtään valitusta CEDAW-komitealle.

Myös YK:n ihmisoikeuskomitea on vuonna 1992 antamassaan, kidutuksen kieltävää KP-sopimuksen 7 artiklaa koskevassa yleiskommentissa todennut, että valtion velvollisuutena on turvata 7 artiklan suoja huolimatta siitä, onko tekijä valtuutuksensa mukaisesti toimiva taikka valtuutuksensa ylittänyt valtion edustaja tai yksityinen henkilö. Vuonna 2000 yleiskommentissaan no. 28 komitea vahvisti 7 artiklan merkityksen perheen sisäisissä asioissa toteamalla artiklan suojan toteutumisen edellyttävän riittävää lainsäädäntöä perheväkivaltaan ja muuhun naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen.

Suomi on 30 päivänä maaliskuuta 2007 alikirjoittanut 13 päivänä kesäkuuta 2006 tehdyn vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan, ja niiden ratifiointia valmistellaan parhaillaan. Yleissopimuksen ratifiointia tarkastellut työryhmä luovutti mietintönsä

ulkoasiainministeriölle 17 päivänä tammiukuuta 2014. Euroopan unioni on ratifioinut yleissopimuksen 23 päivänä joulukuuta 2010. Yleissopimuksen 6 artiklassa todetaan, että vammaisiin naisiin ja tyttöihin kohdistetaan moninkertaista syrjintää ja velvoitetaan osapuolet toteuttamaan toimia varmistaakseen, että vammaiset naiset ja tytöt voivat nauttia ihmisoikeuksistaan ja perusvapauksistaan täysimääräisesti. Sopimuksen 16 artiklassa turvataan vammaisten henkilöiden oikeus elää vapaana väkivallasta, hyväksikäytöstä ja pahoinpitelystä sekä yksityiselämässä että julkisessa elämässä ja velvoitetaan osapuolet kiinnittämään sukupuoleen erityistä huomiota väkivaltaa koskevassa lainsäädännössä, politiikoissa, ehkäisevissä toimenpiteissä ja palveluissa.

YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi päätöslauselman 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” 31 päivänä lokakuuta vuonna 2000. YK:n peruskirjan periaatteisiin ja tavoitteisiin tukeutuen päätöslauselman päätavoitteina on vahvistaa naisten roolia ja päätösvaltaa konfliktien ehkäisyssä, ratkaisemisessa ja rauhanrakentamisessa, lisätä merkittävästi naisten ja tyttöjen suojelua ja heidän ihmisoikeuksiensa toteutumista sekä turvallisuutta ja siihen vaikuttavia tekijöitä.

Vuonna 2008 hyväksyttiin seksuaalista väkivaltaa konflikteissa käsittelevä päätöslauselma 1820 ja sitä täydentävä päätöslauselma 1888 seuraavana vuonna. Päätöslauselma 1888 myötä perustettiin YK:n pääsihteerin erityisedustajan tehtävä johtamaan konflikteissa tapahtuvan seksuaalisen väkivallan vastaista työtä sekä tätä tukeva oikeusvaltiotiimi. Päätöslauselmassa 1889 (2009) korostetaan naisten osallistumista poliittiseen ja taloudelliseen päätöksentekoon ja rauhanrakentamiseen ja pyydetään pääsihteeriiä esittelemaan maailmanlaajuiset ”Naiset, rauha ja turvallisuus” -indikaattorit. Vuonna 2010 hyväksytty päätöslauselma 1960 sisältää konflikteissa tapahtuvan seksuaalisen väkivallan monitorointi-, raportointi- ja analyysimekanismin ja mahdollistaa pakotteiden käytön systemaattiseen seksuaaliseen väkivaltaan syyllystyviä tahoja vastaan.

Kesäkuussa 2013 turvallisuusneuvosto hyväksyi päätöslauselman koskien naisiin, lapsiin ja miehiin kohdistuvaa seksuaalista vä-

kivaltaa konflikteissa ja sen rankaisemattomuuden lopettamista. Päätöslauselma 2106 on neljäs keskittyen seksuaaliseen väkivaltaan konflikteissa. Uusin päätöslauselma 2122 hyväksyttiin lokakuussa 2013. Päätöslauselma vahvistaa ensimmäistä vuonna 2000 hyväksyttyä 1325 "Naiset, rauha ja turvallisuus" -pätöslauselmaa ja korostaa erityisesti sen toimeenpanoa.

YK:n piirissä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa on kuitenkin käsitelty jo 1980-luvulta asti ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja perheväkivallasta on annettu julistuksia ja päätöslauselmia, joista ehkä merkittävimpana voidaan pitää YK:n yleiskokouksen vuonna 1993 antamaa julistusta naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi (ns. DEVAW – julistus). Julistuksessa määriteltiin ensimmäistä kertaa tarkasti naisiin kohdistuva väkivalta, minkä lisäksi julistuksen 4 artiklan c kohdassa vahvistetaan CEDAW-komitean yleissuosituksessa nro. 19 (1992) määritelty valtion huolellisuusvelvollisuus yksityisten henkilöiden aiheuttamasta väkivallasta. YK:n yleiskokous on myös myöhemmin antanut lukuisia päätöslauselmia naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisestä ja poistamisesta. Vuonna 2010 yleiskokous hyväksyi päivitettyt naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseen rikosentorjunnan ja rikosoikeuden keinoin tähtäävät mallistrategiat ja käytännön toimet (*Updated Model Strategies and Practical Measures on the Elimination of Violence against Women in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice*, A/RES/65/228, Annex).

Sukupuolten välinen tasa-arvo ja naisten aseman parantaminen on myös YK:n vuosituhattavoite, kuten myös yksi Pekingin julistuksen ja toimintaohjelman sekä Kairon väestö- ja kehityskonferenssin toimintaohjelman päätavoitteista. Pekingin toimintaohjelma on erittäin kattava toimintasuunnitelma kaikkien naisiin kohdistuvien syrjäntämuotojen poistamiseksi ja naisten aseman parantamiseksi ja toimintaohjelma sisältää yhden luvun naisiin kohdistuvan väkivallan poistamista koskevista toimenpiteistä.

Vuonna 2013 YK:n naisten asema -toimikunnan (Commission on the Status of Women, CSW) 57. istunnossa pääteemana oli naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan

ehkäiseminen ja poistaminen ja aiheesta hyväksyttiin myös ensimmäistä kertaa loppupäätelmät. Loppupäätelmissä määritellään runsaasti toimenpiteitä valtioille naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Toimenpiteitä on määritelty oikeusjärjestelmän kehittämiseksi ja tekijöiden vastuun varmistamiseksi, väkivallan rakenteellisiin syihin puuttumiseksi, jotta väkivaltaa voidaan ehkäistä, väkivallan uhreille kohdennettujen laaja-alaisen ja moniammatillisten palvelujen ja ohjelmien vahvistamiseksi sekä tutkimuksen ja tiedonkeruun parantamiseksi. Loppupäätelmissä myös kannustetaan yksityistä sektoria, kansalaisyhteiskuntaa, mediaa sekä yksityishenkilöitä, erityisesti miehiä ja poikia, tarttumaan toimeen väkivallan ehkäisemiseksi ja poistamiseksi.

Euroopan neuvosto

Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 18–19/1990, Euroopan ihmisoikeussopimus) 14 artikla turvaa sopimuksessa tunnustettujen oikeuksien ja vapauksien nauttimisen ilman minkäänlaista syrjintää, sukupuoleen perustuva syrjintä mukaan lukien. Euroopan ihmisoikeussopimus ei sisällä nimenomaista naisiin kohdistuvan väkivallan kieltoa, mutta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien (EIT) on oikeuskäytännössään todennut naisiin kohdistuvan väkivallan, myös parisuhdeväkivallan, voivan loukata Euroopan ihmisoikeussopimusta, muun muassa sen 2, 3, 8 ja 14 artiklaa.

EIT on ensimmäistä kertaa vuonna 1985 tapauksessa *X ja Y v. Alankomaat* (26.3.1985), joka koski kehitysvammaisen tytön raiskausta hoitolaitoksessa, todennut Euroopan ihmisoikeussopimuksen luovan valtioille velvollisuuksia turvata oikeuksien toteutuminen myös yksityisten ihmisten välillä, yksityisen elämän piirissä. *A v. Yhdistynyt kuningaskunta* (23.9.1998) oli ensimmäinen perheväkivaltaa koskeva ratkaisu, jossa EIT totesi, että lapsen pahoinpitelyä koskeva riittämätön lainsäädäntö muodosti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan loukkauksen.

Tapauksissa *Osman v. Yhdistynyt kuningaskunta* (28.10.1998) ja *L.C.B. v. Yhdistynyt kuningaskunta* (9.6.1998) EIT totesi ensimmäistä kertaa valtiolla olevan velvollisuus riittävän lainsäädännön lisäksi myös ehkäistä sopimuksessa määrätyn oikeuden loukkaus yksityishenkilön taholta. Valtion huolellisuusvelvollisuus suojella ihmisiä yksityisten henkilöiden tekemiltä ihmisoikeusloukkauksilta on todettu ensimmäistä kertaa vuonna 1988 Amerikan ihmisoikeustuomioistuimen tapauksessa *Vélasquez Rodríguez v. Honduras* (29.7.1988). Nämä tuomiot ovat luoneet pohjan myös naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeville tuomioille Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa.

Myöhemmin vuonna 2003 tapauksessa *M.C. v. Bulgaria* (4.12.2003), joka koski yksityisen henkilön tekemään raiskausta, ihmisoikeustuomioistuin totesi Bulgarian rikkoneen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan kidutuksen kiellosta ja 8 artiklan yksityiselämän suojasta johtuvia positiivisia velvoitteita raiskaustapauksen riittämättömällä tutkinnalla ja puutteellisella lainsäädännöllä. Vuonna 2007 annetussa tuomiossa *Aydin v. Turkki* (25.9.2007) EIT katsoi, että viranomaisen tekemän raiskauksen voidaan katsoa olevan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa määriteltyä kidutusta.

EIT:n ensimmäisessä naisiin kohdistuvaa perheväkivaltaa käsittelevässä tapauksessa *Kontrová v. Slovakia* (31.5.2007) EIT puolestaan katsoi Slovakian loukanneen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklaa, koska viranomaiset olivat rikkoneet positiivisen toimintavelvoitteensa suojella uhria väkivallalta. Tuomiossa käytetyn testin mukaan valtion positiivinen velvollisuus syntyy, jos viranomaiset ovat tienneet, tai heidän olisi tullut tietää olemassa olevasta todellisesta ja välittömästä tietyn henkilön henkeen kohdistuvasta vaarasta ja jos viranomaiset ovat laiminlyöneet toimia tilanteessa valtuuksiensa mukaisesti ja jos toimet olisivat kohtuullisesti arvioiden estäneet vaaran aktualisoitumisen, valtion voidaan katsoa laiminlyöneen positiivisen velvollisuutensa.

Merkittävimmissä parisuhdeväkivaltaa koskevassa ratkaisussa *Opuz v. Turkki* (9.6.2009), EIT totesi Turkin rikkoneen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 ja 3 artik-

laa jättämällä noudattamatta velvollisuuttaan ehkäistä, tutkia, rangaista ja hyvittää uhrille väkivallanteot. EIT katsoi ensimmäistä kertaa valtion puutteellisen toiminnan parisuhdeväkivallan osalta olleen myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan vastaista sukupuoleen perustuvaa syrjintää. EIT korosti, että valtion ollessa tietoinen väkivallasta valtion velvollisuus on puuttua siihen eikä odottaa uhrin toimia. EIT viittasi ratkaisunsa perustana laajasti kansainvälisiin asiakirjoihin, mm. CEDAW-komitean yleissuositukseen ja totesi, että kansainvälisesti entistä vahvemman näkemyksen mukaan naisiin kohdistuva väkivalta on naisiin kohdistuvan syrjinnän muoto. Myöhemmin tapauksessa *A v. Kroatia* (14.10.2010) EIT tuomitsi Kroatian Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan loukkauksesta tapauksessa, jossa perheväkivalta oli suureksi osaksi ollut nimenomaan psyykkistä.

Viimeisimmät EIT:n parisuhdeväkivaltaa koskevat tapaukset ovat 26 päivänä maaliskuuta 2013 annettu *Valiuliené v. Liettua* sekä 28 päivänä toukokuuta 2013 annettu *Eremia ja muut v. Moldova*. Näistä ensimmäisessä tapauksessa EIT totesi, että rikosprosessia koskevien säännösten soveltaminen ei tarjonnut valittajalle riittävää suojelua parisuhdeväkivallalta ja jälkimmäisessä tapauksessa taas viranomaiset eivät EIT:n mukaan olleet ryhtyneet riittäviin toimenpiteisiin valittajan suojelemiseksi parisuhdeväkivallalta.

EIT on antanut myös muita yleissopimuksen alaan liittyviä tuomioita. Esimerkiksi tapauksessa *N v. Ruotsi* (20.7.2010) EIT totesi, että turvapaikanhakijan palauttaminen Afganistaniin loukkasi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan kidutuksen kieltä, koska valittaja oli vaarassa joutua siellä niin sanotun kunniaväkivallan ja perheväkivallan kohteeksi. Vuoden 2010 tuomiossa *Rantsev v. Kypros ja Venäjä*, EIT totesi yksimielisesti, että ihmiskauppa kuuluu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4 artiklan orjuuden ja pakkotyön kiellon alaan.

Euroopan neuvosto on antanut naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyviä suosituksia, merkittävimpana vuonna 2002 annettu Euroopan neuvoston ministerikomitean suositus jäsenvaltioille naisten suojaamisesta väkivallalta (Rec (2002)5). Suosituksessa muun mu-

assa todetaan valtion huolellisuusvelvollisuus koskien yksityishenkilön tekemää väkivaltaa ja annetaan yksityiskohtaisia suosituksia uhrien tukitoimista. Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous on hyväksynyt myös useita päätöslausemia naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen, kuten suosituksen 1887 naisiin kohdistuvista raiskauksista, mukaan lukien raiskaus avioliitossa; suosituksen 1872 ”Tämän päivän tyttöjen oikeudet – huomispäivän naisten oikeudet”; suosituksen 1881 kunniamurhien estämisen kiireellisestä tarpeesta; suosituksen 1663 ”Naiset vankilassa” sekä suosituksen 1876 ”Ihmisoikeuksien tila Euroopassa: rankaisemattomuuden poistaminen”.

Euroopan unioni

Sukupuolten tasa-arvo on yksi Euroopan unionin (EU) perusarvoista ja sitä koskeva periaate on kirjattu EU:n perustamissopimukseen. EU:n primäärioikeuteen kuuluvan perusoikeuskirjan III-luku sisältää tasa-arvoa koskevat artiklat, joista 23 artikla koskee naisten ja miesten välistä tasa-arvoa.

Perheväkivaltaan on puututtu lähinnä toimintaohjelmilla ja muilla oikeudellisesti sitomattomilla asiakirjoilla. Naisiin kohdistuvan väkivallan eri muodoista Euroopan unionin toimivaltaan kuuluvat ainoastaan erityisen vakavat rikollisuuden eri muodot, kuten ihmiskauppa, jota on säännelty muun muassa Schengenin sopimuksessa (SopS 23/2001) ja ihmiskauppaa koskevalla direktiivillä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU, annettu 5 päivänä huhtikuuta 2011, ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta). Mainitun direktiivin kansallinen täytäntöönpano-aika on päättynyt 6 päivänä huhtikuuta 2013. Oikeusministeriön asettama työryhmä on ehdottanut joitakin muutoksia ihmiskauppaa ja joitakin sen lähirikoksia koskeviin rikoslain säännöksiin (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 63/2012).

Rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suoje-
lua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS

korvaamisesta 25 päivänä lokakuuta 2012 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2012/29/EU (rikosuhridirektiivi) määrätään rikoksen uhrien oikeuksiin sovellettavista vähimmäisvaatimuksista. Tavoitteena on 1 artiklan mukaan varmistaa, että rikoksen uhrit saavat asianmukaista tietoa, tukea ja suojelua ja että he voivat osallistua rikosoikeudellisiin menettelyihin. Heitä on myös kohdeltava kunnioittavasti, hienotunteisesti, yksilöllisesti, ammattitaitoisesti ja syrjimättömästi. Lapsiuhrien osalta on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu ja arvioitava sitä yksilöllisesti.

Direktiivissä kiinnitetään erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin kuten sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreihin ja lapsiin sekä läheisväkivallan uhreihin, joiden korostetaan olevan useammin naisia ja mahdollisesti taloudellisesti riippuvaisia rikoksentehtäjästä sekä korostetaan näiden ryhmien erityistuen sekä oikeudellisen suojelun tarvetta. Direktiivissä määrätään muun muassa jäsenvaltion velvollisuudesta perustaa erityistukipalveluja, joiden on vähintään pidettävä sisällään väliaikaista majoitusta väkivallan uhreille ja kohdennettua tukea esimerkiksi seksuaalisen väkivallan ja sukupuoleen perustuvan väkivallan sekä läheisväkivallan uhreille (8 artiklan 3 kohta). Siinä edellytetään myös uhrin henkilökohtaisen arvioinnin suorittamista erityisen suojelutarpeen selvittämiseksi (22 artikla) sekä viranomaisten kouluttamista uhrien erityisistä tarpeista (25 artikla). Jäsenvaltioiden on saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 16 päivänä marraskuuta 2015.

Oikeusministeriön on tarkoitus syksyllä 2014 asettaa työryhmä valmistelemaan direktiivin kansallisia täytäntöönpanotoimia. Direktiivin lainsäädäntövaikutukset arvioidaan siinä yhteydessä. Direktiivin edellyttämiä muita käytännön toimenpiteitä edistää osaltaan poikkihallinnollinen Kansallinen rikosuhripolitiikka ja uhrien tukipalvelut -hanke, joka asetettiin huhtikuussa 2013. Hankkeen tavoitteena on kehittää kansallinen strategia rikoksen uhrien tukipalveluiden järjestämiseksi ja niiden edellyttämän rahoituksen varmistamiseksi. Yleisten uhripalvelui-

den lisäksi huomiota kiinnitetään erityisiin tukipalveluihin haavoittuvassa asemassa olevien uhrien erityistuen tarpeisiin vastaamiseksi. Uhiripoliittinen toimikunta esitti tukipalvelujen rahoitusmalleja koskevassa väliraportissaan tammikuussa 2014 rikosuhrimaksulain säätämistä. Lainsäädäntöhanke etenee oikeusministeriössä virkamiesvalmisteluna. Hallituksen esitys on tarkoitettu syksyllä 2014. Tavoitteena on vahvistaa rikoksen uhrien tukipalveluiden valtionrahoitusta rikosentekijöiltä perittävän rikosuhrimaksun tuotoilla. Esillä on ollut mahdollisuus rahoittaa yleisten uhrien tukipalveluiden lisäksi esimerkiksi lähisuhdeväkivallan uhrien 24/7 tukipuhelinta.

Euroopan unionin puitteissa erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyä on pyritty yhtenäistämään erilaisin ohjelmin, suosituksin ja julkistamalla hyviä käytäntöjä. Euroopan parlamentin 26 päivänä marraskuuta 2009 antamassa päätöslauselmassa naisiin kohdistuvan väkivallan poistamisesta vaaditaan jäsenvaltioita parantamaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevaa lainsäädäntöään ja toimintalinjojaan sekä ryhtymään toimiin, joilla puututaan naisiin kohdistuvan väkivallan syihin etenkin ennalta ehkäisevillä toimenpiteillä, ja kehoitetaan unionia varmistamaan, että kaikilla väkivallan uhreilla on oikeus apuun ja tukeen. Euroopan parlamentti esitti myös huhtikuussa 2011 antamassaan naisiin kohdistuvan väkivallan torjumista koskeviin EU:n politiikan painopistealueisiin ja yleispiirteisiin liittyvässä päätöslauselmassa, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, perheväkivaltaa ja naisten sukupuolielinten silpomisen torjumista koskeva strategia otetaan perustaksi tuleville erikolainsäädännön alaan kuuluville välineille, joilla ehkäistään sukupuoliperusteista väkivaltaa.

Euroopan parlamentin vuoden 1997 päätöslauselman seurauksena Euroopan komissio toteutti nollatoleranssikampanjan naisiin kohdistuvasta väkivallasta 1999–2000. Vuonna 2000 aloitettiin Daphne-ohjelma, joka on lapsiin, nuoriin ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä sekä väkivallan uhrien ja riskiryhmien suojelemista koskeva Euroopan unionin erityisohjelma, jota on jatkettu vielä Daphne II ja Daphne III – ohjel-

milla, joista jälkimmäinen oli voimassa vuosina 2007–2013.

Muut alueelliset ihmisoikeussopimukset

Ensimmäinen naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen oikeudellisesti sitova alueellinen sopimus oli Amerikan valtioiden järjestön (Organization of American States) vuonna 1995 hyväksymä naisiin kohdistuvan väkivallan poistamista koskeva sopimus (Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women; Bélem do Para). Bélem do Para –sopimus määrittelee ensimmäistä kertaa kansainvälisessä sopimuksessa naisiin kohdistuvan väkivallan loukkaavan naisten ihmisoikeuksia ja määrittelee naisten oikeuden elää ilman väkivaltaa. Sopimus myös määrittelee valtion huolellisuusvelvoitteen estää, tutkia ja rangaista väkivallasta (7 artikla).

Afrikan unionin piirissä on vuonna 2003 hyväksytty Afrikan ihmisten ja kansojen oikeuksien peruskirjan (the African Charter on Human and Peoples' Rights) lisäpöytäkirja Afrikan naisten oikeuksista (Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa). Lisäpöytäkirjassa määritellään naisiin kohdistuva väkivalta ja mainitaan erilaisia oikeudellisia ja poliittisia toimenpiteitä väkivallan sekä naisten syrjinnän poistamiseksi sekä korostetaan sosiaalisten ja kulttuuristen asenteiden ja käyttäytymismallien muuttamisen tärkeyttä. Lisäpöytäkirjassa myös kielletään naisille haitalliset perinteet ("harmful traditional practices") sekä lapsi- ja pakkoavioliitot.

2.3 Nykytilan arviointi

Naisiin kohdistuva väkivalta on merkittävä ongelma Suomessa. Suomi on myös saanut useita huomautuksia kansainvälisiltä ihmisoikeuksien valvontaelimiltä naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä. CEDAW-komitea on kiinnittänyt jo 2000-luvun alusta asti huomiota naisiin kohdistuvan väkivallan yleisyyteen Suomessa. Vuonna 2008 antamassaan raportissa CEDAW-komitea kiinnitti huomiota myös perheväkivallan uhreina kuolleiden naisten korkeaan lukumäärään,

naisten seksuaaliseen häirintään sekä muun muassa maahanmuuttajanaisten ja romani-naisten kokemaan väkivaltaan. Tämän lisäksi komitea esitti huolensa myös siitä, että naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntapolitiikassa käytetään sukupuolineutraalia kieltä, mikä heikentää näkemystä siitä, että tämä väkivalta selvästi ilmentää naisten syrjintää. Komitea esitti huolensa myös sovittelumenettelyn käytöstä perheväkivaltatapauksissa. CEDAW-komitea kehotti myös varmistamaan, että väkivallan uhreille on tarjolla riittävä määrä turvakoteja ja niille on osoitettu riittävät taloudelliset voimavarat. CEDAW-komitean pyynnöstä Suomi antoi vuonna 2010 ylimääräisen raportin naisiin kohdistuvan väkivallan mukaan lukien perheväkivallan vastaisista toimenpiteistä, joita Suomi on toimeenpannut.

Toukokuussa 2012 Suomi antoi seitsemännen määräaikaisraporttinsa, joka käsiteltiin komitean ja hallituksen valtuuskunnan välillä käydyssä julkisessa ja suullisessa vuoropuhelussa Genevessä helmikuussa 2014. 28 päivänä helmikuuta 2014 antamissaan suosituksissa komitea kiinnitti jälleen huomiota naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja kehotti osoittamaan riittävän rahoituksen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmalle ja naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseen tähtäävälle strategialle. Se myös kehotti perustamaan valtioneuvostoon tehokkaan ja riittävästi rahoitetun institutionaalisen mekanismin koordinoimaan, valvomaan ja arvioimaan toteutettujen toimien tehokkuutta. Lisäksi komitea kehotti tarkistamaan raiskausrikoksia koskevaa lainsäädäntöä siten, että se määrittellään uhrin suostumuksen puuttumisen perusteella sekä avaamaan raiskauskriisikeskuksia, ilman lähetettä tai ajanvarausta toimivia keskuksia ja maksuttomia ympärivuorokautisesti päivystäviä puhelimia. Komitea myös toisti edellisen raportin johdosta antamansa suositukset koskien turvakoteja ja ilmaisi edelleen huolensa sukupuolineutraalin kielen käytöstä perheväkivallasta puhuttaessa sekä sovittelun käytöstä perheväkivaltatapauksissa. Lisäksi komitea suosittelee, että valtio ryhtyy toimiin varmistamiseen, että perheväkivalta otetaan järjestelmällisesti huomioon päätettäessä lasten huolta-juudesta. Komitea antoi myös erityisiä suosi-

tuksia koskien vammaisten naisten, saamelaisnaisten sekä maahanmuuttajanaisten kokemaa väkivaltaa ja kehotti tehostamaan toimia, joilla puututaan etnisiin vähemmistöihin kuuluviin ja muihin naisiin ja tyttöihin kohdistuvaan vihapuheeseen joukkoviestimissä.

Vuonna 2007 TSS-komitea huomautti Suomea perheväkivallan, erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan, yleisyydestä sekä siitä, ettei Suomessa ole perheväkivaltaa koskevaa erityislainsäädäntöä. Vuonna 2011 YK:n kidutuksen vastainen komitea antoi Suomelle suosituksen muun muassa säätää lainsäädäntöä, jolla lisätään väkivallan uhrin, myös ihmiskaupan uhrien, turvakoteja. Vuoden 2012 YK:n ihmisoikeusneuvoston alaisessa valtioiden välisessä yleismaailmallisessa määräaikaistarkastelussa (UPR) hyväksyttiin useita Suomelle annettuja suosituksia jatkaa tehokkaita toimenpiteitä ja vahvistaa lainsäädäntökehystä, joilla ehkäistään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa sekä estetään väkivaltaa kokeneiden uudelleenuhritumista ja saatetaan rikosten tekijät syytteeseen. Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu totesi Suomea koskevassa raportissaan vuonna 2012, että turvakoteja ei ole Suomessa riittävästi ja että naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen tarvitsee riittäviä resursseja ja koordinoitua.

Naisiin kohdistuvasta väkivallasta on myös julkaistu maailmanlaajuisia tutkimuksia, joilla väkivallan yleisyyttä ja uhrikokemuksia on pyritty kartoittamaan. Vuonna 2006 julkaisiin YK:n pääsihteerin raportti ”In-Depth Study on All Forms of Violence Against Women”, joka käy laajasti läpi naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja ja tarkastelee naisiin kohdistuvan väkivallan määrittelemistä ihmisoikeusloukkaukseksi ja valtion vastuuta ehkäistä, tutkia ja rangaista väkivallasta ja hyvittää uhrille väkivallan seuraukset. Tutkimuksessa esitellään lisäksi jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä. Vuonna 2008 julkaistiin HEUNI:n (The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations) koordinoima laaja tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta (The International Violence Against Women Survey, IVAWS). Tutkimuksen tarkoituksena oli

kerätä vertailukelpoista tietoa naisten väkivaltakokemuksista maailmanlaajuisesti.

Euroopan unionin perusoikeusvirasto teki vuosien 2011–2012 aikana haastattelututkimuksen naisiin kohdistuvasta väkivallasta Euroopan unionin jäsenmaissa ja Kroatiaassa. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tilastotietoa naisiin kohdistuva väkivallan yleisyydestä ja antaa myös vertailukelpoista tietoa naisten kokemuksista fyysisestä, psykologisesta ja seksuaalisesta väkivallasta sekä häirinnästä ja vainoamisesta eri EU-maissa. Tutkimustulokset julkaistiin 5 päivänä maaliskuuta 2014. Niiden mukaan kolmannes (33 prosenttia) 15 vuotta täyttäneistä naisista oli kokenut fyysistä ja/tai seksuaalista väkivaltaa elämänsä aikana. Haastattelua edeltäneiden 12 kuukauden aikana tällaista väkivaltaa oli kokenut 8 prosenttia 15 vuotta täyttäneistä naisista. Noin 12 prosenttia kaikista naisista ilmoitti joutuneensa jollain tavoin aikuisen harjoittaman seksuaalisen hyväksikäytön tai seksuaalisten tekojen kohteeksi ennen 15 vuoden ikää. Suomessa nykyisen tai entisen kumppanin tekemää fyysistä ja/tai seksuaalista väkivaltaa oli kokenut 30 prosenttia kaikista naisista EU:n keskiarvon ollessa 22 prosenttia. Suomessa 33 prosenttia naisista oli kokenut muun kun kumppanin tekemää fyysistä ja/tai seksuaalista väkivaltaa täytettyään 15 vuotta EU:n keskiarvon ollessa tässäkin 22 prosenttia. Nykyisen tai edellisen kumppanin tekemää väkivaltaa oli kokenut Suomessa 53 prosenttia naisista ja vainoamista 24 prosenttia. EU:n keskiarvot olivat näissä 43 prosenttia ja 18 prosenttia. Seksuaalista häirintää oli kokenut 71 prosenttia suomalaisista naisista, kun EU:n keskiarvo oli 55 prosenttia. Suomalaisista naisista 53 prosenttia oli kokenut aikuisen tekemää fyysistä, seksuaalista tai henkistä väkivaltaa josakin muodossa alle 15 -vuotiaana. EU:n keskiarvo oli 35 prosenttia.

Suomessa naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhde- ja perheväkivallan laajuutta on pyritty seuraamaan uhritutkimusten avulla. Ensimmäinen naisuhritutkimus tehtiin vuonna 1997 ja tutkimus uusittiin vuonna 2005. Vuoden 2005 tutkimuksen mukaan 43,5 prosenttia suomalaisista 18–74-vuotiaista naisista oli joutunut jonkinlaisen miehen tekemän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai

väkivallan uhkailun kohteeksi ainakin kerran 15 vuotta täytettyään. Vuosien 2002–2006 keskiarvon mukaan joka vuosi 21 naista kuolee perheväkivallan uhrina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tekemän tutkimuksen mukaan vuosien 2003–2008 aikana tapahtuneissa vakavissa, kuolemaan johtaneissa parisuhdeväkivaltatapauksissa uhri on 80 prosentissa tapauksista ollut nainen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen joulukuussa 2013 julkaiseman, vuoden 2012 kansalliseen rikosuhritutkimukseen pohjautuvan, suomalaisten kokemaa parisuhdeväkivaltaa käsittelevän verkkokatsauksen mukaan parisuhteessa olevista naisista kymmenen prosenttia ja miehistä kuusi prosenttia ilmoitti joskus elämänsä aikana kokeneensa fyysistä väkivaltaa nykyisen parisuhdekumppaninsa taholta. Nuoremmissa ikäryhmissä parisuhdeväkivallan tai uhkailun kokeminen oli selkeästi vanhempia ikäryhmiä yleisempää. Vain harvasta tapauksesta oli ilmoitettu poliisille. Naisiin kohdistuneista väkivaltatapauksista 10 prosenttia ja miehiin kohdistuneista tapauksista 3 prosenttia tuli poliisiin tietoon.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos julkaisi vuonna 2008 lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia käsittelevän tutkimuksen. Tutkimuksen mukaan 40 prosenttia yhdeksäsluokkalaisista tytöistä ja hieman alle 30 prosenttia pojista on raportoinut nähneensä jotakin toiseen vanhempaan tai sisarukseen kohdistunutta fyysistä tai henkistä väkivaltaa kotonaan. Uusi tutkimus ilmestyy elokuussa 2014 Poliisiammattikorkeakoulun tekemänä.

Vuonna 2012 julkaistiin myös selvitys vuosien 2003–2012 perhesurmien ja vanhempien tekemien omien lasten surmien taustoista (Sisäasiainministeriön julkaisu 35/2012). Selvityksessä arvioidaan, että osa surmista olisi ollut ehkäistävässä, jos viranomaisten ja lähipiirin tietoon tulleet tekijöiden itsetuhoiset ajatukset ja uhkailu olisi otettu riittävän vakavasti ja perheen ongelmiin olisi tartuttu ajoissa. Tutkimuksessa todetaan, että oleellista on se, että viranomaiset toimivat oma-aloitteisesti ja tarjoavat perheitä tukevia toimenpiteitä ja tekevät yhteistyötä ja välittävät tietoa muille viranomaisille.

Edellä esiin nostettuihin epäkohtiin on monin osin pyritty puuttumaan naisiin kohdistu-

van väkivallan vähentämisen ohjelmalla ja siinä mainituilla toimenpiteillä. Ohjelmaa on käsitelty tarkemmin edellä kohdassa 2.1.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Hallituksen esityksen tavoitteena on, että eduskunta hyväksyisi Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä lait yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta.

Yleissopimuksen tavoitteena on suojata naisia kaikilta väkivallan muodoilta sekä ehkäistä ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa. Yleissopimuksen soveltamisala on hyvin kattava sisältäen kaikki sukupuoleen perustuvat naisiin kohdistuvan väkivallan muodot. Yleissopimuksella luodaan laaja-alaiset puitteet, toimintaperiaatteet ja toimet kaikkien naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan uhrien suojelemiseksi ja auttamiseksi, väkivallan ehkäisemiseksi ja väkivallan tekijöiden saattamiseksi syyteeseen. Yleissopimuksessa määritellään myös valtion vastuun periaatteet, huolellisuusvelvoite mukaan lukien. Valtiolla on huolellisuusvelvoite ehkäistä, tutkia, rangaista ja hyvittää yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat väkivallanteot myös silloin, kun tekijä on yksityishenkilö.

Yleissopimuksen tarkoitus ei ole kilpailla esimerkiksi CEDAW-sopimuksen kanssa, vaan täydentää tätä sekä muita sopimuksia, jotka edesauttavat ihmisoikeuksien toteutumista naisten osalta.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen sekä lait yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11

§:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan, että yleissopimuksen hyväksymisestä johtuen Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskevaa rikoslain 1 lukua muutettaisiin siten, että kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta luovutettiin tiettyjen yleissopimuksen mukaisten tekojen osalta. Lisäksi ehdotetaan, että ulkomaalaislain 54 §:ää muutettaisiin siten, että perhe- tai lähisuhdeväkivallan uhriksi joutuneelle ulkomaalaiselle voitaisiin tietyin edellytyksin myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä.

Yleissopimuksen 10 artiklan mukaisen yhteensovittelimen tehtävien valmistelu ja kokonaisuuden hallinta hoidettaisiin sosiaali- ja terveysministeriössä. Valtioneuvosto asettaisi lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan koordinaatioelimen, jossa olisi mukana eri ministeriöitä ja niiden hallinnonaloja, muun muassa rikosentorjuntaneuvoston, tilastokeskuksen sekä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen edustajat. Valtioneuvosto osoittaisi koordinaatioelimelle johtoryhmän, jona toimisi elimen käsittelemistä asioista vastaava ministeriryhmä.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että eduskunta hyväksyisi annettavaksi yleissopimuksen 78 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua selityksen, jolla Suomi varaa oikeuden olla soveltamatta 55 artiklan 1 kohtaa Suomen rikoslain 21 luvun 7 §:n mukaiseen lievään pahoinpitelyyn silloin, kun rikos kohdistuu muuhun kuin rikoslain 21 luvun 16 §:n 1 momentissa tarkoitettuun henkilöön.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Yleissopimuksen ratifioinnista aiheutuvien taloudellisten vaikutusten voidaan arvioida ilmenevän pitkällä aikavälillä. Sitoutuessaan yleissopimukseen osapuoli sitoutuu sopimusmääräysten ilmaisemaan tavoitetasoon. Osa yleissopimuksen määräyksistä on luonteeltaan taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä, joille on ominaista niiden asteittainen täytäntöönpano.

Eniten taloudellisia vaikutuksia voidaan arvioida aiheutuvan yleissopimuksen IV luvun mukaisten suojele- ja tukitoimenpiteiden

edelleen kehittämistä. Luvussa säädetyistä toimenpiteistä yleiset ja erityiset tukipalvelut, seksuaalisen väkivallan uhrien tukeminen ja osittain myös lapsitodistajien suojeleminen ja tuki liittyy laajempaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen. Hallituksen esitykseen liittyvät toimenpiteet toteutetaan lähtökohtaisesti valtiontalouden kehysten puitteissa.

On mahdollista, että yleissopimuksen kansainvälisen valvontajärjestelmän aloitettua toimintansa tätä kautta ilmenee sellaisia palvelujen kehittämistarpeita, joita ei ole voitu kaikilta osin ennakoida tällä hetkellä käynnissä ja suunnitteilla olevien uudistusten yhteydessä. Yleissopimuksen edellyttämä palvelujen taso täsmentyy monilta osin valvontajärjestelmän antamissa suosituksissa ja sen luomassa käytännössä.

Yleissopimuksen 23 artikla velvoittaa osapuolet ryhtymään tarvittaviin lainsäädäntö- tai muihin toimiin asianmukaisten, helposti saavutettavien turvakotien perustamiseksi riittävässä määrin. Yleissopimus ei kuitenkaan sitovasti määrittele tarvittavien turvakotien määrää. Yleissopimuksen selitysmuistiossa viitataan Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työryhmän suositukseen (EG-TFV (2008)6), jonka mukaan turvakotipaikkoja tulisi olla yksi 10 000 asukasta kohden.

Turvakotipalvelujen lisääminen alueellisen tasa-arvon edistämiseksi sisältyy hallitusohjelmaan. Turvakotipaikkojen lisääminen ja alueellisen jakaantumisen parantaminen on kirjattu valtioneuvoston periaatepäätökseen vuosille 2012–2015 tehtävästä hallituksen tasa-arvo-ohjelmasta. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on kiinnitetty huomiota erityisen haavoittuvien ryhmien palvelujen maantieteelliseen jakaantumiseen. Hallitus on päättänyt 29 päivänä marraskuuta 2013 rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta, jonka osana on päätetty turvakotien siirrosta valtion vastuulle vuoden 2015 alusta alkaen. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle on vuoden 2015 talousarvioesityksen mukaan tulossa erillinen valtionrahoitus turvakotitoimintaan (8 miljoonaa euroa), josta puolet tulee siirtäen kuntien valtionosuusmäärärahaa. Suomen tavoitteena on kehittää turvakotijärjestelmä Euroopan neuvoston suositusten edellyttämälle tasolle asteittain vuoden

2017 loppuun mennessä. Järjestelmän kehittäminen käynnistetään valtakunnallisen kehittämisohjelman avulla.

Yleissopimuksen 24 artikla edellyttää osapuolen ryhtymään toimiin ottaakseen käyttöön valtakunnallisen maksuttoman ympäri vuorokauden palvelevan puhelimen, johon naisein kohdistuvan tai perheväkivallan uhri voi soittaa nimettömänä.

Suomessa toimii tällä hetkellä muutamia järjestöjen ylläpitämiä osa-aikaisia auttavia puhelimia, jotka ovat keskittyneet lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden tukemiseen. Lisäksi esimerkiksi rikosuhripäivystyksellä on valtakunnallinen puhelinnumero, joka ei kuitenkaan ole ympärivuorokautinen eikä maksuton. Turvakodeilla on ympärivuorokautiset päivystysnumerot, jotka eivät ole valtakunnallisia.

Artiklan tarkoittaman valtakunnallisen maksuttoman ympärivuorokautisen puhelinpalvelun perustamiseksi voitaisiin esimerkiksi jo nyt tarjolla olevia järjestöjen ylläpitämiä palvelunumeroita yhteensovittaa ja täydentää niin, että ne yhdessä toimisivat kaikkina päivinä kaikkiin vuorokauden aikoihin. Myös joku nyt toimivista ympärivuorokautisista puhelinpalveluista voitaisiin muuttaa maksuttomaksi, yhden numeron alla toimivaksi palvelevaksi puhelimeksi.

Kokonaan uuden, vuorokauden ympäri toimivan täysin maksuttoman puhelinlinjan perustaminen maksaisi Stop Domestic Violence against Women -kampanjan Suomen kansallisen ohjausryhmän vuonna 2008 tekemän esimerkkilaskelman mukaan perustamisvuonna noin 840 000 euroa. Laskelman mukaan palvelun tuottamiseksi tarvittaisiin 11 henkilötyövuotta. Osa työntekijöistä voisi olla osa-aikaisia. Puhelinpäivystäjät olisivat sosiaali- tai terveysalan ammattilaisia. Päivystäjiä rekrytoitaessa kielitaito olisi keskeinen valintakriteeri (mm. englantia, venäjää, arabia ja espanjaa) ja eri maahanmuuttajaryhmien palveluun olisi kiinnitettävä erityistä huomiota. Puhelinpäivystäjien lisäksi tarvittaisiin toimintaa johtava henkilö sekä tiedottaja. Henkilöstökulujen on arvioitu olevan noin 600 000 euroa vuodessa. Toimitilan vuokran ja muiden juoksevien kulujen on arvioitu olevan noin 100 000 euroa vuodessa. Auttavan puhelimen vuotuisiksi puhelunmak-

suista kertyviksi kuluksi on arvioitu 30 000 euroa. Toiminnan aloitusvuonna kertaluonteisia kuluja kertyisi yli 100 000 euroa. Tähän kuuluisivat perustamiskulut (mahdollista remontointia, työasemat, muut kalustehankinnat, puhelimet yms.), tiedotuskampanja yleisölle ja sidosryhmille palvelun avaamisesta sekä henkilöstön perusteellinen koulutus ennen toiminnan aloittamista.

Sosiaali- ja terveysministeriö aloittaa hankkeen auttavan puhelimen perustamisesta ja siinä vaadittavista toimenpiteistä. Hankkeessa käydään läpi toimintavaihtoehtoja ja niiden kustannukset sekä laaditaan toimintasuunnitelma toiminnan aloittamiseksi.

Yleissopimuksen 10 artiklan edellyttämän yhteensovittamiselimen tehtävät esitetään hoidettavan sosiaali- ja terveysministeriön toimesta. Yhteensovittamiselin olisi poikkiallinen ja sen jäseninä olisivat ainakin rikosentorjuntaneuvosto, Tilastokeskus sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, joilla on tärkeä osa tiedon tuottajina elimen toiminnassa. Yhteensovittamiselimen tehtävien koordinointi ja kokonaisuuden hallinta osoitettaisiin sosiaali- ja terveysministeriössä yhden viranhaltijan tehtäväksi. Ratkaisua joudutaan mahdollisesti myöhemmin tarkastelemaan uudelleen, kun yleissopimus on tullut Suomen osalta voimaan ja yhteensovittamisen tarve ja sen vaatima työmäärä on täsmennyt.

Yleissopimuksen tarkoittamilla yhteensovittamistoimilla on mahdollista saada aikaan myös tehokkuutta ja kustannussäästöjä.

Rikoslain 1 lukuun tehtävällä muutoksella Suomen rikosoikeuden soveltamisalaan voidaan arvioida olevan rajallinen käytännön merkitys, eikä ehdotettu soveltamisalan laajennus siten aiheuta taloudellisia lisäkustannuksia rikosprosessiin osallistuville viranomaisille.

Ehdotetun ulkomaalaislain 54 §:n 6 momentin muutoksen mukaan ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella, voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä sillä perusteella, että henkilöllä on kiinteät siset Suomeen tai että hänen henkilökohtainen tilanteensa on erityisen vaikea puolison häneen tai hänen lapseensa perhesiteen voimaolon aikana kohdistaman tai hyväksymän

väkivallan tai hyväksikäytön vuoksi ja luvan epääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta. Tällä perusteella myönnettävien oleskelulupien määrä ei todennäköisesti tule olemaan suuri ja mahdollisesti kyse tulee olemaan enintään muutamasta kymmenestä tapauksesta vuosittain. Lupien arvioidusta pienestä määrästä johtuen esityksellä ei ole merkittäviä välittömiä valtiontalouteen liittyviä taloudellisia vaikutuksia.

Yleissopimuksen V-VIII luvun määräyksistä ei arvioida aiheutuvan itsenäisiä taloudellisia vaikutuksia.

On huomioitava, että naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy ja poistaminen toisi myös huomattavia säästöjä yhteiskunnalle. Naisiin kohdistuvasta väkivallasta, mukaan lukien perheväkivallasta, aiheutuu merkittäviä kustannuksia sekä kunnallisella että valtion tasolla esimerkiksi sosiaalipalvelujen, oikeussektorin sekä terveydenhuoltopalvelujen kuluja kautta. Suomessa naisiin kohdistuvasta väkivallasta on vuonna 2002 tehdyssä tutkimuksessa arvioitu aiheutuvan 91 miljoonan euron kustannukset vuositasona (*Markku Heiskanen – Minna Piispa: Väkivallan kustannukset kunnassa*). Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2002:6). Yhdelle keskisuurelle suomalaiselle kaupungille tämä tarkoittaa noin 103 000 euron kustannuksia kuukaudessa.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Yleissopimuksen hyväksyminen korostaisi jo olemassa olevaan viranomaistoimintaan tällä hetkellä kohdistuvia velvoitteita. Sopimus myös korostaa eri viranomaisten moniammatillista koordinaatiota ja yhteistyötä myös alue- ja paikallistasoilla. Yleissopimuksesta aiheutuva mahdollinen viranomaisten työmäärän lisäys ilmenisi pitkällä aikavälillä.

Yleissopimuksen kansainvälisestä seurantamekanismista aiheutuva raportointi- ja muiden velvoitteiden lisäys ulkoasiainministeriössä voidaan hoitaa olemassa olevien resurssien puitteissa.

Yleissopimuksen 10 artikla velvoittaa nimeämään tai perustamaan yhteensovittamiselimen, jonka tarkoitus on sovittaa yh-

teen, panna täytäntöön, seurata ja arvioida niitä toimintaperiaatteita ja toimia, joita on tarkoitettu kaikkien yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Elimen tehtävänä on sovittaa yhteen tietojen kokoamista, tarkastella sen tuloksia ja tiedottaa niistä. Yhteensovittamiselimen tehtävien valmistelu ja kokonaisuuden hallinta hoidettaisiin sosiiali- ja terveysministeriössä. Ministeriön sisällä tämä osoitettaisiin yhden viranhaltijan tehtäväksi. Valtioneuvosto asettaisi yhteensovittamista varten lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan koordinaatioelimen, jossa olisi mukana eri ministeriöitä ja niiden hallinnonaloja, muun muassa rikosentorjuntaneuvoston, tilastokeskuksen sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen edustajat. Koordinaatioelimen kokoonpano olisi samantyyppinen kuin nyt toimivan lähisuhde- ja perheväkivallan vastaisen poikkihallinnollisen virkamiesryhmän.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Yleissopimuksen hyväksymisellä on tärkeä käytännöllinen ja periaatteellinen merkitys naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisessä ja torjumisessa. Yleissopimuksen hyväksyminen vahvistaa jo voimassa olevan lainsäädännön toimeenpanoa ja viranomaistoimintaan tälläkin hetkellä kohdistuvia velvoitteita. Yleissopimus vahvistaa myös oikeusvaltioperiaatetta tunnustamalla sukupuoleen perustuvan naisiin kohdistuvan väkivallan ihmisoikeusloukkaukseksi sekä naisiin kohdistuvaksi syrjinnäksi.

Väkivalta aiheuttaa uhreille aina inhimillisiä kärsimyksiä sekä henkistä ja fyysistä vahinkoa ja vakavimmillaan se voi johtaa ihmishenkien menetykseen. Uhrien lisäksi väkivallan vaikutukset ulottuvat myös uhrien läheisiin. Vaikka lapset eivät itse joutuisi väkivallan kohteeksi, on perheväkivallasta lapsille merkittäviä pitkäaikaisia henkisiä ja sosiaalisia seurauksia. Yleissopimuksen tarkoituksena on naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen ja poistaminen. Sopimuksessa määriteltujen toimenpiteiden pitkäjänteisellä toteuttamisella olisi laajakantoiset positiiviset yhteiskunnalliset seuraukset.

Yleissopimus on ensimmäinen eurooppalainen oikeudellisesti sitova sopimus, jolla puututaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja perheväkivaltaan. Siinä todetaan, että naisiin kohdistuva väkivallan poistaminen linkittyy vahvasti naisten ja miesten tosiasiallisen tasa-arvon saavuttamiseen. Lisäksi yleissopimus määrittelee sukupuolet (gender) nimenomaan yhteiskunnallisesti rakentuneiksi rooleiksi ja käyttäytymismalleiksi, jotka ovat osa naisia syrjiviä rakenteita.

Yleissopimuksessa todetaan naisiin kohdistuvan väkivallan olevan rakenteellista ja ilmentävän naisten ja miesten välisten valtasuhteiden historiallista epätasa-arvoa, joiden muuttaminen vaatii kaikkien yhteiskunnan sektoreiden panosta. Yleissopimus näin ollen vahvistaa naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ymmärtämistä yhteiskunnallisena rakenteellisenä ongelmana sekä naisiin kohdistuvana syrjintänä eikä pelkästään yksilötason ongelmana. Yleissopimus vahvistaa pyrkimystä reagoida naisiin kohdistuvaan väkivaltaan kokonaisvaltaisesti laaja-alaisilla toimenpiteillä ja periaatteilla, kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Se myös korostaa naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan paheksuttavuutta.

Lisäksi yleissopimus lisää sekä naisten että miesten tietoisuutta naisten oikeuksista sekä yleistä tietoisuutta naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan tuomittavuudesta. Myös tämän voidaan jossain määrin arvioida vähentävän naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan aiheuttamaa inhimillistä kärsimystä.

Yleissopimus vahvistaa myös valtion velvollisuutta toimia väkivallan ennaltaehkäisemiseksi. Tätä vahvistaa myös yleissopimuksen perusteella perustettava tai nimitettävä kansallinen yhteensovittamismekanismi. Lisäksi yleissopimuksen kansainvälinen valvontajärjestelmä tehostaa sopimuksessa määriteltujen toimenpiteiden toteuttamista.

Yleissopimus velvoittaa osapuolet ryhtymään lainsäädäntö- tai muihin toimiin perustaakseen riittävän määrän asianmukaisia ja helposti saavutettavia turvakoteja naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan uhreille. Turvakodeista ei tällä hetkellä säädetä Suomessa lailla. Yleissopimuksen määräys kuitenkin asettaa valtiolle sitovan velvoitteen taata turvakotien määrällinen riittävyys sekä niiden

toiminnallinen asianmukaisuus. Lisäksi yleissopimus velvoittaa valtion ryhtymään toimiin ottaakseen käyttöön matalan kynnyksen palveluna ympärivuorokautisen, maksuttoman auttavan puhelimen mainitun väkivallan uhreille. Määräyksillä on merkittävää vaikutusta naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan uhrien palvelujen vahvistamisessa.

5 Asian valmistelu

5.1 Sopimusneuvottelut

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta neuvoteltiin Euroopan neuvoston alaisessa ad hoc -työryhmässä (CAHVIO) vuosina 2009–2011. Työryhmä kokoontui yhteensä yhdeksän kertaa. Suomi osallistui sopimusneuvotteluihin ulkoasiainministeriön johdolla.

Yleissopimus hyväksyttiin Euroopan neuvoston ministerikomiteassa 7 päivänä huhtikuuta 2011 ja avattiin allekirjoitettavaksi Istanbulissa 10–11 päivänä toukokuuta 2011 järjestetyssä ministerikomitean 121. kokouksessa.

Suomi allekirjoitti yleissopimuksen 11 päivänä toukokuuta 2011. Yleissopimuksen voimaantulon edellytyksenä on kymmenen ratifiointia, joista kahdeksan sopimuksen ratifioineista valtioista on oltava Euroopan neuvoston jäsenvaltioita. Sopimuksen on allekirjoittanut toukokuun 2014 loppuun mennessä 34 jäsenvaltiota ja sen on ratifioinut 11 jäsenvaltiota (EU-maista Espanja, Italia, Itävalta, Portugali ja Tanska). Sopimus tulee kansainvälisesti voimaan 1 päivänä elokuuta 2014.

Sopimukseen sisältyy myös selitysmuistio, joka ei ole oikeudellisesti sitova.

5.2 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Sopimuksen allekirjoittamista varten ulkoasiainministeriö pyysi lausuntoa oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, eduskunnan oikeusasiamieheltä, oikeuskanslerinvirastolta, tasa-arvovaltuutetulta, Valtakunnansyyttäjänvirastolta sekä kolmelta professorilta. Lausuntojen

perusteella sopimuksen allekirjoittamiselle ei nähty olevan estettä.

Yleissopimuksen ratifiointia varten ulkoasiainministeriö asetti 31 päivänä lokakuuta 2011 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää ja valmistella yleissopimuksen ratifiointitoimenpiteet. Työryhmään kuuluivat edustajat ulkoasiainministeriöstä (puheenjohtaja), sosiaali- ja terveysministeriöstä, oikeusministeriöstä, opetus- ja kulttuuriministeriöstä, sisäasiainministeriöstä, Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitoksesta, Valtakunnansyyttäjänvirastosta, Helsingin syyttäjänvirastosta, tasa-arvovaltuutetun toimistosta, vähemmistövaltuutetun toimistosta, Poliisihallituksesta, Suomen Kuntaliitosta, tasa-arvoasiain neuvottelukunnasta, Naisjärjestöt Yhteistyössä -Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry:stä, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry:stä, vammaisten ihmisoikeuskeskuksesta (Kynys ry/VIKE), Amnesty International Suomen osasto ry:stä, Monika-Naiset liitto ry:stä sekä Ensi- ja turvakotien liitto ry:stä. Työryhmän pysyvinä asiantuntijoina toimivat professori Johanna Niemi ja professori/erikoistutkija Merja Pentikäinen.

Työryhmä keskusteli yleissopimuksen velvoitteista ja ratifioinnin edellyttämistä lainsäädännön muutostarpeista. Työryhmä kuuli myös asiantuntijoita. Työryhmä laati keskustelujen ja kuulemisten perusteella ehdotuksensa, jonka se katsoi tarkoitusmukaiseksi laatia hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmän ehdotus valmistui 28 päivänä maaliskuuta 2013 ja se luovutettiin ulkoasiainministeriölle. Tämän jälkeen mietintö lähetettiin laajalle lausuntokierrokselle ministeriöihin, viranomaisiin, kansalaisyhteiskunnan eri toimijoille sekä Ahvenanmaan maakunnalle. Lausuntoja saatiin noin 50 taholta. Yhtä lausunnonantajaa lukuun ottamatta kaikki puolsivat yleissopimuksen ratifioimista. Kaikki lausunnonantajat kiinnittivät huomiota sopimuksen täytäntöönpanoon tarvittavien resurssien turvaamiseen. Monet vaativat myös naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan uhreille tarjottavien palvelujen parantamista ennen yleissopimuksen ratifiointia. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että Suomeen perustettaisiin naisiin kohdistuvaa ja perheväkivaltaa ehkäisevä ja torjuva osaamiskeskus tai koordinaatioyksikkö.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Yleissopimuksen sisältö ja sen suhde Suomen lainsäädäntöön**I luku. Tavoitteet, määritelmät, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, yleiset velvoitteet**

1 artikla. *Yleissopimuksen tavoitteet.* Artiklan 1 kohdassa määritellään sopimuksen tavoitteet. A alakohdan mukaan yleissopimuksen erityisenä tavoitteena on suojella naisia kaikilta väkivallan muodoilta sekä ehkäistä ja poistaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa ja saattaa väkivallan tekijät syyteeseen.

Naisiin kohdistuva väkivalta on sopimuksen johdannon mukaan yksi vakavimmista sukupuoleen perustuvista ihmisoikeusloukkauksista ja tutkimusten mukaan perheväkivalta ja seksuaalisen väkivallan eri muodot kohdistuvat enimmäkseen naisiin. A alakohdassa määritelty kolmen P:n periaate (prevention-protection-punishment) on koko sopimuksen läpileikkaava ajatus. Väkivallan poistamisella on myös selkeä yhteys naisten ja miesten välisen tasa-arvon saavuttamiseen, ja tasa-arvon ja syrjimättömyyden tavoite on mainittu b alakohdassa.

Artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan tavoitteena on luoda kokonaisvaltaiset puitteet uhrien suojelemiseksi ja auttamiseksi. Kokonaisvaltainen lähestymistapa on sopimuksen keskeinen periaate. Väkivallan vaikutukset ovat vakavat ja kokonaisvaltainen lähestymistapa edesauttaa muun muassa tulevien väkivallantekojen estämistä ja selviytymistä väkivallasta.

Yleissopimuksen tarkoituksena on myös edistää kansainvälistä yhteistyötä (d alakohdassa), josta säädetään tarkemmin yleissopimuksen VIII luvussa. Lisäksi siinä korostetaan eri toimijoiden yhteistyötä ja sopimusvaltion velvollisuutta tukea järjestöjä ja lainkäyttöviranomaisia väkivallan poistamiseksi (e kohta).

Artiklan 2 kohdan mukaan yleissopimuksella perustetaan myös erityinen seurantajär-

jestelmä. Tästä säädetään tarkemmin luvussa IX.

2 artikla. *Yleissopimuksen soveltamisala.* Artiklan 1 kohdan mukaan sopimusta sovelletaan kaikkiin väkivallan muotoihin, myös perheväkivaltaan, joka kohdistuu suhteellisesti useimmin naisiin.

Artiklan 2 kohdassa osapuolia kehoitetaan soveltamaan yleissopimusta kaikkiin väkivallan uhreihin, myös miehiin ja lapsiin, kiinnittämällä kuitenkin huomio naisiin sukupuoliperusteisen väkivallan uhreina.

Artiklan 3 kohdassa määrätään, että yleissopimusta sovelletaan myös aseellisen konfliktin aikana.

3 artikla. *Määritelmät.* Artiklan a alakohdan mukaan ilmaus ”naisiin kohdistuva väkivalta” tarkoittaa yleissopimuksessa naisiin kohdistuvaa ihmisoikeusloukkausta ja yhtä syrjinnän muotoa. Määritelmä vastaa 1 artiklan b alakohdassa ilmaistua yleissopimuksen tavoitetta. Tekomuotoina voivat tulla kysymykseen kaikki sukupuoleen perustuvan väkivallan teot, jotka aiheuttavat tai voivat aiheuttaa naisille ruumiillista, seksuaalista, henkistä tai taloudellista haittaa tai kärsimystä. Myös tällaisilla teoilla uhkaaminen sekä pakottaminen tai mielivaltainen vapautenriisto julkisessa tai yksityiselämässä on alakohdan mukaan tällaista väkivaltaa.

Artiklan b alakohdassa on määritelty ”perheväkivalta” sukupuolineutraalisti siten, että tarkoittaa ruumiillisen, seksuaalisen, henkisen tai taloudellisen väkivallan tekoja uhrin ja tekijän biologisesta tai laillisesta statuksesta riippumatta kodin tai perheen sisällä tai nykyisten tai entisten puolisoitten välillä. Sukupuolineutraalista määrittelystä huolimatta yleissopimuksen selitysmuistiiossa korostetaan perheväkivallan epäsuhtaista vaikutusta naisiin.

Artiklan c alakohdan mukaan ”sukupuolella” tarkoitetaan sosiaalisesti rakentuneita rooleja ja käyttäytymismuotoja, jotka saattavat luoda haitallisia käyttäytymismalleja ja estää sopimuksessa määriteltyjen tavoitteiden to-

teutumisen. Yleissopimuksen eri kohdissa mainittu sukupuolittunut väkivalta merkitsee väkivaltaa, jota on tarkasteltava näiden roolien ja olemassa olevan epätasa-arvon näkökulmasta.

”Sukupuoleen perustuva naisiin kohdistuva väkivalta”, joka on määritelty artiklan d alakohtassa, merkitsee väkivaltaa, joka kohdistuu naiseen sukupuolen vuoksi tai kohdistuu suhteellisesti useammin naiseen. Väkivalta on yleissopimuksen selitysmuistion mukaan sekä syy että seuraus naisten ja miesten epätasa-arvoista voimasuhteista yhteiskunnassa.

Yleissopimuksessa ”uhrilla” (e alakohta) tarkoitetaan edellä määriteltyjen väkivallanteiden kohteeksi joutunutta henkilöä sukupuolesta riippumatta ja ”naisella” (f alakohta) myös alle 18-vuotiaita tyttöjä.

4 artikla. *Perusoikeudet, tasa-arvo ja syrjinnän kieltö.* Artiklan 1 kohdan mukaan osapuolten on edistettävä ja suojeltava jokaisen oikeutta elää ilman väkivaltaa sekä julkisessa että yksityisessä elämässä, kiinnittämällä erityisesti huomiota naisiin väkivallan uhreina.

Artiklan 2 kohdan mukaan osapuolten on tuomittava kaikki naisiin kohdistuvan syrjinnän muodot ja sisällytettävä perustuslakiinsa tai muuhun lainsäädäntöönsä naisten ja miesten välisen tasa-arvon periaate ja kiellettävä naisiin kohdistuva syrjintä ja kumottava naisia syrjivät säädökset ja käytännöt.

Suomen perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännöksestä ilmenevä syrjintäperusteiden luettelo ei ole tyhjentävä, vaan lainkohdassa tarkoitettun ”muun henkilöön liittyvän syyn” tulkinnassa tulee ottaa huomioon muun muassa Suomea velvoittavat kansainväliset ihmisoikeussopimukset samoin kuin EIT:n ratkaisukäytäntö. On selvää, että esimerkiksi seksuaalisen suuntautumisen katsotaan olevan säännöksessä tarkoitettu henkilöön liittyvä syy. Sanottua syrjinnän kieltöä tulee noudattaa kaikessa viranomaistoiminnassa.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986; tasa-arvolaki) tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Tasa-arvolaki on soveltamisalaltaan yleinen. Lakia ei kuitenkaan sovelleta uskonnollisten yhdyskuntien uskonnonharjoitukseen liittyvään toimintaan eikä yksityiselämän piiriin kuuluiin suhteisiin. Tasa-arvolaki sisältää yleisen sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellon (7 §) sekä sitä täydentäviä syrjinnän kieltöjä, jotka koskevat työelämää, vastatoimien kieltöä, oppilaitoksia, etujärjestöjä ja tavaroiden ja palvelujen saatavuutta ja tarjontaa (8 ja 8 a – 8 e §). Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi myös seksuaalinen häirintä ja sukupuoleen perustuva häirintä ovat lain tarkoittamaa syrjintää.

Tasa-arvolain noudattamista valvoo tasa-arvovaltuutettu, joka voi antaa ohjeita ja neuvoja syrjintää epäileville tai saattaa asian tasa-arvolautakunnan käsiteltäväksi. Tasa-arvolautakunta voi kieltää syrjinnän kieltöjen vastaisesti menetellyttä jatkamasta tai uudemasta menettelyä. Lisäksi se, joka on rikkonut 8 ja 8 a – 8 e §:ssä tarkoitettua syrjinnän kieltöä, on velvollinen maksamaan loukatulle hyvitystä. Syrjinnän uhrin on vaadittava hyvitystä kanteella yleisessä tuomioistuimessa.

Tasa-arvolaki sisältää myös säännökset tasa-arvon edistämisestä viranomaistoiminnassa, koulutuksessa ja opetuksessa sekä työelämässä. Tasa-arvolain 4 §:n mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistäminen tulee ottaa huomioon palvelujen saatavuudessa ja tarjonnassa.

Yhdenvertaisuuslailla (21/2004) pyritään edistämään ja turvaamaan yhdenvertaisuuden toteutumista, ja se kieltää syrjinnän työelämässä ja koulutuksessa iän, etnisen ja kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suun-

tautumisen ja muun henkilöön liittyvän synn perusteella. Lisäksi sosiaali- ja terveystalviteita tai yleisesti saatavilla olevaa omaisuutta tai palvelua tarjottaessa on kiellettyä syrjintä etnisen alkuperän perusteella.

Yhdenvertaisuuslakiin ja tasa-arvolakiin on vireillä muutoksia. Hallituksen esityksen HE 19/2014 vp sisällöstä on kerrottu jaksossa 2.1.

Rikoslain 11 luvun 11 §:ssä (885/2009) on kriminalisoitu syrjintä viranomaistoiminnassa ja muussa julkisessa tehtävässä sekä elinkeinotoiminnassa rodun, kansallisen ja etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen, perimän, vammaisuuden ja terveydentilan sekä uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen ja ammatillisen toiminnan ja muun näihin rinnastettavan seikan perusteella. Myöskään rikoslaissa säädetty syrjintäperusteiden luettelo ei ole tyhjentävä.

Artiklan 3 kohdan mukaan osapuolten on myös varmistettava yleissopimuksen määräysten täytäntöönpano ilman minkäänlaista syrjintää. Kohta sisältää esimerkinomaisen syrjintäperusteiden listan, joka perustuu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan syrjinnän kieltävään sääntöeseen sekä ihmisoikeussopimuksen 12. lisäpöytäkirjassa mainittuihin syrjintäperusteisiin. Esimerkiksi erityisesti seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetti sekä maahanmuuttajatausta saattavat selitysmuistion mukaan vaikuttaa naisten mahdollisuuksiin saada väkivaltaan liittyviä tukipalveluja. Selitysmuistion mukaan tämä 3 kohdassa määritelty syrjinnän kieltö on suppeampi kuin 2 kohdassa määritelty kieltö, sillä 2 kohta velvoittaa tuomitsemaan syrjinnän myös yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolisilla aloilla.

Yhdenvertaisuuslain 4 §:n mukaan viranomaisilla on yleinen velvollisuus kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta sekä vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan yhdenvertaisuuden edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Artiklan 4 kohdan mukaan syrjinnäksi ei katsota erityistoimia sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisemiseksi tai naisten suojelemiseksi. Tämä tulkinta on vahvistettu myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkai-

sukäytännössä (esimerkiksi Abdulaziz, Cabales ja Balkandali v. Yhdistynyt kuningaskunta, 28.5.1985).

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

5 artikla. *Valtion velvoitteet ja huolellisuusvelvoite.* Artiklan 1 kohdan mukaan osapuolilla on negatiivinen velvoite pidättäytyä kaikesta naiseen kohdistuvasta väkivallasta ja varmistettava velvoitteen noudattaminen kaiken julkisen elämän piirissä.

Artiklan 2 kohdan mukaan sopimusvaltioilla on myös huolellisuusvelvoite aktiivisesti ehkäistä, tutkia, rangaista ja hyvittää yleissopimuksen alaan kuuluvat väkivallanteot silloin, kun väkivallantekijänä on valtiosta riippumaton, yksityinen taho, toisin sanoen yksityinen henkilö. Huolellisuusvelvoite nimenomaan naiseen kohdistuvasta väkivallasta on määritelty useissa kansainvälisissä asiakirjoissa, kuten CEDAW-komitean yleissopituksessa nro 19 (1992), YK:n yleiskokouksen julistuksessa naiseen kohdistuvan väkivallan poistamiseksi (1993) ja muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisussa *Opuz v. Turkki* (9.6.2009).

Yleissopimuksen selitysmuistion mukaan osapuolten edellytetään järjestävän kaikkien sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen käsittely siten, että asianomaiset viranomaiset voivat toimia huolellisesti ehkäistessään, tutkiessaan, rangaistessaan ja hyvittäessään tällaisia väkivallanteoja. Jos valtio laiminlyö huolellisuusvelvoitteen noudattamisen, se joutuu vastuuseen teosta, joka on muutoin luettavissa yksinomaan yksityishenkilön syyksi.

Yleissopimuksen alaan kuuluvien tekojen ehkäisemistä koskevia toimenpiteitä käsitellään luvussa III. Mainittujen tekojen tutkimista ja syyttämistä, niistä rankaisemista ja niiden hyvittämistä käsitellään tarkemmin jäljempänä lukujen V ja VI alla.

6 artikla. *Sukupuolen huomioon ottavat toimintaperiaatteet.* Artikla edellyttää sopimusvaltioita sisällyttämään sukupuolinäkökulman sekä yleissopimuksen täytäntöönpanoon että sen vaikutusten arviointiin. Lisäksi se vaatii panemaan täytäntöön toimintaperiaatteita, jotka edistävät naisten ja miesten tasa-arvoa ja naisten voimaantumista. Ar-

tikla vaikuttaa koko sopimuksen läpäisevänä periaatteena.

Naisten ja miesten välinen tasa-arvo on keskeinen yhteiskunnallinen päämäärä ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan edellytys. Tasa-arvoa on Suomessa edistetty tasa-arvolain lisäksi muun muassa hallituksen tasa-arvo-ohjelmilla jotka ovat sisältäneet tasa-arvoa vahvistavia toimia kaikkien ministeriöiden hallinnonaloilla. Valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2010:8) arvioi harjoitettua tasa-arvopolitiikkaa viimeisten runsaan kymmenen vuoden aikana. Sen mukaan keskeisiä aiheita hallituksen tasa-arvopolitiikassa ovat olleet tasa-arvo päätöksenteossa ja työelämässä sekä koulutuksessa ja tutkimuksessa, naiseen kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen sekä työn ja perheen yhteensovittaminen.

Hallitus sitoutuu tasa-arvo-ohjelmalla myös sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen eli sisällyttämään sukupuolinäkökulman ministeriöiden keskeisiin toimiin kuten muun muassa lainvalmisteluun, talousarvion laadintaan ja muihin merkittäviin hankkeisiin. Tasa-arvobarometri 2012 -selvityksen mukaan miehistä runsas kolmannes mutta naisista vain noin viidennes arvioi suomalaisten naisten ja miesten olevan tasa-arvoisia (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2012:13).

II luku. **Yhtenäiset toimintaperiaatteet ja tietojen kokoaminen**

7 artikla. *Laaja-alaiset ja yhteensovitetut toimintaperiaatteet.* Artiklan 1 kohta edellyttää tehokkaiden, laaja-alaisen ja yhteensovitetujen kansallisten toimintaperiaatteiden täytäntöönpanoa lainsäädäntö- ja muilla toimilla yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.

Artiklan 2 kohdan mukaan uhrin oikeudet on asetettava edellä mainituissa toimenpiteissä etusijalle ja ne on pantava täytäntöön tehokkaalla yhteistyöllä.

Artiklan 3 kohdan mukaan toimiin on sisällytettävä tarvittaessa kaikki asianomaiset toimijat, kansalaisyhteiskunta mukaan lukien. Artiklan sisältämä lista ei ole tyhjentävä.

Kansallisen toimintasuunnitelman luominen mainitaan yleissopimuksen selitysmuistiosta yhtenä keinona artiklan toteuttamiseksi.

Edellä kohdassa 2.1 on käsitelty vuosiksi 2010–2015 laadittua naiseen kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmaa. Ohjelman valmistelussa on ennakoivasti otettu huomioon yleissopimuksen velvoitteet.

Sisäasiainministeriö on 4 päivänä maaliskuuta 2013 asettanut viranomaisten välistä tiedonvaihtoa selvittävän työryhmän perhe- ja lastensurmien ehkäisemiseksi ja estämiseksi. Työryhmän toimikausi on 4.3.2013–31.12.2013 ja sen tehtävänä on parantaa tiedonvaihtoa moniviranomaisyhteistyössä perhe- ja lastensurmien ennaltaehkäisemiseksi ja estämiseksi ja tuoda esiin viranomaisyhteistyön esteitä ja ongelmia ja esittää ratkaisuja. Työryhmä laatii myös selvityksen viranomaisten tiedonvaihtoa säätelevästä lainsäädännöstä.

8 artikla. *Rahoitusvoimavarat.* Artikla velvoittaa varmistamaan asianmukaisten rahoitus- ja henkilövoimavarojen myöntämisen sekä viranomaisten että asianomaisten kansalaisjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden toimintaan sopimuksen tavoitteiden täytäntöönpanemiseksi.

9 artikla. *Kansalaisjärjestöt ja kansalaisyhteiskunta.* Artikla velvoittaa sopimusvaltiot tunnustamaan kaikilla tasoilla kansalaisjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden työn yleissopimuksen soveltamisalalla. Yleissopimuksen selitysmuistion mukaan tämä merkitsee esimerkiksi 7 artiklan mukaisten toimenpiteiden toteuttamista yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan kanssa sekä näiden erikoistuneiden kansalaisjärjestöjen tukemista väkivallanvastaisessa työssä. Selitysmuistion mukaan tämä tarkoittaa, että näille järjestöille ja organisaatioille tehdään mahdolliseksi suorittaa työnsä parhaalla mahdollisella tavalla.

Kansalaisjärjestöjen merkitys tasa-arvon, syrjimättömyyden ja väkivallan vastaisuuden edistäjinä on suuri ja ne ovat keskeinen osa demokraattista yhteiskuntaa. Suuri osa yleissopimuksen kattamien väkivallantekojen vastaisesta työstä ja uhrien auttamistoimista on erilaisten kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tuottamaa. Näihin toimijoihin lukeutuvat muun muassa kriminaalihuoltotyötä tekevät

järjestöt, rikosten uhreja tukevat järjestöt, nais- ja miesjärjestöt, lapsi- ja nuorisjärjestöt, lastensuojelujärjestöt, ihmisoikeusjärjestöt, maahanmuuttajajärjestöt, vammaisjärjestöt, liikuntajärjestöt sekä seurakunnat ja muut uskonnolliset yhteisöt.

Yleissopimuksen soveltamisalalla toimivien kansalaisyhteiskunnan toimijoiden toimintaa rahoitetaan valtion myöntämin toimintavastuuksin, raha-automaattiyhdistyksen ja kamien toiminta-avustusten avulla, alueellisen rahoituksen kautta (muun muassa kunnat, EU-rahoitus) sekä yksityisin lahjoitusvaroin.

10 artikla. Yhteensovittamiselin. Artiklan 1 kohta edellyttää sopimusvaltioita sisäisesti nimeämään tai asettamaan yhden tai useamman virallisen elimen vastaamaan yleissopimuksen soveltamisalaa kuuluvien väkivallan muotojen ehkäisevien toimintaperiaatteiden ja toimenpiteiden yhteensovittamisesta, täytäntöönpanosta, seurannasta ja arvioinnista.

Elin voi olla olemassa oleva tai erikseen perustettava valtiollinen instituutio ja sen koko ja rahoitus ovat sopimusvaltion harkinnassa. Seurantafunktio liittyy toimenpiteiden toteuttamisen tavan ja tehokkuuden arviointiin, ei sopimuksen toteutumisen yleiseen arviointiin, josta vastaa yleissopimuksen IX luvun nojalla perustettava kansainvälinen asiantuntijaelin. Artiklassa tarkoitettu elin vastaa myös 11 artiklassa edellytettävästä tilastotiedon keräämisestä ja koordinoinnista.

Artiklan 2 kohdan mukaan sopimusvaltion on myös varmistettava, että elin saa yleisluontoisia tietoja yleissopimuksen VIII luvun mukaisesti toteutetuista toimista.

Artiklan 3 kohdan mukaan elimen tulee pystyä viestimään suoraan muissa sopimusvaltioissa toimivien elinten kanssa. Säännöksellä pyritään sopimusvaltioissa saatujen kokemusten ja käytäntöjen kautta saadun tiedon vaihtoon.

Naisiin kohdistuvan väkivallan, perheväkivallan tai lähisuhdeväkivallan torjuntaan liittyviä tehtäviä on tällä hetkellä joillakin valtioneuvostossa tai sen alaisissa laitoksissa toimivilla elimillä tai työryhmillä.

Marraskuusta 2007 lähtien naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhde- ja perheväkivallan kysymyksiä on valtioneuvoston tasolla koordinoitu sisäisen turvallisuuden ministeri-

ryhmässä, jota on tarvittaessa täydennetty tasa-arvoasioista vastaavalla ministerillä, maahanmuutto- ja eurooppaministerillä sekä ulkoministerillä. Ministeriryhmän tukena toimii vastaavien ministeriöiden virkamiehistä muodostettu verkosto, joka keväällä 2008 muutettiin työryhmäksi. Ensimmäisen lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyneuvoston toimikauden virkamiestyöryhmän toimikausi päättyi 31 päivänä joulukuuta 2011. Tämän jälkeen asetetun uuden virkamiestyöryhmän toimikausi päättyi 31 päivänä joulukuuta 2015. Työryhmän tehtävänä on koordinoita lähisuhdeväkivaltakysymyksiä sekä päivittää ja yhteensovittaa niitä koskevia kansallisia ohjelmia. Työryhmä on valmistellut naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen poikkivaltionhallinnollisen ohjelman ja se koordinoi ja seuraa ohjelman toimeenpanoa. Työryhmä raportoi sisäisen turvallisuuden laajennetulle ministeriryhmälle.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimii Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja hyvinvoinnin laitoksen (668/2008). THL:n lakisääteisiin tehtäviin kuuluu muun muassa väestön hyvinvointiin ja terveyteen ja niihin liittyvien ongelmien tutkimista ja seuranta; hyvinvointia ja terveyttä edistävien toimenpiteiden kehittäminen ja edistäminen sekä niihin liittyvien ongelmien vähentäminen; sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tutkimista, seuranta, arviointi ja kehittäminen; asiantuntijatuken antaminen hyvinvointia ja terveyttä edistävien politiikkojen, toimintatapojen ja käytäntöjen toteuttamiseksi; tilastoviranomaisena toimiminen ja alan tiedostojen ja rekistereiden ylläpito; sekä oikeuslääketieteeseen ja oikeuspsykiatriaan kuuluvista tehtävistä huolehtiminen. THL koordinoi naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman valmistelua ja sen toimeenpanoa sekä seuranta.

Oikeusministeriön yhteydessä toimii valtioneuvoston asetuksella (396/2007) perustettu rikosentorjuntaneuvosto. Se on asiantuntija- ja yhteistyöelin, jonka tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa toimia rikollisuuden ehkäisemiseksi, esimerkiksi kokoamalla tietoa rikollisuuden ehkäisemiseen tähtävistä toimista, edistämällä viranomaisten ja yhteisöjen yhteistyötä rikosta ehkäisevien hank-

keiden yhteensovittamisessa sekä valmistella ohjelmia ja edistää tiedotusta. Neuvoston työn tavoitteena on rikoksista aiheutuvien haittojen vähentäminen ja turvallisuuden edistäminen. Neuvosto voi asettaa keskuudestaan myös jaostoja. Se on asettanut väkivaltaajaoston, jonka tehtävänä on muun muassa seurata väkivallan kehitystä ja toimia väkivallan vähentämiseksi, kehittää ehkäisevän osaamista ja edistää tietoisuutta hyvistä käytännöistä.

Yhteensovittamista varten valtioneuvosto asettaisi lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan koordinaatioelimen, jossa olisi mukana eri ministeriöitä ja niiden hallinnonaloja, muun muassa rikosentorjuntaneuvoston, Tilastokeskuksen sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen edustajat. Koordinaatioelimen kokoonpano olisi samantyyppinen kuin nyt toimivan lähisuhde- ja perheväkivallan vastaisen poikkihallinnollisen virkamiesryhmän. Koordinaatioelin voitaisiin muodostaa myös mainitusta virkamiestyöryhmästä, jonka tehtävänkuvaukseen lisättäisiin koordinaatioelimen tehtävät ja jonka kokoonpanoa tarkistettaisiin tarvittavalla tavalla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle, rikosentorjuntaneuvostolle sekä Tilastokeskukselle annettaisiin tehtäväksi huolehtia koordinaatioelimen tiedonkeruuseen, tilastointiin ja analysointiin liittyvistä tehtävistä. Yhteensovittamiselimen tehtävien valmistelu ja kokonaisuuden hallinta hoidettaisiin sosiaali- ja terveysministeriössä. Ministeriön sisällä tämä osoitettaisiin yhden viranhaltijan tehtäväksi. Koordinaatioelimelle osoitettaisiin myös johtoryhmä, jona toimisi elimen käsittelemistä asioista parhaiten vastaava ministeriryhmä.

Koordinaatioelimen toiminnasta ja tehtävistä annettaisiin valtioneuvoston asetus. Tarkoituksena on, että elin aloittaisi toimintansa kun yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

Yleissopimuksen ratifioinnin ja kansainvälisen voimaantulon jälkeen myös IX luvussa perustettu seurantajärjestelmä antaa koordinaatioelimiä koskevia suosituksia, jotka on otettava huomioon kansallisten koordinaatioelinten toimintaa kehitettäessä.

11 artikla. *Tietojen kokoaminen ja tutkimus.* Artiklan 1 kohta edellyttää sopimusvaltioita kokoamaan säännöllisin väliajoin tilas-

totietoa yleissopimuksen alaan kuuluvien väkivallan muotojen esiintymisestä (a alakohhta) sekä tukemaan edellä mainittuja väkivallan muotoja koskevaa tutkimusta (b alakohhta).

Selitysmuistion mukaan kerättävä tieto voisi olla hallinnollista, eli esimerkiksi terveysviranomaisilta tai kansalaisjärjestöiltä saatavaa, tai oikeudellista tietoa. Tietojen tulisi vähintään sisältää tiedot uhrin ja tekijän sukupuolesta ja iästä, väkivaltatyyppistä, tekijän ja uhrin välisestä suhteesta, maantieteellisestä sijainnista sekä muista seikoista, joita sopimusvaltiot kokevat tarpeellisiksi.

Artiklan 2 kohta edellyttää tekemään säännöllisin väliajoin väestöpohjaista tutkimusta. Kaikessa tietojen keruussa on noudatettava 65 artiklan tietosuojaa koskevia määräyksiä.

Artiklan 3 kohta edellyttää sopimusvaltioita antamaan yleissopimuksen 66 artiklassa tarkoitettulle asiantuntijaryhmälle (GREVIO) edellä mainituilla tavoilla kerätyt tiedot.

Artiklan 4 kohta velvoittaa saattamaan tiedot yleisön saataville.

Tilastokeskus tuottaa valtaosan Suomen virallisista tilastoista. Sen tehtävistä säädetään tilastokeskuksesta annetussa laissa (48/1992). Tilastojen laadinnasta ja tilastotietojen keruusta säädetään tilastolaissa (280/2004), joka on valtion viranomaisten tilastotointia koskeva yleislaki. Tämän lisäksi tietojen keräämiseen, luovuttamiseen, suojaamiseen ja muuhun käsittelyyn tilastoja laadittaessa sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja henkilötietolaissa (523/1999) säädetään. Sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevien tietojen käsittelystä tutkimus- ja tilastotarkoituksessa säädetään myös terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetussa laissa (556/1989) sekä sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tilastotoimesta annetussa laissa (409/2001).

Eri tutkimuslaitoksille on myös säädetty tutkimus- ja tilastointitehtäviä niitä koskevis- sa laeissa. Esimerkiksi laki Oikeuspoliittisesta tutkimuslaitoksesta (1139/2007) määrää laitoksen tehtäväksi riippumattoman oikeuspoliittisen tutkimuksen harjoittamisen, julkaisun ja välittämisen (1 §).

Suomessa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa koskevaa tilastotietoa saadaan ennen kaikkea poliisin rikostilastoista,

syöttäjien ja tuomioistuinten tilastoista, kuolemansyytilastoista sekä terveydenhuollon tietojärjestelmistä. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos toteuttaa kansallisia uhritutkimuksia sekä aika ajoin myös eri ryhmiä koskevia uhritutkimuksia, kuten esimerkiksi lapsiuhritutkimus vuonna 2008.

Kuitenkin esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemaa väkivaltaa koskevaa tietoa on vain vähän, samoin vammaisiin henkilöihin kohdistuneesta väkivallasta ei ole riittävästi tilasto- tai tutkimustietoa. Myöskään lasten ja nuorten kokemasta seksuaalisesta väkivallasta ja häirinnästä ei ole kattavia tietoja. Lisäksi tarvitaan selvityksiä erityisryhmien, kuten romaninaisten tai saamelaisnaisten, kohtaamasta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma sisältää useita tiedon lisäämiseen tähtäviä toimenpiteitä. Syytä olisi kuitenkin tämän lisäksi kehittää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa koskevien tietojen keruuta ja käyttöä koskevia käytänteitä kokonaisuutena.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia. Tilastointia ja tietojenkeruuta koskeviin käytäntöihin on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota, jotta pystytään toimittamaan yleissopimuksen 66 artiklassa tarkoitetulle asiantuntijaryhmälle (GREVIO) kaikki artiklassa tarkoitetut tiedot.

III luku. **Ehkäiseminen.**

12 artikla. *Yleiset velvoitteet.* Artiklassa määritellään yleiset velvoitteet, joihin sopimusvaltioiden on ryhdyttävä yleissopimuksen alaan kuuluvien väkivallan muotojen ehkäisemiseksi. Artiklan 1 kohta edellyttää sopimusvaltioita toteuttamaan tarvittavat toimet naisten ja miesten haitallisten sosiaalisten ja kulttuuristen käyttäytymismallien muuttamiseksi ja 2 kohta toteuttamaan tarvittavat lainsäädännölliset ja muut toimet väkivallan estämiseksi.

Edellä on 4 artiklan yhteydessä käsitelty tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä koskevaa lainsäädäntöä. Rikoslainsäädäntöä puolestaan käsitellään V luvun yhteydessä.

Artiklan 3 kohdan mukaan väkivaltaa ehkäisevissä toimissa on huomioitava haavoittuvien henkilöiden erityistarpeet ja asetettava uhrien ihmisoikeudet etusijalle. Tällaisia henkilöitä ovat selitysmuistion mukaan esimerkiksi raskaana olevat ja pienten lasten äidit, vammaiset henkilöt, huumausaineiden käyttäjät, prostituoidut, etniseen vähemmistöön kuuluvat naiset, maahanmuuttajat, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat, HIV-positiiviset henkilöt, kodittomat sekä lapset ja vanhukset. Kohta täydentää 4 artiklan 3 kohdassa mainittua syrjintäkieltoa.

Artiklan 4 kohta edellyttää sopimusvaltiota osallistamaan myös miehet ja pojat väkivallan ehkäisyyn. Selitysmuistiossa huomautetaan, että suurin osa miehistä tai pojista ei syyllisty väkivallantekoihin, minkä vuoksi he voivat toimia roolimalleina ja tasa-arvon puolestapuhujina.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma sisältää useita väkivallan katkaisuun ja miesten osallistamiseen tähtäviä toimenpiteitä. Sen puitteissa esimerkiksi kehitetään valtakunnallisesti koordinoituja yhteistyömalleja, joiden avulla poliisi välittää väkivallasta epäillylle tietoa katkaisuohjelmista ja ohjaa heitä sinne. Myös vankiloissa tapahtuvaa väkivallan katkaisutyötä edistetään ja kehitetään edelleen.

Artiklan 5 kohta edellyttää osapuolia myös varmistamaan, ettei niin sanotun ”kunnian”, kulttuurin tai muun vastaavan perusteen voida katsoa oikeuttavan väkivallantekoa. Kysymystä käsitellään jäljempänä 42 artiklan yhteydessä.

Artiklan 6 kohdan mukaan sopimusvaltioiden on myös edistettävä erityisiä ohjelmia ja toimintoja, joilla vahvistetaan naisten vaikutusvaltaa kaikilla elämäaloilla.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma koordinoi toimia joilla ministeriöiden hallinnonaloilla edistetään naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Esimerkiksi hallituksen tasa-arvo-ohjelma vuosille 2012–2015 pyrkii vahvistamaan naisten työmarkkina-asemaa, tukemaan perhevapailta työelämään palaamista, kasvattamaan naisten osuutta yhtiöiden hallituksissa, vahvistamaan tasa-arvoa koulutuksen eri asteilla ja torjumaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

13 artikla. *Valistus.* Artiklan 1 kohta edellyttää sopimusvaltioita edistämään ja toteuttamaan valistuskampanjoita yhteistyössä sekä valtiollisten toimijoiden että kansalaisyhteiskunnan kanssa. Artiklan 2 kohta velvoittaa tiedottamaan yleisölle toimista, jolla pyritään ehkäisemään väkivaltaa.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma sisältää useita valistustoimenpiteitä. Ohjelman puitteissa kohdennetaan valistuskampanjoita muun muassa maahanmuuttajille ja siviilipalvelusvelvollisille. Vuosina 2012–2013 toteutetaan nuorille suunnattu seksuaalisen väkivallan vastainen kampanja hyödyntäen sähköistä mediaa.

Vuonna 2007 Suomi järjesti Euroopan neuvoston kampanjan yhteydessä kansallisen tiedotuskampanjan naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi (ns. Kotirauha-kampanja).

Hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämishjelmassa (Lanuke) 2012–2015 pyritään yhtenä tavoitteena varmistamaan lasten ja nuorten oikeus fyysiseen ja psyykkiseen koskemattomuuteen lisäämällä lasten ja nuorten tietoisuutta oikeudestaan koskemattomuuteen. Tähän on varattu erillinen määräraha, josta tukea on saanut 79 hanketta, joista ainakin 7 liittyy jollakin tavalla väkivallan ehkäisyyn. Myös nuorten tieto- ja neuvontatyön kautta informoidaan lapsia ja nuoria heidän oikeuksistaan ja saatavilla olevista tukitoimista. Nuorten tieto- ja neuvontapalveluhankkeille on oma määrärahasa. Määräraha tuetaan myös ns. verkkomedioita, eli verkkopohjaisia nuorisotyön menetelmiä, jotka osaltaan tukevat tieto- ja neuvontatyötä vahvistaen nuorten itsetuntoa. Valtakunnallisen verkkonuorisotyön kehittämistä tuetaan, minkä tavoitteena on tarjota nuorisotyön palveluja nuorten suosimissa verkkoympäristöissä. Nuorten voimaannuttamisen näkökulma (mukaan lukien väkivallan ehkäisy ja torjunta) sisältyy tähän työhön.

Suurelle yleisölle kohdistettu naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastainen kampanjointi on kuitenkin pitkälti kansalaisjärjestöjen tekemää. Esimerkiksi YK:n naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisena päivänä, 25 päivänä marraskuuta, Suomen kansallinen väkivaltaobservatorio ja Naisjärjestöt yhteistyössä Nytkis ry järjestä-

vät yhteistyössä muiden järjestöjen kanssa vuosittain Valoa, ei väkivaltaa -tapahtumia eri paikkakunnilla. Vuonna 2011 tapahtumia oli yli 60 paikkakunnalla.

14 artikla. *Koulutus.* Artiklan 1 kohta edellyttää sopimusvaltioita toteuttamaan tarvittaessa asianmukaiset toimet, jotta opetussuunnitelmiin kaikille opetustasoille sisällytetään materiaalia, joka edistää naisten ja miesten tasa-arvoa, väkivallattomuutta ja oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Artiklan 2 kohdan mukaan näitä periaatteita on edistettävä myös epävirallisissa koulutusjärjestelmissä, urheilu-, kulttuuri- ja harrastustoiminnassa sekä joukkoviestimissä, lehdistönvapauden periaate huomioon ottaen.

Perusopetuslain (628/1998) 2 §:n mukaan perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa.

Yleissopimuksen kattamia asioita käsitellään nykyisin voimassaolevissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kaikkien opetusaineiden ”läpileikkaavissa” aihekokonaisuuksissa. Opetushallitus on valmistele-massa valtioneuvoston kesäkuussa 2012 hyväksymän perusopetuksen tuntijakoasetuksen mukaisesti uusia perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Näissä on tarkoitus ottaa sukupuolten välinen tasa-arvo, sukupuolitietoinen opetus sekä sukupuolen moninaisuus vahvasti huomioon.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan sisältyy useita tasa-arvoa oppilaitoksissa ja koulutuksessa vahvistavia toimia: muun muassa sukupuolten tasa-arvoa edistävät tavoitteet ja toimet määritellään nykyistä kattavammin ja selkeämmin opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteissa sekä opetussuunnitelmissa ja lisäksi oppimateriaaleja arvioidaan sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta. Valtioneuvoston selonteon mukaan tasa-arvolakiin sisältyvän oppilaitoksia koskevan syrjäntäkiellon laajentamista myös perusopetusta antaviin oppilaitoksiin selvitetään.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämishjelman mukaisesti oppilaitoksissa on kiinnitetty aikaisempaa enemmän huomiota väkivaltaan ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen esimerkiksi osana oppilashuoltoa ja op-

pilaiden oikeutta turvalliseen opiskeluympäristöön. Eduskunta hyväksyi vuonna 2013 myös uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain, joka paransi oppilaiden ja opiskelijoiden oikeutta oppilas- ja opiskelijahuoltoon.

Kaikissa ammatillisissa perustutkinnoissa on kiinnitetty huomiota elinikäisen oppimisen avaintaitoihin, joista yksi kokonaisuus on ”terveys, turvallisuus ja toimintakyky”. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon perusteissa on tarkistettu ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia, joissa turvallisuus korostuu erityisesti. Näihin sisältyvät myös uudistetut tavoitteet lähi- ja parisuhdeväkivallan tunnistamisessa sekä sen puheeksi ottamisessa ja jatkohoidon ohjauksessa. Väkivallan, niin seksuaalisen väkivallan ja häirinnän kuin lähisuhde- ja perheväkivallan, ehkäisyn ja tuen hakemisen teemat ovat osa terveystiedon oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä sekä sen tueksi laadittuja aineistoja. Opetussuunnitelman tukiaineistoissa sekä oppilashuoltoa että terveystiedon opetusta koskevissa aineistoissa käsitellään näitä teemoja.

Korkeakoulut määrittelevät itsenäisesti korkeakoulutuksen sisällöt yliopistolain (558/2009) ja ammattikorkeakoululain (351/2003) mukaan.

Suomessa kustantajat toimivat itsenäisesti yleissivistävän sekä ammatillisen koulutuksen opetusmateriaalin suunnittelun ja julkaisemisen suhteen. Opettajat ja oppilaitokset käyttävät itsenäisesti valitsemaansa materiaalia. Opetushallitus käy myös säännöllisesti keskustelua oppimateriaalin tuottajien kanssa. Näissä keskusteluissa Opetushallitus on nostanut esiin tarpeen vähentää stereotyyppioita, erityisesti sukupuolistereotyyppioita, koulupetoksessa.

Esimerkkeinä artiklan tarkoittamasta opetusmateriaalista voidaan mainita naiseen kohdistuvan väkivallan vähentämishojelman toimenpiteenä laadittu opas ”Turvataitoja nuorille”, joka on suunnattu opettajille ja nuorten kanssa työskenteleville turvallisuuskasvatuksen tueksi. Poliisiammattikorkeakoulu puolestaan tuottaa ja jakaa opetusmateriaalia, jota käyttävät koulupoliisit kouluihin ja oppilaitoksiin suunnatuissa koulutustilaisuuksissa sekä muut poliisit esiintyessään

erilaisissa väkivallan ehkäisyä ja torjuntaa koskevissa tilaisuuksissa.

Siviilipalveluskeskuksessa on käynnistynyt 12 kertaa vuodessa toteutettava koulutusryhmä ”väkivallan ennaltaehkäisy”, joka sisältää naiseen kohdistuvan väkivallan ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyn aihealueet. Vuosittain noin 500 siviilipalvelusvelvollista saa tämän koulutuksen.

Joukkoviestinten itsesääntelyn perusta, Journalistin ohjeet sekä sen liite, ilmaisee sen eettisen perustan, millä suomalaiset joukkoviestimet toimivat ja mitä arvoja ne pyrkivät edistämään. Ohjeen mukaan jokaisen ihmisarvoa on kunnioitettava ja esimerkiksi sukupuolta ei saa tuoda esiin asiaankuulumattomasti tai halventavasti. Syrjintä, väkivaltaan yllyttäminen tai vihan lietsonta ovat yksiselitteisesti kiellettyjä. Lapsille ja nuorille suunnattuja verkkopalstoja on valvottava erityisen tarkasti. Viimeisimmät Journalistin ohjeet on vahvistettu vuonna 2010 Julkisen sanan neuvoston kannatusyhdistyksen kokouksessa ja ne ovat tulleet voimaan 1 päivänä tammikuuta 2011.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

15 artikla. *Ammattihenkilöstön koulutus.* Artiklan 1 kohta edellyttää sopimusvaltioita antamaan asianmukaista koulutusta ammattihenkilöille, jotka toimivat yleissopimuksen alaan kuuluvan väkivallan uhrien ja tekijöiden parissa. Selitysmuistion mukaan koulutuksen on oltava jatkuvaa ja sitä on tuettava seurannalla ja menettelytapaohjeistuksella.

Artiklan 2 kohdassa koulutukseen kannustetaan sisällyttämään myös koulutusta eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä, yleissopimuksen yhteensovitetun toimintaperiaatteiden mukaisesti.

Osana naiseen kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos yhdessä aluehallintovirastojen kanssa on järjestänyt lähisuhde- ja perheväkivallan avainkouluttajakoulutusta sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle sekä järjestöjen edustajille. Koulutukseen on sisällyttänyt tietoa lähisuhdeväkivallasta ja naiseen kohdistuvasta väkivallasta ilmiönä sekä käytettävissä olevista työmenetelmistä ja poikkeihallinnollisesta ja moniammatillisesta yhteistyöstä. Koulutuksen laajuus on ollut 30 tuntia. Kou-

luttajaverkostoa ylläpitää THL ja verkostossa on 138 kouluttajaa eri puolelta Suomea. Suunnitteilla on jatkaa avainkouluttajien kouluttamista esimerkiksi kunniaan liittyvästä väkivallasta ja mahdollisesti ottaa mukaan muitakin keskeisiä toimijoita kuten poliisi.

Poliisin perus-, täydennys- ja jatkokoulutuksessa käsitellään väkivaltarikosten ja muiden naisiin kohdistuvien rikosten ennalta ehkäisyä, paljastamista ja selvittämistä eri poliisitoiminnallisissa tilanteissa. Esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulussa on vuosittain järjestetty kahden viikon pituinen väkivaltarikosten tutkintakurssi. Se on tarkoitettu poliiseille, jotka työskentelevät väkivaltarikostutkintaryhmissä tai huomattavassa määrin muun tutkinnan ohella osallistuvat väkivaltarikosten tutkintaan tai sen johtamiseen. Lisäksi poliisin koulutuksessa annetaan opetusta myös eri uhriryhmien kohtaamiseen. Esimerkiksi SENJA-projektin (Sensitiivisyyskoulutus juridiikan ammattilaisille) yhteydessä poliisille annettun koulutuksen lisäksi jaettiin laajalti poliisihallintoon erilliset ohjekansiot, joka antaa tietoa mm. lähisuhdeväkivallan ja seksuaalirikosten uhriksi joutumisen vaikutuksista sekä toimintaohjeita eri uhriryhmien kohtaamisesta.

Poliisiammattikorkeakoululla on lisäksi vuosittain järjestetty ”seksuaalirikokset ja lapsi poliisitoiminnassa” -koulutus, jonka kesto on kaksi viikkoa. Koulutuksen tavoitteena on luoda valmiudet seksuaalirikosten tutkintaan antamalla tiedot seksuaalirikollisuuteen liittyvästä lainsäädännöstä, tutkintaan liittyvistä käytännön kysymyksistä sekä seksuaalirikollisuutta koskevista kansainvälisistä sopimuksista.

Poliisihallitus on toteuttanut vuodesta 2009 lähtien lasten haastatteluja rikosselvittelyssä tekeville poliiseille, psykologeille ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöille ammattitaitoa syventävää erityiskoulutusta, jonka kestoaika on noin vuosi. Koulutuksen tavoitteena on parantaa haastattelujen laatua hyväksikäyttö- ja pahoinpitelytapauksissa, kehittää työntekijöiden haastattelutaitoja sekä vähentää työn kuormittavuutta tarjoamalla työhön sopivia välineitä ja ohjausta erityisesti haastaviin haastattelutilanteisiin. Koulutuksen tavoitteena on myös syventää poliisien

sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden yhteistyötä.

Valtakunnansyyttäjänvirasto järjestää säännöllisesti naisiin ja lapsiin kohdistuvia rikoksia käsitteleviä kursseja. Kurseilla on käsitelty lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia, naisiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa yleensä sekä lähisuhde- ja perheväkivaltaa. Tämän lisäksi naisiin ja lapsiin kohdistuviin rikoksiin erikoistunut syyttäjryhmä on laatinut syyttäjälaitoksen paikallisyksiköiden käyttöön tarkoitetun läheissuhde- ja perheväkivaltaa käsittelevän koulutuspaketin. Valtakunnansyyttäjänvirasto järjestää vuosittain myös säännöllistä ihmiskauppakoulutusta syyttäjille. Lisäksi koulutusohjelmaan on kuulunut edellä mainittua sensitiivisyyskoulutusta juridiikan ammattilaisille, jonka tavoitteena on uhrin oikeuksien täysipainoinen toteutuminen. Kurseille on yleensä osallistunut myös tuomareita ja rikostutkijoita.

Maahanmuuttovirasto järjestää henkilöstölleen säännöllisesti koulutusta liittyen naisten ja lasten ihmisoikeuksiin. Vuoden 2012 aikana koulutusta on järjestetty muun muassa ihmiskaupasta, kunniaväkivallasta ja haavoittuvassa asemassa olevista ryhmistä. Maahanmuuttoviraston virkamiehiä koulutetaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden kuten väkivaltaa kokeneiden turvapaikanhakijanaisten tunnistamiseen, kohtaamiseen ja heidän turvapaikkapuhuttelujen järjestämiseen.

Myös kansalaisjärjestöt järjestävät eri alojen ammattihenkilöille tarkoitettua koulutusta. Monika-Naiset liitto ry toteutti yhteistyössä vastaanottokeskusten kanssa Euroopan pakolaishirahaston rahoittaman PALMU – palvelumallin kehittämishankkeen vuosina 2009–2011. Hankkeessa pyrittiin kehittämään palvelumallia turvapaikkaa hakevien naisten, nuorten ja lasten erityistarpeiden tunnistamiseen, huomioimiseen ja väkivallasta selviytymiseen. Vastaanottokeskusten henkilökuntaa koulutettiin tunnistamaan ja puuttumaan väkivaltaan sekä tarjottiin konsultaatioapua asiakkaiden kokemien väkivallatilanteiden selvittämiseen. Työn tueksi tuotettiin julkaisu Tunnista ja turvaa - Käsikirja väkivallan uhrin auttamistyöhön vastaanottokeskuksissa. Vastaanottokeskuksissa asuville turvapaikanhakijanaishille tarjottiin vertaistu-

kiryhmätoimintaa sekä yksilöllistä neuvontaa ja tiedotusta väkivallan uhrin asemasta ja väkivaltakokemuksista selviytymisestä. PALMU -hankkeen materiaalia hyödynnetään muun muassa vastaanottokeskusten uusien työntekijöiden perehdyttämisessä.

Ihmisoikeusliiton KokoNainen toteutti pakolaisrahaston rahoituksella *Tyttöjen ympärileikkaus ja asennemuutos* -hankkeen ajalla 1.1.2011 – 30.6.2012. Hanke järjesti koulutusta vastaanottokeskusten henkilökunnalle sekä tiedotustilaisuuksia vastaanottokeskusta paikkakuntien turvapaikanhakijoille ja maahanmuuttajille. Hankkeen päätavoitteena oli muuttaa asenteita ja luoda yhteistyötä tyttöjen ympärileikkausperinnettä harjoittavien etnisten ryhmien ja heitä kohtaavien ammattilaisten parissa.

Rikosuhridirektiivin 25 artikla sisältää erityiset määräykset oikeusallalla toimivien koulutuksesta.

16 artikla. *Ennalta ehkäisevä puuttuminen ja hoito-ohjelmat.* Artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltioiden on toteutettava lainsäädäntö- ja muut toimet perheväkivallan tekijöille kohdistettujen tuki- ja opetusohjelmien tukemiseksi. Näiden ohjelmien tulisi perustua tutkimustietoon ja tehokkaaksi todetuille käytännöille. Artiklan 2 kohta edellyttää erityisesti seksuaalirikollisille kohdistettujen hoito-ohjelmien tukemista, joiden tarkoituksena on estää rikosten uusintaa. Artiklan 3 kohdan mukaan ohjelmat tulee toteuttaa antamalla etusija uhrin turvallisuudelle, uhrin tukemiselle ja uhrin ihmisoikeuksille.

Rikosseuraamuslaitos toteuttaa useita väkivaltaan ja seksuaalirikoksiin syyllistyneille tarkoitettuja ohjelmia. Riihimäen vankilassa toteutetaan STOP-ohjelmaa, joka on seksuaalirikollisille tarkoitettu ryhmämuotoinen ohjelma. Pilotointivaiheessa on myös seksuaalirikollisille kehitetty yksilötyöohjelma. Vakavaan väkivaltaan syyllistyneille on puolestaan 8 kuukautta kestävä OMA-ohjelma, johon osallistuu vuosittain noin 30 vankia. Erityisesti lähisuhdeväkivaltaan syyllistyneille on toteutettu Helsingin yliopiston ja Espoon Lyömättömän Linjan kehittämää ryhmämuotoista ohjelmaa useassa eri vankilassa. Lisäksi on käytössä lähisuhdeväkivallan puheeksiottokoulutus MOVE!, jonka tarkoituksena on havahduttaa väkivaltaan syyllistyneitä ja

ohjata heitä vankilan ulkopuolisiin auttamistahoihin.

Eduskunnan 23 päivänä elokuuta 2013 hyväksymä laki valvotusta koevapaudesta (629/2013) koskee seksuaalirikollisten lääkehoitoa ja psykososiaalista hoitoa valvotun koevapauden ehtona. Lääkehoidon tavoitteena on ehkäistä rikoksen uusimista. Lain 1 luvun 4 §:n mukaan valvotun koevapauden ehdoksi voidaan asettaa, että seksuaalirikoksesta tuomittu vanki sitoutuu noudattamaan Rikosseuraamuslaitoksen lääkärin hänelle asettamia seksuaalirikoksen uusimisen ehkäisemiseksi tarkoitettua lääkehoitoa koskevia määräyksiä ja sitoutuu tällaisen lääkehoidon valvontaan. Lääkehoitoa koskevien määräysten noudattamisen lisäksi ehdoksi voidaan asettaa, että vanki sitoutuu noudattamaan psykososiaalista hoitoa ja tukea koskevia määräyksiä. Tällöin ehdoksi asetetaan myös, että vanki sitoutuu jatkamaan lääkehoitoa sekä siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa ja tukea sekä suostuu niitä koskevien määräysten noudattamisen valvontaan myös ehdonalaisessa vapaudessa.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos valmistee yhteistyömalleja, joiden avulla poliisi ohjaa väkivallantekijöitä katkaisuojelmiin. Toimintamalleissa huomioidaan yhteistyö uhria auttavien tahojen kanssa.

Vuodesta 1994 alkaen Ensi- ja turvakotien liiton ja sen jäsenyhdistysten yhteistyönä on toteutettu Jussi-työtä, joka on tarkoitettu miehille, jotka haluavat ehkäistä tai lopettaa väkivallan käytön lähisuhteissaan ja tarvitsevat apua kriisitilanteensa selvittämisessä. Jussi-työn tavoitteena on tukea miehiä löytämään väkivallattomia ongelmanratkaisukeinoja, sekä auttaa miehiä elämään turvallisesti itsensä ja läheistensä kanssa. Jussi-työtä on kehitetty kiinteästi turvakotien yhteydessä, ja se on lisännyt miesnäkökulman huomioon ottamista turvakodeissa. Vastavasti Jussi-työhön on saatu turvakodeista näkökulmaa muiden perheenjäsenten tarpeista ja kokemuksista. Jussi-työtä toteutetaan tällä hetkellä kahdeksalla eri paikkakunnalla Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Vuonna 2012 Jussi-työ tavoitti 724 asiakasta.

Espoossa toimii Lyömätön Linja –palvelu miehille, jotka ovat käyttäneet väkivaltaa perheessä tai pelkäävät käyttävänsä väkival-

taa perheessä tai muussa lähisuhteessa. Palvelu tarjoaa väkivallan katkaisuohjelmia, johon kuuluu yksilötapaamisia ja vertaistukiryhmätoimintaa. Espoossa on käytössä myös Perheväkivalta rikosprosessissa - yhteistyömalli, jossa rikostutkijat toimittavat lähisuhde- ja perheväkivallasta epäillyn henkilön yhteystiedot hänen luvallaan Lyömätön Linja Espoossa ry:lle, joka ottaa häneen yhteyttä. Yhteistyömallissa rikostutkijat ohjaavat lähisuhde- ja perheväkivallasta epäillyn henkilön kuulusteluista väkivallan katkaisuojelmiaan. Epäillyn yhteystiedot toimitetaan hänen luvallaan Lyömättömään Linjaan, joka ottaa häneen yhteyttä. Myös uhrille tarjotaan apua. Vuonna 2001 kokeiluna käynnistetty yhteistyömalli on nyt osa perustyötä, ja sen kokemuksia pyritään hyödyntämään koko maassa. Rikoksantorjuntaneuvosto katsoo, että hanke on toimintamalliltaan selkeä ja sen erityisenä ansiona on systemaattisuus, jolla poliisin tietoon tulleiden perheväkivaltarikosten osapuolia pyritään ohjaamaan palveluiden piiriin. Maahanmuuttajamiehille on tarjolla kulttuurisensitiivinen Miehen Linja - palvelu. Helsingissä toimii Miessakit ry:n ylläpitämä Lyömätön Linja. Apua on saatavissa myös kirkon perheneuvonnasta. Kirkon tarjoama palvelu ei edellytä evankelisluterilaisen kirkon jäsenyyttä.

Toistaiseksi ennaltaehkäisevän puuttumisen ohjelmat ja lähisuhde- ja perheväkivaltarikoksiin syyllistyneiden hoito-ohjelmat ovat Suomessa olleet projektiluontoisia, pistemäisiä aloitteita. Pitkäjärjestyksiä, keskitettyä suunnittelua ei ole tehty eikä eri toimijoiden aloitteita ole varsinaisesti koordinoitu. Ohjelmat eivät myöskään ole kaikkialla maassa saavutettavia, vaan ne ovat keskittyneet lähinnä Etelä-Suomeen. Yleissopimuksen ratifioinnin myötä väkivallantekijöille suunnattua ennaltaehkäisevää työtä olisi lisättävä suunnitelmallisesti ja koordinoitusti. Määräyksen voimaansaattaminen ei sinänsä edellytä lainsäädäntömuutoksia.

17 artikla. *Yksityisen sektorin ja joukkoviestintien osallistuminen.* Artiklan 1 kohdan mukaisesti sopimusvaltioiden tulee kannustaa yksityistä sektoria, joukkoviestimiä sekä tieto- ja viestintäteknologiasektorin toimijoita osallistumaan toimintaperiaatteiden kehittämiseen ja täytäntöönpanoon, tahojen itse-

näisyys, sananvapaus ja lehdistönvapaus huomioon ottaen. Sopimusvaltioiden on myös kannustettava edellä mainittuja asettamaan suuntaviivoja ja itsesääntelyvaatimuksia, joilla lisätään kunnioitusta naisten arvoa kohtaan. Selitysmuistion mukaan yksityisiä tahoja tulee myös rohkaista kehittämään ohjeita työpaikoille.

Artiklan 2 kohdan mukaan sopimusvaltioiden tulee yhteistoiminnassa edellä mainittujen tahojen kanssa kehittää ja edistää lasten, vanhempien ja opettajien halventavan tai haitallisen informaation käsittelytaitoja.

Uusi kuvaohjelmalainsäädäntö tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2012. Sen myötä Suomessa on Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus (MEKU), viranomaisen, jonka tehtäviin kuuluu mediakasvatuksen edistäminen. Uudessa kuvaohjelmalaissa (710/2011) säädetään kuvaohjelmien (mm. elokuva, televisio-ohjelma) tarjoamista koskevista rajoituksista lasten suojelemiseksi. MEKU hoitaa lakiin liittyviä viranomaistehtäviä. Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskuksesta annetun lain (711/2011) mukaan keskuksen tehtävänä on lisäksi mm. edistää mediakasvatusta, lasten mediataitoja ja lapsille turvallisen mediaympäristön kehittämistä yhteistyössä muiden viranomaisten ja toimialan yhteisöjen kanssa sekä tiedottaa lapsia ja mediaa koskevista asioista.

Kuvaohjelmalain 8 §:n mukaan kuvaohjelmien tarjoajat voivat laatia käytännössä hyvän kuvaohjelmien tarjoamisen tavan ja mediakasvatuksen edistämiseksi.

MEKU toimii myös kansallisena Safer Internet -keskuksena, jonka tarkoitus on edistää turvallista internetin käyttöä. Hankkeen keskeisiä kohderyhmiä ovat lapset ja nuoret, vanhemmat ja opettajat. Hanke koostuu kolmesta osasta: 1) Awareness, 2) Helpline ja 3) Hotline. Awareness-työn tavoitteena on kasvattaa lapsista ja nuorista vastuullisia internetin käyttäjiä. Helpline tarjoaa tukipalvelua, johon lapset, nuoret ja vanhemmat voivat ottaa yhteyttä internetiin liittyvissä huolissaan. Helpline-toiminnasta vastaa Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Hotline tarkoittaa palvelua, johon voi ilmoittaa lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä esittävistä materiaaleista. Hotline-toiminnasta vastaa Pelastakaa Lapset ry.

Edellä on 14 artiklan yhteydessä käsitelty Journalistin ohjeita.

Työpaikoilla on kehitetty ohjeistuksia ja toimintaperiaatteita seksuaalisen ja sukupuoleen kohdistuvan häirinnän estämiseksi ja poistamiseksi. Tasa-arvolaki velvoittaa työnantajan ryhtymään toimenpiteisiin häirinnän poistamiseksi saatuaan siitä tiedon. Tasa-arvolaki velvoittaa työnantajan myös laatimaan tasa-arvosuunnitelman työpaikoilla, joissa työskentelee yli 30 henkilöä (6 a §).

Tasa-arvovaltuutettu suosittaa myös esimerkiksi oppilaitoksia laatimaan selkeän seksuaalista häirintää ja sukupuolen perusteella tapahtuvaa häirintää koskevan ohjeistuksen. Ohjeistuksesta tulee muun muassa ilmetä, mitä seksuaalinen ja sukupuolen perusteella tapahtuva häirintä on, mitä häirinnän kohteeksi joutunut voi tehdä, kenen puoleen hän voi kääntyä ja miten oppilaitoksen henkilökunnan tulisi tilanteessa toimia.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

IV luku. Suojelu ja tuki.

18 artikla. Yleiset velvoitteet. Artiklan 1 kohdassa velvoitetaan sopimusvaltiot toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet kaikkien uhrien suojelemiseksi väkivallanteoilta.

Artiklan 2 kohta velvoittaa sopimusvaltiot toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet, joilla mahdollistetaan tehokas yhteistyö kaikkien asianomaisten valtion viranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja muiden asianomaisten järjestöjen ja yhteisöjen kesken, uhrien ja silminnäkijöiden, erityisesti silminnäkijöiksi joutuneiden lasten, suojelemiseksi ja ohjaamiseksi tukipalveluihin. Artiklassa oleva listaus eri tahoista ei ole tyhjentävä.

Artiklan 3 kohdassa on listattu tavoitteita ja kriteerejä, joihin edellä mainittujen toimien tulisi perustua. Näitä ovat käsitys sukupuoleen perustuvasta väkivallasta sekä uhrin ihmisoikeuksien ja turvallisuuden tukeminen, uhrin, tekijän ja lähipiirin sosiaalisten suhteiden huomioiminen, uudelleenuhriutumisen estäminen, naisten voimaantumisen tukeminen, useiden erilaisten tukipalvelujen tarjoaminen samassa tilassa sekä haavoittuvassa

asemassa olevien yksilöiden, joilla tarkoitetaan samaa kuin 12 artiklassa, huomioiminen.

Artiklan 4 kohdassa korostetaan, ettei palvelun tarjoaminen saa olla liitoksissa uhrin halukkuuteen saattaa väkivallantekijää syytteen. Artiklan 5 kohdassa edellytetään kansainvälistä oikeudesta johtuvien konsultus- ja suojeluvelvoitteiden noudattamista.

19 artikla. Tiedottaminen. Artiklan mukaan sopimusvaltioiden on toteutettava tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet varmistukseksi, että uhrit saavat tietoa tukipalveluista ja oikeudellisista toimista ymmärtämälleen kielellä. Selitysmuistion mukaan sopimusvaltioita velvoitetaan tarjoamaan edellä mainittuja palveluja niillä kielillä, joita maassa yleisimmin puhutaan ja jotka ovat saatavilla.

Sosiaali- ja terveysministeriö on yhdessä Suomen Kuntaliiton kanssa antanut kuntien sosiaali- ja terveystoimen johdolle suositukset lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn paikallisen ja alueellisen strategian laatimiseen sekä toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen (*Tunnista, turvaa ja toimi; Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn suositukset sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen*, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:9). Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentämiseksi toteutettava tiedottaminen ja vaikuttaminen on kirjattu suosituksissa yhdeksi kunnan tehtäväksi.

Suosituksissa kehoitetaan kuntia tarjoamaan tietoa ja neuvontaa lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä siitä, mistä voi saada tukea ja apua. Tietoa tulee tarjota kuntien kotisivuilla, palveluoppaissa ja esitteissä. Toimintayksiköiden tulee antaa lisäksi tilannekohtaista ohjausta ja neuvontaa. Suosituksissa todetaan myös, että maahanmuuttajien ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden tulee saada tietoa omalla kielellään.

Kunnissa puhuttavien kielten määrä on nykyisin hyvin suuri. Suomessa puhutaan noin 150 tunnettua kieltä. Mahdollisuuksien mukaan erityisesti turvallisuuteen ja väkivallan uhrien auttamiseen liittyvissä tilanteissa pyritään antamaan tietoa maahanmuuttajan omalla kielellä tai kielellä, jota maahanmuuttaja

olettavasti ymmärtää. Uusia tiedon välityksen keinoja tulisi myös pyrkiä kehittämään. Esimerkiksi tulkkauksessa tulisi hyödyntää kehitettyjä etätulkkausten mahdollisuuksia, jolloin maan laajuisesti voitaisiin tarjota mahdollisimman laajaa tulkattavien kielten valikoimaa. Tietoyhteiskunnan keinoin voidaan tulkkausta tarjota myös kustannustehokkaammin.

Poliisin verkkosivuilla on tietoa väkivallan ehkäisystä, vähentämisestä sekä väkivaltarikoksen ilmoituksen tekemisestä ja esitutkinnasta. Sivuilta löytyvät linkit sähköisen rikosilmoituksen tekemiseen ja nettivinkin antamiseen poliisille. Lisäksi sivuilla on ohjeet vihjepuhelimesta ja tietoa lähestymiskiellosta ja sen hakemisesta. Lähestymiskielloesite ja sen käännösversiot on toteutettu yhteistyössä oikeusministeriön kanssa. Lähestymiskielloesite on käännetty ruotsiksi, englanniksi alaniaksi, arabiaksi, kurdiksi, persiaksi, serbokroaatiksi ja somaliaksi.

Oikeusministeriön, sisäasiainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyössä on laadittu ohjeita rikoksen uhriksi joutuneille. Oikeusministeriö on muun muassa laatinut kirjallisen esitteen rikoksen uhriksi joutuneille. Esite sisältää kattavasti tietoa esimerkiksi tarjolla olevista tukipalveluista sekä rikosasian käsittelyvaiheista. Se on saatavilla muun muassa oikeusministeriön ja poliisin verkkosivuilta ja se on käännetty usealle eri kielelle. Esite on saatavissa myös viittomakielellä poliisin verkkosivuilla, missä on lisäksi oikeusopas väkivaltarikoksen uhrille sekä linkki rikosuhripäivystyksen sivuille sekä linkkilista muista tahoista, joihin väkivallan uhrin voi ottaa yhteyttä.

Poliisihallitus on 8 päivänä maaliskuuta 2012 antanut kaikille poliisiyksiköille ohjeistuksen esitutkintapöytäkirjan laadinnasta (2020/2012/1061, Liite: käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta) Ohjeistuksen mukaan asianomistajan kuulustelupöytäkirjaan tehdään merkintä siitä, että asianomistajaa on informoitu auttavista tahoista kuten esimerkiksi Rikosuhripäivystyksestä. Tämä tarkoittaa sitä, että poliisin on oma-aloitteisesti kerrottava asianomistajalle hänen oikeuksistaan ja siitä, mistä hän voi halutessaan hakea apua. Kuulusteltaville annetaan poliisin toimesta aina kuulustelun yhteydessä tiivistetty

ohje, johon on kirjattu muun ohessa asianomistajan oikeudet, kuten oikeus käyttää avustajaa, sekä auttavia tahoja. Tutkija käy ohjeen kuulusteltavan kanssa läpi.

Poliisihallitus on antanut 15 päivänä kesäkuuta 2012 voimaan tulleen ohjeen ”Rikoksen kohteeksi joutuneen ohjaaminen palveluihin” (2020/2012/1916), jossa on ohjeistettu tiedon välittäminen rikoksen uhrille olemassa olevista viranomaisten ja järjestöjen tuki- ja avustamispalveluista sekä myös ohjeistettu ”informoitu auttavista tahoista” -merkinnän tekemiseen asianomistajan kuulustelupöytäkirjaan. Päivitetyssä ohjeessa kiinnitetään huomiota siihen, että uhrille on annettava aina tietoa hänen käytettävissä olevista auttavista tahoista ja käytettävissä olevista tukipalveluista. Poliisi voi välittää rikoksen uhrin ja todistajan henkilötiedot tämän suostumuksella Rikosuhripäivystykselle tai muulle apua tarjoavalle taholle. Poliisin tulee tarjota Rikosuhripäivystyksen palveluista tietoa uhrille mm. Rikosuhripäivystyksen valmistaman esitteen avulla. Rikosuhripäivystyksen yleisesite on saatavilla Rikosuhripäivystyksen verkkosivuilla suomen ja ruotsin kielten lisäksi monilla muilla eri kielillä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on julkaissut tiedotteen ”Väkivallasta ei saa vaieta”. Tiedotteessa on tietoa siitä, mitä lähisuhde- ja perheväkivalta on sekä mistä voi hakea apua väkivallan kierteen katkaisemiseen. Tiedotetta on jaettu erilaisissa tilaisuuksissa ja sitä voi tilata maksutta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta.

Rikosuhridirektiivin 4 artikla sisältää määräyksen uhrin oikeudesta saada tietoja alkaen ensimmäisestä yhteydenotosta toimivaltaiseen viranomaiseen. Artikla sisältää luettelon niistä tiedoista, jotka uhrin on vähintään saatava. Nämä sisältävät muun muassa tiedot lääketieteellisen avun sekä psykologisen tuen saatavuudesta, oikeudellisen avun ja neuvonnan sekä korvausten saatavuudesta sekä viranomaisten toimintaa koskevan valituksen tekemisestä.

Vammaispalvelujen sähköiseen käsikirjaan on koottu keskeinen vammaispalveluja koskeva tieto yhteen paikkaan helposti käytettävissä muodossa. Se on avoin ja maksuton palvelu, jota ylläpitää ja kehittää Terveyden

ja hyvinvoinnin laitos. Käsikirjan toimitusneuvostona on toiminut sosiaali- ja terveysministeriön asettama ohjausryhmä. Sen sisällöt on koottu yhteistyössä vammaisalan asiantuntijoiden ja palvelun käyttäjien kanssa.

Vammaisille henkilöille suunnattavaan tiedottamiseen tulisi kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota. Arvioiden mukaan vammaiset naiset joutuvat 2-10 kertaa useammin väkivallan kohteeksi kuin vammattomat. Vammaisilla henkilöillä on tutkimusten mukaan selkeästi korkeampi riski joutua myös parisuhteessa puolisonsa väkivallan kohteeksi kuin vammattomilla. Vammaiset naiset ja lapset ovat erityisen haavoittuvia ja esimerkiksi hätätapauksissa heidän mahdollisuutensa hälytysten tekoon ja avun saantiin ovat usein muita kansalaisia heikommät tai niitä ei ole ollenkaan. Tämän vuoksi tietoa naisiin kohdistuvasta ja perheväkivallasta on tarjottava myös vammaisille saavutettavassa muodossa.

20 artikla. *Yleiset tukipalvelut.* Artiklan yleisillä tukipalveluilla tarkoitetaan julkisia hyvinvointipalveluja, jotka ovat kaikkien saatavilla. Artiklan 1 kohdan mukaan osapuolten on varmistettava, että uhrien saatavilla on palveluja, jotka helpottavat väkivallasta toipumista. Palvelujen on oltava väkivaltaa kokeneille helposti saatavilla.

Artiklan 2 kohta edellyttää varmistamaan, että uhreille tarjottavia palveluja varten on olemassa riittävät voimavarat ja että ammattihenkilöstö, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö, on koulutettu erilaisten naisiin kohdistuvan väkivallan tilanteiden kohtaamista varten.

Suomen perustuslain 19 §:n 3 momentissa säädetään, että julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Kyseisessä lainkohdassa säädetyt etuudet, riittävät sosiaalipalvelut, tulevat turvattavaksi pääsääntöisesti määrärahasidonnaisina oikeuksina. Kyse on kunnan yleisestä järjestämisvelvollisuudesta. Määrärahasidonnaisilla tai tarveharkintaisilla palveluilla tarkoitetaan palvelujoukkoa, joka voidaan toteuttaa talousarvion puitteissa. Kuntalain (365/1995) 65 §:n 5 momentin mukaan kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava ta-

lousarviota. Yleinen järjestämisvelvollisuus velvoittaa kunnan järjestämään asukkailleen mainittuja palveluja ja varaamaan niihin riittävän määrärahan. Yleisenä periaatteena kuitenkin on, että palvelun tarve tulee näissäkin tilanteissa arvioida yksilöllisesti eikä palvelua voida evätä pelkästään määrärahan puutteeseen vedoten.

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain (733/1992) mukaan kunnilla on päätösvalta sosiaalihuollon lainsäädännössä turvattujen palvelujen järjestämisestä. Kunnilla on niin ikään vastuu palvelujen saatavuudesta ja laadun turvaamisesta.

Subjektiiivisella oikeudella tarkoitetaan yleensä etuutta, jonka jokainen säädetyt edellytykset täyttävä on oikeutettu saamaan. Viranomainen ei siten voi itsenäisesti päättää velvoitteen toteuttamisesta, sisällöstä tai alasta. Subjektiiivinen oikeus on periaatteessa suojattu taloudellisista suhdanteista johtuvilta tulkintojen heilahduksilta. Kyse on kunnan erityisestä järjestämisvelvollisuudesta.

Sosiaalihuoltolain (710/1982) 13 §:n nojalla kunnan tulee sosiaalihuoltoon kuuluvina tehtävinä huolehtia muun muassa sosiaalipalvelujen järjestämisestä, sosiaalivastusten suorittamisesta ja sosiaalisen luoton myöntämisestä asukkailleen, toimeentulotuen antamisesta kunnassa oleskelevalle henkilölle sekä ohjauksen, neuvonnan ja tiedotustoiminnan järjestämisestä sosiaalihuoltoon ja muuhun sosiaaliturvaan.

Osa sosiaalihuoltoon kuuluvista palveluista on määritelty sosiaalihuoltolaissa (17 §:n 1 momentti) ja tulee turvatuksi kunnan yleisenä järjestämisvelvollisuutena, osasta sosiaalipalveluja on annettu omat väestö- tai asiakasryhmäkohtaiset erityislakinsa (17 §:n 2 momentti). Erityislait määrittävät sosiaalihuollon sisältöä oman erityisalueensa osalta huomattavasti yleislakina toimivaa sosiaalihuoltolakia laajemmin ja yksityiskohtaisemmin, ja niihin sisältyy usein erityinen järjestämisvelvollisuus kunnalle. Lähisuhde- ja perheväkivallan uhrien tarpeisiin voidaan vastata sekä sosiaalihuoltolaissa että erityislajeissa säädettyin toimin silloin, kun henkilön tarpeet vastaavat kulloinkin kyseessä olevan lain soveltamisen edellytyksiä. Sosiaalihuoltolain nojalla lähisuhde- ja perheväkivallan

uhrien tarpeisiin vastaamiseksi voidaan järjestää esimerkiksi sosiaalityötä, henkilön kohti annettavia palveluja ja asumispalveluja.

Sosiaalityöstä säädetään sosiaalihuoltolain 18 §:ssä. Kyseisen lainkohdan mukaan sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä sekä muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilöiden ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta. Tarkoituksena on edistää henkilön mahdollisuuksia selvittää ongelmiaan aktiivisesti riittävän varhaisessa vaiheessa. Sosiaalihuoltoasetuksen (607/1983) 7 §:ssä määritellään sosiaalityön toteuttamistavoiksi yksilö-, perhe- ja yhdyskuntatyö sekä hallinnollinen sosiaalityö ja muut tarpeelliset menetelmät.

Sosiaalihuoltolain mukaisten kotipalvelujen saanti on kytketty kyseisen lain 21 §:n mukaan alentuneeseen toimintakykyyn, perhetilanteeseen, rasittuneisuuteen, sairauteen, synnytykseen, vammaan tai muuhun vastaavanlaisen perusteeseen. Kotipalveluilla tarkoitetaan asumiseen, henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä muuhun tavanomaiseen ja totunnaiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista (20 §). Kotipalveluna järjestetään sosiaalihuoltoasetuksen 9 §:n nojalla kodinhoitajan tai kotiavustajan antamaa kodissa tapahtuvaa yksilön ja perheen työapua, henkilökohtaista huolenpitoa ja tukemista sekä tukipalveluja, kuten ateriat-, vaatehuolto-, kylvytys-, siivous-, kuljetus-, ja saattajapalveluja sekä sosiaalista kanssakäymistä edistäviä palveluja.

Asumispalveluja palvelu- ja tukiasunnoissa annetaan henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee apua tai tukea asunnon tai asumisensa järjestämisessä (sosiaalihuoltolaki 22 § ja 23 §). Sosiaalihuoltoasetuksen 10 §:n mukaan sosiaalityöllä ja muilla sosiaalipalveluilla tuetaan palvelu- ja tukiasunnoissa asumispalveluja saavan henkilön itsenäistä asumista tai siirtymistä itsenäiseen asumiseen.

Sosiaalihuoltolakiin ei sisälly erillistä kuntoutuksen määritelmää, vaan kuntoutus on osa sosiaalihuollon lainsäädännössä turvattuja muita palveluja. Jos sosiaalihuollon asia-

kas tarvitsee kuntoutusta, jota ei ole säädetty sosiaalihuollon tehtäväksi tai jota ei ole tarkoituksenmukaista järjestää sosiaalipalveluna, sosiaalihuollon tehtävänä on sosiaalihuoltolain 17 §:n 3 momentin mukaan huolehtia siitä, että asiakkaalle annetaan tietoja muista kuntoutusmahdollisuuksista ja että hänet ohjataan tarpeen mukaan terveydenhuolto-, työ- ja elinkeino- tai opetusviranomaisen taikka Kansaneläkelaitoksen tai muun palvelujen järjestäjän tarjoamien palvelujen piiriin yhteistyössä niitä järjestävien tahojen kanssa.

Sosiaalihuollon erityislakien, kuten päihdehuoltolain (41/1986), mielenterveyslain (1116/1990), vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987), kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) tai lastensuojelulain (417/2007) nojalla tarpeisiin voidaan vastata silloin, kun henkilö täyttää lakien soveltamisen edellytykset. Toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetään sosiaalihuoltoon kuuluvasta viimesijaisesta taloudellisesta tuesta, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla.

Sosiaalipäivystys pohjautuu perustuslain 19 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Säännös edellyttää, että kunnilla on valmius vastata kiireellisen avun tarpeeseen. Sosiaalihuoltolain 40 a §:n mukaan kiireellisissä tapauksissa sosiaalipalvelujen tarve on arvioitava viipymättä.

Sosiaalihuollon lainsäädäntöä ollaan parhaillaan uudistamassa. Uudistamistyöryhmän loppuraportin (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21) mukaan lainsäädännön uudistamisen tavoitteena on muun muassa vahvistaa sosiaalihuollon yleis-

lain asemaa ja edistää sosiaalihuollon yhdenvertaista saatavuutta ja saavutettavuutta. Tavoitteena on, että ensisijaisesti sosiaalihuoltolain nojalla pystyttäisiin vastaamaan erilaisiin sosiaalihuollon ja tuen tarpeisiin, kuten lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvan tuen tarpeeseen. Mikäli yleislain nojalla ei voida järjestää asiakkaan tuen tarpeeseen soveltuvia, riittäviä tai asiakkaan edun mukaisia palveluita, palvelut tulee järjestää erityislain nojalla.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 15 §:n mukaan kunnan on järjestettävä alueensa raskaana olevien naisten, lasta odottavien perheiden sekä alle oppivelvollisuusikäisten lasten ja heidän perheidensä neuvolapalvelut ja mainitun lain 16 §:n mukaan kouluterveydenhuolto. Neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta annettu valtioneuvoston asetus (338/2011) tarkentaa neuvolapalvelujen sisältöä. Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut ovat universaaleja matalan kynnyksen peruspalveluja, jotka tavoittavat lähes kaikki lasta odottavat perheet ja lapsiperheet Suomessa. Vastaavasti kouluterveydenhuollon palvelut tavoittavat kaikki peruskoulua käyvät lapset ja yhä enenevästi heidän vanhempansa. Edellä mainitun asetuksen 7 §:n mukaisessa, neuvoloiden ja kouluterveydenhuollon järjestämissä laajoissa terveystarkastuksissa keskustellaan molempien vanhempien kanssa perheen elämäntilanteesta, vanhemmuudesta sekä vanhempien voinnista ja jaksamisesta. Väkivallasta kysyminen kuuluu laajojen terveystarkastusten sisältöön (ks. myös *Laaja terveystarkastus, Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan ja kouluterveydenhuoltoon*; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012, opas 22). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa lastenneuvolaoppaassa (*Lastenneuvola lapsiperheiden tukena, opas työntekijöille*; Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004:14) on suositus parisuhdeväkivallan seulonnan systemaattisesta käyttämisestä kaikissa äitiys- ja lastenneuvoloissa. Suositus on, että kaikilta raskaana olevilta naisilta kysytään parisuhdeväkivallasta. Lastenneuvolassa asiasta kysytään kaikilta naisilta viimeistään lapsen puolivuotistarkastuksen yhteydessä ja tämän jälkeen tasavuositarkastuksissa. Työvälineenä pa-

risuhdeväkivallan seulonnassa suositellaan käytettävän seulontalomaketta, jossa huomioidaan fyysisen väkivallan ohella myös henkinen väkivalta ja lapsen kohdistuva väkivalta. Eri viranomaisten ja muiden auttajatahojen yhteiset menettelytapaohjeet on sovittava paikallisesti.

Päivitettyyn Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmaan (2014–2020; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014, Opas 33) sisältyy edelleen seksuaalisen väkivallan ehkäisyä ja varhaista puuttumista käsittelevä laaja osuus. Toimintaohjelmaa hyödynnetään monialaisesti.

Sosiaalihuoltolain 53 §:ssä säädetään henkilöstön täydennyskoulutuksesta. Säännöksen mukaan kunnan tulee huolehtia siitä, että sosiaalihuollon henkilöstö peruskoulutuksen pituudesta, työn vaativuudesta ja toimenkuvasta riippuen osallistuu riittävästi sille järjestettyyn täydennyskoulutukseen. Sosiaali- ja terveysministeriö voi antaa asetuksella tarvittaessa tarkemmat säännökset täydennyskoulutuksen sisällöstä, laadusta, määrästä, järjestämisestä, seurannasta ja arvioinnista.

Sosiaali- ja terveysministeriö on yhdessä Suomen Kuntaliiton kanssa antanut kuntien sosiaali- ja terveystoimen johdolle suositukset lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn paikallisen ja alueellisen strategian laatimiseen sekä toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen (*Tunnista, turvaa ja toimi; Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen*; Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:9). Tavoitteena on, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö sekä peruspalveluissa että erityispalveluissa tuntee lähisuhde- ja perheväkivallan erityispiirteet ja on omaksunut työkäytännöt, joilla tunnistetaan väkivallan merkit, osataan ottaa asia puheeksi ja rohkaistaan asiakasta tai potilasta hakemaan hoitoa ja apua. Suosituksiin on kirjattu myös tarvittavat palvelut uhrien auttamiseksi sekä peruspalveluiden että erityispalveluiden osalta. Palvelut koskevat ennaltaehkäisyä, akuuttia apua sekä pitkäkestoista tukea ja terapiaa.

Valtioneuvosto vahvistaa joka neljäs vuosi sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämishohjelman (Kaste). Ohjelma perustuu sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta

ja valtionavustuksesta annetun lain 5 §:ään. Ohjelmassa määritellään alan uudistustyön tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Ohjelmassa määritellään lisäksi tavoitteiden saavuttamista tukevat keskeiset lainsäädäntöhankkeet, ohjelmat, suositukset ja valvonnan painopisteet. Lähisuhde- ja perheväkivallan vähentäminen on yksi sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämissuunnitelmassa 2012–2015 määritellyistä tavoitteista. Tavoite pyritään saavuttamaan lisäämällä osaamista väkivallan ehkäisemiseksi. Osaaamista lisätään ottamalla käyttöön lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön toimintamalli, jossa huomioidaan sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen kuntaliiton antamat, edellä mainitut suositukset. Tavoite on, että väkivallan puheeksi ottamisesta tulisi osa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluprosessia. Erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluissa sovelletaan yhdistetyn työn mallia, jossa lähisuhdeväkivalta otetaan puheeksi ja siihen puututaan päihde- ja mielenterveysongelman hoitamisen yhteydessä.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä muutoksia lainsäädäntöön. Artiklan soveltamisalalla on kuitenkin edellä selostetuista tavoittein vireillä laajojakin uudistushankkeita, joiden tavoitteena on parantaa artiklan edellyttämien yleisten tukipalvelujen saantia.

21 artikla. *Avustaminen yksilövalituksissa ja ryhmävalituksissa.* Artiklan mukaan osapuolten on varmistettava, että uhrit saavat tietoa sovellettavista alueellisista ja kansainvälisistä yksilövalitus- ja ryhmävalitusjärjestelmistä ja edistettävä myös neuvonnan ja mahdollisen avun saatavuutta tällaisissa valituksissa. Tällaisilla valituksilla tarkoitetaan muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen, Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komiteaan tai YK:n ihmisoikeuskomiteaan tai kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista käsittelevään komiteaan tehtäviä valituksia.

Ulkoasianministeriö antaa yleistä neuvontaa koskien kansainvälisille YK:n ja Euroopan neuvoston lainkäyttö- ja tutkintaelimille tehtäviä valituksia ja kanteluita. Tietoa valituksen tekemisestä saa myös ulkoasianministeriön internet-sivuilta.

Maksuttomasta oikeusavusta ja sen edellytyksistä säädetään oikeusapulaissa

(257/2002). Oikeusapulain 1 § mukaan oikeusapua annetaan valtion varoin henkilölle, joka tarvitsee asiantuntevaa apua oikeudellisessa asiassa ja joka taloudellisen asemansa vuoksi ei kykene itse suorittamaan sen hoitamisen vaatimia menoja. Oikeusapuun kuuluu oikeudellinen neuvonta, tarpeelliset toimenpiteet sekä avustaminen tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sekä vapautus eräistä asian käsittelyyn liittyvistä menoista siten kuin kyseisessä laissa säädetään.

Myös asianajajaliitto tarjoaa maksutonta oikeusapua noin kymmenellä paikkakunnalla.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa tehtävää valitusta varten on myös mahdollista saada maksutonta oikeusapua tuomioistuimen oman oikeusapujärjestelmän kautta. Tietoa tästä on saatavissa ulkoasiainministeriöstä sekä tuomioistuimen internet-sivuilta.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä muutoksia lainsäädäntöön.

22 artikla. *Eriyistukipalvelut.* Artiklan 1 kohta velvoittaa osapuolia toteuttamaan tarvittavat toimet tarjotakseen ja järjestääkseen yleissopimuksen alaan kuuluvan väkivallan uhreille erityistukipalveluja, jotka ovat maantieteellisesti asianmukaisesti jakautuvia. Eriyistukipalvelut voisivat käsittää muun muassa turvakodit ja turvallisen majoituksen, välittömän sairaanhoidon, psykologisen hoidon, traumanhoidon sekä oikeudellisen neuvonnan.

Artiklan 2 kohdan mukaan osapuolien on tarjottava tai järjestettävä palveluja kaikille väkivallan naisuhreille sekä heidän lapsilleen.

Terveydenhuoltolain 27 §:n mukaan kunnan on järjestettävä alueensa asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tarpeellinen mielenterveystyö, jonka tarkoituksena on yksilön ja yhteisön mielenterveyttä suojaavien tekijöiden vahvistaminen sekä mielenterveyttä vaarantavien tekijöiden vähentäminen ja poistaminen. Laissa tarkoitettuun mielenterveystyöhön kuuluu terveydenhuollon palveluihin sisältyvä mielenterveyttä suojaaviin ja sitä vaarantaviin tekijöihin liittyvä ohjaus ja neuvonta sekä tarpeenmukainen yksilön ja perheen psykososiaalinen tuki, yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen äkillisissä järkyttävissä ti-

lanteissa sekä mielenterveyspalvelut, joilla tarkoitetaan mielenterveyden häiriöiden tutkimusta, hoitoa ja lääkinällistä kuntoutusta.

Terveydenhuollossa tehtävä mielenterveys-työ on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden kunnassa tehtävän sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. Mielenterveytyöstä säädetään lisäksi mielenterveyslaissa.

Psyykkisesti järkyttävien tilanteiden jälkeisten psyykkisten oireiden ja mielenterveyden häiriöiden hoito järjestetään osana kunnan mielenterveytyötä sekä peruspalveluissa että psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Hoitoon kuuluu psyykinen ensiapu, seuranta ja tarpeen mukaan psykoterapeuttinen hoito. Perheväkivaltatilanteissa apu voi alkaa sosiaalipäivystyksen, terveyskeskuksen tai somaattisen tai psykiatrisen erikoissairaanhoidon kautta riippuen siitä, minkä palvelun piiriin henkilö ensimmäiseksi ohjautuu.

20 artiklan yhteydessä mainituissa sosiaali- ja terveysministeriön yhdessä Suomen Kuntaliiton kanssa antamissa lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyä koskevissa suosituksissa kehoitetaan tarpeeksi laajan väestöpohjan kuntia ja kuntayhtymiä huolehtimaan väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneiden palvelujen saatavuudesta. Erityisosaaminen on tarkoituksenmukaista koota siten, että väkivallan uhri ja tekijä voivat päästä suoraan väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneeseen palveluun, joihin muut toimijat voivat suoraan ilman ajanvarausta ohjata väkivallan uhrin ja tekijän. Palvelussa on kokonaisvaltaisesti arvioitava väkivallan uhrin ja tekijän turvallisuus, avun ja tuen tarve sekä koordinoita hänen tarvitsemansa palvelut siten, että se helpottaa avun vastaanottamista ja varmistaa palveluketjun toimivuuden.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteutti vuosina 2012–2013 hankkeen, jonka tavoitteena oli käynnistää erityisosaamisen keskittäminen ja erityispalveluiden kehittäminen edellä mainitun suosituksen edellyttämällä tavalla. Erityispalvelun järjestämisen tavoitteena on kartoittaa asiakkaan kokonaistilanne ja tuen tarve, tehdä välittömät turvaamistoimenpiteet yhteistyössä eri viranomaisten kanssa, auttaa asiakasta löytämään riittävän pitkäkestoinen tuki omaan tilanteeseensa se-

kä mahdollistaa tiiviin yhteistyön tekeminen moniammatillisessa viranomaisverkostossa.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä muutoksia lainsäädäntöön. Palvelujen ja käytänteiden kehittämistä jatketaan muun muassa osana laajempaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta.

23 artikla. Turvakodit. Artiklassa todetaan, että osapuolet perustavat lainsäädäntö- tai muin toimin riittävän määrän helposti saavutettavia turvakoteja. Yleissopimuksen selitysmuistiossa määritellään tarkemmin, min-kälaisia palveluja turvakotien yhteydessä tulisi olla tarjolla. Sen mukaan turvakodit tarjoavat välitöntä kriisiapua, ympärivuorokautista turvattua asumista sekä psykososiaalista tukea, neuvontaa ja ohjausta. Tilapäismajoitus tai muut yleiset majoituspaikat eivät riitä, sillä ne eivät tarjoa tarvittavaa psykososiaalista tukea. Turvakotipalvelun tavoitteena on uhrin turvallisuuden takaaminen, väkivaltakierteen katkaiseminen ja sen aiheuttamien kriisien ja muiden ongelmien hoitaminen. On myös huomattava, että turvakotiin tulee usein väkivaltaa kokeneen aikuisen mukana lapsia. Näin ollen lapset ovat myös turvakotipalveluiden asiakkaita.

Määrän osalta selitysmuistiossa viitataan Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaisen työryhmän loppuraporttiin (EG-TFV (2008)6), jossa suositellaan yhtä turvakotipaikkaa 10 000 henkilöä kohden. Selitysmuistiossa kuitenkin huomautetaan, että turvakotien määrän on vastattava todellista tarvetta.

Suomessa ei ole turvakoteja koskevaa lainsäädäntöä. Turvakodit ovat Suomessa kuntien tai järjestöjen ylläpitämiä. Ensi- ja turvakotien liittoon kuuluvat jäsenyhdistykset ylläpitävät yhteensä 12 turvakotia. Kaupunkien tai kuntien ylläpitämiä turvakoteja on 5 ja muiden yhdistysten ylläpitämiä turvakoteja on 2 (Monika-Naiset liitto ry ja Folkhälsan). Turvakodeista vain kolme on sellaisia, joiden taustayhdistys on keskittynyt vain lähisuhde- ja perheväkivallan uhrien auttamiseen ja turvakotitoimintaan. Näitä ovat Pääkaupunkiseudun turvakoti Helsingissä, Vantaan turvakoti sekä Monika-Naiset liitto ry:n ylläpitämä turvakoti Mona, jolla on toimipisteet pääkaupunkiseudulla ja Kajaanissa. Turvakotien määrä on viime vuosina laskenut, ja esi-

merkiksi lähisuhde- ja perheväkivallan uhrien auttamiseen keskittynyt Espoon turvakoti on lakkautettu vuonna 2012. Suomessa ei myöskään ole yhtään täysin esteetöntä turvakotia eikä yhtään salaista turvakotia.

Sosiaali- ja terveysministeriö tilasi turvakotitilannetta koskevan selvityksen Diakoniammattikorkeakoululta vuonna 2009. Selvitystyön ohjausryhmään kuului asiantuntijoita, jotka ovat perehtyneet monipuolisesti turvakotijärjestelmään ja turvakotipalveluiden arkeen. Vuonna 2010 valmistuneessa selvityksessä (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:1) todetaan, että Suomi ei täytä palvelutarjonnassa edellä mainittua Euroopan neuvoston suositusta. Vuonna 2007 Suomessa arvioitiin olevan 125 turvakotien perhepaikkaa, eli 0,24 paikkaa 10 000 asukasta kohti. Euroopan neuvoston suosituksen mukaisesti laskettuna Suomessa tulisi olla noin 500 perhepaikkaa.

Turvakodit ovat Suomessa myös keskittyneet Etelä- ja Länsi-Suomeen. Itä- ja Pohjois-Suomessa on yhteensä vain viisi turvakotia: Joensuussa, Kuopiossa, Raahessa, Oulussa ja Rovaniemellä. Ahvenanmaalla on yksi turvakoti, joka sijaitsee Maarianhaminassa.

Selvityksessä ehdotetaan, että turvakotipalvelut määriteltäisiin lainsäädännöllä ja niiden perusrahoitus järjestettäisiin julkisen vallan vastuulle. Turvakotipalveluja tulisi tarjota alueellisesti kattavasti ja myös salainen turvakoti olisi perustettava. Turvakotien toimitukset ja valvonta tulisi yhdenmukaistaa ja turvakotipalveluille tulisi laatia yhtenäiset valtakunnalliset laatuvaatukset. Lisäksi selvityksessä ehdotetaan, että lapset huomioitaisiin erillisenä asiakasryhmänä, turvakotien tilastointijärjestelmää kehitettäisiin, tukihenkilötoiminta ja vertaisryhmät otettaisiin turvakotien toimintamuodoiksi ja nimetön asiointi mahdollistettaisiin turvakodeissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos julkaisi kesäkuussa 2013 turvakotipalvelujen kansalliset laatuvaatukset, joita tehtäessä käytettiin tukena Ensi- ja turvakotien liiton omille jäsenjärjestöilleen väkivaltatyölle ja turvakotipalveluille luomia laatuvaatuita. Kyseinen ohjeistus on ensimmäinen turvakotipalvelujen kansallinen laatuvaatuitus.

Turvakotipalvelujen laatuvaatuitukset kuvaavat toiminnan olennaisia ominaisuuksia,

joissa asiakaslähtöisyys on johtava periaate. Laatuvaatuituksissa määritellään turvakotipalvelujen sisältö sekä asiakastyöskentelyn tavoitteet ja laatuvaatuitukset. Rakennekriteerit kuvaavat hyvän laadun edellytyksiä kuten henkilöstön määrää ja koulutustasoa sekä tiloja. Turvakotipalvelujen laatuvaatuitukset on suunnattu palvelujen käyttäjille, tuottajille, rahoittajille ja palvelujen valvojille. (Turvakotipalvelujen kansalliset laatuvaatuitukset. THL. Ohjaus 11/2013).

Myös muihin selvityksessä ehdotettuihin toimenpiteisiin tulisi kiinnittää huomiota yleissopimuksen ratifioinnin myötä. Erityisesti turvakodeista lailla säätäminen saattaisi olla tarkoituksenmukaista turvakotien toiminnan ja niiden riittävän määrän ja saavutettavuuden takaamiseksi.

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportissa lähisuhde- ja perheväkivalta on kirjattu erillisenä tuen tarpeen syynä, ja kuntien on vastattava tuen tarpeeseen (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21). Lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvaan tuen tarpeeseen liittyvää erityissääntelyä ei ole voimassa olevassa sosiaalihuollon lainsäädännössä, vaan tarvetta on lähestytty yleislainsäädännön tai erityiskysymyksiin tarkoitettuna, kuten päihde-, mielenterveys- ja lastensuojelusääntelyn kautta. Tavoitteena on, että ensisijaisesti sosiaalihuoltolain nojalla pystyttäisiin vastamaan erilaisiin sosiaalihuollon ja tuen tarpeisiin, kuten lähisuhde- ja perheväkivallasta aiheutuvan tuen tarpeeseen. Mikäli yleislain nojalla ei voida järjestää asiakkaan tuen tarpeeseen soveltuvia, riittäviä tai asiakkaan edun mukaisia palveluita, palvelut tulee järjestää erityislain nojalla. Erityislainsäädäntöä uudistettaessa uutta sääntelyä edellyttäisi lähisuhde- ja perheväkivaltaa kokeneiden henkilöiden erityispalvelujen, kuten turvakotien turvaaminen.

Turvakotipalvelujen lisääminen alueellisen tasa-arvon edistämiseksi sisältyy hallitusohjelmaan. Turvakotipaikkojen lisääminen ja alueellisen jakaantumisen parantaminen on kirjattu valtioneuvoston periaatepäätökseen vuosille 2012–2015 tehtävästä hallituksen tasa-arvo-ohjelmasta. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on kiinnitetty huomiota erityisesti erityisen haavoittuvien ryhmien palvelujen

maantieteelliseen jakaantumiseen. Hallitus on päättänyt 29 päivänä marraskuuta 2013 rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanosta, jonka osana päätettiin turvakotien siirrosta valtion vastuulle vuoden 2015 alusta alkaen.

Suomen tavoitteena on kehittää turvakoti-järjestelmä Euroopan neuvoston suositusten edellyttämälle tasolle asteittain vuoden 2017 loppuun mennessä. Järjestelmän kehittämisen käynnistetään valtakunnallisen kehittämishankkeen avulla.

24 artikla. *Auttavat puhelimet.* Artikla edellyttää ottamaan käyttöön valtakunnallisia, maksuttomia ja ympärivuorokautisia auttavia puhelimia, joihin voisi soittaa nimettömänä tai luottamuksellisesti ja joissa neuvotaisiin kaikissa tämän yleissopimuksen alaan kuuluviin väkivallan muotoihin liittyvissä asioissa. Yleissopimuksen selitysmuistion mukaan auttavat puhelimet ovat yksi tärkeimmistä keinoista auttaa ja tukea uhreja.

Suomessa toimii tällä hetkellä muutamia järjestöjen ylläpitämiä auttavia puhelimia, jotka ovat keskittyneet lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden tukemiseen. Näitä ovat soittajia maksuttomasti palvelevat Naisten Linja (20 tuntia viikossa) ja raiskauskriisikeskus Tukinaisen auttava puhelin (42 tuntia viikossa). Turvakodeilla on omat paikalliset, ympärivuorokautiset päivystysnumeronsa. Myös Monika-naiset liitto ry tarjoaa väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanasille ympärivuorokautisen, valtakunnallisen päivystyksen lankapuhelinnumerossa. Näihin soittaminen ei kuitenkaan ole maksutonta. Rikosuhripäivystyksen auttava puhelin toimii maksullisessa puhelinnumerossa 28 tuntia viikossa auttaen kaikkia rikoksen uhreja.

Kunnilla on omia sosiaalipäivystys- ja kriisipuhelimia, jotka vastaavat kiireelliseen sosiaalisen avun tarpeeseen kaikkina vuorokauden aikoina ja viikonpäivinä. Sosiaalipäivystyksen asiakkaita ovat kaikki kiireellisesti hoivaa, turvaa ja apua tarvitsevat henkilöt. Sosiaalipäivystykseen ei asiakas kuitenkaan yleensä voi soittaa suoraan, vaan sinne otetaan yhteyttä yleisen hätänumeron 112 kautta. Yleinen hätänumero on ainoa valtakunnallisesti, maksuttomasti ja ympärivuorokautisesti toimiva puhelinnumero. Sitä ei kuitenkaan voida pitää artiklan tarkoittamana

puhelinpalveluna eikä sitä ole tarkoitettu sel-laiseksi.

Suomessa ei näin ollen ole maksutonta, yhdessä numerossa ympäri vuorokauden valtakunnallisesti päivystävää puhelinta, johon väkivaltaa kokenut voisi soittaa luottamuksellisesti tai nimettömänä ja jossa häntä neuvotaisiin kaikissa tämän yleissopimuksen alaan kuuluviin väkivallan muotoihin liittyvissä asioissa.

Yleissopimuksen selitysmuistiossa korostetaan erityisesti maksuttomuuden vaatimusta. Sen mukaan pienikin puhelumaksu saattaa olla uhrille ylivoimainen este yhteydenottoon. Maksulliset puhelut saattavat myös vaarantaa uhrin turvallisuuden, jos väkivallantekijä saa esimerkiksi puhelinlaskun avulla tietää uhrin hakevan apua. Selitysmuistio korostaa myös sitä, että kynnys hakea apua ja kertoa intiimeistä ja henkilökohtaisista asioista on monille uhreille korkea. Sen vuoksi puhelimeen on voitava soittaa nimettömänä tai luottamuksellisesti.

Ruotsissa tällainen puhelin, *Kvinnofridslinjen*, avattiin valtion rahoittamana joulukuussa 2007. Puhelimeen tulee noin 100 puhelua päivässä, ja palvelu on koettu tarpeelliseksi. Englannissa vastaava puhelin, *National Domestic Violence Freephone Helpline*, toimii kahden eri järjestön, Women's Aidin ja Refugien, ylläpitämänä. Molemmissa maissa yleinen rikoksen uhreille järjestetty neuvontapalvelu on järjestetty suppeammilla aukioloajoilla. Englannissa palvelu (Victim Support) toimii joka päivä klo 9 – 19, tosin viikonloppuisin ja juhlapäyhinä hieman lyhyemmällä aukioloajoilla. Ruotsissa *Brottsofferjouren* on avoinna toimistoaikoina.

Auttava puhelin olisi matalan kynnyksen palvelu, joka tarjoaisi maksuttomasti ja nimettömästi kertaluonteista kriisi- ja keskusteluapua, neuvontaa ja palveluohjausta. Suomessa olisi ajateltavissa useita erilaisia vaihtoehtoja artiklan tarkoittaman maksuttoman, ympärivuorokautisen puhelinpalvelun perustamiseksi. Nykyisin tarjolla olevia järjestöjen ylläpitämiä palvelunumeroita voitaisiin esimerkiksi yhteensovittaa ja täydentää niin, että ne yhdessä toimisivat kaikkina päivinä kaikkien vuorokauden aikoihin. Tiettyyn numeroon soitetut puhelut ohjautuisivat aina kulloinkin päivystysvuorossa olevaan nume-

roon. Toinen vaihtoehto olisi muuttaa joku nyt toimivista ympärivuorokautisista puhelinpalveluista maksuttomaksi, yhden numeron alla toimivaksi palvelevaksi puhelimeksi. Tällaisia puhelimia ovat esimerkiksi turvakotien palvelunumerot. Myös kuntien sosiaalipäivystykset toimivat ympäri vuorokauden, mutta niihin soittavat monet muutkin asiakkaat kuin naiseen kohdistuvan ja perheväkivallan uhrin, minkä vuoksi maksuttomuuden kustannukset todennäköisesti nousisivat korkeiksi. Ympärivuorokautinen, maksuton puhelinlinja voitaisiin järjestää myös rikosuhripäivystyksen valtakunnallisen numeron kautta. Palvelun kehittämisessä on tärkeää turvata riittävä tieto esimerkiksi eri alueiden palveluista jotta soittajia voidaan auttaa eteenpäin.

Kokonaan uuden puhelinpalvelun perustaminen maksaisi Stop Domestic Violence against Women –kampanjan yhteydessä vuonna 2008 tehdyn laskelman mukaan noin 840 000 euroa. Laskelmaa on selostettu tarkemmin yleisperustelujen ”taloudelliset vaikutukset” –kohdassa.

Laskelman tehnyt ohjausryhmä ehdotti myös, että puhelimen yhteyteen voitaisiin avata myös oma internet -sivusto, joka toimisi erityisesti tiedottamisen väylänä, mutta sen kautta voisi myös ottaa yhteyttä (kysymysvastaus –palvelu). Tätä palvelua suunniteltaessa huomioitaisiin jo olemassa olevat internet-palvelut (mm. nettiturvakoti). Nettisivuilla tuotettaisiin tietoa eri kielillä (mukaan lukien selkokieli) ja huomioitaisiin myös näkövammaisten tarpeet. Nettipalvelu on erityisen tarpeellinen myös ajatellen väkivaltaa kokeneiden kuulovammaisten tarpeita.

Auttava puhelin olisi valtakunnallinen toimija, jolloin olisi luontevaa, että sen yhteydessä ylläpidettäisiin säännöllisesti päivitetävää palvelutietokantaa, jossa olisi tiedot eri puolella Suomea tarjolla olevasta avusta.

Yleissopimuksen ratifiointi velvoittaa osapuolet ryhtymään artiklan tarkoittaman ympärivuorokautisen auttavan puhelimen perustamiseen. Puhelinpalvelua perustettaessa on myös huolehdittava sen saatavuudesta kaikille, mukaan lukien vammaiset henkilöt ja maahanmuuttajat. Palvelu voi olla kansalaisjärjestön tuottama, mutta valtion on kuitenkin yleissopimuksen osapuolena kannettava viimesijainen vastuu palvelun asianmukaisuudesta ja jatkuvuudesta.

Palvelun koordinoinnin olisi myös oltava selkeästi jonkin ministeriön tai viranomaisen vastuulla.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja oikeusministeriö ovat aloittaneet hankkeen auttavan puhelimen toiminnan toteuttamiseksi. Hanke selvittää ensin aiemmissa selvityksissä todetut toteuttamisvaihtoehdot kustannusarvioineen. Toisessa vaiheessa hankkeessa laaditaan esitys toiminnasta, rahoituksesta ja valtakunnallisesta toteutuksesta.

25 artikla. *Seksuaalisen väkivallan uhrien tukeminen.* Artikla edellyttää sopimusvaltioiden perustavan tukikeskuksia, jotka voivat tarjota raiskauksen tai muun seksuaalisen väkivallan uhreille esimerkiksi lääketieteellistä tai oikeuslääketieteellistä tutkimusta, tukea ja neuvontaa. Sopimusvaltiot voivat perustaa erilliset tai yhteiset keskuksia, mutta keskuksia tulee olla riittävä määrä ja niiden tulee olla helposti saavutettavia. Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaisen työryhmän loppuraportissa (EG-TFV (2008)6) suositellaan yhtä tällaista keskusta 200 000 henkilöä kohti.

Suomessa ei tällä hetkellä ole seksuaalisen väkivallan uhrille eriytettyjä sosiaali- tai terveyspalveluita. Lisäksi vain harvalla paikkakunnalla seksuaalisen väkivallan uhrille pystytään tarjoamaan yhtenäinen hoitoketju. Uhriksi joutunut voi saada lääketieteellistä apua terveyskeskuksista, joista uhri voidaan myös ohjata jatkotutkimuksiin, kuten näyttötoimenottoon. Yleissopimuksen selitysmuistiossa kuitenkin korostetaan, että artiklan tarkoituksena on turvata uhrin tarvitsema erityistuki, kuten oikeuslääketieteellinen tutkimus, traumatuki, psykologinen neuvonta ja terapia sekä turvata ammattihenkilöstön erityisosaaminen sekä se, että uhri voi saada tarvitsemansa avun yhdestä paikasta tai että hänet voidaan sieltä välittömästi ohjata asianmukaisiin erityispalveluihin. Näin ollen palveluita voitaisiin kehittää edelleen niin, että uhreille voidaan tarjota seksuaaliseen väkivaltaan ja raiskauksiin liittyvää erityisosaamista sekä koordinoituja palveluja. Artiklan edellyttämiä palveluita ei myöskään ole väestöpohjaan nähden riittävästi.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen on ainoa Suomessa toimiva taho, joka tarjoaa kohdennettua apua ja neuvontaa nimenomaan rais-

kauksen ja seksuaalisen väkivallan uhreille. Se ei kuitenkaan palvele akuutin hoidon osalta seksuaalisen väkivallan uhria. Tukinaisella on toimipisteet Helsingissä ja Jyväskylässä. Nuorille, seksuaalista väkivaltaa kokeneille suunnattuja palveluja tarjoavat osana muuta toimintaa Tyttöjen talo® muutamalla paikakunnalla ja Väestöliitto. Tyttöjen talon® toimintaan sisältyvät matalan kynnyksen seksuaalineuvontavastaanotto, ryhmätoimintaa ja yksilötapaamiset seksuaalista väkivaltaa kohdanneille. Väestöliiton Nuorten seksuaaliterveyden osaamiskeskus tarjoaa maksutonta keskusteluapua Helsingissä 12–19 -vuotiaille, jotka ovat joutuneet seksuaalisen väkivallan tai hyväksikäytön uhriksi. Nettivastaanotto ja puhelinpalvelu palvelevat valtakunnallisesti.

Hallituksen hyväksymä naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelma (2010–2015) sisältää useita toimenpiteitä seksuaalista väkivaltaa kokeneiden aseman ja tuen parantamiseksi. Näitä on muun muassa seksuaalisen väkivallan uhrin akuutin lääketieteellisen ja psykososiaalisen hoidon kehittäminen Jyväskylässä kehitetyn Seksuaalista väkivaltaa kohdanneiden hoitomallin (RAI-SEK) mukaan. Seksuaalisen väkivallan uhriksi joutuneille naisille ja tytöille ehdotetaan kehitettävän matalan kynnyksen palveluja valtakunnallisesti (yhteensä 10 keskusta). Lisäksi yhden yliopistollisen keskussairaalan yhteyteen esitetään perustettavan osaamiskeskus, jonka tehtävänä on opettaa ja tukea terveydenhuollon henkilökuntaa ja lääkäreitä seksuaalisen väkivallan tunnistamisessa, tutkimisessa ja hoitamisessa. Keskuksessa tehtäisiin myös tutkimusta ja kehittämistyötä, joka palvelee työntekijöitä.

Selitysmuistion mukaan artiklassa tarkoitettu uhreille keskitettyä tukea tarjoava keskus voidaan perustaa esimerkiksi sairaalan yhteyteen. Näin ollen palvelut voitaisiin esimerkiksi järjestää terveyden- ja sosiaalihuollon palvelujen yhteydessä palvelukokonaisuutena. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja niiden rakenne ovat muuttumassa. Proessin tässä vaiheessa on vaikeaa arvioida miten seksuaalisen väkivallan uhrien tarvitsemat palvelut parhaiten toteutettaisiin ja mihin ne tulisi sijoittaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen yhteydessä seksuaali-

sen, lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille tarjottavat matalan kynnyksen palvelut sekä erityispalvelut on tarkoitus ottaa huomioon järjestelmää rakennettaessa niin, että palveluverkosta tulee normaalien sosiaali- ja terveyspalvelujen joukossa tarvetta vastaava.

26 artikla. *Lapsitodistajien suojelu tai tuki.* Artiklan 1 kohdan mukaan osapuolten on varmistettava, että uhreille tarjottavissa palveluissa otetaan huomioon lapsitodistajien oikeudet ja tarpeet. Lapsitodistajilla tarkoitetaan lapsia, jotka joutuvat näkemään tai kuulemaan väkivallantekoja tai niiden jälkiseurauksia.

Artiklan 2 kohta edellyttää väkivallalle altistuneille lapsille suunnatun psykososiaalisen neuvonnan tarjoamista uhreille tarjottavien palvelujen yhteydessä. Kaikissa tarjottavissa palveluissa on otettava huomioon lapsen etu.

Muun muassa kasvatus- ja perheneuvolat tarjoavat psykososiaalista tukea ja neuvontaa. Lastensuojelutilanteissa lastensuojelun sosiaalityöntekijä selvittää ja päättää sen, millä tukimuodolla kutakin lasta voidaan tukea parhaimmalla tavalla.

Lastensuojelulain 10 §:ssä säädetään lapsen huomioon ottamisesta aikuisille suunnatuissa palveluissa. Sen mukaan lapsen hoidon ja tuen tarve on selvitettävä ja lapselle on turvattava riittävä hoito ja tuki, kun lapsen vanhempi, huoltaja tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö saa päihdehuolto- tai mielenterveyspalveluja tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, joiden aikana hänen kykynsä täysipainoisesti huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta arvioidaan heikentyneen, tai hän on tutkintavankeudessa tai suorittamassa vankeusrangaistustaan.

Terveydenhuoltolain 70 §:n mukaan terveydenhuollon viranomaisten on järjestettävä välttämättömät palvelut raskaana olevien naisten ja syntyvien lasten erityiseksi suojelemiseksi. Palvelut on järjestettävä yhteistyössä sosiaalihuollon viranomaisten kanssa. Lapsen hoidon ja tuen tarve on selvitettävä ja lapselle on turvattava riittävä hoito ja tuki, kun lapsen vanhempi, huoltaja tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö saa päihdehuolto- tai mielenterveyspalveluja tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon

palveluja, joiden aikana hänen kykynsä huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta arvioidaan heikentyneen.

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmä on ehdottanut työryhmän loppuraportissa vastaavansisältöisen säännöksen sisällyttämistä uuteen sosiaalihuoltolakiin (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21).

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmä on ehdottanut työryhmän loppuraportissa lähisuhde- ja perheväkivaltaan liittyvän tuen tarpeen määrittelyä uudessa sosiaalihuoltolaissa omana kokonaisuutenaan. Työryhmä on esittänyt, että lähisuhde- tai perheväkivallasta aiheutuva tuen tarve määriteltäisiin kytkeytyväksi sellaisiin tilanteisiin, joissa henkilö on kokenut väkivaltaa tai sen uhkaa taikka altistunut väkivallan vaikutuksille perheessään tai lähipiirissään. Tuen tarpeen määrittely kattaisi näin ollen myös tilanteet, joissa henkilö altistuu väkivallalle, vaikka ei sitä itse kokisikaan. Altistuminen tarkoittaa väkivallan näkemistä tai kuulemistä tai väkivallan pelossa elämistä. Mikäli tällainen tilanne synnyttää henkilölle tuen tarpeen, myös siihen tulisi vastata. Lapselle, joka altistuu väkivallalle kotona toisen aikuisen ollessa väkivaltainen toista aikuista kohtaan, seuraukset voivat olla yhtä vakavia kuin jos lapsi olisi itse väkivallan kohteena. (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2012:21 s.122–123).

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti syksyllä 2012 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää perhetyön, lastensuojelun toimintatapojen sekä lastensuojelulain toimivuuden kehittämistä. Tavoitteena on löytää keinoja lasten ja perheiden palvelujen parantamiseen niin, että voitaisiin ennaltaehkäistä ja vähentää väkivallantekoa perheissä. Työryhmä tarkasteli muun muassa lasten ja perheiden sekä lastensuojelun palvelujen salassapitosäännösten toimivuutta. Työryhmä luovutti loppuraporttinsa 19 päivänä kesäkuuta 2013. Loppuraportissa on painotettu lastensuojelun asiakkuuden alkuvaihetta ja avohuoltoa sekä niihin sisältyvää yhteistyötä. Lastensuojelun kysymyksiä on tarkasteltu sekä paikallisella että kansallisella tasolla (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19).

Määräyksen voimaansaattaminen ei sinänsä edellytä lainsäädäntömuutoksia.

27 artikla. Ilmoitukset. Artikla edellyttää sopimusvaltioita kannustamaan todistajia tai muita henkilöitä ilmoittamaan väkivallanteoista tai epäilyistä toimivaltaisille järjestöille tai viranomaisille.

Yleissopimuksen selitysmuistion mukaan säännöksellä tähdätään väkivaltaa usein ympäröivän hiljaisuuden murtamiseen kannustamalla naapureita, ystäviä, perheenjäseniä, työtovereita tai muita yhteisön jäseniä tuomaan väkivalta esille. Kysymys on näin ollen ennen kaikkea asenteiden muuttamisesta ja väkivallasta vaikenemisen kulttuurin lopettamisesta.

Suomessa ei ole yleistä velvollisuutta ilmoittaa rikoksia viranomaisille. Rikoslain 15 luvun 10 §:ssä on kuitenkin säädetty rangaistavaksi törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen. Pykälän mukaan henkilö, joka tietää esimerkiksi raiskauksen tai törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tai törkeän pahoinpitelyn olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ei kuitenkaan tuomita sitä, jonka olisi rikoksen estämiseksi täytynyt antaa ilmi puolisonsa, sisaruksensa, sukulaisensa suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka henkilö, joka asuu hänen kanssaan yhteistaloudessa tai on muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia läheinen.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

28 artikla. Ammattihenkilöstön ilmoitukset. Artikla edellyttää sopimusvaltioita varmistamaan, etteivät ammattihenkilöitä koskevat salassapitosäännöt estä ilmoituksen tekemistä, jos on perusteltua syytä epäillä, että yleissopimuksen alaan kuuluva vakava väkivallanteko on tehty ja uusia vakavia väkivallantekoa on odotettavissa. Selitysmuistion mukaan artikla ei edellytä ilmoituksen tekemistä vaan mahdollistaa sen.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 18 §:n mukaan sosiaalihuollon järjestäjän tai toteut-

tajan tulee pyydettyä antaa asiakkaan tai tämän laillisen edustajan suostumuksesta riippumatta tieto salassa pidettävästä asiakirjasta poliisille, syyttäväviranomaiselle ja tuomioistuimelle, jos se on tarpeen sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetään ilmoitusvelvollisuus rikoslain 15 luvun 10 §:ssä, taikka jonka enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Salassa pidettävästä asiakirjasta saa antaa oma-aloitteisestikin tiedon, kun epäillään edellä tarkoitettua rikosta taikka silloin, kun epäillään jonkun syyllistyneen siinä mainittua vähäisempään rikokseen, jos sosiaalihuollon järjestäjä ja toteuttaja arvioi sen olevan välttämätöntä lapsen edun taikka erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi.

Lastensuojeluun liittyen ilmoitusvelvollisuudesta säädetään lastensuojelulaissa. Lain 25 §:n 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen, Rikosseuraamuslaitoksen, palo- ja pelastustoimen, sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän, seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan, kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitettua vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen, hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön tai koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Pykälän 2 momentin mukaan myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä lastensuojeluilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Lastensuojelulain 25 §:n 1 momentissa tarkoitetuilla, edellä mainituilla henkilöillä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on teh-

tävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä lapsen kohdistunutta rikoslain 20 luvussa rangaistavaksi säädettyä seksuaalirikosta, kuten lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä tai törkeää lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä.

Lastensuojeluviranomaisen on salassapitoa koskevien säännösten estämättä ilmoitettava poliisille, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapseen on kasvuympäristössään kohdistettu rikoslain 21 luvussa rangaistavaksi säädetty henkeen tai terveyteen kohdistuva rikos, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Lastensuojeluviranomaisella on velvollisuus ilmoittaa poliisille myös lapseen kohdistuneesta rikoslain 20 luvussa rangaistavaksi säädetystä seksuaalirikoksesta lastensuojelulain 25 §: 3 momentin mukaisesti.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

V luku. Aineellinen oikeus.

29 artikla. *Siviilioikeudenkäynnit ja oikeussuojakeinot.* Artikla edellyttää osapuolia takaamaan väkivallan uhreille asianmukaiset siviilioikeudelliset oikeussuojakeinot toisaalta väkivallantekijöitä ja toisaalta sellaisia viranomaisia vastaan, jotka ovat laiminlyöneet ryhtyä tarvittaviin ennalta ehkäiseviin toimiin tai suojelutoimiin. Yleissopimuksen selitysmuistion mukaan uhrin kuollessa oikeussuojakeinon on oltava hänen omaistensa käytettävissä.

Selitysmuistion mukaan tällaisia suojakeinoja voivat olla esimerkiksi erilaiset lähestymiskiellot. Lisäksi olisi säädettävä suojakeinoja, jotka koskevat vainoamisen ja seksuaaliseen häirintään liittyviä kunnianloukkauksia tai solvauksia, jos tällaiset teot eivät kuulu osapuolen rikoslainsäädännön soveltamisalaan. Lähestymiskiellon määrittäminen ei Suomessa ole riippuvainen siitä, että lähestymiskielloon määrättävä henkilö olisi syyllistynyt rikokseen. Kyse on ennemminkin turvaamistoimeen rinnastettavasta asiasta. Kunnianloukkaus on puolestaan Suomessa kriminalisoitu, joten tällaiset asiat käsitellään rikosoikeudenkäynnissä. Siviilioikeudenkäynti on luonnollisesti aina mahdollista käynnistää väitettyä väkivallan tekijää koh-

taan, esimerkiksi vahingonkorvauskanteen muodossa.

Sen lisäksi, että viranomaisen voidaan tuomita rikoslain 40 luvun mukaan virkavelvollisuuden rikkomisesta (9 §) tai tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta (10 §), voi valtio, kunta tai muu julkisyhteisö joutua vahingonkorvauslain (412/1974) mukaiseen korvausvastuuseen viranomaisen tai muun julkisyhteisön työntekijän virheellään tai laiminlyönnillä aiheuttamasta vahingosta.

Suomessa ylimpinä laillisuusvalvojina toimivat oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies (perustuslaki 108 ja 109 §). Heidän yhtenä tehtävänä on tutkia kanteluita, jotka koskevat viranomaisten tai muiden julkisyhteisöissä toimivien henkilöiden toimia.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

30 artikla. Korvaukset. Artiklassa määrätään uhrien oikeudesta hakea ja saada korvausta väkivallanteoista. Ensisijainen vastuu rikoksella aiheutetun vahingon hyvittämisestä on rikoksenteijällä, mutta valtiolla on toissijainen korvausvelvollisuus. Valtion olisi maksettava korvausta tilanteissa, joissa uhrille on aiheutunut vakava ruumiinvamma tai terveydellistä haittaa, vakava henkinen vahinko mukaan lukien, siltä osin kun vahingosta ei saada korvausta muualta, kuten vahingontekijältä, vakuutuksesta tai valtion rahoittamasta terveydenhuolto- ja sosiaaliturvajärjestelmästä. Korvausta voidaan tällöin hakea takautuvasti rikoksenteijältä. Selitysmuistiossa todetaan, että koska uhreilla ei välttämättä ole useinkaan sen osapuolen kansalaisuutta, jonka alueella rikos on tehty, tulisi valtion toissijaisen korvausvelvollisuuden koskea valtion omien kansalaisten lisäksi myös muun maan kansalaisia.

Väkivallan kohteeksi joutunut uhri voi Suomessa hakea korvausta vahingonkorvauslain perusteella vahingon aiheuttajalta joko rikosoikeudenkäynnin yhteydessä tai erillisellä kanteella yksityisoikeudellisena vaatimuksena. Tavallisesti poliisi selvittää mahdolliset vahingonkorvausvaatimukset jo esitutkinnan aikana. Syyttäjän on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:n mukaan asianomistajan pyynnöstä ajettava rikokseen perustuvaa vahingonkorvausvaatimusta syyteasian

yhteydessä, jos se voi tapahtua ilman olennaista haittaa eikä vaatimus ole ilmeisen perusteeton. Vahingonkorvauslain 5 luvun 2 §:n perusteella korvausta voi saada muun muassa tarpeellisista sairaanhoitokuluista sekä tilapäisestä ja pysyvästä haitasta. Lisäksi kyseisen luvun 6 §:n mukaan oikeus korvaukseen loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä on esimerkiksi sillä, jonka henkilökohtaista koskemattomuutta on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vakavasti loukattu.

Rikosvahinkolain (1204/2005) mukaisesti rikoksen uhrilla on oikeus saada korvausta valtion varoista. Uhri voi hakea korvausta suoraan Valtiokonttorista, vaikka hän ei olisikaan yrittänyt periä sitä ensin itse rikoksenteijältä. Korvausta on kuitenkin vaadittava rikoksenteijältä rikosasian käsittelyn yhteydessä. Jos rikos on jäänyt selvittämättä tai tekijää ei ole saatu kiinni, korvauksen voi saada Valtiokonttorista ilman tuomioistuimen päätöstä. Korvauksia maksetaan pääasiassa henkilövahingoista, esimerkiksi sairaanhoitokuluista sekä tilapäisestä haitasta, pysyvästä haitasta ja henkisestä kärsimyksestä. Valtion varoista maksettavasta korvauksesta vähennetään korvaus, jonka uhri on saanut tai tulee saamaan muun lain tai vakuutuksen nojalla, sekä korvaus, jonka rikosenteijä on maksanut rikoksen uhrille. Rikosvahinkolain mukaisen korvauksen saaminen ei ole riippuvainen väkivallan uhriksi joutuneen kansalaisuudesta.

Huhtikuussa 2013 asetetun poikkivaltionlinen Uhirpolitiikka ja uhrien tukipalvelut – hankkeen osana 20 päivänä tammikuuta 2014 julkaistussa väliraportissa uhirpoliittinen toimikunta ehdottaa rikosuhrimaksun käyttöön ottamista. Rikoksenteijöiltä perittävällä maksulla katettaisiin osa rikoksen uhreille suunnattujen tukipalveluiden kuluista. Uhirpoliittinen toimikunta ehdottaa väliraportissaan, että rikosuhrimaksu perittäisiin kaikilta rikoslakirikoksista oikeudessa tuomituilta henkilöiltä, jotka on tuomittu sellaisesta rikoksesta, jossa vankeusrangaistus on mahdollinen. Lisäksi rikosuhrimaksu perittäisiin niiltä henkilöiltä, joille syyttäjä määrää rangaistumääräysmenettelyssä sakkorangaistuksen sellaisesta rikoslakirikoksesta, jossa vankeusrangaistus on mahdollinen. Toimi-

kunta arvioi, että rikosuhrimaksu voisi olla suuruudeltaan noin 50 euroa. Maksun suuruutta arvioidaan erikseen jatkovalmistelun yhteydessä. Toimikunta esittää, että valtion talousarvioon otettaisiin rikoksen uhrien tukipalveluiden rahoittamiseen tarkoitettu määräraha.

Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä päätti 12 päivänä joulukuuta 2013, että valmistelua rikosuhrimaksun käyttöönottoiseksi jatketaan. Ministeriryhmä päätti toimikunnan esityksen mukaisesti, että uhrimaksun tuotto kanavoidaan palveluja tuottavien järjestöjen käyttöön valtion talousarvioon otettavan valtionapumomentin kautta. Rikosuhrimaksuun liittyvä lainsäädäntö valmistellaan oikeusministeriössä.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

31 artikla. *Huoltajuus, tapaamisoikeudet ja turvallisuus.* Artiklan 1 kohta edellyttää, että määrättäessä lasten huoltajuudesta ja tapaamisoikeuksista yleissopimuksessa tarkoitettujen väkivallanteot otetaan huomioon. Artiklan 2 kohdan mukaan tapaamisoikeudet ja muu yhteydenpito on pantava täytäntöön siten, että uhrin tai hänen lastensa turvallisuus ei vaarannu.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 10 §:n mukaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia on ratkaistava ennen kaikkea lapsen edun mukaisesti. Tässä tarkoituksessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, miten huolto- ja tapaamisoikeus parhaiten toteutuvat vastaisuudessa. Lain lähtökohtana on, että huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa ratkaisu annetaan kussakin yksittäistapauksessa esiin tulleiden seikkojen perusteella silmällä pitäen lapsen etua. Lastenvalvoja pyrkii ensin saamaan asiassa lapsen edun mukaisen sovintoratkaisun. Mikäli sellaista ei saada, asia siirtyy tuomioistuimen käsiteltäväksi. Lapsen huoltoa koskevaa asiaa ratkaistessa on arvioitava vanhemman kykyä toimia huoltajana. Vanhemman väkivaltaisella käyttäytymisellä on merkitystä tätä arviota tehtäessä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos julkaisee syksyllä 2013 oppaan lastenvalvojille lähisuhdeväkivallan kartoittamiseksi ja siihen puuttumiseksi.

Lapsen tapaamisoikeutta koskevaa asiaa ratkaistessaan tuomioistuimen on arvioitava tapaamisoikeuden toteutumiseen liittyviä tekijöitä, joissa myös väkivaltaa koskevat seikat otetaan huomioon. Lain 9 §:n mukaan tuomioistuimen tulee tapaamisoikeudesta päättäessään antaa tarkemmat määräykset tapaamisen ja luonapidon ehdoista. Säännös antaa mahdollisuuden määrätä tapaamiset toteutettaviksi valvottuina.

Lasta tai vanhempaa voidaan suojata myös lähestymiskiellolla (laki lähestymiskiellosta; 898/1998). Lapsen suojaksi määrätty lähestymiskiello menee tapaamisoikeuden edelle, eikä kieltoon määrättyllä henkilöllä ole kielton voimassaoloaikana oikeutta tavata lasta (HE 144/2003 vp, s. 21–22). Tapaavalle vanhemmalle toisen vanhemman suojaksi määrätty lähestymiskiello ei sinänsä estä tapaamisoikeuden vahvistamista tai vahvistetun tapaamisoikeuden toteuttamista. Tilanteen mukaan tapaamiset voidaan pyytää järjestettäväksi valvottuina tai toteutettaviksi tietyssä paikassa.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

32 artikla. *Pakkoavioliittojen siviilioikeudelliset seuraamukset.* Artiklan mukaan pakottamalla solmitut avioliitot on voitava mitätöidä, kumota tai purkaa. Toimenpiteestä ei saa aiheutua uhrille kohtuutonta taloudellista tai hallinnollista taakkaa. Artiklaa koskevasa selitysmuistion kappaleessa todetaan, että kansallinen täytäntöönpano käytettyjen käsitteiden (”mitätöidä”, ”kumota”, ”purkaa”) osalta voi käytännössä vaihdella eri osapuolten siviilioikeudellisen käsitteistön mukaan. Selitysmuistiossa todetaan, että avioliiton ”purkautuessa” esimerkiksi avioeron yhteydessä, sen oikeusvaikutukset poistuvat vasta avioliiton purkamispäivästä lukien. Suomen lainsäädännön mukaan avioliitot purkautuvat lähtökohtaisesti avioeron kautta. Poikkeuksen tähän muodostaa avioliittolain (234/1929) 19 §, jonka mukaan vihkimistä on pidettävä mitättömänä, jos se ei ole tapahtunut siten kuin lain 15 § edellyttää tai jos vihkimisen on toimittanut joku, jolla ei ollut vihkimisoikeutta. Kyseisen 15 §:n mukaan vihkikumppanien tulee ensinnäkin olla molempien samanaikaisesti läsnä. Lisäksi vihkijän on todettava osapuolet aviopuolisoiksi,

kun hän on kysynyt molemmilta, tahtovatko osapuolet mennä kihlakumppaninsa kanssa avioliittoon, ja molemmat osapuolet ovat vastanneet tähän myöntävästi. Avioliitto siis katsotaan mitättömäksi, mikäli vihkijä ei ole saanut molemmilta henkilökohtaista suostumusta vihkimiseen. Mikäli pakkoavioliitto on solmittu vastoin näitä avioliittolain mukaisia edellytyksiä, voidaan liitto katsoa mitättömäksi. Muussa tapauksessa pakkoavioliitto voidaan purkaa tavanomaiseen tapaan avioerohakemuksen kautta.

Koska pakkoavioliitossa on kyse rangaistavasta teosta, tulevat liiton solmimista koskevat olosuhteet aina joka tapauksessa arvioitaviksi rikosoikeudenkäynnissä. Avioeron saamista ei luonnollisesti ole sidottu rikosasian käsittelyyn, vaan avioeroa voidaan hakea missä vaiheessa prosessia tahansa. Näin ollen avioeron saaminen saattaa usein olla nopeampaa ja helpompaa kuin avioliiton osoittaminen mitättömäksi. Avioeron saaminen on kansainvälisesti vertaillen Suomessa helppoa, edullista ja nopeasti toteutettavissa. Avioeron saaminen ei edellytä toisen osapuolen suostumusta tai muuta myötävaikutusta. Avioerohakemusta ei tarvitse perustella ja avioeron saa kuuden kuukauden harkintaajan jälkeen ja tietyissä tilanteissa ilman harkinta-aikaa. Avioerohakemuksen tekemistä varten ei tarvita myöskään oikeudellista asiantuntija-apua.

Suomen lainsäädäntö lähtee siitä, että avioerolla ei ole, eikä tule olla, leimaa antavaa vaikutusta. Tätä tavoitetta tukee voimakkaasti vuonna 1987 toteutettu lainsäädäntömuutos, jonka jälkeen avioeron on saanut hakea hakemusmenettelyllä ilman, että jompikumpi tai molemmat puolisoista osoitetaan syylliseksi avioliiton rikkoutumiseen.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

33 artikla. Henkinen väkivalta. Artikla velvoittaa sopimusvaltioita kriminalisoimaan teot, joissa henkilön henkistä integriteettiä tahallisesti vakavasti vahingoitetaan pakottamalla tai uhkaamalla. Selitysmuistion mukaan artiklan on tarkoitus kattaa sellaiset tapaukset, joissa henkinen väkivalta on yksittäistä tapahtumaa pidempikestoista.

Rikoslain pahoinpitelyä koskevat säännökset voivat soveltaa ruumiillisen väkivallan li-

säksi myös henkiseen väkivaltaan. Pahoinpitelyyn syyllistyy rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaan se, joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Toisen terveyden vahingoittaminen kattaa säännöksen esitöiden (HE 94/1993 vp) mukaan sellaiset teot, joiden seuraukset ilmenevät mielisairauksina tai mielenterveyden häiriöinä. Tällainen teko siis edellyttää jonkin seurauksen aiheuttamista. Perusmuotoisesta pahoinpitelystä voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Pahoinpitely voidaan katsoa törkeäksi rikoslain 21 luvun 6 §:n mukaan jos pahoinpitelyssä 1) aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, 2) rikos tehdään erityisen julmalla tavalla tai 3) käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeästä pahoinpitelystä voidaan tuomita vankeutta vähintään yksi vuosi ja enintään kymmenen vuotta. Pahoinpitely voidaan puolestaan katsoa lieväksi luvun 7 §:n mukaan jos pahoinpitely, huomioon ottaen väkivallan, ruumiillisen koskemattomuuden tai terveyden vahingoittamisen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Rangaistus lievästä pahoinpitelystä on sakkoa.

Koska artiklassa on kyse teosta, joka toteutetaan pakottamalla tai uhkailemalla, voivat sovellettavaksi tulla myös rikoslain 25 luvun 8 §:n mukainen pakottaminen tai luvun 7 §:n mukainen laitton uhkaus. Pakottamiseen syyllistyy se, joka oikeudettomasti väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotakin. Pakottamisesta voidaan tuomita sakkorangaistus tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Laittomaan uhkaukseen puolestaan syyllistyy se, joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa. Rangaistus laittomasta

uhkauksesta on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

34 artikla. Vainoaminen. Artikla velvoittaa osapuolet kriminalisoimaan toiseen henkilöön kohdistuvan tahallisen ja toistuvan uhkaavan käyttäytymisen, joka saa tämän henkilön pelkäämään turvallisuutensa puolesta. Yleissopimuksen selitysmuistiossa todetaan, että artiklan mukainen uhkaava käyttäytyminen voi ilmetä esimerkiksi henkilön toistuvana seuraamisena, tarkkailemisena tai ei-toivottuina yhteydenottoina. Artiklan on tarkoitus kattaa myös vainoaminen, joka tapahtuu informaatioteknologian välityksellä tai virtuaalimaailmassa (kuten keskustelupalstoilla tai sosiaalisessa mediassa).

Rikoslakiin on lisätty vainoamisen kieltävä rangaistussäännös (25 luvun 7 a § [13.12.2013/879]), joka tuli voimaan vuoden 2014 alussa. Uuden säännöksen mukaan vainoamiseen syyllistyy henkilö, joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muulla näihin rinnastettavalla tavalla vainoaa toista niin, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Rikoksesta voidaan tuomita sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Vainoaminen on virallisen syytteen alainen rikos.

35 artikla. Ruumiillinen väkivalta. Artikla velvoittaa kriminalisoimaan toiseen henkilöön kohdistuvat tahalliset ruumiilliset väkivallanteot.

Edellä 33 artiklan yhteydessä on selostettu rikoslain pahoinpitelysäännöksiä henkisen väkivallan kannalta. Kyseiset pahoinpitelysäännökset ja muut rikoslain 21 luvun säännökset soveltuvat myös ruumiilliseen väkivaltaan.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

36 artikla. Seksuaalinen väkivalta, mukaan lukien raiskaus. Artikla velvoittaa sopimusvaltiot kriminalisoimaan kaikki toiseen henkilöön tahallisesti ilman tämän suostumusta kohdistettavat seksuaaliset teot uhrin ja rikoksentekijän välisestä suhteesta riippumatta. Kriminalisointivelvoite kattaa myös tilanteet, joissa uhri pakotetaan suorittamaan seksuaalisia tekoja kolmannen henkilön kanssa. Vaikka raiskaus mainitaan artiklan otsikossa,

artikla ei edellytä, että kaikki siinä tarkoitetut rikokset säädetään rangaistavaksi nimenomaan raiskauksina.

Tapauksessa *M.C. v. Bulgaria* (tuomio 4.12.2003) Euroopan ihmisoikeustuomioistuim on katsonut, että kaikki suostumukseen perustumattomat seksuaaliset teot on säädetty rangaistaviksi ja niistä on syytettävä tehokkaasti.

Raiskaus on säädetty rangaistavaksi rikoslain 20 luvun 1 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan raiskaukseen syyllistyy se, joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa. Pykälän 2 momentin mukaan raiskauksesta tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväkseen sitä, että toinen on tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan takia kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan. Rangaistus raiskauksesta on vähintään vuosi ja enintään kuusi vuotta vankeutta. Raiskaus voidaan katsoa 20 luvun 2 §:n mukaisesti törkeäksi esimerkiksi silloin, kun raiskauksen tekevät useat tai siinä aiheutetaan erityisen tuntuva henkistä tai ruumiillista kärsimystä ja teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeästä raiskauksesta voidaan tuomita vankeutta vähintään kaksi ja enintään kymmenen vuotta. Jos puolestaan raiskaus, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, tuomitaan rikoksentekijä 20 luvun 3 §:n perusteella pakottamisesta sukupuoliyhteyteen. Rangaistus on tällöin vankeutta enintään kolme vuotta.

Artiklaan liittyvät myös rikoslain 20 luvun 4 ja 5 §:n säännökset myös pakottamisesta seksuaaliseen tekoon (4 §) ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä (5 §).

Eduskunta on käsitellyt hallituksen esityksen (216/2013 vp) seksuaalirikoksia koskevan rikoslain 20 luvun muuttamisesta. Eduskunnan hyväksymässä muodossa uudet raiskauksia koskevat rikossäännökset ovat seuraavanlaisia. Nykyisin voimassaoleva 20 luvun 1 §:n säännös raiskauksen perustekomuodosta säilyy ennallaan. Nykyinen sään-

nös pakottamisesta sukupuoliyhteyteen (3 §) kumotaan ja teoista, joita on pidettävä raiskauksen perustekomuotoa lievempinä, rangaistaan vastaisuudessa raiskausta koskevan pykälän mukaisesti. Tekoa ei enää voida pitää perustekomuotoa lievempänä, jos siinä on käytetty väkivaltaa. Vähemmän vakavan raiskauksen rangaistusasteikko on vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen. Perustekomuodon mukaisen raiskauksen rangaistusasteikko on edelleen vankeutta yhdestä vuodesta kuuteen vuoteen. Törkeänä raiskauksena rangaistaan jatkossa myös raiskauksista, joissa kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi. Lainmuutokset tulevat voimaan syyskuun 2014 alussa.

37 artikla. Pakkoavioliitto. Artiklan 1 kohta velvoittaa sopimusvaltiot kriminalisoimaan henkilön pakottamisen avioliittoon. Artiklan 2 kohta velvoittaa kriminalisoimaan henkilön houkuttelemisen ulkomaille tarkoituksena pakottaa hänet avioliittoon. Jälkimmäisessä tapauksessa rikoksen täytyminen ei edellytä avioliiton solmimista.

Henkilön saattaminen pakkoavioliittoon voi täyttää ihmiskaupan tunnusmerkistön. Rikoslain 25 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan ihmiskauppaan syyllistyy se, joka 1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa, 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdyttä hyväksi käyttämällä, 3) maksamalla korvauksen toista vallasaan pitävälle henkilölle tai 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen ottaa valtaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseen rikoslain 20 luvun 9 §:n (paritus) 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa. Pykälän 2 momentin mukaan ihmiskauppaan syyllistyy myös se, joka ottaa valtaansa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentin 1-4 kohdassa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty. Rangaistus ihmiskaupasta on vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta.

Ihmiskauppa voidaan katsoa törkeäksi rikoslain 25 luvun 3 a §:n mukaan esimerkiksi silloin, kun rikos kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan lapseen tai henkilöön, jonka kyky puolustaa itseään on olennaisesti heikentynyt ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeästä ihmiskaupasta voidaan tuomita rangaistuksena vankeutta vähintään kaksi ja enintään kymmenen vuotta.

Kolmantena teon tarkoituksena ihmiskaupapyykälän 1 momentissa mainitaan henkilön saattaminen ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin. Pykälän esitöiden (HE 34/2004 vp) mukaan ihmisarvoa loukkaavien olosuhteiden käsitteen voidaan katsoa riippuvan ajankohdasta ja kulttuurista. Tällaisina olosuhteina voidaan pitää ainakin niitä orjuuteen verrattavia järjestelmiä ja käytäntöjä, jotka on mainittu Yhdistyneissä kansakunnissa vuonna 1956 tehdyssä lisäsopimuksessa orjuuden, orjakaupan ja orjuuteen verrattavien järjestelmien ja käytännön tukahduttamisesta (SopS 17/1959). Mainitussa lisäsopimuksessa rinnastetaan orjuuteen myös sopimuksessa tarkemmin kuvatut pakkoavioliiton muodot (1 artiklan c kohta). Tällaisia ovat järjestelmät tai käytäntö, joiden nojalla I) nainen, ilman että hänellä on oikeus kieltäytyä, luvataan tai annetaan avioliittoon hänen vanhemmilleen, holhoojalleen, perheelleen tai mille muulle henkilölle tai henkilöryhmälle tahansa suoritettavaa raha-, tai luontaisuuoritusta vastaan; tai II) naisen aviomiehellä, tämän perheellä tai suvulla on oikeus luovuttaa hänet kolmannelle vastikkeellisesti tai muulla tavalla; tai III) nainen voidaan hänen aviomiehensä kuoltua luovuttaa perintönä toiselle henkilölle.

Ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattamisena voidaan ihmiskauppasäännöksen tarkoittamalla tavalla pitää myös muunlaisia pakkoavioliiton muotoja, kunhan ihmiskauppasäännöksen muut edellytykset, eli jokin mainituista keinoista ja tekotavoista, täyttyvät. Oikeusministeriön asettama työryhmä on luovuttanut lokakuussa 2012 mietintönsä koskien rikoslain ihmiskauppasäännösten uudistamista. Myös työryhmän mietinnössä avioliittoon pakottaminen on mainittu yhtenä esimerkkinä ihmisarvoa loukkaaviin olosuh-

teisiin saattamisesta (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 63/2012, s. 102).

Artiklan 2 kohdan osalta voidaan todeta, että ihmiskauppasäännösten soveltaminen ei edellytä, että henkilö välttämättä olisi saatettu hyväksikäytön kohteeksi tai esimerkiksi ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin, kuten pakkoavioliittoon. Tunnusmerkistö täyttyy jo silloin, kun henkilö esimerkiksi erehdyttämällä toista tai tämän erehdyttämisellä toista tai tämän erehdyttämisellä kuljetetaan jonnekin hänen saattamiseen pykälässä mainittuun hyväksikäyttö-tarkoitukseen tai ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin. Riittävää siis on, että tällainen hyväksikäyttötarkoitus on olemassa.

Vaikka Suomen lainsäädäntö jo nykyisellään riittää kattamaan artiklan vaatimuksen pakkoavioliiton kriminalisoinnista, voisi olla syytä jatkossa harkita, onko lainsäädännön tarkemmalle arvioimiselle tältä osin tarvetta. Esimerkiksi Ruotsissa sekä Englannissa ja Walesissa on lainsäädäntöön lisätty erillinen pakkoavioliittoa koskeva rangaistussäännös.

38 artikla. *Naisten sukuelinten silpominen.* Artiklan a alakohdassa velvoitetaan sopimusvaltiot kriminalisoimaan kaikenlainen naisten tai tyttöjen sukuelinten täydellinen tai osittainen poistaminen. Yleissopimuksen selitysmuistion mukaan myös terveydenhuollon ammattihenkilöstön suorittamat toimet kuuluvat artiklan soveltamisalaan. Kriminalisointivelvoite koskee artiklan b alakohdan mukaan myös naisen pakottamista tai järjestämistä alistumaan sukuelinten silpomiseen sekä c alakohdan mukaan tyttöjen kehottamista, pakottamista tai järjestämistä tällaiseen tekoon.

Naisten ja tyttöjen sukuelinten poistamista tai silpomista voidaan arvioida rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaisena pahoinpitelynä tai kyseisen luvun 6 §:n mukaisena törkeänä pahoinpitelynä. Pahoinpitelysäännösten tunnusmerkistöjä on selostettu edellä 33 artiklan yhteydessä. Pahoinpitelyyn voi artiklan b alakohdan mukaisella toiminnalla syyllistyä osallisuusoppien mukaan myös se, joka ei itse suoranaisesti toteuta pahoinpitelyä, mutta jonka toiminta on kuitenkin tekoa kokonaisuutena arvioden merkittävässä asemassa rikoksen toteutumisen kannalta. Samoin voidaan c alakohdan osalta katsoa, että lapsen kehottaminen tai yllyttäminen alistumaan su-

kuelinten silpomiseen voi johtaa kehottajan osalta siihen, että hänet tuomitaan rikokseen osallisuutta tai laiminlyöntivastuuta koskevien säännösten nojalla tekijänä pahoinpitelyrikoksesta tai ainakin rikoslain 5 luvun 6 §:n mukaan avunannosta tällaiseen rikokseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö on hyväksynyt Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman vuosiksi 2012–2016, jonka tarkoituksena on estää tyttöjen ympärileikkaukset Suomessa sekä lisätä jo ympärileikkattujen naisten hyvinvointia ja elämänlaatua luomalla pysyviä valtakunnallisia ja alueellisia rakenteita tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämiseksi. Lisäksi tavoitteena on ennaltaehkäisevän työn kehittäminen pitkäjänteisesti sekä yhteistyön tehostaminen, työnjaon selkeyttäminen ja koordinaation parantaminen eri viranomaistahojen ja muiden toimijoiden kesken.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

39 artikla. *Pakotettu raskauden keskeyttäminen ja pakkosterilointi.* Artiklan a alakohdassa velvoitetaan sopimusvaltiot kriminalisoimaan naiselle tai tytölle tehty pakotettu raskauden keskeyttäminen ja b alakohdassa pakkosterilointi. Tekojen on täytynyt tapahtua ilman uhrin ennalta antamaa ja tietoon perustuvaa suostumusta tai pakkosteriloinnin osalta myös uhrin ymmärtämättä kyseistä menettelyä. Kriminalisointi ei selitysmuistion mukaan koske lääketieteellisiä tai kirurgisia menettelyjä, joiden tarkoitus on joku muu kuin naisen luontaisen lisääntymiskyvyn kontrollointi, kuten esimerkiksi naisen hengen pelastaminen.

Rikoslain 22 luku sisältää säännökset laittomasta raskauden keskeyttämisestä. Luvun 1 §:n mukaan laittomaan raskauden keskeyttämiseen syyllistyy se, joka ilman raskauden keskeyttämisestä annetussa laissa (239/1970) edellytettyä lupaa tai muuten oikeudettomasti keskeyttää toisen raskauden. Artiklan a alakohdan mukaista tekoa on lähtökohtaisesti arvioitava luvun 2 §:n mukaisena törkeänä laittoman raskauden keskeyttämisen tekona. Pykälän mukaan tekijä syyllistyy törkeään laittomaan raskauden keskeyttämiseen, jos laittomassa raskauden keskeyttämisessä rikos tehdään vastoin naisen tahtoa ja teko on myös kokonaisuutena arvostellen

törkeä. Rangaistus teosta on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Kyseistä rikoslain säännöstä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 156/2008 vp) todetaan, että vakavissa naisen ruumiillista koskemattomuutta loukkaavissa teoissa tuomitaan rikosten yhtymistä koskevien säännösten mukaisesti myös rikoslain 21 luvun 5 ja 6 §:n nojalla pahoinpitelystä tai törkeästä pahoinpitelystä niissä säädettyjen edellytysten mukaisesti.

Artiklassa tarkoitettu naisen pakkosterilointi puolestaan tulee ensisijaisesti arvioitavaksi rikoslain 21 luvun mukaisena pahoinpitelyrikoksena. Myös rikoslain 25 luvun 8 §:n mukainen pakottaminen saattaa tulla kyseen.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

40 artikla. Seksuaalinen häirintä. Artikla edellyttää, että osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että kaikista sellaisen ei-toivotun sanallisen, sanattoman tai ruumiillisen seksuaalisen käyttäytymisen muodoista, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena on henkilön ihmisarvon loukkaaminen, voidaan määrätä rikosoikeudellinen tai muu oikeudellinen seuraamus, erityisesti, jos tämä käyttäytyminen luo uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai loukkaavan ilmapiirin.

Selitysmuistiiossa todetaan, että määrittelyn tarkoituksena on kuvata käyttäytymismallia, jonka yksittäiset osatekijät erikseen tarkasteltuina eivät välttämättä johda seuraamukseen. Lisäksi siinä todetaan, että useimmiten uhri ja väkivallantekijä tuntevat toisensa, ja usein he edustavat suhteessaan eri hierarkia- ja valtasvoja. Edelleen todetaan, ettei artiklan soveltamisala rajoitu työelämään, mutta vastuu- ta koskevat vaatimukset voivat vaihdella sen yksittäisen tilanteen mukaan, jossa kyseinen menettely esiintyy.

Suomen lainsäädännössä ei ole yleistä seksuaalisen häirinnän kieltoa, johon olisi liitetty artiklan edellyttämä rikosoikeudellinen tai muu oikeudellinen seuraamus. Artiklan mukaisissa tapauksissa sovellettavaksi voivat kuitenkin tulla muun muassa rikoslain kunnianloukkausta koskevat säännökset. Kunnianloukkaukseen (rikoslain 24 luvun 9 §) syyllistyy se, joka 1) esittää toisesta valheellisen

tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka 2) muuten kuin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla halventaa toista. Rangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Kunnianloukkaus voidaan katsoa törkeäksi muun muassa silloin, kun sillä aiheutetaan suurta tai pitkäaikaista kärsimystä taikka erityisen suurta tai tuntuva vahinkoa (rikoslain 24 luvun 10 §).

Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön huomioon ottamiseksi yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä ja kunnianloukkausta koskevaan rikoslain säännökseen on lisätty rangaistavuutta rajoittava uusi lauseke, joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014. Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei pidetä sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon, vihjauksen tai kuvan esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa tai tehtävässä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä toimivasta, joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi. Rikoksena ei pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Asian arvioinnissa tulee ottaa huomioon muun muassa ilmaisun sisältö ja toisten oikeudet. Punninta voi koskea muun muassa rikoksentehtäjän henkilöllisyyttä koskevien tietojen esittämistä uutisoinnissa.

Artiklan mukaiset teot voivat täyttää myös seksuaaliseen tekoon pakottamisen (rikoslain 20 luvun 4 §) tai seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön (20 luvun 5 §). Alle 16-vuotiaiden osalta sovellettavaksi voivat tulla lisäksi lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat säännökset (20 luvun 6 ja 7 §). Lisäksi artiklan mukaisissa tapauksissa sovellettavaksi saattavat tietyissä tilanteissa tulla rikoslain pahoinpitelyä koskevat säännökset. Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2012:14 oli kyse kärsimyskorvauksen määräämisestä tapauksessa, jossa taksin matkustajana ollut henkilö oli alemmissa oikeusasteissa tuomittu pahoinpitelystä hänen lähenneltyään seksuaalisesti naiskuljettajaa matkan aikana.

Artiklan mukaisissa tapauksissa on mahdollista hakea vahingonkorvausta joko mahdollisen rikosasian yhteydessä tai erillisellä vahingonkorvauskanteella. Vahingonkorvauslain 5 luvun 6 §:n mukaan henkilöllä on oikeus korvaukseen loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä muun muassa silloin, kun hänen henkilökohtaista koskemattomuuttaan on tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta vakavasti loukattu tai jonka ihmisarvoa on tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta vakavasti loukattu muulla tavalla. Korvaus määrätään sen kärsimyksen perusteella, jonka loukkaus on omiaan aiheuttamaan ottaen erityisesti huomioon loukkauksen laatu, loukatun asema, loukkaajan ja loukatun välinen suhde sekä loukkauksen julkisuus. Tällaisilla perusteilla määrättävä korvaus kärsimyksestä ei edellytä, että loukkaus on aiheutettu rikollisella teolla. Kyseistä säännöstä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 167/2003 vp) todetaan, että henkilökohtaisen koskemattomuuden loukkauksella tarkoitetaan ruumiillisen koskemattomuuden lisäksi myös merkittävää puuttumista yksilön henkiseen koskemattomuuteen esimerkiksi häirinnän tai kiusaamisen muodossa. Hallituksen esityksen mukaan korvaukseen oikeuttava häirintä tai kiusaaminen voi tyypillisesti muodostua sellaisista toistuvista loukkauksista, jotka yksittäisinä tekoina ovat vähäisiä, mutta jotka yhdessä muodostavat sellaisen kokonaisuuden, jota on pidettävä vakavana.

Kuten edellä 36 artiklan yhteydessä on todettu, eduskunta on keväällä 2014 käsitellyt seksuaalirikoksia koskevan rikoslain 20 luvun muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 216/2013 vp). Tässä yhteydessä se on hyväksynyt uuden seksuaalista ahdistelua koskevan rikostunnusmerkistön. Uuden 5 a §:n mukaan seksuaalisesta ahdistelusta tuomitaan henkilö, joka "koskettelemalla tekee toiselle seksuaalisen teon, joka on omiaan loukkaamaan tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta". Rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Hallituksen esityksessä rikosnimikkeenä oli seksuaalinen häirintä yleissopimuksen mukaisesti, mutta eduskuntakäsittelyssä nimike muutettiin seksuaaliseksi ahdisteluksi.

Lainmuutoksen on tarkoitus tulla voimaan syksyllä 2014.

Tasa-arvolaisissa seksuaalinen häirintä ja häirintä sukupuolen perusteella on kielletty syrjintänä (7 §). Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaisissa sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Sukupuoleen perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan puolestaan henkilön sukupuoleen liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Jaksossa 2.1 esitellyn tasa-arvolain muutoksen myötä vastaava käytös olisi sukupuoleen perustuvaa häirintää myös silloin, kun se liittyy sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun (HE 19/2014 vp).

Seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän kiellot ulottuvat koko tasa-arvolain soveltamisalalle. Tasa-arvolaki ei kuitenkaan kaikilta osin täytä yleissopimuksen vaatimuksia, koska tasa-arvolakia ei sovelleta yksityiselämän suhteisiin eikä uskonnollisten yhdyskuntien uskonnonharjoitukseen liittyvään toimintaan. Lisäksi tasa-arvolain mukainen hyvitysseuraamus (11 §) tulee kyseeseen vain silloin, kun häirintää esiintyy työelämässä, oppilaitoksissa (paitsi peruskoulussa), etujärjestöissä tai tavaroiden ja palvelujen tarjontaan liittyen (8, 8 b–8 e). Syrjinnän yleiskieltoon (7 §) sisältyvän häirinnän kiellon seuraamuksena saattaa tulla kyseeseen vahingonkorvaus. On myös huomattava, että tasa-arvolain mukaista hyvitystä vaaditaan siltä, johon edellä mainittu syrjinnän kiello kohdistuu. Käytännössä häirintätilanteissa hyvitysseuraamus ei yleensä kohdistu häirintään syyllystyneeseen henkilöön, vaan esimerkiksi työnantajaan tai oppilaitokseen, joka on laiminlyönyt ryhtyä käytettävissä oleviin toimiin häirinnän poistamiseksi saatuaan siitä tiedon.

Työturvallisuuslain (738/2002) 28 §:n mukaan jos työssä esiintyy työntekijään kohdis-

tuva hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi. Häirinnällä ja epäasiallisella kohtelulla tarkoitetaan lain esitöiden (HE 59/2002 vp) mukaan myös sukupuolista häirintää ja epäasiallista kohtelua.

Työturvallisuuslain noudattamista valvovat työturvallisuuslain 65 §:n mukaan työsuojeluviranomaiset siten kuin työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoinnista annetussa laissa (44/2006) säädetään.

Seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää koskevaa valvontakäytäntöä on kolmelta aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueelta saadun selvityksen mukaan suhteellisen vähän. Työsuojelun vastuualueella toimitaan seksuaalista häirintää koskevassa valvonnassa sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosaston työsuojelun vastuualueille antamien valvontaohjeiden mukaisesti.

1) Seksuaalinen häirintä voi täyttää työturvallisuuslain 28 §:n häirinnän tunnusmerkit, jos menettely on niin vakavaa, että se voi aiheuttaa haittaa tai vaaraa työntekijän terveydelle. Vastuualueella valvotaan tällöin, että työnantaja, saatuaan tiedon häirinnästä, ryhtyy käytettävissään olevin keinoin toimiin häirinnän lopettamiseksi. Tältä osin valvontakäytäntö on kuvattu työsuojeluvannon ohjeessa (1/2011) häirinnän ja muun epäasiallisen kohtelun valvonnasta.

2) Seksuaalinen häirintä voi olla myös tasa-arvolaissa kiellettyä sukupuolisyryntää. Vaikka tasa-arvolain sukupuolisyryntään kielto jää työsuojeluviranomaisen valvonnan ulkopuolelle, on työsuojeluviranomaisella kuitenkin velvollisuus ilmoittaa muun valvonnan yhteydessä ilmennyt sukupuolisyryntärikosepäily poliisille esitutkintaa varten. Työsyryntään valvonnasta annetussa ohjeessa (1/2012) on kuvattu työsuojeluviranomaisen ja tasa-arvovaltuutetun toimivallan jakoa ja yhteistyökäytäntöjä sukupuolisyryntään valvonnassa.

Määräyksen voimaansaattaminen ei välttämättä edellytä muutoksia nykyiseen seksuaalista häirintää koskevaan sääntelyyn ottaen huomioon, että yleissopimuksen seksuaalista

häirintää koskeva 40 artikla mahdollistaa sekä rikosoikeudellisen että muun oikeudellisen seuraamuksen määräämisen seksuaalisesta häirinnästä. Nämä seuraamukset sisältyvät jo voimassa oleviin säädöksiin.

41 artikla. *Avunanto ja yritys.* Artikla sisältää kriminalisointivelvoitteen koskien avunantoa tiettyihin yleissopimuksen kattamiin rikoksiin sekä tiettyjen rikosten yritystä.

Artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltioiden on säädettävä rangaistavaksi tahallinen avunanto yleissopimuksen 33 (henkinen väkivalta), 34 (vainoaminen), 35 (ruumiillinen väkivalta), 36 (seksuaalinen väkivalta) ja 37 (pakkoavioliitto) artikloiden, 38 artiklan a kohdan (naisen sukuelinten silpominen) sekä 39 artiklan (pakotettu raskauden keskeyttäminen ja pakkosterilointi) mukaisiin rikoksiin. Tämä vaatimus täyttyy rikoslain 5 luvun 6 §:n perusteella, koska sen mukaan rangaistavaa on tahallinen avunanto tahalliseen rikokseen tai sen rangaistavaan yritykseen. Kaikki yleissopimuksen kriminalisointivelvoitteiden mukaiset rikokset on Suomessa säädetty rangaistaviksi tahallisina.

Artiklan 2 kohdassa asetetaan tahallisen rikoksen yrityksen kriminalisointivelvoite yleissopimuksen 35 (ruumiillinen väkivalta), 36 (seksuaalinen väkivalta) ja 37 (pakkoavioliitto) artikloiden, 38 artiklan a kohdan (naisen sukuelinten silpominen) sekä 39 (pakotettu raskauden keskeyttäminen ja pakkosterilointi) artiklan mukaisten tekojen osalta. Rikoslaisissa on kriminalisoitu pahoinpitelyn ja törkeän pahoinpitelyn yritys, kaikkien rikoslain 20 luvun mukaisten seksuaalirikosten yritys (lukuun ottamatta 8 b §:n 1 momentin mukaista lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin), ihmiskaupan ja törkeän ihmiskaupan yritys sekä laittoman raskauden keskeyttämisen ja sen törkeän tekemuodon yritys.

Pahoinpitelyrikoksista ainoastaan lievän pahoinpitelyn yritystä ei ole kriminalisoitu. Yleissopimuksen selitysmuistiossa kuitenkin todetaan, että osapuolilla on mahdollisuus ulottaa ruumiillista väkivaltaa koskevan teon yrityksen kriminalisointi ainoastaan vakaviin väkivallantekoihin. Selitysmuistiossa todetaan tällaisen rajauksen olevan mahdollinen, koska 35 artiklan soveltamisala sinänsä on hyvin laaja, ja se kattaa myös lieviä tekoja.

Suomen rikoslainsäädännön voidaan näin ollen katsoa täyttävän artiklan mukaiset velvoitteet myös 35 artiklan mukaisen ruumiillisen väkivallan yrityksen kriminalisoinnin osalta.

42 artikla. *Tuomittavat tekojen perusteet, mukaan lukien niin sanotun ”kunnian” nimissä tehdyt rikokset.* Artiklan 1 kohdassa määrätään, että kulttuurin, tavan, uskonnon, perinteen, niin sanotun ”kunnian” tai muun sen kaltaisen henkilökohtaisen syyn ei saa katsoa oikeuttavan yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia väkivallantekoja. Artiklan 2 kohdan mukaan lapsen yllyttäminen mainitunkaltaiseen väkivallantekoon ei vähennä yllyttäjän rikosoikeudellista vastuuta tästä teosta.

Suomen rikosoikeudessa ei tunneta 1 kohdan tapaista oikeuttamisperustetta. Sen sijaan rikoslain 6 luvun 5 §:n mukaan rangaistuksen koventamisperusteena voi olla muun muassa rikoksen tekeminen rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta.

Selitysmuistion mukaan artiklan 2 kohdan tarkoituksena on varmistaa rikosoikeudellisen vastuun toteutuminen myös tilanteissa, joissa perheen tai yhteisön täysi-ikäinen jäsen yllyttää rikosvastuun ikärajan alittavan lapsen tekemään artiklan 1 kohdassa tarkoitetut väkivallanteot. Kohdan mukaista tilannetta on arvioitava alle 15-vuotiaiden lasten ollessa kyseessä rikoslain 5 luvun 4 §:n mukaisena välillisenä tekemisenä. Kyseisen säännöksen mukaan tekijänä tuomitaan se, joka on tehnyt tahallisen rikoksen käyttäen välikappaleena toista, jota ei voida rangaista siitä rikoksesta syyntakeettomuuden tai tahallisuuden puuttumisen vuoksi taikka muusta rikosoikeudellisen vastuun edellytyksiin liittyvästä syystä. Rikosoikeudellisen vastuun ikäraja on rikoslain mukaan 15 vuotta. Silloinkin, kun kyse on vastuukärajan ylittävistä lapsesta, sovellettavaksi tulee rikoslain 5 luvun 5 §:n säännös yllytyksestä, jonka mukaan se, joka tahallaan taivuttaa toisen tahalliseen rikokseen tai sen rangaistavaan yritykseen, tuomitaan yllytyksestä kuten tekijä.

Rikoslainsäädännön voidaan katsoa täyttävän artiklan asettamat velvoitteet.

43 artikla. *Rikossäännösten soveltaminen.* Artiklassa määrätään, että yleissopimuksen mukaisten rangaistussäännösten tulee soveltua riippumatta uhrin ja rikosentekijän välisestä suhteesta.

Yleissopimuksen mukaisia tekoja koskevien rangaistussäännösten tunnusmerkistöissä ei tehdä eroa sen osalta, mikä on uhrin ja tekijän välinen suhde. Niitä sovelletaan siis siitä riippumatta. Tietyissä rikoksissa, kuten seksuaalisessa hyväksikäytössä ja lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä voidaan merkitystä antaa uhrin ja tekijän väliselle suhteelle. Tällöin kuitenkin osapuolten läheinen suhde tavallisesti merkitsee teon arvioimista tavanomaista ankarammin.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä tältä osin muutoksia rikoslakiin.

44 artikla. *Lainkäyttövalta.* Artikla sisältää määräykset sopimusvaltion lainkäyttövallan ulottuvuudesta.

Artikla koskee osapuolten lainkäyttövaltaa eri tilanteissa. Artiklan 1 kohta velvoittaa osapuolet ulottamaan lainkäyttövaltansa yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettäviin tekoihin, jotka a) tehdään osapuolen alueella; b) tehdään osapuolen lipun alla kulkevalla aluksella, c) tehdään osapuolen lainsäädännön mukaisesti rekisteröidyssä ilma-aluksessa; d) tekee osapuolen kansalainen; tai e) tekee henkilö, jonka vakituinen asuinpaikka on osapuolen alueella.

Rikoslain 1 luvun 1 §:n nojalla Suomessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Tällaiset rikokset kuuluvat siis yleissopimuksen edellyttämällä tavalla Suomen lainkäyttövalttaan (a alakohta). Rikoslain 1 luvun 2 §:n mukaan suomalaisessa aluksessa (b alakohta) tai ilma-aluksessa (c alakohta) tehtyyn rikokseen sovelletaan pääasiassa Suomen lakia. Pykälän soveltamisalan ulkopuolelle jää kuitenkin joitakin harvinaiseksi katsottavia tilanteita, jolloin aluksessa tai ilma-aluksessa tehtyyn rikokseen ei sovelleta Suomen lakia, kun rikos on tehty ulkomailla. Tämä koskee esimerkiksi tilannetta, jossa ulkomailla satamahenkilökuntaan kuuluva henkilö tekee rikoksen suomalaisessa aluksessa. Rikoslain 1 luvun 2 §:ssä säädetyt rajoitukset ovat käytännössä erittäin vähämerkityksisiä. Vastaava

kansainvälisen velvoitteen ja rikoslain toisistaan poikkeavuus koskee esimerkiksi kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen (SopS 20/2004) 15 artiklan 1 kappaletta. Yleissopimusta voimaan saatettaessa ei kuitenkaan katsottu tarpeelliseksi muuttaa rikoslakia (HE 32/2003 vp). Eroavaisuus on niin ikään arvioitu vaikutukseltaan hyvin pieneksi ihmiskauppa-, paritus- ja lapsipornografiarikoksia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 34/2004 vp).

Mitä tulee kappaleen d ja e alakohtaan, Suomen kansalaisen ja Suomessa pysyvästi asuvan henkilön tekemien rikosten kuulumisesta Suomen lainkäyttövaltaan säädetään rikoslain 1 luvun 6 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan Suomen kansalaisen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Pykälän 3 momentin 1 kohdan mukaan Suomen kansalaiseen rinnastetaan henkilö, joka rikoksen tekehoketellä asui tai oikeudenkäynnin alkaessa asuu pysyvästi Suomessa.

Jotta Suomen kansalaisen tai Suomessa pysyvän asuinpaikan omaavan henkilön Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen voidaan soveltaa Suomen lakia, tulee teon lähtökohtaisesti olla rangaistava myös siinä valtiossa, jossa rikos tehtiin. Poikkeuksen tästä muodostavat rikoslain 1 luvun 7 §:ssä ja 11 §:ssä mainitut rikokset. Yleissopimus edellyttää tällaisen ns. kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen poistamista vain tiettyjen vakavien rikosten osalta (ks. jäljempänä artiklan 3 kohta). Jos rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, rangaistavuuden edellytyksenä rikoslain 1 luvun 6 §:n mukaan on, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

Millekään valtiolle kuulumattomia alueita ovat säännöksen esitöiden (HE 1/1996 vp) mukaan ainakin aava meri ja Etelämanner. Yleissopimuksen mukaisista rikoksista lievä pahoinpitely on ainoa rikos, josta ei voi seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistusta. Yleissopimuksen mukaisten tekojen osalta rajaus koskee siis vain millekään valtiolle kuulumattomalla alueella tehtyjä lieviä pahoinpitelyjä. Käytännön tasolla tällaisella rajauksella voidaan katsoa olevan melko teo-

reettinen merkitys. Ottaen huomioon artiklan 3 kohta, joka edellyttää vieraassa valtiossa tehtyjen tekojen osalta kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen poistamista vain yleissopimuksen vakavimpien rikosten osalta, voidaan millekään valtiolle kuulumattomia alueita koskevan rajauksen aiheuttaman poikkeaman yleissopimuksen edellytyksistä katsoa olevan edellä mainitun rikoslain 1 luvun 2 §:ään liittyvän poikkeaman tavoin niin vähämerkityksinen, ettei Suomen lainkäyttövaltasäännöksiä ole syytä tämän vuoksi muuttaa.

Artiklan 2 kohdan mukaan kunkin osapuolen on pyrittävä lainkäyttövallan perustamiseen yleissopimuksen mukaisesti kriminalisoituihin rikoksiin nähden, jos rikos tehdään sen kansalaista vastaan tai sellaista henkilöä vastaan, jonka pysyvä asuinpaikka on sen alueella. Kohta ei siis ole velvoittava, vaan ainoastaan kehottaa osapuolta laajentamaan lainkäyttövaltaansa tällaisissa asioissa. Suomen kansalaiseen ja Suomessa pysyvästi asuvaan ulkomaalaiseen kohdistuvat rikokset kuuluvat jo nykyisin laajalti Suomen lainkäyttövaltaan. Rikoslain 1 luvun 5 §:n mukaan Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, joka on kohdistunut Suomen kansalaiseen, suomalaiseen yhteisöön, säätiöön tai muuhun oikeushenkilöön taikka Suomessa pysyvästi asuvaan ulkomaalaiseen, sovelletaan Suomen lakia, jos teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

Artiklan 3 kohta liittyy ulkomailla tehtyjen rikosten kaksoisrangaistavuuden vaatimukseen. Määräyksellä poistetaan vakavimpien yleissopimuksessa tarkoitettujen rikosten osalta tavanomainen kaksoisrangaistavuuden sääntö, jonka mukaan rangaistavan teon on oltava rangaistava myös sen tekopaikan lain mukaan. Osapuolten on mahdollistettava 36 (seksuaalinen väkivalta), 37 (pakkoavioliitto), 38 (naisen sukuelinten silpominen) ja 39 (pakotettu raskauden keskeyttäminen ja pakokosterilointi) artiklan mukaisten tekojen osalta, ettei niitä koskeva lainkäyttövalta edellytä 1 kohdan d ja e alakohtien mukaisissa tilanteissa, että teot on säädetty rangaistaviksi siellä, missä ne tehdään. Yleissopimuksen 78 artikla mahdollistaa varauman tekemisen tämän kohdan osalta.

Suomen kansalaisen tai Suomessa pysyvästi asuvan henkilön ulkomailla tekemään rikokseen sovelletaan tiettyjen erikseen luettujen rikosten osalta rikoslain 1 luvun 11 § mukaan Suomen lakia, vaikka teosta ei säädetäisi rangaistusta tekopaikan laissa. Pykälän luetteloon sisältyvät muun muassa lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. Ihmiskaupparikokset taas on säädetty rikoslain 1 luvun 7 §:ssä kansainvälisiksi rikoksiksi, joihin sovelletaan Suomen lakia tekopaikan laista riippumatta. Näin ollen voidaan katsoa, että yleissopimuksen 37 artiklan mukaisen pakkoavioliiton osalta kaksoisrangaistavuuden poistamisen edellytys täyttyy. Sen sijaan aikuisiin kohdistuvien seksuaalirikosten, naisten sukuelinten silpomisen sekä pakotetun raskauden keskeyttämisen ja pakkosteriloinnin osalta rikoslaki edellyttää, että teko on rangaistavaa myös tekopaikan lain mukaan, paitsi silloin kun niitä on rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta annetun asetuksen (627/1996) mukaan pidettävä kansainvälisinä rikoksina.

Selitysmuistion mukaan määräyksen tarkoituksena on torjua erityisesti tiettyjä sellaisia naisiin kohdistuvan väkivallan muotoja, joihin saatetaan syyllistyä yleissopimuksen soveltamisalueen ulkopuolella. Näitä väkivallan muotoja ovat muun muassa sukuelinten silpominen, pakotettu raskauden keskeyttäminen ja pakkosterilointi. Tämän tyyppisiin rikoksiin saattaakin Suomen näkökulmasta usein liittyä se, että ne tehdään jossakin muussa valtiossa, jossa tällaiset teot eivät ole rangaistavia. Olisi siis perusteltua lisätä kyseiset rikokset, eli 38 ja 39 artiklan mukaiset teot, rikoslain 1 luvun 11 §:n luetteloon niistä rikoksista, joiden osalta kaksoisrangaistavuutta ei vaadita.

Kohta edellyttää myös seksuaalista väkivaltaa koskevan 36 artiklan mukaisten tekojen osalta kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen poistamista. Kyseisten tekojen, eli käytännössä rikoslain 20 luvun 1-5 §:n, osalta näin on menetelty, kun teko kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön. Vaikka ei voidakaan lähtökohtaisesti katsoa, että seksuaalirikokset olisivat tyypillisesti tekoja, joihin syyllistytään ennen kaikkea Suomen lainkäyttöalueen ulkopuolella, on kuitenkin selvää, että niiden rangaistavuus

saattaa vaihdella maittain. Tietty Suomessa seksuaalirikoksiksi katsottavat teot saattavat olla kokonaan kriminalisoimattomia ja toisaalta rangaistavuus saattaa joissakin maissa riippua esimerkiksi uhrin ja tekijän välisestä suhteesta. Kaikki 36 artiklan mukaiset teot loukkaavat seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja niistä voidaan rikoslain mukaan määrätä ankaraksi katsottavia vankeusrangaistuksia. Tästä syystä voidaan pitää perusteltuna, että suomalaisen tai Suomessa pysyvästi asuvan henkilön ulkomailla tekemän seksuaalirikoksen tulisi voida johtaa Suomessa tuomittavaan rangaistukseen. Rikoslain 20 luvun 1-5 §:n mukaiset rikokset tulisi siis lisätä myös aikuisiin kohdistuneina rikoslain 1 luvun 11 §:n 2 momentin luetteloon niistä rikoksista, joiden osalta kaksoisrangaistavuutta ei vaadita.

Artiklan 4 kohdan mukaan osapuolten on varmistettava, ettei yleissopimuksen 36, 37, 38 ja 39 artiklan mukaisten tekojen syytteenpano edellytä ulkomailla tapahtuvien rikosten ollessa kyseessä, että syytteen saa 1 kohdan d ja e alakohtien osalta nostaa ainoastaan rikoksen uhri ilmoituksen perusteella tai sen valtion selvittämispyyntöön perusteella, jonka alueella rikos on tehty. Uhrin tekemään ilmoitukseen liittyy yleissopimuksen 55 artikla. Uhrin tekemää ilmoitusta käsitellään mainitun artiklan yhteydessä. Valtion tekemä ilmianto ei ole Suomessa esitutkinnan aloittamisen tai syytteen nostamisen edellytys.

Artiklan 5 kohta koskee tilanteita, joissa oletettu rikoksentekijä on sopijapuolen alueella, eikä sopijapuoli suostu luovuttamaan henkilöä toiseen sopijavaltioon pelkästään kansalaisuuden perusteella. Tällaisia tilanteita varten osapuolten on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin perustaakseen lainkäyttövallan tämän sopimuksen perusteella kriminalisoituihin rikoksiin. Kohta siis liittyy rikosoikeutta koskevissa yleissopimuksissa ja muissa kansainvälisissä instrumenteissa yleiseen ”luovuta tai tuomitse” -periaatteeseen (*aut dedere aut judicare*). Selitysmuistion mukaan määräyksellä on haluttu varmistaa, että kansalaistensa luovuttamisesta kieltäytyvillä osapuolilla on oikeudellinen mahdollisuus luovuttamisen sijasta tutkia tapaus ja käsitellä se tuomioistuimessa kansallisesti.

Selitysmuistion mukaan artiklan 4 kohta ei estä osapuolia katsomasta asian kuuluvan lainkäyttövaltaansa vain siinä tapauksessa, että rikos on rangaistava tekoalueellaan tai että rikos on tehty minkään valtion alueellisen lainkäyttövallan ulkopuolella. Kohta koskee siis Suomen kansalaisen tekemää rikosta.

Lähtökohtaisesti Suomi ei luovuta omia kansalaisiaan. Tarkemmin luovuttamisen edellytyksistä ja ehdoista säädetään rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetussa laissa (270/1960), rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa (1286/2003) ja rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetussa laissa (456/1970). Suomi on osapuolena myös useissa luovuttamista koskevilla kansainvälisissä sopimuksissa, kuten rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevassa eurooppalaisessa yleissopimuksessa (SopS 32/1971). Rikoslaki kuitenkin mahdollistaa tällaisissa tilanteissa kohdan edellyttämällä tavalla lainkäyttövallan ulottamisen Suomen kansalaisen ulkomailla tekemään rikokseen. Kuten jo edellä on todettu, soveltuu rikoslain 1 luvun 6 § tällaisiin tilanteisiin. Kyseisen pykälän soveltaminen edellyttää kuitenkin luvun 11 §:n mukaan, että teko on säädetty rangaistavaksi myös tekopaikan lainsäädännössä. Artiklassa ei ole poissuljettu mahdollisuutta asettaa tällaisissa tilanteissa lainkäyttövallan ulottamiselle edellytykseksi kansainvälisestikin vakiintunutta vaatimusta teon kaksoisrangaistavuudesta. Tätä tukee myös selitysmuistion 5 kohtaa koskeva kappale, jossa todetaan, ettei artiklan 4 kohta estä osapuolia katsomasta asian kuuluvan lainkäyttövaltaansa vain silloin, kun rikos on rangaistavaa myös siellä missä se on tehty. Vastavänlainen kohta sisältyy useisiin Suomen aiemmin hyväksymiin yleissopimuksiin, eikä sitä ole katsottu ongelmalliseksi Suomen lainsäädännön kannalta.

Artiklan 6 ja 7 kohta koskevat osapuolten neuvottelua lainkäyttövallan käytöstä ja sopimuksen suhdetta kansallisen oikeuden mukaiseen lainkäyttövaltaan kansainvälisen oikeuden määräykset huomioon ottaen.

45 artikla. *Seuraamukset ja toimet.* Artiklan 1 kohta velvoittaa säätämään yleissopimuksessa kriminalisoiduista teoista tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoittavat seuraamukset. Rikoslain mahdollistamia rangaistuksia eri rikoksista on kuvattu edellä olevissa artikloissa. Artiklan 2 kohdan mukaan rikosentekijään voidaan kohdistaa myös muita toimia, kuten seurantaa tai valvontaa taikka hänen vanhempainoikeutensa voidaan poistaa, jollei muulla tavalla pystytä takaamaan lapsen etua.

Suomen lainsäädäntö ei tunne käsitettä ”vanhempainoikeuksien poistaminen”. Lapsi voidaan ottaa lastensuojelulain nojalla huostaan ja sijoittaa sijaishuoltoon perheeseen tai laitokseen, jolloin lapsen asuinpaikasta, hoidosta ja kasvatuksesta päättää sosiaalihuollon toimielin. Vanhemmat säilyvät kuitenkin huoltajina.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

46 artikla. *Raskauttavat seikat.* Artiklassa on lueteltu rangaistusten koventamisperusteet. Mainitut seikat tulee voida ottaa huomioon raskauttavina seikkoina määrättäessä rangaistusta yleissopimuksen kattamista rikoksista, elleivät ne jo sisälly rikoksen tunnusmerkistöön. Artiklassa lueteltuja raskauttavia seikkoja ovat se, että a) rikoksen on kohdistanut entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin perheen jäsen, uhrin kanssa yhdessä asuva henkilö tai valta-asemaansa väärinkäyttänyt henkilö; b) rikos tai toisiinsa liittyvät rikokset on tehty toistuvasti; c) rikos on kohdistettu henkilöön, jonka erityiset seikat ovat tehneet haavoittuvaksi; d) rikos on kohdistettu lapseen tai tehty lapsen läsnä ollessa; e) rikoksen on tehnyt kaksi tai useampia henkilöitä yhdessä; f) ennen rikosta tai sen yhteydessä on käytetty äärimmäistä väkivaltaa; g) rikos on tehty käyttämällä asetta tai uhkaamalla aseella; h) rikoksesta on aiheutunut uhrille vakavaa ruumiillista tai henkistä haittaa; i) rikosentekijä on aiemmin tuomittu samanlaisesta rikoksesta. Kohta ei edellytä erityisten koventamisperusteiden säätämistä, vaan olennaista on, että tuomarilla on mahdollisuus ottaa tällaiset seikat huomioon rangaistusta määrätessään.

Osa artiklan mukaisista raskauttavista seikoista on sellaisia, että ne tekevät rikoksesta

ankarammin rangaistavan kvalifioidun rikoksen. Lisäksi kvalifioitujen tekemuotojen yhteydessä arvioidaan aina rikoksen törkeyttä kokonaisuutena, jolloin voidaan ottaa huomioon esimerkiksi artiklassa mainittuja seikkoja. Esimerkiksi raiskaus katsotaan lähtökohtaisesti törkeäksi ja siten ankarammin rangaistavaksi kun raiskauksessa aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila, taikka kun raiskauksessa käytetään ampuma- tai teräasetta. Samoin pahoinpitely katsotaan tällaisissa tapauksissa tavallisesti törkeäksi. Rikoslain 6 luvun 5 § sisältää luettelon yleisistä rangaistuksen koventamisperusteista, joista yksi on tekijän aikaisempi rikollisuus, jos sen ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden johdosta tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä. Yleisenä periaatteena kyseisen luvun 4 § edellyttää, että rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. Suomen rikoslainsäädäntö antaa siten laajat vapaudet tuomareille harkita rangaistuksen määräämiseen liittyviä seikkoja. Ratifiointi ei näin ollen edellytä lainmuutoksia.

47 artikla. Toisen osapuolen määräämät rangaistukset. Artiklassa säädetään mahdollisuudesta ottaa rangaistusta määrättäessä huomioon toisen sopimusvaltion alueella saadut tuomiot yleissopimuksen kattamista rikoksista. Määräys ei aseta tuomioistuin- tai syyttäjälaitokselle velvollisuutta selvittää, onko henkilö mahdollisesti tuomittu toisessa sopimusvaltiossa.

Suomessa lähtökohtana on, että ulkomailla annettu aikaisempi tuomio voidaan ottaa huomioon rangaistuksen määräämisessä rikoslain 6 luvun säännösten nojalla, kunhan aikaisempi tuomio on tiedossa määräämisen yhteydessä. Käytännössä suurin merkitys on sillä, että Suomessa annettava tuomiota voi rikoslain 6 luvun 5 §:n 5 kohdan nojalla koventaa aikaisempi ulkomailla annettu tuomio.

Ulkomaisten tuomioiden huomioon ottamisen osalta erikoisasemassa ovat rikoslain 7 luvun 6 ja 7 §. Mainituista pykälistä ensimmäinen koskee tilanteita, joissa ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään

hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, ja jälkimmäinen vastaavia tilanteita, joissa aikaisempi rangaistus on yhdyskuntapalvelu. Näissä tapauksissa aikaisempi rangaistus voidaan ottaa uutta rangaistusta määrättäessä kohtuuden mukaan huomioon rangaistusta alentavana tai lieventävänä seikkana. Uudesta rikoksesta voidaan myös tuomita laissa sille säädettyä vähimmäisaikaa lyhyempään vankeusrangaistukseen tai katsoa aikaisempi rangaistus riittäväksi seuraamukseksi myös myöhemmin käsiteltäväksi tulleesta rikoksesta. Rikoslain 7 luvun 6 ja 7 §:n soveltamisessa on siis kysymys siitä, että myöhemmin määrättävä rangaistus määrätään lievempänä sen vuoksi, että myöhempään tuomioon sisältyvä rikos on tehty tai siihen sisältyvät rikokset on tehty ennen aikaisempaa tuomiota.

Rikoslain 7 luvun 9 §:n mukaan sovellettaessa 6 ja 7 §:ää voidaan ottaa huomioon myös toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa taikka Islannissa tai Norjassa tuomittu ehdoton vankeusrangaistus ja yhdyskuntapalvelurangaistus sekä niihin rinnastettava seuraamus. Kun lisäksi otetaan huomioon Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain (326/1963) 29 § ja kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain (21/1987) 18 §, muualla ulkomailla kuin Euroopan unionin jäsenvaltiossa, Islannissa tai Norjassa annettua aikaisempaa tuomiota ei voida ottaa huomioon rikoslain 7 luvun 6 ja 7 §:n soveltamistapauksissa.

Selitysmuistion kohdissa 245–249 esitetty huomioon ottaen artiklan osalta kysymys on nimenomaan siitä, että aikaisemmalla tuomiolla pitäisi olla uutta tuomiota koventava vaikutus, mikä on edellä kerrotuin tavoin yleisesti mahdollista Suomen lainsäädännön mukaan.

48 artikla. Pakollisten vaihtoehtoisten riitojenratkaisumenettelyjen tai rangaistusmenettelyjen kielto. Artiklan 1 kohdassa kielletään pakottamasta uhria osallistumaan vaihtoehtoiseen riitojenratkaisumenettelyyn yleissopimuksen kattamien väkivallan muotojen osalta. Osapuolten on varmistettava, et-

tä tapaukset voidaan käsitellä kontradiktori-
sessa oikeudenkäynnissä.

Artiklan 2 kohdassa veloitetaan sopimus-
valtioiden varmistamaan, että määrätessä sak-
korangaistusta rikoksenteikijälle tulisi samalla
asianmukaisesti ottaa huomioon hänen ky-
kynsä täyttää taloudelliset velvoitteensa uhria
kohtaan. Selitysmuistiossa kiinnitetään eriy-
teisesti huomiota siihen, että rikoksenteikijät
ovat usein uhrin perheenjäseniä ja perheen
ainoita elättäjiä. Rikoslain 2a luvun 2 §:n
mukaan sakotettavan elatusvelvollisuus alen-
taa päiväsakon rahamäärää. Päiväsakon ra-
hamäärää koskevan asetuksen (609/1999) 3
§:n mukaan sakotettavan elatuksen varassa
olevasta puolisoista ja alaikäisestä lapsesta
sekä sakotettavan puolison alaikäisestä lap-
sesta vähennetään päiväsakon rahamäärästä
jokaisen osalta tietty euromäärä. Puolisoon
rinnastetaan pykälän mukaan henkilö, joka
avioliittoa solmimatta jatkuvasti elää sakotet-
tavan kanssa yhteisessä taloudessa avioliit-
tonomaisissa olosuhteissa.

Hallitusohjelmassa on linjattu, että sovitte-
lumenettelyn käyttöä tulee rajata lähisuhde-
väkivaltarikoksissa. Myös hallituksen tasa-
arvo-ohjelmassa on sovittelukäytäntöjen yh-
tenäistämistä koskeva toimenpide, jota ei
kuitenkaan ole vielä toteutettu. Vuonna 2011
laadittiin lähisuhdeväkivallan sovitteluun
käytännön kokemusten pohjalta hyvät käy-
tännöt.

Rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden so-
vittelusta annetun lain (1015/2005) 13 §:n
mukaan ainoastaan syyttäjällä tai poliisilla on
oikeus tehdä aloite sovitteluun ryhtymisestä
lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Lähisuhdevä-
kivaltaa sovittelevat valitut, erityiskoulutuk-
sen käyneet sovittelijat, jotka toimivat sovit-
telun ammattihenkilöstön ohjauksessa, val-
vonnassa tai heidän työparinaan.

Saatuun sovittelualoitteen sovittelutoimis-
ton vastaava selvittää ja arvioi lähisuhdevä-
kivaltarikoksen soveltuvuuden sovitteluun
ottaen huomioon muun muassa osapuolten
vapaaehtoisuuden, väkivallan toistuvuuden,
rikoksen luonteen, uhrin voimavarat ja osa-
puolten välisen suhteen. Mikäli tapauksessa
ilmenee toistuvaa väkivaltaa tai painostusta,
tai mikäli tekijä vähättelee rikosta tai pitää
väkivaltaa hyväksyttävänä tai kieltää väkival-
lan, rikosasiaa ei oteta sovitteluun eli asiassa

tehdään kielteinen päätös.

Sovittelu voidaan myös keskeyttää joko so-
vittelijan tai osapuolten aloitteesta, mikäli
prosessin kuluessa käy ilmi, että edellytykset
sovittelun jatkamiselle eivät täyty. Edellä
mainitun lain 19 §:ssä säädetyn mukaisesti
sovittelutoimiston on keskeytettävä sovittelu
välittömästi, jos osapuoli peruuttaa suostu-
muksensa sovitteluun tai jos on syytä epäillä,
ettei suostumus ole vapaaehtoinen. Sovittelu
on keskeytettävä myös, jos on perusteltua
syytä epäillä, ettei sovittelun osapuoli kykene
ymmärtämään sovittelun ja siinä tehtävien
ratkaisujen merkitystä.

Lähisuhdeväkivallan sovittelu käynniste-
tään aina erillistapaamisilla, joissa muun mu-
assa asianomistajan vapaaehtoisuutta arvioi-
daan, osapuolten kertomukset kuullaan ja
tarpeet kartoitetaan. Mikäli sovittelun edelly-
tykset edelleen täytyvät, järjestetään osa-
puolten yhteistapaamiset, joita voi olla use-
ampia. Lähisuhdeväkivallan sovitteluun kuu-
luu aina myös jatko- ja tukipalveluihin moti-
voiminen ja palveluohjaus, jolla tuetaan osa-
puolten väkivallatonta tulevaisuutta. Sovitte-
luun liitetään myös sopimuksen täyttymisen
seuranta.

Vuonna 2012 sovitteluun ohjattujen lä-
hisuhdeväkivaltarikosten määrä oli 2072.
Näistä sovitteluprosessi käynnistyi 1338 esi-
tetyt rikosasian osalta. Käynnistyneistä so-
vitteista keskeytyi 12 prosenttia. Luvut
osoittavat, että sovittelun edellytysten arvi-
oinnin perusteella sovittelutoimistot rajoitta-
vat sovittelua ja myös sovittelun keskeyttä-
minen toimii niissä tilanteissa, joissa sovitte-
lun edellytysten täytyminen kyseenalaistuu
sovittelun kuluessa tai kun osapuolet peruvat
suostumuksensa sovitteluun.

Nykyisen lainsäädännön voidaan katsoa
täyttävän artiklan asettamat velvoitteet.

VI luku. Tutkinta, syytetoimet, proses- sioikeus ja suojelutoimet.

49 artikla. Yleiset velvoitteet. Artiklan 1
kohta velvoittaa osapuolet varmistamaan, et-
tä kaikenlainen yleissopimuksen sovelta-
misalaaan kuuluva väkivalta tutkitaan ja käsi-
tellään oikeudellisessa menettelyssä viipy-
mättä taaten uhrin oikeudet kaikissa menette-
lyn vaiheissa. Artiklan 2 kohta velvoittaa tut-

kimaan ja syyttämään tehokkaasti yleissopimuksen kattamista rikoksista. Huomioon on kuitenkin otettava ihmisoikeuksia koskevat peruseriaatteet, erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaiset oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevat säännökset.

Suomessa lähtökohtana on rikoksen selvittäminen ja käsitteleminen mahdollisimman nopeasti. Esitutkintalain (805/2011) mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivästystä. Syyttäjän tekemä syyteharkinta on syyttäjälaitoksesta annetun lain (439/2011) mukaan tehtävä tasapuolisesti, joutuisasti ja taloudellisesti asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun edellyttämällä tavalla. Suomessa on viime aikoina tehty myös useita lainsäädäntömuutoksia, joiden tarkoituksena on ollut nopeuttaa tuomioistuinkäsittelyitä.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

50 artikla. *Välittömät toimet, ehkäiseminen ja suojeleminen.* Artiklan mukaan sopimusvaltioiden lainvalvontaviranomaisten on reagoitava nopeasti ja suojeltava uhreja väkivallalta sekä ehkäistävä kaikkia väkivallan muotoja. Selitysmuistion mukaan ennalta ehkäisevät operatiiviset toimet voivat sisältää muun muassa menemisen vaarassa olevan henkilön olinpaikkaan, uhrien neuvontaa sekä uhrien viivytyksetöntä kuulemistä asianmukaisissa tiloissa. Selitysmuistion mukaan artiklan velvoitteisiin sisältyy myös riittävän naispuolisen lainvalvontahenkilöstön takaaminen korkealle vastuutasolle.

1 päivänä tammikuuta 2014 voimaan tulleen uuden esitutkintalain (805/2011; uusi esitutkintalaki) 3 luvun 1 §:n mukaan, kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi, esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava ilmoitus. Rikosilmoituksen kirjauksella velvollisuus koskee myös muuten kuin 1 momentissa tarkoitettulla tavalla esitutkintaviranomaisen tietoon tullutta epäiltyä rikosta, jos 9 §:n 1 momentissa tarkoitettujen toimenpiteistä luopumisen edellytykset eivät täyty.

Esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty (uusi esitutkintalaki 3 luku 3 § 1

momentti). Esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä.

Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä on 3 päivänä huhtikuuta 2014 päättänyt, että oma-aloitteinen ilmoittamisoikeus poliisille mahdollistetaan. Oma-aloitteisella ilmoittamisoikeudella tarkoitetaan sitä, että viranomaaisilla ja heihin rinnastettavilla palveluntuottajilla olisi oma-aloitteisesti oikeus ilmoittaa poliisille salassapitosäännösten estämättä asiakkaan tai hänen läheisensä turvallisuuden varmistamisen kannalta välttämättömät tiedot, kun heille syntyy perusteltu epäily tai vakava huolenaihe asiakkaan tai hänen läheisensä turvallisuudesta. Asiaa valmistellaan ministeriryhmän päätöksen mukaisesti ja tarvittavat säädökset on tarkoitus saada voimaan vuoden 2015 alusta lähtien.

Poliisi kohtaa työssään kotihälytystehtävillä, rikoksen tekopaikalla, tutkinnassa, puhelinneuvonnassa, sosiaalisessa mediassa ja ennaltaehkäisevässä työssä rikoksen kohteeksi joutuneita henkilöitä. Poliisi pitää tärkeinä kaikkia niitä toimenpiteitä, joilla voidaan auttaa rikoksen kohteeksi joutunutta. Tavoitteena poliisityössä henkilön auttamisen lisäksi on poliisitoiminnan laadun parantaminen, rikosten ennalta estäminen, väkivallan puuttuminen sekä kotihälytysten ja väkivaltarikosten vähentäminen. Poliisiin tulee viranomaisten järjestämien palvelujen lisäksi välittää tietoa olemassa olevien järjestöjen palveluista ja ohjata avuntarvitsijoita palvelujen käyttäjiksi.

Vakavien, vaativien väkivaltarikosten tutkinnasta poliisilaitoksissa vastaavat väkivaltarikosten tutkintaan erikoistuneet, koulutetut ja kokeneet poliisit. Poliisin suorittamaa esitutkintaa johtaa pidättämiseen oikeutettu virkamies, mahdollisuuksien mukaan naiseen kohdistuneet väkivaltarikokset ohjataan tehtävään erikoistuneiden ja naispuolisten poliisien tutkintavastuulle. Poliisilaitoksissa on lapsiin kohdistuneiden väkivaltarikosten haastatteluihin koulutetut, erikoistuneet tutkijat.

Lapsiin kohdistuneet väkivalta- ja seksuaalirikokset ovat aina vaativaa esitutkintaa, jolloin tutkinta tulisi suorittaa tiiminä tai parityöskentelynä. Lapsiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet on mahdollisuuksien mukaan

annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneiden poliisimiesten suoritettavaksi. Poliisihallitus on antanut 3 päivänä heinäkuuta 2011 voimaan tulleen ohjeen "Lapsen kohtaaminen poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa" (2020/2011/1610). Ohjeen tarkoituksena on yhdenmukaistaa menettelyä alle 18-vuotiaan lapsen tai nuoren eli alaikäisen rikoksen uhrin kohtaamiseen poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa, kun lapsen epäillään joutuneen väkivallan kohteeksi.

Poliisihallitus on antanut 1 päivänä tammi-kuuta 2012 voimaan tulleen määräyksen "Poliisin, lastensuojeluviranomaisen ja muiden viranomaisten yhteistoiminta koskien lastensuojelulain mukaista ilmoitusvelvollisuutta" (2020/2011/4132). Määräyksellä on täsmennetty lastensuojelulain 25 §:n mukaista poliisin ilmoitusvelvollisuutta lastensuojeluviranomaiselle mm. silloin kun lapsi on joutunut väkivallan kohteeksi. Määräyksessä käsitellään myös lastensuojelulain 25 §:n mukainen muiden viranomaisten ja lastensuojeluviranomaisten ilmoitusvelvollisuus poliisille. Poliisilaitosten tulee sopia ilmoitusmenettelyyn liittyvistä käytännön toimenpiteistä ja yhteistyöstä kuntien lastensuojeluviranomaisten kanssa.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

51 artikla. Riskinarviointi ja riskienhallinta. Artikla velvoittaa sopimusvaltiot varmistamaan, että toimivaltaiset viranomaiset, poliisi mukaan lukien, tehokkaasti arvioivat yksittäisten uhrien kohtaamat turvallisuusriskit tapauskohtaisesti ja laativat suunnitelman niiden hallitsemiseksi. Selitysmuistion mukaan tunnistetun riskin hallitsemiseen tulisi pyrkiä laatimalla uhria varten turvallisuus-suunnitelma, jossa voidaan tarvittaessa antaa yhteensovittettua tukea ja turvaa. Riskinarvioinnissa on asianmukaisesti otettava huomioon tiedot, joiden mukaan väkivallantekijöillä on hallussaan ampuma-aseita tai muita vakavaan väkivaltaan käytettäviä aseita.

Monialaista riskinarviointihanketta (MARAK) on jatkettu vuosina 2009 – 2011 mukana olleiden kolmen poliisilaitoksen alueella ja laajennettu lisäksi viiden uuden poliisilaitoksen alueelle vuosiksi 2012 – 2013 (2014). Tällä hetkellä sitä käytetään Helsingissä, Joensuussa, Jyväskylässä, Lappeen-

rannassa, Oulussa, Päijät-Hämeessä, Vaasassa ja Vantaalla. Hanke on sisäisen turvallisuuden ohjelman 2012 – 2015 vakavan väkivallan ja sen uhkan vähentämisen toimenpiteenä. Hankkeen tavoitteena on parisuhdeväkivallan (lähisuhdeväkivallan) korkean riskin uhrien tunnistaminen, vakavan väkivallan uusiutumisen ehkäiseminen ja parisuhdeväkivallan seurauksien vähentäminen. Tavoitteena on lisäksi luoda edellytyksiä toimintamallin ja työmuodon käyttöönotolle koko maassa pilotoinnissa saatujen kokemusten perusteella.

MARAK on Englannista lähtöisin oleva menetelmä, jolla pyritään auttamaan vakavaa parisuhdeväkivaltaa kokeneita tai sen uhan alla eläviä henkilöitä. Parisuhdeväkivalta voi olla fyysistä, henkistä tai seksuaalista, myös ns. kunniaväkivaltatapaukset soveltuvat käsiteltäviksi. Väkivallan harjoittaja voi olla nykyinen tai entinen avio- tai avopuoliso tai seurustelukumppani.

Riskinarvioinnilla lähisuhdeväkivaltatapauksissa tarkoitetaan sitä, että erilaisten riskinarviointimenetelmien avulla pyritään tunnistamaan ajoissa ne uhrit, jotka todennäköisimmin joutuvat tulevaisuudessa uudelleen väkivallan uhreiksi. MARAK -prosessi koostuu kahdesta vaiheesta, joista ensimmäisessä työntekijän tulee tunnistaa parisuhdeväkivallan uhri ja täyttää yhdessä hänen kanssaan riskinarvioinnin lomake. Prosessin toisessa vaiheessa käynnistetään moniammatillinen työskentely uhrin suostumuksella. Tällöin sovitaan uhrin turvallisuutta parantavista toimenpiteistä, nimetään niiden toteuttamisesta vastaavat tahot ja seurataan toimenpiteiden toteutumista.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut äitiys- ja lastenneuvolan työntekijöille toimintamallin (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:6; *Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivallan seulonta äitiys- ja lastenneuvolassa*). Toimintamallin lähtökohtana on tunnistaa parisuhdeväkivallan riskiryhmät, kehittää tukitoimia erityisesti nuorille raskaana oleville naisille ja pienten lasten äideille sekä antaa heille tietoa parisuhdeväkivallasta ja sen vaikutuksista. Parisuhdeväkivallasta suositellaan kysymään systemaattisesti kaikilta naisilta. Kysymistä suositellaan äitiysneuvolassa vähintään kerran raskauden kahden en-

simmäisen kolmanneksen aikana ja lastenneuvolassa viimeistään lapsen puolivuotistarkastuksessa ja sen jälkeen lapsen tasavuositarkastuksissa. Apuna suositellaan käytettäväksi hankkeessa kehitettyä parisuhdeväkivallan seulontakysymyssarjaa, joka on sisällytetty vuonna 2004 julkaistuun lastenneuvolaoppaaseen. Lisäksi työntekijöitä tukemaan on laadittu toimintaohje parisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen sekä viranomaisyhteistyöhön.

Poliisihallinnon lupahallinto varmistaa osaltaan sen, että ampuma-aseilupia ja luvallisia ampuma-aseita on vain sellaisten henkilöiden hallussa, jotka kykenevät käsittelemään ja säilyttämään ampuma-aseita turvallisesti. Lupamenettelyä on tehostettu 13 päivänä kesäkuuta 2011 voimaan tulleella ampumaselain (1/1998) muutoksella (124/2011). Nykyinen laki mahdollistaa tehokkaan lupamenettelyn ja harkinnan.

Ampuma-aselain 114 §:n 1 momenttiin lisättiin edellä mainitussa uudistuksessa lääkärielle velvollisuus ja terveydenhuollon ammattihenkilölle tässä lainkohdassa säädettyin edellytyksin oikeus salassapitoa koskevien säännösten estämättä ilmoittaa poliisille henkilöstä, jonka hän katsoo perustellusta syystä olevan sopimaton pitämään hallussaan ampuma-asetta.

Rikosuhridirektiivin 22 artiklassa määrätään, että uhrista on tehtävä hyvissä ajoin henkilökohtainen arviointi erityisten suojelutarpeiden selvittämiseksi. Artiklan 3 kohdan mukaan sukupuoleen perustuvan, läheisväkivallan sekä seksuaalisen väkivallan tai hyväksikäytön uhreihin sekä vammaisiin uhreihin on arvioinnissa kiinnitettävä erityistä huomiota.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

52 artikla. *Välittömät lähestymiskiellot.* Artikla velvoittaa osapuolet varmistamaan, että toimivaltaisilla viranomaisilla on valtuudet määrätä välittömän vaaran uhatessa perheväkivallan tekijä poistumaan uhrin tai vaarassa olevan henkilön asunnosta riittävän pitkäksi ajaksi sekä valtuudet kieltää väkivalantekijää menemästä uhrin tai vaarassa olevan henkilön asuntoon tai ottamasta yhteyttä häneen. ”Riittävän pitkä aika” on jätetty selitysmuistion mukaan osapuolten päätettäväk-

si. Aika vaihtelee selitysmuistion mukaan Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa nykyisin 10 päivästä 4 viikkoon, ja joissakin valtioissa määräys voidaan uusida.

Lähestymiskieltolain (898/1998) mukaan lähestymiskiello voidaan määrätä, jos on perusteltu aihe olettaa, että henkilö, jota vastaan kieltoa pyydetään, tulisi tekemään itsensä uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuvan rikoksen tai muulla tavoin vakavasti häiritsemään tätä.

Perheen sisäinen lähestymiskiello voidaan puolestaan määrätä, jos henkilön, jota vastaan kieltoa pyydetään, uhkauksista, aiemmista rikoksista tai muusta käyttäytymisestä voidaan päätellä, että hän todennäköisesti tulisi tekemään itsensä uhatuksi tuntevan henkilön henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen, eikä kiellon määrääminen ole kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, samassa asunnossa asuvien henkilöiden olosuhteet ja muut asiassa ilmenneet seikat. Kiellon määrääminen ei edellytä tapahtunutta rikosta. Niin sanotun perusmuotoisen lähestymiskiellon sisältönä on yleensä, ettei lähestymiskielloon määrätty henkilö saa tavata suojattavaa henkilöä eikä muuten ottaa häneen yhteyttä. Lisäksi perheen sisäiseen lähestymiskielloon määrätyn henkilön on poistuttava asunnosta, jossa hän ja suojattava henkilö asuvat vakituisesti, eikä hän saa palata asuntoon. Niin sanotulla laajennetulla lähestymiskiellolla voidaan ulottaa kielto koskemaan myös esimerkiksi suojattavan asunnon tai työpaikan läheisyydessä oleskelua.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä väliaikaisesta lähestymiskiellosta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista ja jos asiassa ilmenneistä seikoista on pääteltävissä, että kiellolla suojattava henkilö ei kieltoon määrättävää henkilöä kohtaan tuntemansa pelon vuoksi tai muusta syystä kykene itse kieltoa hakemaan. Kun henkilö ilmoittaa haluavansa lähestymiskielltoa, tulee poliisin käynnistää tarvittavat toimenpiteet. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee määrätä väliaikainen lähestymiskiello aina kun sen tarve on olemassa ja laki mahdollistaa sen. Asia on kuitenkin saa-

tettava tuomioistuimen käsiteltäväksi viipymättä. Välitöntä lähestymiskieltoa on kuitenkin noudatettava heti. Tuomioistuimen määrää lähestymiskielto voidaan määrätä enintään vuodeksi. Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan kuitenkin määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Tarvittaessa kieltoa voidaan jatkaa. Jos poliisi määrää perheen sisäisen lähestymiskiellon, ratkaisussa on yksilöitävä asunto, josta kieltoon määrätyn henkilön on poistuttava, sekä määrättävä siitä, miten kieltoon määrätty henkilö saa haltuunsa tarpeelliset henkilökohtaiset tavaranansa. Jos poliisi arvioi, että lähestymiskiellon määräämisen seurauksena rikoksen uhka nousee, poliisin tulee ohjata ja tarvittaessa avustaa uhria ottamaan yhteyttä turvakotiin tai sosiaaliviranomaisiin. Ennen väliaikaista lähestymiskieltoa koskevan asian ratkaisemista sekä kieltoon määrättäväksi aiotulle etä sillä suojattavalle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista asiaan osallista kuulematta, jos pyyntö on ilmeisen perusteeton tai jos kieltoon määrättäväksi aiottua henkilöä ei tavoiteta. Poliisihallitus on 21 päivänä kesäkuuta 2010 antanut lähestymiskieltoihin perusteella lähestymiskieltoa koskevan poliisin sisäisen toimintaohjeen (POHAD-no/2010/2331). Ohje on tullut voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2010 ja se on voimassa toistaiseksi.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/99/EU eurooppalaisesta suojelumääräyksestä on annettu 13 päivänä joulukuuta 2011 ja se on pantava kansallisesti täytäntöön 11 päivään tammikuuta 2015 mennessä. Direktiivi koskee kansallisten lähestymiskieltojen vastavuoroista tunnustamista EU-maiden välillä, mikä antaa henkilölle mahdollisuuden yhdessä jäsenvaltiossa annetun eurooppalaisen suojelumääräyksen perusteella saada suojaa myös toisessa jäsenvaltiossa ilman, että hänen tarvitsisi käynnistää toisessa jäsenvaltiossa uutta menettelyä suojelua saadakseen. Direktiivi kattaa vain sellaiset kansalliset lähestymiskiellot, jotka ovat seurausta rikoksesta tai väitetystä rikoksesta. Oikeusministeriön 15 päivänä maaliskuuta 2012 asettama direktiivin täytäntöönpanoa käsitellyt työryhmä on mietinnössään (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja

11/2013) ehdottanut lainsäädäntöä direktiivin täytäntöön panemiseksi.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia lähestymiskieltoa koskevaan lainsäädäntöön.

53 artikla. *Lähestymiskiellot tai suojelumääräykset.* Artiklassa veloitetaan osapuolet varmistamaan, että kansallisessa lainsäädännössä säädetään lähestymiskiellosta tai muista suojelumääräyksistä, ja että niiden rikkomisesta voidaan määrätä tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoittavat seuraamukset. Artiklan 2 kohta sisältää myös suojelumääräysten sisältöä koskevia vaatimuksia. Kohta edellyttää muun muassa, että lähestymiskielto voidaan tarvittaessa antaa yksipuolisessa menettelyssä, siten että ne tulevat välittömästi voimaan ja että lähestymiskielto voidaan määrätä muista oikeudenkäynneistä riippumatta tai niiden lisäksi.

Lähestymiskiellon määräämisen edellytyksiä on kuvattu tarkemmin 52 artiklan yhteydessä. Lähestymiskiellon rikkominen on säädetty rikoslaisissa rangaistavaksi. Rikoslain 16 luvun 9a §:n mukaan rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Artiklan 2 kohdan osalta voidaan todeta, että lähestymiskiellon hakeminen on pyritty tekemään helpoksi, ja sitä voi suojaa hakevan henkilön lisäksi hakea myös syyttäjä, poliisi tai sosiaaliviranomainen, jos uhattu henkilö ei itse sitä uskalla tai pysty tekemään. Kieltoa voidaan hakea joko poliisilta tai suoraan kärjäoikeudesta, kirjallisesti tai suullisesti. Lähestymiskieltoa koskeva asia voidaan käsitellä kärjäoikeudessa kieltoon vaaditun henkilön poissaolosta huolimatta, jos hänen läsnäolonsa ei ole asian selvittämisen kannalta tarpeen. Lähestymiskieltohakemus käsitellään kärjäoikeudessa kiireellisenä. Asia käsitellään oikeudenkäynnissä, jossa käydään läpi asiassa esitetty selvitys sekä kuullaan tavallisesti molempia osapuolia ja todistajia. Jos tuomioistuimessa on vireillä kieltoon määrättäväksi pyydettyä henkilöä koskeva rikosasia, jolla voi olla merkitystä lähestymiskiellosta päätettäessä, lähestymiskieltoa koskeva asia voidaan käsitellä myös rikosasian yhteydessä.

Eurooppalaista suojelumääräystä koskevaa direktiiviä (2011/99/EU) on selostettu 52 artiklan yhteydessä.

54 artikla. *Tutkinta ja todistelu.* Artikla velvoittaa osapuolet varmistamaan, että uhrin seksuaaliseen historiaan ja käyttäytymiseen perustuvaa todistelua otetaan oikeudenkäynnissä vastaan ainoastaan silloin, jos se on asiaan kuuluvaa ja tarpeellista. Tällöinkin todistelu on selitysmuiston mukaan otettava vastaan tavalla, joka ei johda uudelleenuhriutumiseen.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 7 §:n mukaan tuomari ei saa sallia sellaisen todisteen esittämistä oikeudenkäynnissä, joka on asiaan vaikuttamaton. Oikeusministeriössä on parhaillaan käynnissä yleisessä tuomioistuimissa tapahtuvaa todistelua koskeva lainsäädännön uudistaminen ja tätä koskeva hallituksen esitys on annettu (46/2014 vp.) Ehdotetun oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 8 §:n muutoksen mukaan tuomioistuimen on evättävä näyttö, joka koskee asiaan vaikuttamatonta seikkaa tai on muuten tarpeetonta. Jäljempänä 56 artiklan 1 kohdan i alakohdassa on kerrottu mahdollisuuksista kuulla asianomistajaa oikeudessa rikoksenteikijän läsnä olematta.

Nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa artiklan asettaman velvoitteen toimeenpanon.

55 artikla. *Asianomaisen vireille panemat ja viran puolesta vireille pantavat oikeudenkäynnit.* Artiklan 1 kohdan mukaan osapuolten on varmistettava, ettei yleissopimuksen 35 (ruumiillinen väkivalta), 36 (seksuaalinen väkivalta) 37 (pakkoavioliitto), 38 (naisen sukuelinten silpominen) ja 39 artiklan (pakotettu raskauden keskeyttäminen ja pakkosteorilointi) mukaisten tekojen tutkinta tai syytteenpano saa riippua kokonaan uhrin rikosilmoituksesta, jos rikos on tehty kyseisen osapuolen alueella. Lisäksi oikeudenkäyntiä on voitava jatkaa, vaikka uhri peruuttaisi lausuntonsa tai ilmoituksensa. Yleissopimuksen 78 artikla mahdollistaa varauman tekemisen 35 artiklan mukaisten ruumiillisten väkivallantekeiden osalta, kun kyse on lievistä rikoksista.

Artiklan 1 kohdan kaltainen määräys on myös vuonna 2007 tehdyssä lasten seksuaalisen riiston ja seksuaalisen hyväksikäytön torjumista koskevassa Euroopan neuvoston

yleissopimuksessa (CETS 201). Siinä kohdan sanamuoto kuitenkin poikkeaa nyt käsillä olevan yleissopimuksen muotoilusta sikäli, että nyt käsillä olevassa yleissopimuksessa käytetään ilmaisua ”syytteenpano ei saa riippua kokonaan”. Lasten hyväksikäyttöä koskevasta yleissopimuksesta sana ”kokonaan” puuttuu. Näin ollen voidaan katsoa jälkimmäisen velvoitteen virallisen syytteen alaisuudesta olevan ehdottomampi.

Suurin osa artiklassa luetelluista yleissopimuksen mukaisista teoista on Suomessa yleisen syytteen alaisia rikoksia. Syytteen nostaminen ei siis tällöin edellytä asianomistajan syyttämispyyntöä.

Vuonna 2011 tuli voimaan rikoslain muutos (1082/2010), jonka seurauksena lievä pahoinpitely lähi-suhteessa muuttui virallisen syytteen alaiseksi. Rikoslain 21 luvun 16 §:n mukaan syyttäjä saa nostaa syytteen lievistä pahoinpitelystä, vaikka asianomistaja ei ole tehnyt asiasta ilmoitusta muun muassa silloin, kun teko on kohdistunut alle 18-vuotiaaseen tai kun teko on kohdistunut tekijän aviopuolisoon tai entiseen aviopuolisoon taikka henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa. Muut kuin lievät pahoinpitelyt ovat yleisen syytteen alaisia riippumatta siitä, mikä on rikoksenteikijän ja uhrin välinen suhde, tai siitä, kehen rikos kohdistuu.

Vaikka pahoinpitelyrikokset ovatkin nykyisin etenkin edellä mainitun lainsäädäntömuutoksen myötä yleissopimuksen soveltamisalan mukaisissa tapauksissa laajasti yleisen syytteen alaisia rikoksia, tulisi kuitenkin harkita tarvetta tehdä 78 artiklan mahdollistama varauma. Varauma voitaisiin ulottaa koskemaan yleissopimuksen mukaisia tekoja, jotka tulevat arvioitavaksi lievänä pahoinpitelynä, ja joihin ei sovellu rikoslain 21 luvun 16 § syyttäjän yleisestä syyteoikeudesta. Kyseessä voisivat olla esimerkiksi lieväksi pahoinpitelyksi katsottavat teot, jonka molemmat osapuolet ovat toisilleen tuntemattomia. Tällaisissa tapauksissa ei lähtökohtaisesti ole syytä poistaa asianomistajalta oikeutta päättää siitä, tulisiko asian edetä rikosprosessiin. Tavallisesti lieväksi katsottavat rikokset ovat asianomistajarikoksia. Lievän pahoinpitelyn osalta rikoslain 21 luvun 16 §:ssä tehdyn poikkeuksen taustalla on tarve puuttua tekoi-

hin, joiden osalta voidaan katsoa uhrin olevan syytä tai toisesta sellaisessa asemassa, ettei hän voi vapaasti tehdä päätöstä ilmoituksen tekemisestä rikoksen syytteeseenpanoksi.

Tietynlainen poikkeus artiklan edellyttämien tekojen osalta liittyy myös seksuaaliseen väkivaltaan. Rikoslain 20 luvun mukaisten seksuaalirikosten osalta kakki alaikäisiin kohdistuneet teot on säädetty yleisen syytteen alaisiksi. Myös täysi-ikäisten osalta vakavimmat rikokset, kuten raiskaus ja törkeä raiskaus ovat yleisen syytteen alaisia. Rikoslain 20 luvun 3 §:n (pakottaminen sukupuoliyhteyteen), 4 §:n (pakottaminen seksuaaliseen tekoon) ja 5 §:n 1 momentin 4 kohdassa (seksuaalinen hyväksikäyttö) tarkoitetuista täysi-ikäiseen kohdistuneista teoista syyttäjä saa kuitenkin nostaa syytteen ainoastaan, jos asianomistaja ilmoittaa rikoksen syytteeseen pantavaksi tai jos erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista.

Vaikka osa seksuaalirikoksista on edellä kuvatuin tavoin niin sanottuja asianomistajarikoksia, on niidenkin osalta syyttäjällä tietyn edellytyksin itsenäinen syyteoikeus. Voidaan siis katsoa, ettei niidenkään osalta syytteen nostaminen riipu välttämättä kokonaan uhrin ilmoituksesta.

Eduskunta on 6 päivänä toukokuuta 2014 hyväksynyt rikoslain 20 luvun muuttamista koskevan lain. Lainmuutoksen myötä kaikki mainitun luvun mukaiset seksuaalirikokset olisivat virallisen syytteen alaisia rikoksia lukuun ottamatta uutta 5 a §:ssä säädettyä seksuaalista ahdistelua, joka olisi asianomistajarikos silloin kun se kohdistuu kahdeksantoista vuotta täyttäneeseen henkilöön. Lainmuutokset tulevat voimaan syyskuun 2014 alussa.

Artiklan 2 kohdan mukaan osapuolten on varmistettava, että uhreilla on oltava oikeusprosessin aikana mahdollisuus saada tuki- ja avustuspalveluja. Tällä ei tarkoiteta oikeudellisia, vaan lähinnä käytännöllisiä ja psykologisia palveluja.

Esimerkiksi seksuaali- väkivalta- tai muun vastaavan henkilöön kohdistuneen rikoksen uhrille, jonka voidaan katsoa tarvitsevan tukea esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä, voidaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvun 3 §:n mukaan

määrätä tuomioistuimen toimesta tukihenkilö. Kyseistä säännöstä koskevan hallituksen esityksen (HE 82/1995 vp) mukaan tukihenkilö voi olla saanut lainopillisen koulutuksen, mutta se ei ole välttämätöntä. Tukihenkilönä voi olla esimerkiksi sellainen henkilö, jonka tehtäviin muutenkin kuuluu tämänkaltaisten rikosten asianomistajien auttaminen. Aloitteen tukihenkilön määräämisestä voi tehdä asianomistaja, tutkinnanjohtaja tai syyttäjä. Tuomioistuimien voi määrätä tukihenkilön myös omasta aloitteestaan. Tukihenkilön kulut maksetaan tällöin valtion varoista.

56 artikla. *Suojelutoimet.* Artiklan 1 kohta sisältää avoimen luettelon menettelyistä, joiden tarkoituksena on suojella uhreja oikeudenkäynnin aikana.

Kohdan a alakohdan mukaan uhreja, heidän perheitään ja todistajia tulee suojella uhkailulta, kostolta ja uudelleenuhritumiselta. Rikoslaki sisältää erillisen säännöksen oikeudenkäynnissä kuultavan uhkaamisesta (rikoslain 15 luvun 9 §). Lisäksi rikoslaisissa on yleinen säännös laittomasta uhkauksesta. Myös lähestymiskiellolla voidaan suojata uhria, hänen perhettään tai muuta todistajaa oikeudenkäynnin aikana.

Kohdan b alakohdassa edellytetään, että uhreille ilmoitetaan väkivallantekijän pakenemisesta tai tilapäisestä tai lopullisesta vapauttamisesta ainakin, jos uhri ja heidän perheensä saattavat olla vaarassa. Vankeuslain (767/2005) 19 luvun 4 §:ssä säädetään, että vangin vapauttamisesta ja vankilasta poistumisesta voidaan ilmoittaa asianomistajalle tai muulle henkilölle, jos vangin käyttäytymisen tai hänen esittämiensä uhkausten johdosta on perusteltua syytä epäillä, että vanki syyllistyy tämän tai tälle läheisen henkilön henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaan rikokseen. Ilmoitus voidaan antaa myös henkilölle, johon nähden vangilla on lähestymiskiellost annettun lain mukainen lähestymiskiello. Ilmoitus on lain mukaan tehtävä hienotunteisuutta noudattaen. Ilmoitusta ei saa tehdä vastoin asianomistajan tai muun vaarassa olevan henkilön ilmaisemaa tahtoa.

Kohdan c alakohdassa edellytetään, että uhreille tulee tiedottaa heidän oikeuksistaan ja käytettävissä olevista palveluista sekä heidän ilmoituksensa käsittelystä, syytteistä, tutkinnan tai oikeudenkäynnin yleisestä ete-

nemisestä. Suomessa rikoksen uhrin eli asianomistajan asema ja sen myötä tietojensaantioikeus rikosprosessissa on kansainvälisesti vertailten vahva.

Uudessa esitutkintalaissa on säännös siitä, että esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava mahdollisuuksien mukaan asianomistajalle muun muassa siitä, mihin toimiin rikoksesta tehdyn ilmoituksen johdosta ryhdytään. Lisäksi esitutkintaviranomaisen tulee ilmoittaa asianomistajalle oikeudesta vahingonkorvaukseen, jos asianomistaja on kärsinyt rikoksen johdosta vahinkoa ja hänellä on ilmeisesti oikeus saada korvausta rikosvahinkolain nojalla.

Uuden esitutkintalain 4 luvun 8 § 1 momentissa säädetään, että tuomioistuimen on määrättävä alle 18-vuotiaalle asianosaiselle esitutkintaa varten edunvalvoja, jos on perusteltua syytä olettaa, että huoltaja, edunvalvoja tai muu laillinen edustaja ei voi puolueettomasti valvoa asianosaisen etua asiassa ja jos edunvalvojan määrääminen ei ole selvästi tarpeetonta. Tutkinnanjohtajan on tarvittaessa tehtävä tuomioistuimelle hakemus edunvalvojan määräämisestä. Hakemuksen voi tehdä myös syyttäjä, holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettuna holhousviranomaisena toimiva maistraatti tai sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin (*sosiaaliviranomainen*).

Uuden esitutkintalain 4 luvun 9 § 1 momentin mukaan kun henkilöön kohdistetaan esitutkintatoimenpiteitä, hänelle on mahdollisimman nopeasti ilmoitettava hänen asemansa esitutkinnassa. Tällainen ilmoittamisvelvollisuus koskee myös asemassa tapahtuneita muutoksia.

Uuden esitutkintalain 4 luvun 10 § 1 ja 2 momentissa säädetään, että asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa. Asianosaiselle on ennen hänen kuulemistaan kirjallisesti ilmoitettava mainitusta oikeudesta, jollei asia ole suppeassa esitutkinnassa käsiteltävä. Oikeudesta on ilmoitettava rikoksesta epäillylle kirjallisesti viipymättä, kun hän menettää vapautensa kiinniottamisen, pidättämisen tai vangitsemisen yhteydessä. Esitutkintaviranomaisen on muutenkin rikokseen, sen selvittämiseen sekä asianosaisen henkilöön liittyvät seikat huomioon ottaen huolehdittava siitä, että asianosai-

sen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu hänen sitä halutessaan.

Tutkinnanjohtajan tai syyttäjän on tehtävä tuomioistuimelle esitys oikeudenkäyntiavustajan tai tukihenkilön määräämisestä asianomistajalle, kun siihen on aihetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun säännösten nojalla, ja puolustajan määräämisestä rikoksesta epäillylle, kun siihen on aihetta mainitun luvun 1 §:n 3 momentin nojalla.

Uuden esitutkintalain 4 luvun 15 § 1 momentissa säädetään, että asianosaisella on esitutkinnan aloittamisen jälkeen oikeus saada tieto esitutkintaan johtaneista ja esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista.

Uuden esitutkintalain 11 luvun 9 § 1 momentin mukaan sen lisäksi, mitä edellä säädetään ilmoittamisesta, esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava asianomistajalle mahdollisuuksien mukaan siitä, mihin toimenpiteisiin rikoksesta tehdyn ilmoituksen tai esitutkintaviranomaisen tietoon muuten tulleen rikoksen johdosta ryhdytään; asianomistajan rikoksesta epäiltyyn kohdistaman rangaistusvaatimuksen ja sen peruuttamisen merkityksestä, jos vaatimus on edellytyksenä esitutkinnan toimittamiselle tai jatkamiselle sekä viipymättä asianomistajarikoksen esitutkinnan toimittamisesta 3 luvun 4 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa.

Jos asianomistaja on kärsinyt rikoksen johdosta vahinkoa, josta hänellä on ilmeisesti oikeus saada korvausta rikosvahinkolain (1204/2005) nojalla, esitutkintaviranomaisen on lisäksi ilmoitettava asianomistajalle oikeudesta korvaukseen ja tarvittaessa opastettava häntä korvauksen hakemisessa.

Kohdan d alakohdan mukaan uhrin tulee sallia käyttää kansallisen lain prosessisääntöjen mukaisesti puhevaltaa rikosprosessissa. Asianomistajan osallistumisesta rikosprosessiin säädetään esitutkintalaissa ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa.

Kohdan e alakohdan mukaan uhrille on tarjottava asianmukaisia tukipalveluja niin, että hänen oikeutensa ja etunsa tuodaan esiin ja otetaan huomioon asianmukaisesti. Mahdollisuutta tukihenkilöön on kuvattu edellä 55 artiklan yhteydessä. Oikeudellista avustamista käsitellään 57 artiklan yhteydessä.

Kohdan f alakohdan mukaan tulee varmistaa, että voidaan toteuttaa toimia uhrien yksityisyyden ja julkisen kuvan suojelemiseksi. Suomen lainsäädäntö mahdollistaa monin tavoin asianomistajan yksityisyyden ja henkilöllisyyden suojaamisen rikosasian käsittelyn yhteydessä. Esitutkinnassa ja syyteasian käsittelyssä sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999). Mainitun lain 24 §:ssä säädetään viranomaisen salassa pidettävistä asiakirjoista. Tällaisia ovat muun muassa asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksesta epäillyn, asianomistajan tai muun rikosasiaan liittyvän henkilön yksityiselämään liittyvistä arkaluonteisista seikoista, samoin kuin sellaiset asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksen uhrista, jos tiedon antaminen loukkaisi rikoksen uhrin oikeuksia tai hänen muistoaan tai läheisiään, jollei tiedon antaminen ole tarpeen viranomaisen tehtävän suorittamiseksi.

Oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) mukaan tuomioistuin voi määrätä salassa pidettäväksi asianomistajan henkilöllisyyden rikosasiassa, joka koskee erityisen arkaluonteista hänen yksityiselämäänsä liittyvää seikkaa. Kyseisen lain mukaan puolestaan oikeudenkäyntiasiakirja on pidettävä salassa siltä osin kuin se sisältää arkaluonteisia tietoja henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon liittyvistä seikoista. Lain 15 §:ssä säädetään suljetusta käsittelystä. Tuomioistuin voi asiaan osallisen pyynnöstä tai erityisestä syystä muutoinkin päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai tarpeellisin osin yleisön läsnä olematta, jos asiassa esitetään arkaluonteisia tietoja henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen tai sosiaalihuoltoon liittyvistä seikoista.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun laissa ja oikeudenkäymiskaassa rajoitetaan niitä tietoja, joita asianomistajista ja todistajista on annettava vastapuolelle haastehakemuksen ja valituksen yhteydessä. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaan asianosaisella ei ole oikeutta muun ohessa todistajan tai asianomistajan salassa pidettäviin yhteystietoihin, jos tiedon antaminen vaarantaisi todistajan tai asianomistajan turvallisuutta, etuja tai oikeuksia.

Viimeksi mainitun lain mukaan salassa pidettäviä ovat myös yhteystiedot, jos henkilö on pyytänyt tiedon salassapitoa ja hänellä on perusteltu syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi.

Kohdan g alakohdassa edellytetään, että uhrien ja väkivallantekijöiden joutuminen tekemisiin keskenään tuomioistuimissa ja lainvalvontaviranomaisten tiloissa estetään mahdollisuuksien mukaan. Suomessa lähtökohtana on, että kuulustelussa on paikalla ainoastaan kuulusteltava sekä hänen mahdollinen avustajansa tai tukihenkilönsä. Oikeudenkäymiskaari mahdollistaa sen, että asianomistajaa ja todistajaa voidaan oikeudenkäynnissä kuulla asianosaisen tai muun henkilön läsnä olematta kuultavan suojaamiseksi henkeen tai terveyteen kohdistuvalta uhalta. Asianosaisen tai muun henkilön läsnä olematta tapahtuva kuuleminen voi tulla kysymykseen myös esimerkiksi silloin, kun kuultava muuten jättäisi ilmaiseematta, mitä asiasta tietää.

Kohdan h alakohdan mukaan uhreille tulee järjestää riippumattomat ja pätevät tulkit, jos he ovat asianomistajina oikeudenkäynnissä tai toimivat todistajina. Esitutkintalain ja laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa on säännökset tulkkauksen järjestämisestä rikosprosessissa. Muulla kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisellä asianomistajalla syyttäjän ajamassa rikosasiassa on oikeus maksuttomaan tulkkaukseen rikosasian käsittelyssä. Tuomioistuimen on viran puolesta huolehdittava tulkkauksesta tai tulkin kutsumisesta. Vuonna 2014 voimaan tulleen esitutkintalain mukaan muulla kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisellä on oikeus esitutkinnassa käyttää kieltä, jota hän ymmärtää ja osaa puhua riittävästi, sekä viittomakielisellä oikeus käyttää viittomakieltä. Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava tulkkauksesta tai valtion kustannuksella hankittava tulkki. Uuden esitutkintalain perusteluissa (HE 222/2010 vp) todetaan, että esitutkinnassa on pyrittävä käyttämään tulkkina henkilöä, joka ei ole asiaan tai asianosaiseen sellaisessa suhteessa, että hänen puolueettomuutensa vaarantuu asian selvittämistä tai asianosaisen oikeuksia vaarantavalla tavalla. Uuden esitutkintalain tulkkausta koskevia säännöksiä on uudistettu lailla 770/2013. Laissa on säännös

siitä, että tulkkina saa toimia rehellinen ja muuten tehtävään sopiva henkilö, jolla on tehtävän edellyttämät taidot.

Uhrin oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin säädetään rikosuhridirektiivin 7 artiklassa. Direktiivin 3 artiklassa säädetään myös uhrin oikeudesta ymmärtää ja tulla ymmärretyksi kaikessa yhteydenpidossaan toimivaltaisen viranomaisen kanssa kaikissa rikosprosessin vaiheissa. Yhteydenpidossa on myös otettava huomioon uhrin henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten vammat, jotka voivat vaikuttaa hänen kykyynsä ymmärtää ja tulla ymmärretyksi.

Kohdan i alakohta edellyttää, että uhrien on voitava antaa todistajanlausuntonsa kansallisessa laissa säädettyjen sääntöjen mukaisesti oikeussalissa olematta läsnä tai ainakin väitetyn väkivallantekijän olematta läsnä. Edellä g alakohdan yhteydessä on selostettu mahdollisuudesta kuulla asianomistajaa tai todistajaa rikoksenteijän olematta läsnä. Tämän lisäksi voidaan todeta, että oikeudenkäymiskaari mahdollistaa myös, että todistajaa, muuta todistelutarkoituksessa kuultavaa henkilöä tai asianomistajaa voidaan kuulla pääkäsittelyssä hänen henkilökohtaisesti läsnä olematta käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuva teknistä tiedonvälitystapaa, jos tuomioistuimien harkitsee tämän soveliaaksi ja kun on kyse esimerkiksi siitä, että menettely on tarpeen kuultavan taikka tällaiseen henkilöön läheisessä suhteessa olevan henkilön suojaamiseksi henkeen tai terveyteen kohdistuvalta uhalta.

Myös rikosuhridirektiivi sisältää useita määräyksiä uhrien suojelusta sekä erityissuojelua tarvitsevan uhrin tunnistamisesta. Direktiivin 18 artiklassa taataan uhrin ja hänen perheenjäsentensä yleinen oikeus suojeluun muun muassa toistuvalla uhriksi joutumiselta, pelottelulta ja kostotoimilta. 19 artiklassa tehdään mahdolliseksi uhrin ja rikoksenteijän kohtaamisen välttäminen kaikissa rikosprosessin vaiheissa sekä rikostutkinnan aikana. 23 artikla sisältää määräykset erityissuojelun tarpeessa olevien uhrien oikeudesta suojeluun rikosprosessin aikana.

Artiklan 2 kohta velvoittaa suojelemaan lapsiuhreja ja lapsitodistajia tarvittaessa erityistoimin. Suojelun erityistoimissa on otettava huomioon lapsen etu. Muun muassa esi-

tutkintalaki, oikeudenkäymiskaari ja laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa sisältävät useita säännöksiä alle 18-vuotiaita tai alle 15-vuotiaita koskevista erityistoimista.

Rikosuhridirektiivin 24 artikla sisältää määräykset lapsiuhrien oikeudesta suojeluun rikosprosessin kuluessa.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

57 artikla. Oikeusapu. Artikla velvoittaa myöntämään uhreille oikeuden oikeudelliseen avustamiseen ja maksuttomaan oikeusapuun kansallisen lain edellyttämällä tavalla. Selitysmuistiossa todetaan, ettei uhreilla ole automaattista oikeutta maksuttomaan oikeusapuun, vaan sen saamisen edellytykset määräytyvät kansallisen lain mukaan.

Suomen lain mukaan asianomistajan varallisuusolojen sitä edellyttäessä oikeusapua annetaan kokonaan tai osittain maksuttomasti. Oikeusapulain (257/2002) 1 §:n mukaan oikeusapua annetaan valtion varoin henkilölle, joka tarvitsee asiantuntevaa apua oikeudellisessa asiassa ja joka taloudellisen asemansa vuoksi ei kykene itse suorittamaan sen hoitamisen vaatimia menoja. Oikeusapuun kuuluvat oikeudellinen neuvonta, tarpeelliset toimenpiteet sekä avustaminen tuomioistuimissa ja muussa viranomaisessa sekä vapautus eräistä asian käsittelyyn liittyvistä menoista siten kuin oikeusapulaissa säädetään.

Oikeusapulain mukaan oikeusavun myöntäminen vapauttaa edun saajan esimerkiksi velvollisuudesta suorittaa palkkiota ja korvausta oikeusapulain nojalla määrätylle tai hyväksytylle avustajalle kokonaan tai osittain sekä velvollisuudesta suorittaa palkkiota ja korvausta asian käsittelyssä tarvitsemastaan tulkkaus- ja käänösavusta.

Oikeusapulain 2 §:n mukaan oikeusapua annetaan henkilölle, jolla on kotikunta Suomessa taikka koti- tai asuinpaikka toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Lisäksi oikeusapua annetaan edellä mainituista edellytyksistä riippumatta, jos henkilön asia käsitellään Suomen tuomioistuimissa tai jos oikeusapuun on erityistä syytä.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 a §:n mukaan tuomioistuimien voi määrätä asianomistajalle oikeudenkäyn-

tiavustajan esitutkintaa ja, silloin kun asianomistajalla on vaatimuksia virallisen syyttäjän ajamassa asiassa, oikeudenkäyntiä varten. Avustaja voidaan määrätä rikoslain 20 luvussa tarkoitettussa seksuaalirikosta koskevassa asiassa, jollei sitä erityisestä syystä pidetä tarpeettomana, rikoslain 21 luvun 1-6 §:ssä tarkoitettussa asiassa, eli henkirikos- tai pahoinpitelyasiassa, jos sitä asianomistajan ja rikoksesta epäillyn välinen suhde huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna sekä henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaa rikosta koskevassa asiassa, jos sitä rikoksen vakavuus, asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen on pidettävä perusteltuna.

Jos asianomistajalla jo on oikeusapulain mukainen avustaja, hänelle ei määrätä nyt kysymyksessä olevaa oikeudenkäyntiavustajaa. Sekä oikeusapulain että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaan avustajana toimii pääsääntöisesti julkinen oikeusavustaja tai asianajaja.

Rikosuhridirektiivin 13 artiklassa säädetään uhrien oikeudesta oikeusapuun.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

58 artikla. Vanhentuminen. Artikla velvoittaa takaamaan tietyistä rikoksista riittävän pitkän vanhentumisaajan siten, että seksuaalisen väkivallan (36 artikla), avioliittoon pakottamisen (37 artikla), sukuelinten silpomisen (38 artikla) sekä pakotetun raskauden keskeyttämisen ja pakkosterilisaation (39 artiklan) osalta asiaa koskeva oikeudenkäynti voidaan panna tehokkaasti vireille sen jälkeen, kun uhri on tullut täysi-ikäiseksi. Rikoksen riittävää vanhentumisaikaa on arvioitava suhteessa rikoksen vakavuuteen. Yleis-sopimuksen 78 artikla mahdollistaa vauraan tekemisen kaikkien muiden artiklassa mainittujen rikosten osalta, paitsi seksuaalista väkivaltaa koskevan 36 artiklan osalta.

Kuten edellä kyseisiä artikloita koskevissa kohdissa on todettu, voidaan näitä tekoja arvioida Suomen lainsäädännön näkökulmasta lähtökohtaisesti rikoslain 20 luvun mukaisina seksuaalirikoksina (1-5 §), ihmiskaupparikoksena (rikoslain 25 luvun 3 ja 3a §), rikoslain 21 luvun mukaisena pahoinpitelyrikoksena (5 ja 6 §) ja rikoslain 22 luvun mukaise-

na törkeänä laittomana raskauden keskeyttämisenä.

Rikosoikeudellista vanhentumista koskevat säännökset ovat rikoslain 8 luvussa. Syyteioikeuden vanhentuminen luvun 1 §:n mukaan rakentuu sille kansainvälisestikin yleiselle periaatteelle, että rikoksen syyteioikeuden vanhentumisaika pääsääntöisesti riippuu sen vakavuudesta, jolloin merkittävää on rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan syyteioikeus vanhentuu, jollei syytetty ole nostettu 1) kahdessakymmenessä vuodessa, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta määrääjäksi yli kahdeksan vuoden, 2) kymmenessä vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli kaksi vuotta ja enintään kahdeksan vuotta vankeutta, 3) viidessä vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli vuosi ja enintään kaksi vuotta vankeutta, ja 4) kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta tai sakkoa.

Rikoslain 8 luvun 2 §:n 1 momentin perusteella rikosten syyteioikeuden vanhentuminen lasketaan rikoksen tekopäivästä. Syyteioikeuden vanhentumisaikaa voidaan tietyin edellytyksin jatkaa rikoslain 8 luvun 4 §:n nojalla kerran yhdellä vuodella.

Etenkin lapsiin kohdistuville seksuaalirikoksille on ominaista, että teot saattavat paljastua vuosien päästä uhrin ehkä tultua jo täysi-ikäiseksi. Tähän vaikuttavat monet syyt. Kysymyksessä olevat rikokset eivät usein aiheuta näkyviä vahinkoja, mikä johtuu siitä, että näiden rikosten tekijät ovat usein uhreihinsa nähden sellaisessa hallitsevassa asemassa, että he saavat tahtonsa läpi ilman väkivaltaakin. Henkiset, uhrin seksuaaliseen ja psyykkiseen kehitykseen liittyvät vahingot voivat kuitenkin olla vakavia ja pitkäkestoisia. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten luonne saattaa paljastua uhrillekin vasta vuosien kuluttua teosta. Lapseen kohdistuvaan seksuaalirikokseen saattaa myös liittyä uhrin aiheettomia syllisydentunteita, jotka estävät häntä kertomasta siitä.

Koska lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyy huomattava riski myöhäisestä ilmoituksesta, on katsottu, että rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän toimivuudella on tärkeä merkitys näiden rikosten ehkäisemisessä ja rankaisemisessa. Rikoslain 8 luvun 1 §:ää

onkin poikkeuksellisesti muutettu viime vuosina niin, että suurin osa lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista vanhentuu aikaisintaan, kun asianomistaja täyttää 28 vuotta. Sama koskee alle 18-vuotiaaseen kohdistunutta ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa. Rikoslain 8 luvun 1 §:n muuttamisen yhteydessä katsottiin (HE 169/2005 vp, s. 23), että rikosoikeudellisen vanhentumisen taustalla olevat perusteet puhuvat sen puolesta, että näidenkään rikosten syyte oikeutta ei voida pitää voimassa erityisen pitkää aikaa. Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat jo pian tekemisenä jälkeenkin paljastuneina vaikeasti selvitettäviä rikoksia, ja selvittämiseen liittyvät ongelmat vain korostuvat vuosia ja jopa vuosikymmeniä epäiltyjen tekojen tapahtumisen jälkeen.

Näin ollen artiklan mukaisista teoista seksuaalisen väkivallan ja ihmiskaupparikokseksi arvioitavan pakkoavioliiton osalta teot vanhentuvat aikaisintaan, kun asianomistaja on täyttänyt 28 vuotta. Rikoslain 22 luvun mukainen törkeä laiton raskauden keskeyttäminen vanhenee kymmenessä vuodessa, koska sen enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta. Kuten edellä pakotettua raskauden keskeyttämistä koskevan 39 artiklan yhteydessä on todettu, voi törkeän laittoman raskauden keskeyttämisen ohella rangaistavaksi tulla myös rikoslain 21 luvun pahoinpitely tai törkeä pahoinpitely. Niinpä pakotetun raskauden keskeyttämisen syyte aika pidentyy kahteenkymmeneen vuoteen, jos kyse on vakavasta naisen ruumiillista koskemattomuutta loukkaavasta teosta, jossa katsotaan törkeään pahoinpitelyn tunnusmerkistön täytyvän. Raskauden keskeyttämistä ei käytännössä voida tehdä kovin nuorelle lapselle. Rikos siis vanhenee tavallisesti vasta selvästi sen jälkeen, kun henkilö on ehtinyt tulla jo täysi-ikäiseksi.

Naisten sukuelinten silpominen ja pakko-sterilointi tulevat arvioitavaksi joko pahoinpitelynä tai törkeänä pahoinpitelynä. Edellä 33 artiklan yhteydessä on todettu, että pahoinpitelyn voi tehdä törkeäksi se, että siinä aiheutetaan toiselle vaikea ruumiinvamma, rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla tai rikoksen tekemiseen käytetään ampuma- tai teräasetta taikka muuta niihin

rinnastettavaa hengenvaarallista välinettä. Lisäksi teon on oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä. Sukuelinten silpominen ja pakko-sterilointi tulevat molemmat lähtökohtaisesti arvioitaviksi törkeänä pahoinpitelynä, koska niiden voidaan olettaa täyttävän useammankin törkeän pahoinpitelyn kvalifiointiperusteista. Lisäksi kun kyse on alaikäisestä uhrista, puhuu tämä vahvasti sen puolesta, että teon katsotaan olevan myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Tällöin rikoksen vanhentumisaika on kaksikymmentä vuotta. Uhri siis ehtii tulla täysi-ikäiseksi ennen rikoksen vanhentumista myös tilanteissa, joissa rikos on tehty lapsen ollessa hyvin pieni.

Nykyisten rikoslain säännösten voidaan katsoa täyttävän artiklan asettamat velvoitteet.

VII luku. **Maahanmuutto ja turvapaikanhaku.**

59 artikla. *Kotipaikka-asema.* Artiklan 1 kohdassa osapuolet velvoitetaan toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että maahanmuuttajataustaisille uhreille, joiden kotipaikka-asema riippuu avioliitosta tai parisuhteesta, myönnetään suhteen purkaututtua määräaikainen itsenäinen oleskelulupa, jos uhrin olosuhteet ovat erityisen vaikeat. Selitysmuistion mukaan erityisen vaikeiksi olosuhteet katsotaan muun muassa silloin, jos uhri on joutunut puolisonsa aiheuttaman tai hyväksymän väkivallan kohteeksi. Oleskelulupa on myönnettävä riippumatta avioliiton tai suhteen kestosta.

Artiklan 2 kohdassa määrätään, että maastapoistamismenettely on voitava keskeyttää itsenäisen oleskeluluvan hakemisen turvaamiseksi, jos maastapoistamiseen on ryhdytty puolisoista tai kumppanista riippuvan kotipaikka-aseman menetyksen vuoksi.

Artiklan 3 kohdassa säädetään velvollisuudesta myöntää naisiin kohdistuvan väkivallan tai perheväkivallan uhreille uusittava oleskelulupa. Uusittava oleskelulupa on myönnettävä jommassakummassa tai kummassakin seuraavista tapauksista: mikäli toimivaltainen viranomaiskatsoo, että uhrien oleskelu maassa on välttämätöntä heidän henkilökohtaisen tilanteensa vuoksi (a alakohta) tai mi-

käli toimivaltainen viranomainen katsoo, että uhrien oleskelu maassa on välttämätöntä, jotta he voivat tehdä yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten kanssa tutkinnassa tai rikosioikeudenkäynneissä (b alakohta).

Artiklan 4 kohdan mukaan pakkoavioliittojen uhrien on saatava kotipaikka-asemansa vakituudessa asuinmaassaan takaisin, mikäli he ovat menettäneet sen pakkoavioliiton seurauksena.

Ulkomaalaislakiin (301/2004) lisättiin lain kokonaisuudistuksen yhteydessä vuonna 2004 säännös (54 §:n 6 momentti), joka mahdollistaa uuden oleskeluluvan myöntämisen perhesiteen päätyttyä sillä perusteella, että henkilöllä on kiinteät siteet kuten työteko tai opiskelu Suomeen. Täten pelon oleskeluluvan menetyksestä tai maasta poistamisesta ei pitäisi estää väkivaltaan puuttumista tai siitä ilmoittamista. Maahanmuuttoviraston sisällä on ohjeistettu ottamaan perhe-elämän päättymistilanteissa huomioon olosuhteet, joissa perheside päättyi eli esimerkiksi tautalla oleva perheväkivalta. Jatkoluvat myöntää lähtökohtaisesti asuinkunnan poliisilaitos, joten lupaharkinta perheväkivaltilanteissa tehtäen pitkälti poliisissa. Kuitenkin tapauskohtaisesti tällaiset hakemukset siirretään Maahanmuuttoviraston ratkaistavaksi.

Ulkomaalaislaissa aviopuolisoihin rinnastetaan jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa elävät henkilöt sukupuolestaan riippumatta. Tällaisen rinnastuksen edellytyksenä on, että he ovat asuneet vähintään kaksi vuotta yhdessä. Asumisaikaa ei edellytetä, jos henkilöillä on yhteisessä huollossa oleva lapsi tai jos on muu painava syy.

Esimerkiksi Ruotsissa on käytössä erityinen poikkeusehto tilanteisiin, jossa henkilö on parisuhdeväkivallan uhri ja hänen oleskelulupansa on puolisosta riippuvaista. Tällaisissa tilanteissa henkilö voi poikkeustapauksena saada henkilökohtaisen oleskeluluvan, jos suhde on päättynyt parisuhdeväkivallan takia.

Vaikka lainsäädäntö ja sen tulkintakäytäntö täyttävät 59 artiklan 1 kohdan edellytykset, oikeustilan selkeyttämiseksi ja ennakoitavuuden parantamiseksi olisi syytä harkita uuden oleskelulupaperusteen säätämistä ulkomaalaislakiin yleissopimuksen sovelta-

misalään kuuluvan väkivallan uhrille. Uudella oleskelulupaperusteella olisi mahdollista selkeyttää tilannetta, jossa väkivallan, mukaan lukien pakkoavioliiton, uhrin oleskelulupa riippuu hänen puolisonsa tai kumppaninsa kotipaikka-asema ja parisuhde päättyy väkivallan vuoksi. Uhrin voisi olla tällaisessa tilanteessa mahdollista saada itsenäinen oleskelulupa väkivallan vuoksi ilman, että päättyneen avioliiton tai parisuhteen kesto tulisi harkittavaksi oleskeluluvan edellytyksenä. Lisäksi suoritettaessa harkinta uhrin erityisen vaikeasta asemasta harkinnassa otettaisiin ensisijaisesti huomioon uhrin asema väkivallan uhrina.

Ulkomaalaislain 52 §:n 1 momentti, jossa säädetään oleskeluluvan myöntämisestä yksilöllisestä inhimillisestä syystä, saattaisi mahdollistaa artiklan 3 kohdassa tarkoitettua oleskeluluvan myöntämisen. Kyseisen säännöksen mukaan Suomessa olevalle ulkomaalaiselle myönnetään jatkuva oleskelulupa, jos oleskeluluvan epääminen olisi ilmeisen kohtuutonta hänen terveydentilansa, Suomeen syntyneiden siteiden tai muun yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi, kun erityisesti otetaan huomioon olosuhteet, joihin hän joutuisi kotimaassaan, tai hänen haavoittuva asemansa. Hallituksen esityksen (HE 28/2003 vp) perusteluissa on kuitenkin selostettu, että pykälää sovelletaan toissijaisesti ja oleskeluluvan myöntäminen olisi poikkeuksellista. Lainkohtaa tulee siis tulkita suppeasti. Nykykäytännön mukaan on mahdollista, että esimerkiksi suomalaisen miehen vaimo, joka on kolmannen maan kansalainen, jäisi ilman jatkolupaa perhesiteen päätyttyä eron johdosta, vaikka suhteessa olisi ollut väkivaltaa. Myöskään pahoinpidelty puoliso, jonka suhde on tuore, ja jolla ei ole kiinteitä siteitä Suomeen, saattaisi nykykäytännön mukaan jäädä ilman jatkolupaa perhesiteen päätyttyä. Näissä tapauksissa voisi voimassa olevan lainsäädännön perusteella tulla kyseeseen ulkomaalaislain 52 §:n mukainen yksilöllisestä inhimillisestä syystä myönnettävä oleskelulupa, mutta tällöin lupaharkinnassa henkilön tilannetta arvioidaan myös hänen kotimaahansa nähden. Tiedossa on myös tapauksia, joissa maahanmuuttajapuoliso ei ole uskaltanut lähteä väkivaltaisesta suhteesta lupaperusteen menettämisen vuoksi. Näistä syistä

voidaan katsoa, ettei ulkomaalaislain 52 §:n 1 momentti riittävästi turvaa yleissopimuksen mukaisia oikeuksia ja että yleissopimuksen 59 artiklan kohdat edellyttävät ulkomaalaislain 54 §:n (Jatkoluvan myöntäminen) 6 momentin muuttamista.

Yleissopimuksen selitysmuistion mukaan sopimuksen osapuolina olevat valtiot voivat oman kansallisen lainsäädäntönsä mukaan määrätä perusteet itsenäisen oleskeluluvan myöntämiseksi ja luvan keston pituudeksi ml. toimivaltaisesta viranomaisesta päättäminen sekä hakijan oleskeluluvan myöntämisen edellytykseksi vaadittava näyttö. Työryhmän selitysmuistiossa on lueteltu mahdollisena näyttönä rikosrekisteri, rikoksesta annettu tuomio, lähestymiskielto, lääketieteellinen todistelu, avioeropäätös, sosiaalipalvelun asiakirjat tai raportit kansalaisjärjestöiltä. Oleskeluluvat tulisi myöntää huolimatta siitä, miten pitkään avioliitto tai parisuhde on kestänyt. Samoin oleskeluluvan myöntäminen tulee koskea myös rekisteröityjä parisuhteita.

Lisäksi olisi syytä harkita myös artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisen lisäyksen säätämistä ulkomaalaislakiin, ulkomaalaislaki ei nyky muodossaan sisällä nimenomaista säännöstä perheväkivallan uhrin oikeudesta saada suhteen katketessa itsenäinen oleskelulupa rikostutkinnassa avustamisen vuoksi.

Lisäksi voitaisiin harkita ulkomaalaislain täydennystä artiklan 4 kohdan perusteella. Ulkomaalaislaki ei nyky muodossaan sisällä nimenomaista säännöstä, jonka nojalla pakkoavioliiton uhrin kotipaikka voitaisiin palauttaa.

60 artikla. *Sukupuoleen perustuva turvapaikkahakemus.* Artiklan 1 kohta viittaa vuoden 1951 pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen (SopS 77/1968) 1 artiklan A kohdan 2 alakohtaan, ja velvoittaa osapuolet tunnustamaan sukupuoleen perustuvan naiseen kohdistuvan väkivallan mainituissa kohdassa tarkoitetuksi vainon muodoksi ja vakavaksi haitaksi, jonka perusteella uhri voi saada täydentävää tai toissijaista suojelua.

Artiklan 2 kohta velvoittaa tulkitsemaan vuoden 1951 yleissopimusta sukupuolisensitiivisesti ja myöntämään uhrille pakolaisen aseman, mikäli vaino liittyy vähintään yhteen mainituissa yleissopimuksessa määrättyyn vainon syyhyn. Yleissopimuksen selitys-

muistion mukaan naiseen kohdistuvaa väkivaltaa tarkastellaan usein vuoden 1951 yleissopimuksen ”tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään” kuulumisen kautta jättäen muut perusteet huomiotta.

Artiklan 3 kohta velvoittaa osapuolet kehittämään sukupuolen huomioon ottavia vastaanotto- ja turvapaikkamenettelyjä sekä tukipalveluita.

Vuoden 2004 ulkomaalaislain kokonaisuudistuksen yhteydessä katsottiin, että naiseen sukupuolen perusteella kohdistuva vaino voidaan yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tulkinnassa ottaa yhtenä tekijänä erikseen huomioon mahdollisena turvapaikan perusteena. Kesäkuussa 2009 voimaan tulleella ulkomaalaislain muutoksella saatettiin Suomessa voimaan Euroopan unionin neuvoston direktiivi 2004/83/EY kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelyä pakolaisiksi tai muuta kansainvälistä suojelua tarvitseviksi henkilöiksi koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä myönnetyn suojelun sisällöstä (niin kutsuttu määritelmädirektiivi). Direktiivi sisältää esimerkkiluettelon vainoksi katsottavista teoista. Sen mukaan vainoksi katsottava teko voi muun muassa olla luonteeltaan sukupuoleen tai lapsiin kohdistuva teko. Luettelo lisättiin sellaisenaan ulkomaalaislain 87 a §:n 2 momentiksi. Lakiin lisättiin myös uusi 87 b §, jossa säädetään direktiivin tavoin vainon syistä. Säännöksen perusteluissa todetaan, että naiseen sukupuolen perusteella kohdistuva vaino voidaan myös yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tulkinnassa ottaa yhtenä tekijänä erikseen huomioon. Naista voidaan joissakin tapauksissa vainota myös syystä, jonka ei voida katsoa perustuvan alkuperään, uskuntoon, kansallisuuteen tai poliittiseen mielipiteeseen. Tällöin vainon syynä voidaan pitää kuulumista tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään.

Pakolaisen määritelmän sukupuolisensitiivisen tulkinnan lisäksi sukupuoleen liittyvät näkökohdat otetaan huomioon turvapaikkamenettelyssä. Nainen on turvapaikanhakijana itsenäinen toimija, jolla voi olla omia perusteita turvapaikkahakemukselleen. Jos kansainvälistä suojelua hakee avio- tai avopari, on mahdollista, että puolisoilla on hakemuksilleen itsenäisiä perusteita, joita ei haluta

saattaa toisen puolison tietoon. Tällainen peruste voi olla esimerkiksi toisen puolison kokema seksuaalinen väkivalta tai perhe- tai lähisuhdeväkivalta. Tämä otetaan turvapaikkatutkinnassa, erityisesti turvapaikkapuhuttelussa, sekä päätöksenteossa huomioon. Kumpaakin puolisoa kuullaan turvapaikkapuhuttelussa erikseen ja yksilöllisesti. Pyrkimyksenä on käyttää naispuolista puhuttelijaa turvapaikkapuhuttelussa erityisesti silloin, kun naispuolisen turvapaikanhakijan voidaan olettaa olevan vaikea esittää hakemuksensa kaikkia perusteita kokemiensa tapahtumien vuoksi tai omasta kulttuuritaustastaan johtuvista syistä. Puolisoilta myös tiedustellaan turvapaikkapuhuttelussa, haluavatko he erilliset päätökset, jotka heille tarvittaessa annetaan.

Uusi laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta (746/2011) tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 2011. Laissa pyritään huomiomaan entistä paremmin erityistarpeet, jotka johtuvat haavoittuvasta asemasta, kuten iästä taikka fyysisestä tai psyykkisestä tilasta. Laki edellyttää kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan sekä ihmiskaupan uhrin erityistarpeiden nimenomaista huomiointia. Säännös perustuu turvapaikanhakijoiden vastaanottoa jäsenvaltioissa koskevista vähimmäisvaatimuksista 27 päivänä tammikuuta 2003 annetun neuvoston direktiivin 2003/9/EY (vastaanottodirektiivi) 17 artiklaan, jonka mukaan haavoittuvassa asemassa olevina voidaan pitää alaikäisiä, erityisesti ilman huoltajaa olevia alaikäisiä, vammaisia, vanhuksia, raskaana olevia naisia, yksinhuoltajia, joilla on alaikäisiä lapsia, sekä kidutuksen, raiskauksen tai muun vakavan psyykkisen, fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneita. Erityistarpeen arvioi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilö pikimmiten asian vireille tulon jälkeen. Käytännössä työ aloitetaan yleensä viikon sisällä vastaanottokeskukseen saapumisesta. Myös vastaanottokeskusten työntekijöillä on velvollisuus kertoa viranomaisille huomattessaan asiakkaan mahdollisia erityistarpeita. Majotus ja muut palvelut vastaanottokeskuksissa pyritään järjestämään siten, että haavoittuvassa asemassa olevat tuntevat olonsa mahdollisimman turvalliseksi.

Maahanmuuttoviraston virkamiesten ja vastaanottokeskusten henkilökunnan kouluttamisesta kohtaamaan väkivaltaa kohdanneita turvapaikanhakijoita on kerrottu tarkemmin 15 artiklan yhteydessä.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

61 artikla. *Palauttamiskiello.* Artiklan 1 kohta velvoittaa osapuolet noudattamaan palauttamiskiellon periaatetta (*non-refoulement*).

Artiklan 2 kohta täydentää 1 kohdan määräystä velvoittamalla osapuolet pidättäytymään palauttamasta naiseen kohdistuvan väkivallan uhreja maahan, jossa heidän henkensä voisi vaarantua tai he saattaisivat joutua kidutuksen tai epäinhimillisen kohtelun tai rangaistuksen kohteeksi.

Ulkomaalaislain 147 §:ssä säädetään palautuskiellosta. Sen mukaan ketään ei saa käännäyttää tai karkottaa alueelle, jolla hän voi joutua kuolemanrangaistuksen, kidutuksen, vainon tai muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kohteeksi, eikä alueelle, jolta hänet voitaisiin lähettää sellaiselle alueelle. Palautuskiellosta säädetään myös perustuslain 9 §:n 4 momentissa, pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen (SopS 77/1968, ns. Geneven pakolaissopimus) 33 artiklassa, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklassa sekä eräissä muissa Suomea sitovissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa.

Ulkomaalaislain 40 §:n 3 momentin perusteella ulkomaalainen saa laillisesti oleskella maassa hakemuksen käsittelyn ajan, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai on tehty täytäntöönpanokelpoinen päätös ulkomaalaisen maasta poistamiseksi.

Maasta poistettaville ulkomaalaisille tataan aina ulkomaalaislaissa säädetyt oikeudelliset takeet, joihin liittyvät laissa täsmennetyt määräajat. Takeisiin sisältyy keskeisesti mahdollisuus hakea tuomioistuimelta maastapoistamispäätöksen täytäntöönpanon keskeyttämistä tai kieltämistä sekä valitusoikeus hallinto-oikeuteen.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

VIII luku. **Kansainvälinen yhteistyö.**

62 artikla. *Yleiset periaatteet.* Artiklan 1 kohta velvoittaa osapuolet toimimaan yhteistyössä keskenään siviili- ja rikosasioissa alakohtaisissa mainituissa tarkoituksissa käyttäen hyväkseen asianmukaisia kansainvälisiä ja alueellisia instrumentteja. Selitysmuistiossa mainitaan näistä muun muassa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskeva eurooppalainen yleissopimus (SopS 32/1971), keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskeva eurooppalainen yleissopimus (SopS 30/1981) lisäpöytäkirjoineen sekä rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetetyksi tuomitsemista koskeva yleissopimus (SopS 53/1994). Näillä yleissopimuksilla, joihin Suomikin on siis liittynyt, toteutetaan kansainvälistä yhteistyötä myös yleissopimuksen mukaisten rikosten osalta. Selitysmuistiossa todetaan, että tämän vuoksi yleissopimukseen ei ole sisällytetty jo aikaisemmin tehdyissä sopimuksissa olevia määräyksiä.

Myös rikosuhridirektiivi sisältää määräyksiä EU:n jäsenvaltioiden yhteistyöstä ja palvelujen yhteensovittamisesta (26 artikla).

Artiklan 2 kohta velvoittaa takaamaan uhreille mahdollisuuden tehdä kantelu asuinvaltionsa viranomaisille, vaikka rikos olisi tehty muussa sopimusvaltiossa. Vuoden 2014 alusta voimaan tulleen esitutkintalain 3 luvun 8 § koskee esitutkinnan suorittamista ulkomailla tapahtuneesta rikoksesta. Pykälän 1 momentin mukaan esitutkintaviranomainen voi tutkia ulkomailla tehdyksi epäillyn rikoksen, jos rikokseen rikoslain 1 luvun säännösten nojalla voidaan soveltaa Suomen lakia ja jos esitutkinnan toimittaminen Suomessa on tutkinnallisista syistä ja rikosvastuun toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista. Pykälän 2 momentti koskee rikosilmoituksen siirtoa toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon. Kun asianomistaja ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle toisen Euroopan unionin jäsenvaltion alueella tehdystä rikoksesta, asianomistajan ilmoitus ja hänen vaatimuksensa on toimitettava sen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka alueella rikos on tehty, jos esitutkintaviranomainen ei 1 momentin mukaisesti tutki rikosta. Edellytyksenä toimittamiselle on lisäksi, että asianomistaja ei ole

voinut tehdä ilmoitusta ja esittää vaatimukseen tekopaikan valtiossa tai että vakavan rikoksen ollessa kysymyksessä hän ei ole hahmunnut menetellä niin.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Artiklan 3 kohdan mukaan yleissopimus voidaan tarvittaessa katsoa oikeusperustaksi rikosasiassa, rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevassa asiassa, tai siviilitai rikostuomion täytäntöönpanoasiassa.

Artiklan 4 kohdan mukaan osapuolet pyrkivät sisällyttämään naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan ehkäisemisen ja torjumisen kehitysapuohjelmiinsa.

Suomen kehityspolitiikan läpileikkaavia tavoitteita ovat muun muassa sukupuolten tasa-arvon edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen. Suomen kehityspoliittisen toimenpideohjelman 2012 on kirjattu Suomen tavoitteet edistää ja tukea naisten osallistumista päätöksentekoon sekä torjua sellaisia syrjinnän muotoja, jotka tuottavat sukupuolten välistä epätasa-arvoa, kuten seksuaalista väkivaltaa ja perheväkivaltaa. Suomen kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön yksi painopisteistä on ihmisoikeuksia edistävä, demokraattinen ja vastuullinen yhteiskunta, jonka mukaisesti kehityspolitiikassa huomioidaan läpileikkaavasti paikallisen väestön oikeus saada tietoa omista perus- ja ihmisoikeuksistaan. Samalla tuetaan kumppanimaiden ihmisoikeuksien valvonnasta ja toimeenpanosta vastaavien viranomaisten toimintakykyä. Läpileikkaavia tavoitteita edistetään myös kohdennetuilla toimilla. Kehitysyhteistyökohteiden valinnassa tuetaan erityisesti sellaisia hankkeita ja ohjelmia, joiden suunnitteluun, toimeenpanoon ja valvontaan naiset osallistuvat tasavertaisina, ja jotka pyrkivät tietoisesti sukupuolten eriarvoisuuden poistamiseen. Hankkeilla tuetaan yhteistyömaan viranomaisten ja paikallisten nais- ja miesjärjestöjen aloitteita naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi, yhteistyömaiden peruskouluverkon kattavuutta etenkin maaseudun tyttöjen koulunkäyntimahdollisuuksien ja turvallisuuden parantamiseksi, nais- ja lapsikaupan vastaisia hankkeita sekä selvitetään ja seurataan nais- ja lapsikaupan tilannetta yhteistyömaissa.

Suomi on myös sitoutunut YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” toimeenpanemiseen. Suomen kansallisessa toimintaohjelmassa vuosille 2012–2016 on kirjattu päämäärät ja periaatteet sekä konkreettiset toimet, jolla Suomi toimeenpanee päätöslauselmaa muun muassa kehitysyhteistyön kautta.

63 artikla. *Vaarassa olevia henkilöitä koskevat toimet.* Artiklan tarkoituksena on rohkaista nopeaan ja tehokkaaseen tietojenvaihtoon valtioiden välillä tilanteessa, jossa voidaan kohtuullisesti arvioida, että henkilö on välittömässä vaarassa joutua tiettyjen yleissopimuksen kattamien vakavien rikosten uhriksi toisen osapuolen alueella, ja näin varmistaa asianmukaisten suojelutoimien toteuttaminen. Kyse on ennalta estävästä toiminnasta, jonka tavoitteena on ehkäistä väkivaltaisten tekojen toteutuminen.

Suomessa rikosten ehkäiseminen ja torjunta on poliisin tehtävä. Myös tulli ja rajavartiolaitos ehkäisevät ja torjuvat rikollisuutta toimialoillaan.

Poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen oikeudesta luovuttaa tietoja muille valtioille on säännöksiä erityisesti henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003; jäljempänä poliisin henkilötietolaki) 37–40 §:ssä, tullilain (1466/1994) 27 §:ssä ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005; jäljempänä rajavartiolaitoksen henkilötietolaki) 38 ja 39 §:ssä.

Tullilain 27 §:n säännökset kattavat myös muut kuin tulliviranomaisten rekisterissä olevat tiedot. Poliisin henkilötietolain 37 ja 40 § määrittelevät tietojen luovuttamisen yleiset ehdot toiselle valtiolle, kun taas 38 ja 39 § sääntelevät tietojen luovuttamisesta Europolille ja Schengen-valtioille. Tietojen luovuttamisesta toisen Euroopan unionin jäsenvaltion tai Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion viranomaiselle säädetään tullilain 27 §:ssä ja rajavartiolaitoksen henkilötietolain 38 §:ssä.

Poliisin henkilötietolain 37 ja 40 § ja rajavartiolaitoksen henkilötietolain 38 ja 39 § mahdollistavat tietojen luovuttamisen toisen valtion viranomaiselle silloin, kun tiedot ovat välttämättömiä vastaanottajan tehtävien suo-

rittamiseksi. Tullilain 27 §:n mukaan tiedot voidaan luovuttaa, jos ne ovat tarpeen. Poliisin henkilötietolain 19 §, tullilain 26 ja 26 a § sekä rajavartiolaitoksen henkilötietolain 28 § sisältävät säännöksiä tietojen luovuttamisesta kansallisesti eri viranomaisten välillä. Näissä säännöksissä tietojen luovuttamisen edellytyksenä pidetään tietojen tarpeellisuutta.

Poliisin ja rajavartiolaitoksen osalta edellä mainitut pykälät mahdollistavat tietojen luovuttamisen kaikille niille viranomaisille, joiden tehtäviin kuuluu oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Tullilain 27 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan tulliviranomainen saa luovuttaa tietoja muulle kuin tulliviranomaiselle, jos tiedot ovat tarpeen sellaisen rikoksen ehkäisemiseksi tai selvittämiseksi, josta Suomessa tehtynä voitaisiin tuomita vankeuteen.

Määräyksen voimaansaattaminen ei edellytä lainsäädäntötoimenpiteitä.

64 artikla. *Tiedottaminen.* Artiklan 1 kohdan mukaan kansainvälisen oikeusapupyynnön vastaanottajan on viipymättä ilmoitettava pyynnön esittäjälle pyydettyjen toimien toteutuksesta tai toteuttamatta jättämisestä. Artiklan 2 kohdan mukaan osapuoli voi ilman pyyntöäkin toimittaa toiselle osapuolelle tietoja, jos tiedoilla voidaan auttaa ehkäisemään yleissopimuksessa tarkoitettuja rikoksia tai edistämään niiden tutkintaa tai osapuolten kansainvälistä yhteistyötä. Artiklan 3 kohdan mukaan osapuoli voi käyttää 2 kohdan nojalla saamia tietoja asiaa koskevissa siviili- ja rikosoikeudellisissa menettelyissä.

65 artikla. *Tietosuoja.* Artikla vahvistaa sen, että henkilötietojen käsittelystä noudatetaan yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelystä tehtyä yleissopimusta (ETS 108). Suomi on ratifioinut yleissopimuksen vuonna 2007 (SopS 60/2007).

IX luku. Seurantajärjestelmä.

66 artikla. *Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä.* Artiklassa määrätään naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjun-

nan asiantuntijaryhmän (GREVIO) kokoonpanosta ja jäsenten valinnasta. Artiklan 1 kohdan mukaan GREVION tehtävänä on valvoa sopimuksen täytäntöönpanoa. Artiklan 2 kohdan mukaan GREVIOssa on vähintään 10 ja enintään 15 jäsentä, jotka valitsee 67 artiklassa määritelty osapuolten komitea osapuolten asettamista ehdokkaista. Toimikausi on 4 vuotta ja sen voi uusida kerran. Jäsenten valinnassa on huomioitava tasapuolinen sukupuolijakauma, maantieteellinen jakauma ja asiantuntemus. Artiklan 3 kohdan mukaan ensimmäiset 10 jäsentä valitaan vuoden kuluessa yleissopimuksen voimaantulosta ja 5 lisäjäsentä, kun 25. osapuoli on ratifioinut sopimuksen tai liittynyt siihen. Artiklan 4 kohdassa määritellään tarkemmin jäsenten valintaa ohjaavat periaatteet, joiden ytimessä ovat riippumattomuus ja asiantuntemus. Artiklan 5 kohdan mukaan valintamenettelystä päättää Euroopan neuvoston ministerikomitea 6 kuukauden kuluessa sopimuksen voimaantulosta osapuolten yksimielisellä suostumuksella. Artiklan 6 kohdan mukaan GREVIO päättää itse työjärjestyksestään.

67 artikla. Osapuolten komitea. Artiklan 1 kohdan mukaan osapuolten komitea koostuu yleissopimuksen osapuolten edustajista. Artiklan 2 kohdan mukaan osapuolten komitean kutsuu koolle Euroopan neuvoston pääsihteerri. Sen ensimmäinen kokous pidetään vuoden kuluessa yleissopimuksen voimaantulosta GREVION jäsenen valitsemiseksi. Sen jälkeen komitea kokoontuu osapuolten kolmasosan, osapuolten komitean puheenjohtajan tai pääsihteerin pyynnöstä. Osapuolten komitea vahvistaa 3 kohdan mukaan työjärjestyksensä itse.

68 artikla. Menettely. Artiklassa määrätään seurantamenettelystä ja GREVION ja osapuolten komitean vuorovaikutuksesta. Artiklan 1 ja 2 kohdan mukaan GREVIO käsittelee kunkin osapuolen edustajan kanssa osapuolen laatiman ja GREVION laatimaan kyselyyn pohjautuvan kertomuksen niistä lainsäädäntö- ja muista toimista, jotka on toteutettu yleissopimuksen määräysten täytäntöönpanemiseksi.

Artiklan 3 kohdan mukaan ensimmäistä kertomusta seuraava arviointimenettely jaetaan GREVION määrittelemiin, yksittäisiin määräyksiin perustuviin asiakokonaisuuksiin.

Artiklan 4 kohdan mukaan GREVIO määrää asianmukaiset keinot seurantamenettelyn toteuttamiseksi. Tähän voi sisältyä kysely tai muu tietopyyntö, joihin osapuolet vastaavat. Artiklan 5 kohdan mukaan GREVIO voi saada tietoa yleissopimuksen toteuttamisesta kansalaisyhteiskunnalta ja kansallisilta ihmisoikeuselimiltä. Artiklan 6-8 kohdan mukaan GREVIO ottaa huomioon muista yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista alueellisista ja kansainvälisistä järjestelmistä ja elimistä saatavissa olevat tiedot sekä osapuolten 11 artiklan mukaisesti kokoaman tiedon ja tutkimuksen. Lisäksi GREVIO voi saada tietoa Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetulta, parlamentaariselta yleiskokoukselta ja Euroopan neuvoston erityiselimiltä sekä muiden kansainvälisten asiakirjojen mukaisesti perustetuilta elimiltä. Artiklan 9 kohdan mukaan GREVIO voi toissijaisesti järjestää maavierailuja.

Artiklan 10 ja 11 kohdan mukaisesti GREVIO luonnostelee kertomuksen käsiteltävänä olevien määräysten täytäntöönpanosta ja antaa ehdotukset ongelmien käsittelemiseksi, josta arvioitava osapuoli voi tehdä huomautuksia. Kertomus ja päätelmät lähetetään osapuolelle ja osapuolten komitealle ja kertomus ja päätelmät julkaistaan yhdessä osapuolen mahdollisten huomautusten kanssa. Artiklan 12 kohdan mukaisesti osapuolten komitea voi antaa suosituksia toimista, joita osapuolten on toteutettava GREVION päätelmiin liittyen. Se voi myös asettaa määräpäivän, johon mennessä tiedot päätelmien täytäntöönpanosta on annettava.

Artiklan 13–15 kohdassa määrätään erityismenettelyistä. Luotettavien tietojen perusteella GREVIO voi pyytää myös kiireellisesti kertomusta toimista, joita on toteutettu yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvan vakavan, laajamittaisen tai jatkuvan naiseen kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Kyseisen osapuolen antamien tietojen ja muiden käytettävissä olevien luotettavien tietojen perusteella GREVIO voi nimetä yhden tai useamman jäsenen suorittamaan tutkinnan ja antaa kiireellisesti kertomuksen. Tutkinta voi osapuolen suostumuksella sisältää myös käynnin osapuolen alueella. Tällaisesta tutkinnasta GREVIO voi lähettää tulokset kyseiselle osapuolelle ja tarvittaessa osapuolten

komitealle ja Euroopan neuvoston ministerikomitealle.

69 artikla. *Yleiset suositukset.* Artiklan mukaan GREVIO voi antaa myös yleisiä suosituksia yleissopimuksen täytäntöönpanosta.

70 artikla. *Kansanedustuslaitosten osallistuminen seurantaan.* Artiklassa kehoitetaan kansallisia kansanedustuslaitoksia osallistumaan täytäntöönpanotoimien seurantaan. Osapuolten tulee myös toimittaa GREVION raportit kansallisille kansanedustuslaitoksille. Euroopan neuvoston parlamentaarista yleiskokousta kehoitetaan myös arvioimaan yleissopimuksen täytäntöönpanoa.

X luku. **Suhde muihin kansainvälisiin asiakirjoihin.**

71 artikla. *Suhde muihin kansainvälisiin asiakirjoihin.* Artiklan 1 kohdassa määrätään, että yleissopimus ei vaikuta niihin oikeuksiin ja velvoitteisiin, jotka perustuvat muihin kansainvälisiin asiakirjoihin, joiden osapuolina yleissopimuksen osapuolet ovat tai joiden osapuoliksi ne tulevat ja jotka sisältävät määräyksiä yleissopimuksella säännellyistä asioista. Artiklan 2 kohdan mukaan yleissopimuksen osapuolet voivat tehdä keskenään kahdenvälisiä tai monenvälisiä sopimuksia yleissopimuksessa käsitellyistä asioista tarkoituksena täydentää tai tehostaa yleissopimuksen määräyksiä tai helpottaa periaatteiden soveltamista.

XI luku. **Yleissopimuksen muuttaminen.**

72 artikla. *Muutokset.* Artikla sisältää määräykset yleissopimuksen muuttamisesta. Osapuolen esittämä ehdotus yleissopimuksen muuttamiseksi on annettava tiedoksi Euroopan neuvoston pääsihteerille, kaikille Euroopan neuvoston jäsenvaltioille sekä yleissopimuksen allekirjoittajille ja osapuolille, Euroopan unionille, niille valtioille, jotka on kutsuttu allekirjoittamaan tai liittymään yleissopimukseen. Ministerikomitea käsittelee ehdotetun muutoksen ja se voi hyväksyä muutoksen kuultuaan tämän yleissopimuksen osapuolia ja saatuaan niiden yksimielisen suostumuksen. Ministerikomitean hyväksy-

män muutoksen teksti toimitetaan osapuolille hyväksyttäväksi. Muutos tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kuukausi päivästä, jona kaikki osapuolet ovat ilmoittaneet pääsihteerille hyväksyneensä muutoksen.

XII luku. **Loppumääräykset.**

73 artikla. *Yleissopimuksen vaikutukset.* Artiklan mukaan sopimus ei vaikuta sellaisiin kansallisen lain tai sitovien kansainvälisten asiakirjojen määräyksiin, joiden mukaan henkilöille myönnetään parempia oikeuksia ehkäistäessä tai torjuttaessa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tai perheväkivaltaa.

74 artikla. *Riitojen ratkaiseminen.* Artiklan mukaan tämän yleissopimuksen määräysten tulkintaa tai soveltamista koskeva riita pyritään ensisijaisesti ratkaisemaan neuvottelemalla, sovittelemalla, väliesmenettelyllä tai muilla rauhanomaisen ratkaisun keinoilla. Euroopan neuvoston ministerikomitea voi ottaa käyttöön sovittelumenettelyt.

75 artikla. *Allekirjoittaminen ja voimaantulo.* Artiklan mukaan yleissopimus on avoimena allekirjoittamista varten Euroopan neuvoston jäsenvaltioille, sen laadintaan osallistuneille valtioille, jotka eivät ole Euroopan neuvoston jäseniä, sekä Euroopan unionille. Yleissopimus on ratifioitava tai hyväksyttävä. Yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona kymmenen allekirjoittajaa, mukaan lukien vähintään kahdeksan Euroopan neuvoston jäsenvaltiota, on ratifioinut tai hyväksynyt sen. Yleissopimuksen myöhemmin ratifioivien tai hyväksyvien osapuolten osalta yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona se talletti ratifioimis- tai hyväksymiskirjansa.

Yleissopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä elokuuta 2014.

Euroopan unionin tulo yleissopimuksen osapuoleksi ei ole vireillä.

76 artikla. *Liittyminen yleissopimukseen.* Artiklassa määrätään menettelystä, joilla Euroopan neuvoston ulkopuolinen valtio, joka

ei ole osallistunut yleissopimuksen valmisteluun, voi liittyä yleissopimukseen.

77 artikla. *Alueellinen soveltaminen.* Artiklan 1 kohdan mukaan valtio tai Euroopan unioni voi allekirjoittamisen tai ratifioinnin tai hyväksymisen yhteydessä täsmentää alueen tai alueet, joihin yleissopimusta sovelletaan. Artiklan 2 kohta koskee osapuolten mahdollisuutta ulottaa yleissopimuksen soveltaminen koskemaan alueita, joiden kansainvälisistä suhteista se vastaa tai jonka puolesta sillä on valtuudet tehdä sitoumuksia. Artiklan 3 kohdassa määrätään edellä mainittujen ilmoitusten peruuttamisesta.

78 artikla. *Varaumat.* Artiklan 1 kohdan mukaan yleissopimuksen määräyksiin ei voi tehdä varaumia, lukuun ottamatta 2 ja 3 kohdassa mainittuja poikkeuksia. Varauma on tehtävä yleissopimuksen allekirjoittamisen tai ratifioinnin, hyväksymisen tai liittymisen yhteydessä. Varauman voi poistaa Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitettavalla selityksellä.

Suomen on tarkoitus tehdä ratifioinnin yhteydessä varauma artiklan 2 kohdassa sallitun 55 artiklan 1 kohdan osalta siltä osin kuin se koskee 35 artiklan kattamaa lievää pahoinpitelyä. 55 artiklan 1 kohta vaatii, että minkään pahoinpitelyteon tutkinta tai syytteen esittäminen ei saa riippua kokonaan uhrin rikosilmoituksesta ja että oikeudenkäyntiä voidaan jatkaa, vaikka uhri peruuttaisi lausuntonsa tai ilmoituksensa.

Suomessa lievä pahoinpitely on asianomistajarikos, josta syyttäjä ei saa nostaa syytettä ilman asianomistajan pyyntöä. Kuitenkin lähisuhteessa tapahtuva lievä pahoinpitely on virallisen syytteen alainen. Sama koskee lieviä pahoinpitelyitä, kun teko on kohdistunut alaikäiseen tai henkilöön hänen työtehtävänsä vuoksi, eikä rikoksentehtäjä kuulu työpaikan henkilöstöön. Lievän pahoinpitelyn syyteoikeutta koskeva säännös on rikoslain 21 luvun 16 §:n 1 momentissa. Koska muilta osin ei ole tarkoituksenmukaista poistaa asianomistajan oikeutta päättää siitä, haluaako hän viedä asian rikosprosessiin, on yleissopimukseen tehtävä tätä koskeva varauma. Asiaa koskeva selitys annetaan ratifioimiskirjan tallettamisen yhteydessä.

79 artikla. *Varaumien voimassaolo ja tarkistaminen.* Artiklan 1 kohdan mukaan va-

raumat ovat voimassa viisi vuotta ja ne voidaan uudistaa. Artiklan 2 kohdassa määrätään menettelystä, jonka mukaan uudistamattomien varaumien voimassaolo päättyy ilman erillisiä toimia. 3 kohdan mukaan osapuolen on annettava GREVIOLLE selvitys varauman jatkamisen perusteista.

80 artikla. *Irtisanominen.* Osapuoli voi milloin tahansa irtisanoa yleissopimuksen Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella ja irtisanominen tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteerin on vastaanottanut ilmoituksen.

81 artikla. *Ilmoitukset.* Artiklassa luettelataan ilmoitukset, jotka Euroopan neuvoston pääsihteerin on tehtävä yleissopimuksen tallettajana, ja nimetään näiden ilmoitusten vastaanottajat.

2 Lakiehdotusten perustelut

2.1 Laki naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaisen Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

1 §. Pykälä sisältäisi säännöksen siitä, että yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §. Sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja tämän lain voimaantuloa säädetäisiin valtioneuvoston asetuksella. Lain on tarkoitus tulla voimaan samana ajankohtana kuin sopimus tulee Suomen osalta voimaan. Yleissopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä elokuuta 2014. Yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta ratifioimiskirjan tallettamispäivästä.

2.2 Rikoslaki

1 luku Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

11 §. *Kaksoisrangaistavuuden vaatimus.* Pykälän 2 momentissa säädetään tapauksista, joihin sovelletaan Suomen lakia, vaikka teosta ei säädetä rangaistusta tekopaikan laissa. Edellytyksenä soveltamiselle on se, että rikoksen on tehnyt Suomen kansalainen tai 6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö. Mainitun kohdan mukaan Suomen kansalaiseen rinnastetaan henkilö, joka rikoksen tekohetkellä asui tai oikeudenkäynnin alkaessa asuu pysyvästi Suomessa.

Momenttia muutettaisiin yleissopimuksen 44 artiklan 3 kohdan vuoksi siten, että momentissa olevaan luetteloon lisättäisiin kohdassa mainitut yleissopimuksen mukaiset teot. Momentin 6 ja 7 kohta liittyvät rikoslain 20 luvun mukaisten seksuaalirikosten rangaistavuuteen. Kyseisissä kohdissa kaksoisrangaistavuuden vaatimus on seksuaalirikosten osalta poistettu, kun teko kohdistuu alle kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön. Yleissopimus kuitenkin edellyttää, että kaksoisrangaistavuuden vaatimus tulee poistaa myös täysi-ikäisiin kohdistuvien seksuaalisten väkivallanteekojen osalta. Tällaisten tekojen on todettu seksuaalista väkivaltaa koskevan 36 artiklan perustelujen yhteydessä vastaavan rikoslain 20 luvun 1,2,4 ja 5 §:n mukaisia tekoja. Muutos tehtäisiin niin, että momentin 7 kohdasta siirrettäisiin viittaukset 20 luvun 1, 2, 4 ja 5 §:ään edelliseen 6 kohtaan, jolloin näitä pykälä ei koskisi enää rajuus teon kohdistumisesta alle kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön. Momentin 7 kohtaan jäisi edelleen muuttumattomina viittaukset 20 luvun 9 ja 9 a §:ään, eli paritukseen ja törkeään paritukseen.

Yleissopimus edellyttää kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen poistamista myös 38 ja 39 artiklan mukaisten tekojen osalta (naisen sukuelinten silpominen, pakotettu raskauden keskeyttäminen ja pakkosterilointi). Tämän vuoksi momenttiin lisättäisiin uusi kohta, jossa tällaisten tekojen osalta kaksoisrangaistavuuden edellytys poistettaisiin. Tällaisia tekoja voidaan 38 ja 39 artiklan perustelujen yhteydessä esitetyllä tavalla arvioida tapauk-

sesta riippuen rikoslain 21 luvun mukaisena pahoinpitelynä (5 §) tai törkeänä pahoinpitelynä (6§), 22 luvun mukaisena laittomana raskauden keskeyttämisenä (1§) tai törkeänä laittomana raskauden keskeyttämisenä (2§) sekä 25 luvun mukaisena pakottamisena (8 §). Koska kyseiset rangaistussäännökset soveltuvat myös muunlaisiin kuin yleissopimuksen tarkoittamiin tekoihin, on kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen poistaminen syytä rajata vain sopimuksessa tarkoitettuihin tekoihin. Momenttiin lisättäisiin uusi 8 kohta, jonka mukaan tekoon sovelletaan momentin tarkoittamissa tilanteissa Suomen lakia, kun teosta säädetään rangaistus 21 luvun 5 tai 6 §:ssä, 22 luvun 1 tai 2 §:ssä taikka 25 luvun 8 §:ssä, jos teko on sellainen naisen sukuelinten silpominen, pakotettu raskauden keskeyttäminen tai pakkosterilointi, jota tarkoitetaan yleissopimuksen 38 ja 39 artiklassa.

Nykyisessä laissa oleva momentin 8 kohta siirtyisi 9 kohdaksi ja 9 kohta puolestaan uudeksi 10 kohdaksi, jolloin luettelon numerointi muuttuisi. Koska momentissa on ennestään siinä luetellut rikoslain kohdat mainittu suuruusjärjestyksessä, on tässäkin yhteydessä perusteltua lisätä uusi kohta nykyisen 8 kohdan tilalle.

2.3 Ulkomaalaislaki

54 §. *Jatkoluvan myöntäminen.* Pykälän 6 momenttiin lisättäisiin mahdollisuus myöntää perhesiteen päätyttyä oleskelulupa myös siinä tapauksessa, että henkilön henkilökohtainen tilanne on erityisen vaikea puolison häneen tai hänen lapseensa perhesiteen voimassaolon aikana kohdistaman tai hyväksymän väkivallan tai hyväksikäytön vuoksi. Jotta oleskelulupa voidaan myöntää, hakijan tulisi esittää näyttönä väkivallasta esim. rikosrekisteri, rikoksesta annettu tuomio, päätös lähestymiskiellosta, lääkärintodistus, avioeropäätös, päätös rekisteröidyn parisuhteen purkamisesta tai sosiaalihuolloilta saadut tiedot ja asiakirjat. Vaikean henkilökohtaisen tilanteen arvioinnissa kiinnitettäisiin erityisesti huomiota henkilön tai hänen lapsensa turvallisuuteen, terveydentilaan ja perhetilanteeseen. Lupa myönnettäisiin erityisesti tilanteissa, joissa olosuhteet huomioon ottaen olisi kohtuutonta edellyttää henkilön poistuvan maas-

ta. Oleskelupa myönnettäisiin lähtökohtaisesti yhdeksi vuodeksi ja seuraavan oleskelulupahakemuksen yhteydessä harkittaisiin ovatko luvan myöntämisen edellytykset edelleen voimassa.

Yleissopimuksen 59 artiklan 1 kohta velvoittaa sopimuspuolet toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että uhreille, joiden oleskelulupa (residence status) riippuu kansallisessa laissa tunnustetun puolison tai kumppanin oleskeluluvasta, myönnetään hakemuksesta avioliiton tai suhteen purkauduttua määräaikainen itsenäinen oleskelulupa, jos uhrin olosuhteet ovat erityisen vaikeat. Yleissopimuksen selitysmuistion mukaan olosuhteiden katsotaan olevan erityisen vaikeat muun muassa silloin, jos uhri on joutunut puolisonsa aiheuttaman tai hyväksymän väkivallan kohteeksi.

Yleissopimuksen 59 artiklan 3 kohta edellyttää, että sopimuspuolet antavat uhreille uudistettavia oleskelulupia jommassa kummassa tai molemmissa seuraavista tapauksista: a) jos toimivaltainen viranomaiskatsoo, että uhrien henkilökohtainen tilanne edellyttää välttämättä heidän oleskeluaan maassa; b) jos toimivaltainen viranomaiskatsoo, että uhrien yhteistyö toimivaltaisten viranomaisten kanssa tutkintaa tai rikosoikeudellista menettelyä varten edellyttää välttämättä heidän oleskeluaan maassa. Voimassa olevan ulkomaalaislain säännökset eivät riittävästi kata yleissopimuksessa tarkoitettuja tilanteita, joissa aiemman luvan myöntämisen perusteena ollut perheside on katkenut, ja henkilö on parisuhteen aikana joutunut puolisonsa aiheuttaman tai hyväksymän väkivallan kohteeksi.

3 Voimaantulo

Euroopan neuvoston yleissopimus nauttii kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tulee sen 75 artiklan 3 kohdan mukaan kansainvälisesti voimaan kun 10 allekirjoittajaa, joista vähintään kahdeksan on Euroopan neuvoston jäsenvaltioita, on ratifioinut tai hyväksynyt yleissopimuksen. Yleissopimus on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä elokuuta 2014.

75 artiklan 4 kohdan mukaan yleissopimus tulee sen myöhemmin hyväksyvän tai ratifioivan valtion tai Euroopan unionin osalta voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona se talletti ratifioimis- tai hyväksymisasiakirjansa.

Euroopan neuvoston yleissopimus nauttii kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta sisältää määräyksiä, jotka Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaan kuuluvat Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan, kuten määräykset terveyden- ja sairaanhoitoa, sosiaalihuoltoa ja opetusta, kulttuuria ja nuorisotyötä sekä maakunnan oloja koskevia tilastoja koskevista asioista. Näin ollen maakuntapäivien tulee hyväksyä Ahvenanmaan itsehallintolain 59 §:n 1 momentissa tarkoitettu kansainvälisten sopimusmääräysten voimaansaattamista koskeva säädös, jotta Ahvenanmaan toimivaltaan kuuluvat määräykset tulisivat voimaan myös Ahvenanmaan maakunnassa. Yleissopimuksen voimaansaattamista koskeva laki ehdotetaan tulevaksi voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti, kun yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

Rikoslain muuttamista ja ulkomaalaislain muuttamista koskevien lakien ehdotetaan tulevan voimaan mahdollisimman pian, viimeistään silloin, kun yleissopimus tulee Suomen osalta voimaan.

4 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

4.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia taikka vaativat perustuslain mukaan muusta syystä eduskunnan hyväksymisen.

Yleissopimus on niin sanottu sekasopimus, jonka määräyksistä osa kuuluu Euroopan unionin toimivaltaan ja osa jäsenvaltion toimivaltaan. Yleissopimuksen 75 artiklan 1

kohdan mukaan yleissopimus on avoinna allekirjoittamista varten myös Euroopan unionille. Euroopan unioni ei ole allekirjoittanut yleissopimusta eikä tehnyt päätöstä sen hyväksymisestä. Unionin oikeuteen perustuvaa estettä ei kuitenkaan ole sille, että Suomi ratifioi yleissopimuksen siitä huolimatta, että Euroopan unioni ei ole liittynyt sopimukseen. Euroopan unionin jäsenvaltioista Espanja, Italia, Itävalta, Portugali ja Tanska ovat ratifioineet yleissopimuksen.

Jäsenvaltioilla ei ole toimivaltaa niiden määräysten osalta, joissa määrätään Euroopan unionin yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvista asioista. Eduskunnan hyväksyminen ei koske vakiintuneen käytännön mukaan sopimuksen näitä osia (esim. PeVL 31/2001 vp, PeVL 16/2004 vp ja PeVL 24/2004 vp). Perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että toimivallan jakautumiseen kiinnitetään riittävästi huomiota laadittaessa hallituksen esityksiä jaetun toimivallan sopimuksista. Esityksistä tulee ilmetä, miltä osin sopimukset kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan (ks. esim. PeVL 6/2001 vp, PeVL 31/2001 vp ja PeVL 6/2005 vp).

Euroopan unionin puitteissa on hyväksytty rikosuhridirektiivi (2012/29/EU), joka koskee kaikille rikoksen uhreille taattavia oikeuksia, tukea ja suojelua. Direktiivissä kiinnitetään erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin, kuten sukupuoleen perustuvan väkivallan ja perheväkivallan naisuhreihin sekä lapsiin.

Direktiivi takaa uhrille oikeuden ymmärtää ja tulla ymmärretyksi sekä oikeuden tulkkaamiseen ja käännöksiin kaikissa rikosoikeudenkäyntimenettelyn vaiheissa. Lisäksi direktiivi takaa uhrille oikeuden käyttää uhrien tukipalveluja, kuten neuvontaa, emotionaalista ja psykologista tukea sekä tarvittaessa esimerkiksi suojaa tai muuta sopivaa väliaikaista majoitusta. Direktiivi takaa myös uhrille oikeuden oikeusapuun sekä oikeuden saada korvauksia rikoksentehtäjältä. Direktiivi sisältää myös määräyksiä uhrin oikeudesta suojeluun rikosprosessin aikana, oikeuden yksityisyyden suojaan sekä oikeuden henkilökohtaiseen arviointiin erityisten suojelutarpeiden määrittämiseksi. Rikosuhridirektiiviä ei ole vielä pantu Suomessa täytäntöön. Tämä on tehtävä 16 päivänä marraskuuta 2015

mennessä. Suhteessa uhridirektiiviin yleissopimuksella ei vaikuteta EU-lainsäädäntöön Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Valtiosopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen määräys on eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannan mukaan luettava lainsäädännön alaan, 1) jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvatun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, 3) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla taikka 4) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä tai 5) siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Perustuslakivaliokunnan mukaan kansainvälisen velvoitteen määräys kuuluu näiden perusteiden mukaan lainsäädännön alaan siitä riippumatta, onko määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11/2000 vp, PeVL 12/2000 vp ja 45/2000 vp).

Yleissopimus sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä osittain siksi, että joistakin yleissopimuksessa turvatuista oikeuksista on perustuslain nimenomaisten säännösten mukaan säädettävä lailla. Perusoikeussäännösten lakivarausten kattamien määräysten lisäksi jäljempänä yksilöidyt yleissopimuksen artiklat sisältävät sellaisia yksilön oikeusasemaan keskeisesti vaikuttavia määräyksiä, joista Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan on säädettävä lailla ja jotka siksi edellyttävät eduskunnan suostumusta voimaantullakseen. Yksityiskohtaisissa perusteluissa on selostettu yleissopimuksen määräysten suhdetta Suomen lainsäädäntöön.

Yleissopimuksen 1 artiklassa määrätään naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja poistamisesta sekä naisten ja miesten välisen tosiasiallisen tasa-arvon edistämisestä. Artikla liittyy perustuslain 6 §:ssä säädettyyn yhdenvertaisuuteen ja 7 §:ssä säädettyyn oikeuteen elämään ja henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.

Yleissopimuksen 3 artiklan sisältämät määritelmät määrittävät sellaisten yleissopimuksen muiden artiklojen sisältöä ja soveltamis-

ta, joiden määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan (PeVL 11 ja 12/2000 vp).

Yleissopimuksen 4 artiklassa säädetään perusoikeuksista, tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Edellä 1 artiklan osalta mainituin tavoin kysymys on perustuslaissa taatuista yhdenvertaisuudesta sekä henkilökohtaisesta vapaudesta ja koskemattomuudesta. Artiklan kannalta merkityksellisiä ovat myös tasa-arvolaki, yhdenvertaisuuslaki ja rikoslaki.

Yleissopimuksen 11 artiklassa säädetään tietojen kokoamisesta ja tutkimuksesta. Asiaa koskee tilastolaki, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki, henkilötietolaki, terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annettu laki sekä sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tilastotoimesta annettu laki. Lisäksi kysymyseen voivat tulla eri tutkimuslaitoksista annetut lait, kuten laki Oikeuspoliittisesta tutkimuslaitoksesta.

Koulutusta koskevaan yleissopimuksen 14 artiklaan liittyvät perusopetuslaki, lukiolaki, laki ammatillisesta koulutuksesta, yliopistolaki ja ammattikorkeakoululaki.

Yleissopimuksen 20 ja 22 artiklassa tarkoitettuja yleisistä ja erityisistä tukipalveluista säädetään perustuslain 19 § 3 momentissa, kuntalaissa, sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetussa laissa, sosiaalihuoltolaissa, päihdehuoltolaissa, mielenterveyslaissa, lastensuojelulaissa, toimeentulosta annetussa laissa, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa, kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa ja terveydenhuoltolaissa.

Yleissopimuksen 21 artiklassa edellytetään, että uhrin saavat tietoa sovellettavista alueellisista ja kansainvälisistä yksilövalitus- ja ryhmävalitusjärjestelmistä ja että osapuolet edistävät neuvonnan ja avun saatavuutta tällaisissa valituksissa. Suomessa oikeusavusta ja sen edellytyksistä on säädetty oikeusapulaissa. Oikeusapuun kuuluu oikeudellinen neuvonta, tarpeelliset toimenpiteet sekä avustaminen tuomioistuimissa ja muussa viranomaisissa sekä vapautus eräistä asian käsittelyyn liittyvistä maksuista.

Yleissopimuksen 26 artiklassa edellytetään, että uhrille tarjottavissa palveluissa otetaan huomioon väkivallalle altistuneiden lasten

oikeudet ja tarpeet. Suomessa asiasta on säännöksiä lastensuojelulaissa ja terveydenhuoltolaissa.

Yleissopimuksen 28 artiklassa edellytetään sopimusvaltioiden varmistavan, etteivät ammattihenkilöitä koskevat salassapitosäännökset estä väkivallantekoa koskevan ilmoituksen tekemistä. Ilmoitusvelvollisuuteen liittyvästä salassapidosta ja siitä poikkeamisesta on säädetty rikoslaissa, sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa sekä lastensuojelulaissa.

Yleissopimuksen 29 artiklassa edellytetään takaamaan uhreille asianmukaiset siviilioikeudelliset oikeussuojakeinot väkivallantekijöitä ja viranomaisia vastaan. Näistä säännellään rikoslaissa sekä vahingonkorvauslaissa. Myös perustuslain määräykset ylimmistä lailisuusvalvojista on otettava huomioon.

Yleissopimuksen 30 artiklassa on määrätty uhrin oikeudesta hakea korvausta väkivallanteosta. Väkivallan kohteeksi joutunut uhri voi Suomessa hakea korvausta vahingonkorvauslain perusteella. Rikosvahinkolain perustella rikoksen uhrilla on oikeus saada korvausta valtion varoista.

Yleissopimuksen 31 artiklassa määrätään huoltajuudesta, tapaamisoikeudesta ja turvallisuudesta tapaamisoikeuden täytäntönpänon yhteydessä. Asiaa säännellään lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa sekä lähestymiskiellosta annetussa laissa.

Pakkoavioliittojen siviilioikeudellisia seuraamuksia, joita koskevat määräykset ovat 32 artiklassa, säännellään avioliittolaissa.

Yleissopimuksen 33–41 artiklassa edellytetään niissä lueteltujen tekojen sekä niiden avunannon ja yrityksen kriminalisointia. Näistä säädetään rikoslaissa. Lisäksi pakotusta raskauden keskeyttämisestä säädetään raskauden keskeyttämisestä annetussa laissa sekä seksuaalisesta tai sukupuoleen perustuvasta häirinnästä tasa-arvolaisissa, työturvallisuuslaissa sekä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa.

Yleissopimuksen 42 artikla kieltää kulttuurin, tavan, uskonnon, perinteen ja niin sanotun ”kunnian” hyväksymisen teon oikeuttamisperusteena. Asiaan liittyy perustuslain 6 §:n mukainen yhdenvertaisuus. Sen lisäksi

tällaiset seikat voivat tulla kyseeseen rikoslain mukaisina koventamisperusteina.

Yleissopimuksen 43 artiklan mukaan rikossäännöksiä on sovellettava uhrin ja rikosten tekijän välisestä suhteesta riippumatta. Rikoslain kattamissa tunnusmerkistöissä ei tehdä eroa sen osalta, mikä on uhrin ja tekijän välinen suhde.

Yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesta lainkäyttövallasta, 45 artiklan mukaisista seuraamuksista sekä 46 artiklan mukaisista raskauttavista seikoista määrätään rikoslaisissa.

Yleissopimuksen 47 artikla sisältää määräykset toisen osapuolen määräämien rangaistusten huomioon ottamisesta. Tätä koskevaa sääntelyä on rikoslaisissa, Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanosta annettussa laissa sekä kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanosta annettussa laissa.

Yleissopimuksen 48 artikla sisältää pakollisten vaihtoehtoisten riitojenratkaisumenetelyjen kiellon. Asiasta säädetään rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annettussa laissa.

Yleissopimuksen 49, 50, 54 ja 56 artiklassa määrättyistä tutkinta- ja syytetoimista, muista prosessioikeudellista määräyksistä ja suojelutoimista säädetään esitutkintalaissa, syyttäjälaitoksesta annettussa laissa, lastensuojelulaissa, oikeudenkäymiskaarissa, rikoslaisissa, vankeuslaissa, holhustoimesta annettussa laissa, sosiaalihuoltolaissa, rikosvahinkolaisissa, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettussa laissa, oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettussa laissa sekä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettussa laissa.

Yleissopimuksen 51 artikla velvoittaa sopimusvaltiot varmistamaan, että toimivaltaiset viranomaiset arvioivat tehokkaasti yksittäisten uhrien kohtaamat turvallisuusriskit ja laativat suunnitelman niiden hallitsemiseksi. Riskinarvioinnissa on otettava huomioon tiedot väkivallantekijöiden hallussa olevista ampuma-aseista tai muista vakavaan väkivaltaan käytettävistä aseista. Ampuma-aselaissa on säännökset ampuma-aseiden lupamenetelystä ja siihen liittyvästä harkinnasta.

Yleissopimuksen 52 ja 53 artiklassa säänneltyyn perheväkivallan tekijää koskevaan lähestymiskieltoon sovelletaan Suomessa lähestymiskielto lakia ja rikoslakia.

Yleissopimuksen 55 artikla sisältää määräyksiä rikosprosessin vireillepanosta joko asianosaisen toimesta tai viranomaisen toimesta sekä tuki- ja avustuspalveluista, joihin uhrilla on prosessin aikana oltava oikeus. Asiasta säännellään rikoslaisissa sekä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettu laki. Suomen on tarkoitus tehdä yleissopimuksen 78 artiklan sallima varauma 55 artiklan 1 kohtaan koskien lievän pahoinpitelyn virallisen syytteen alaisuutta muissa kuin lähisuhdetapauksissa. Koska varauma koskee luonteensa vuoksi lainsäädännön alaan kuuluvien sopimusmääräysten laajuutta tai sisältöä, eduskunnan suostumus on tarpeen sen tekemiselle (PeVL 16/2005 vp).

Yleissopimuksen 57 artiklan mukaisesta oikeusavusta säännellään oikeusapulaisissa.

Yleissopimuksen 58 artiklan sisältämästä rikosten vanhentumisajasta säädetään rikoslaisissa.

Yleissopimuksen 59–61 artiklassa määrätään maahanmuutosta ja turvapaikanhausta. Asiasta säännellään ulkomaalaislaissa sekä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annettussa laissa.

Yleissopimuksen 62 artiklan 2 kohta koskee uhrin oikeutta tehdä rikosilmoitus asuinvaltionsa viranomaisille, vaikka rikos olisi tehty muun osapuolen kuin uhrin asuinvaltion alueella. Asiasta säädetään vuoden 2014 alussa voimaan tulevassa uudessa esitutkintalaissa.

Yleissopimuksen IX luku (66–69 artikla) sisältää määräykset yleissopimuksen kansainvälisestä seurantajärjestelmästä. Tällaiset ylikansalliset valvontajärjestelmät koskevat valtion täysivaltaisuutta ja kuuluvat siten lainsäädännön alaan. Koska ne kuitenkin ovat tavanomaisina pidettäviä järjestelyjä sellaisessa kansainvälisessä yhteistyössä, johon Suomi perustuslain 1 §:n 3 momentin mukaan osallistuu ihmisoikeuksien turvaamiseksi, tällainen valvontatoimivalta ei ole ristiriidassa valtion täysivaltaisuuden kanssa (PeVL 11/2000 vp, 12/2000 vp ja PeVL 19/2000 vp).

Koska yleissopimuksen 71 artiklan määräykset yleissopimuksen suhteesta muihin kansainvälisiin asiakirjoihin sekä yleissopimuksen 73 artiklan määräykset yleissopimuksen muista vaikutuksista vaikuttavat olennaisella tavalla lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten soveltamiseen, myös nämä määräykset kuuluvat lainsäädännön alaan.

Yleissopimuksen 74 artiklan määräys koskee riitojen ratkaisemista ja Euroopan neuvoston ministerikomitean mahdollisuutta sovittelumenettelyyn. Sopimuksen tulkintaa tai soveltamista koskeva riita pyritään ensisijaisesti ratkaisemaan neuvottelemalla tai sovittelemalla, välimiesmenettelyllä tai muulla rauhanomaisen ratkaisun keinolla. Euroopan neuvoston ministerikomitea voi ottaa käyttöön sovittelumenettelyt. Jos sopimuksessa, joka muutoinkin sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, on määräyksiä pakollisuudesta ja osapuolia sitovasta menettelystä sopimuksen tulkintaa tai sen soveltamista koskevan riidan ratkaisemisesta osapuolten välillä, voi riidan ratkaisu vaikuttaa siihen, miten Suomessa laintasoisena säänneltyä asiaa koskevaa määräystä on sovellettava. Tällaisissa tapauksissa riitojen ratkaisemista koskeva määräys kuuluu lainsäädännön alaan (PeVL 31/2001 vp).

Yleissopimuksen 78 artiklan 2 kohta sisältää luettelon sallituista varaumista. Suomen on tarkoitus tehdä varauma koskien yleissopimuksen 55 artiklan 1 kohtaa, joka vaatii, että minkään pahoinpitelyteon tutkinta tai syytteenpano ei saa riippua kokonaan uhrin tekemästä rikosilmoituksesta ja että oikeudenkäyntiä voidaan jatkaa, vaikka uhri peruuttaisi lausuntonsa tai ilmoituksensa. Rikoslain 21 luvun 7 §:n mukainen lievä pahoinpitely on pääsääntöisesti asianomistajarikos. Se on virallisen syytteen alainen rikos ainoastaan silloin kun se kohdistuu rikoslain 21 luvun 16 §:n 1 momentissa tarkoitettuun henkilöön. Varauma kuuluu näin ollen lainsäädännön alaan ja sen tekeminen edellyttää eduskunnan suostumusta.

Yleissopimuksen 79 artiklan mukaan varaumat ovat voimassa viisi vuotta ja ne voidaan uudistaa samanpituisiksi ajaksi. Suomen yleissopimuksen 55 artiklan 1 kohtaan tekemän varauman on tarkoitus olla pitkäaikaisesti voimassa, sillä suunnitteilla ei ole

muutosta muun kuin lähisuhteessa tapahtuvan lievän pahoinpitelyn muuttamisesta asianomistajarikoksesta yleisen syytteen alaiseksi rikokseksi.

Perustuslakivaliokunta on käsitellessään lahjontaa koskevan Euroopan neuvoston rikosoikeudellisen yleissopimuksen määräaikaisten varaumien voimassaolon jatkamista (HE 220/2005 vp) katsonut, että valiokunta ei näe perustuslain 94 §:n 1 momentista johtuvan esteitä päättää siitä, että eduskunta hyväksyessään varauman antaa samalla suostumuksensa määräaikaisen varauman voimassaolon jatkumiseen toistaiseksi (PeVL 4/2006 vp). Tällöin varauma on mahdollista uudistaa ilman eduskunnan kulloinkin erikseen antamaa suostumusta varauman uudistamiseen. Esityksessä tarkoitettujen viiden vuoden määräaikaisen varauman voimassaoloa toistaiseksi merkittäisi sitä, ettei varauman voimassaolon jatkamista olisi perustuslakivaliokunnan kannanoton valossa tarpeen saattaa viiden vuoden välein uudelleen eduskunnan hyväksyttäväksi perustuslain 94 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla. Koska määräaikaisesta varaumasta tulisi näin ollen tosiasiallisesti toistaiseksi voimassa oleva, tulevaisuudessa mahdollisesti tehtävä varauman uusimatta jättämistä koskeva ratkaisu sen sijaan edellyttäisi eduskunnan suostumusta (PeVL 4/2006 vp).

4.2 Käsittelyjärjestys

Yleissopimus ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Yleissopimus sekä siihen tehtävä varauma voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamiseksi voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Sama koskee lakia rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta sekä lakia ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että

eduskunta hyväksyisi naisesti kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan

ehkäisemisestä ja torjumisesta Istanbulissa 11 päivänä toukokuuta 2011 tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan

ja että eduskunta hyväksyisi annettavaksi yleissopimuksen 78 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun selityksen, jolla Suomi varaa oikeuden olla soveltamatta 55 artiklan 1 kohtaa rikoslain 21 lu-

vun 7 §:n mukaiseen lievään pahoinpitelyyn silloin kun rikos kohdistuu muuhun kuin rikoslain 21 luvun 16 §:n 1 momentissa tarkoitettuun henkilöön.

Edellä esitetyn perusteella ja koska yleissopimus sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.**Laki**

naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta Istanbulissa 11 päivänä toukokuuta 2011 tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Sopimuksen muiden määräysten voimaansaattamisesta ja tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

2.

Laki**rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rikoslain (39/1889) 1 luvun 11 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 637/2011, seuraavasti:

11 §

Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta teko-paikan laissa, siihen sovelletaan Suomen lakia, jos sen on tehnyt Suomen kansalainen tai 6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö ja teosta säädetään rangaistus:

1) 11 luvun 5 tai 6 §:ssä, jos teko on sellainen sotarikos tai törkeä sotarikos taikka osallisuusteko niihin, jota tarkoitetaan kulttuuriomaisuuden suojelemisesta aseellisen selkkauksen sattuessa tehdyn Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toisen pöytäkirjan 15 artiklassa;

2) 15 luvun 12 a §:n nojalla mainitun luvun 1-9 §:ssä;

3) 16 luvun 1-3 §:ssä ja vaikka rikoksen kohteena on 40 luvun 11 §:n 2, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettu henkilö taikka ulkomainen virkamies, joka toimii Kansainvälisen rikostuomioistuimen palveluksessa;

4) 16 luvun 13, 14, 14 a tai 14 b §:ssä ja vaikka lainkohtia sovelletaan mainitun luvun 20 §:n nojalla;

5) 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä;

6) 20 luvun 1, 2, 4, 5, 6, 7 tai 8 a-8 c §:ssä;

7) 20 luvun 9 tai 9 a §:ssä, jos teko kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön;

8) 21 luvun 5 tai 6 §:ssä, 22 luvun 1 tai 2 §:ssä taikka 25 luvun 8 §:ssä, jos teko on naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (/) 38 artiklassa tarkoitettu naisen sukuelinten silpominen taikka 39 artiklassa tarkoitettu pakotettu raskauden keskeyttäminen tai pakko-sterilointi;

9) 30 luvun 7, 7 a, 8 tai 8 a §:ssä ja vaikka lainkohtia sovelletaan mainitun luvun 14 §:n nojalla; taikka

10) 40 luvun 1-4 tai 4 a §:ssä, jos rikoksen tekijä on kansanedustaja, ulkomainen virkamies tai ulkomaisen parlamentin jäsen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

3.

Laki**ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 54 §:n 6 momentti, sellaisena kuin se on laissa 34/2006, seuraavasti:

54 §
 Jatkoluvan myöntäminen

Uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään uudella perusteella, jos ulkomaalaiselle voitaisiin myöntää ensimmäinen oleskelulupa tällä uudella perusteella. Ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella, voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä sillä perusteella, että henkilöllä on kiinteät si-

teet Suomeen tai että hänen henkilökohtainen tilanteensa on erityisen vaikea puolison häneen tai hänen lapseensa perhesiteen voimassaolon aikana kohdistaman tai hyväksymän väkivallan tai hyväksikäytön vuoksi ja luvan epääminen olisi olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

Helsingissä 18 päivänä syyskuuta 2014

Pääministeri

ALEXANDER STUBB

Ulkoasiainministeri *Erkki Tuomioja*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

2.

Laki

rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rikoslain (39/1889) 1 luvun 11 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 637/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

11 §

Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Kaksoisrangaistavuuden vaatimus

Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta teko-paikan laissa, siihen sovelletaan Suomen lakia, jos sen on tehnyt Suomen kansalainen tai 6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö ja teosta säädetään rangaistus:

1) 11 luvun 5 tai 6 §:ssä, jos teko on sellainen sotarikos tai törkeä sotarikos taikka osallisuusteko niihin, jota tarkoitetaan kulttuuriomaisuuden suojelemisesta aseellisen selkkauksen sattuessa tehdyn Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toisen pöytäkirjan 15 artiklassa;

2) 15 luvun 12 a §:n nojalla mainitun luvun 1-9 §:ssä;

3) 16 luvun 1-3 §:ssä ja vaikka rikoksen kohteena on 40 luvun 11 §:n 2, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettu henkilö taikka ulkomainen virkamies, joka toimii Kansainvälisen rikostuomioistuimen palveluksessa;

4) 16 luvun 13, 14, 14 a tai 14 b §:ssä ja vaikka lainkohtia sovelletaan mainitun luvun 20 §:n nojalla;

5) 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä;

6) 20 luvun 6, 7 tai 8 a-8 c §:ssä;

7) 20 luvun 1-5 taikka 9 tai 9 a §:ssä, jos teko kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön;

8) 30 luvun 7, 7 a, 8 tai 8 a §:ssä ja vaikka lainkohtia sovelletaan mainitun luvun 14 §:n nojalla; taikka

Vaikka teosta ei säädetä rangaistusta teko-paikan laissa, siihen sovelletaan Suomen lakia, jos sen on tehnyt Suomen kansalainen tai 6 §:n 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu henkilö ja teosta säädetään rangaistus:

1) 11 luvun 5 tai 6 §:ssä, jos teko on sellainen sotarikos tai törkeä sotarikos taikka osallisuusteko niihin, jota tarkoitetaan kulttuuriomaisuuden suojelemisesta aseellisen selkkauksen sattuessa tehdyn Haagin vuoden 1954 yleissopimuksen toisen pöytäkirjan 15 artiklassa;

2) 15 luvun 12 a §:n nojalla mainitun luvun 1-9 §:ssä;

3) 16 luvun 1-3 §:ssä ja vaikka rikoksen kohteena on 40 luvun 11 §:n 2, 3 tai 5 kohdassa tarkoitettu henkilö taikka ulkomainen virkamies, joka toimii Kansainvälisen rikostuomioistuimen palveluksessa;

4) 16 luvun 13, 14, 14 a tai 14 b §:ssä ja vaikka lainkohtia sovelletaan mainitun luvun 20 §:n nojalla;

5) 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä;

6) 20 luvun 1, 2, 4, 5, 6, 7 tai 8 a-8 c §:ssä;

7) 20 luvun 9 tai 9 a §:ssä, jos teko kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan henkilöön;

8) 21 luvun 5 tai 6 §:ssä, 22 luvun 1 tai 2 §:ssä taikka 25 luvun 8 §:ssä, jos teko on naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn

9) 40 luvun 1-4 tai 4 a §:ssä, jos rikoksen tekijä on kansanedustaja, ulkomainen virkamies tai ulkomaisen parlamentin jäsen.

Euroopan neuvoston yleissopimuksen (/) 38 artiklassa tarkoitettu naisen sukuelinten silpominen taikka 39 artiklassa tarkoitettu pakotettu raskauden keskeyttäminen tai pakosterilointi;

9) 30 luvun 7, 7 a, 8 tai 8 a §:ssä ja vaikka lainkohtia sovelletaan mainitun luvun 14 §:n nojalla; taikka

10) 40 luvun 1-4 tai 4 a §:ssä, jos rikoksen tekijä on kansanedustaja, ulkomainen virkamies tai ulkomaisen parlamentin jäsen.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

3.

Laki**ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 54 §:n 6 momentti, sellaisena kuin se on laissa 34/2006, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

54 §

54 §

Jatkoluvan myöntäminen

Jatkoluvan myöntäminen

Uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään uudella perusteella, jos ulkomaalaiselle voitaisiin myöntää ensimmäinen oleskelulupa tällä uudella perusteella. Ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella, voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä sillä perusteella, että henkilöllä on kiinteät siteet Suomeen.

Uusi määräaikainen oleskelulupa myönnetään uudella perusteella, jos ulkomaalaiselle voitaisiin myöntää ensimmäinen oleskelulupa tällä uudella perusteella. Ulkomaalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella, voidaan myöntää oleskelulupa perhesiteen päätyttyä sillä perusteella, että henkilöllä on kiinteät siteet Suomeen *tai että hänen henkilökohtainen tilanteensa on erityisen vaikea puolison häneen tai hänen lapseensa perhesiteen voimassaolon aikana kohdistaman tai hyväksynnän väkivallan tai hyväksikäytön vuoksi ja luvan epäminen olisi olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta.*

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*

*Sopimusteksti***EUROOPAN NEUVOSTON YLEISSOPI-
MUS NAISIIN KOHDISTUVAN VÄKI-
VALLAN JA PERHEVÄKIVALLAN EH-
KÄISEMISESTÄ JA TORJUMISESTA****COUNCIL OF EUROPE CONVENTION
ON PREVENTING AND COMBATING
VIOLENCE AGAINST WOMEN AND
DOMESTIC VIOLENCE***Johdanto-osa**Preamble*

Euroopan neuvoston jäsenvaltiot ja muut tämän yleissopimuksen allekirjoittajat, jotka

The member States of the Council of Europe and the other signatories hereto,

palauttavat mieliin yleissopimuksen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (ETS 5, 1950) ja sen pöytäkirjat, Euroopan sosiaalisen peruskirjan (ETS 35, 1961; tarkistettu vuonna 1996, ETS 163), Euroopan neuvoston yleissopimuksen ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta (ETS 197, 2005) ja Euroopan neuvoston yleissopimuksen lasten suojelemiseksi seksuaaliselta riistolta ja hyväksikäytöltä (ETS 201, 2007);

Recalling the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ETS No. 5, 1950) and its Protocols, the European Social Charter (ETS No. 35, 1961, revised in 1996, ETS No. 163), the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (ETS No. 197, 2005) and the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (ETS No. 201, 2007);

palauttavat mieliin seuraavat ministerikomitean suositukset Euroopan neuvoston jäsenvaltioille: suositus Rec(2002)5 naisten suojelemiseksi väkivallalta, suositus Rec(2007)17 sukupuolten tasa-arvoa koskevista vaatimuksista ja rakenteista, suositus Rec(2010)10 naisten ja miesten rooleista konfliktien estämisessä ja ratkaisemisessa sekä rauhanrakentamisessa, ja muut asiaan liittyvät suositukset;

Recalling the following recommendations of the Committee of Ministers to member States of the Council of Europe: Recommendation Rec(2002)5 on the protection of women against violence, Recommendation CM/Rec(2007)17 on gender equality standards and mechanisms, Recommendation CM/Rec(2010)10 on the role of women and men in conflict prevention and resolution and in peace building, and other relevant recommendations;

ottavat huomioon sen lisääntyvän oikeuskäytännön, jolla Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien asettaa merkittäviä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyviä vaatimuksia;

Taking account of the growing body of case law of the European Court of Human Rights which sets important standards in the field of violence against women;

ottavat huomioon kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (1966), taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (1966), kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskevan Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen (1979) ja sen valinnaisen pöytäkirjan (1999) sekä naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean yleisluontoisen suosituksen no. 19 naisiin kohdistuvan väkivallan käsittelestä, Yhdistyneiden kansakuntien yleis-

Having regard to the International Covenant on Civil and Political Rights (1966), the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (1966), the United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women ("CEDAW", 1979) and its Optional Protocol (1999) as well as General Recommendation No. 19 of the CEDAW Committee on violence against women, the United Nations Convention on the Rights of the Child (1989) and its Optional Protocols (2000) and the

sopimuksen lapsen oikeuksista (1989) ja sen valinnaiset pöytäkirjat (2000) sekä Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista (2006);

ottavat huomioon Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön (2002);

palauttavat mieliin kansainvälisen humanitaarisen oikeuden peruseriaatteet ja erityisesti IV Geneven yleissopimuksen siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana (1949) sekä sen I ja II lisäpöytäkirjan (1977);

tuomitsevat naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan kaikissa muodoissaan;

tiedostavat, että naisten ja miesten välisen tasa-arvon toteuttaminen sekä oikeudellisesti että tosiasiallisesti on keskeinen osa naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemistä;

tiedostavat, että naisiin kohdistuva väkivalta ilmentää historiallista naisten ja miesten välistä valtasuhteiden epäyhdenvertaisuutta, jonka johdosta miehet ovat hallinneet ja syrjineet naisia ja naisten täysimittainen eteneminen on estynyt;

tiedostavat, että naisiin kohdistuva väkivalta on sukupuoleen perustuvana väkivaltana luonteeltaan rakenteellista ja että se on yksi niistä ratkaisevista yhteiskunnan rakenteista, joilla naiset pakotetaan alistettuun asemaan miehiin nähden;

tiedostavat syvästi huolestuneina, että naiset ja tytöt altistuvat usein vakaville väkivallan muodoille, kuten perheväkivallalle, seksuaaliselle häirinnälle, raiskauksille, pakkoavioliitoille, niin sanotun "kunnian" nimissä tehtävälle väkivallalle ja sukuelinten silpomiselle, jotka loukkaavat vakavasti naisten ja tyttöjen ihmisoikeuksia ja estävät olennaisesti naisten ja miesten välisen tasa-arvon saavuttamista;

tiedostavat, että aseellisten konfliktien aikana loukataan jatkuvasti siviiliväestön ihmisoikeuksia erityisesti naisiin kohdistuvalla laajamittaisella tai järjestelmällisellä raiskaamisella ja seksuaalisella väkivallalla ja että sukupuoleen perustuva väkivalta voi lisääntyä sekä konfliktien aikana että niiden jälkeen;

tiedostavat, että naiset ja tytöt ovat alttiimpia sukupuoleen perustuvalla väkivallalla kuin miehet;

tiedostavat, että perheväkivalta kohdistuu suhteellisesti useimmin naisiin ja että myös

United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2006);

Having regard to the Rome Statute of the International Criminal Court (2002);

Recalling the basic principles of international humanitarian law, and especially the Geneva Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (1949) and the Additional Protocols I and II (1977) thereto;

Condemning all forms of violence against women and domestic violence;

Recognising that the realisation of de jure and de facto equality between women and men is a key element in the prevention of violence against women;

Recognising that violence against women is a manifestation of historically unequal power relations between women and men, which have led to domination over, and discrimination against, women by men and to the prevention of the full advancement of women;

Recognising the structural nature of violence against women as gender - based violence, and that violence against women is one of the crucial social mechanisms by which women are forced into a subordinate position compared with men;

Recognising, with grave concern, that women and girls are often exposed to serious forms of violence such as domestic violence, sexual harassment, rape, forced marriage, crimes committed in the name of so - called "honour" and genital mutilation, which constitute a serious violation of the human rights of women and girls and a major obstacle to the achievement of equality between women and men;

Recognising the ongoing human rights violations during armed conflicts that affect the civilian population, especially women in the form of widespread or systematic rape and sexual violence and the potential for increased gender - based violence both during and after conflicts;

Recognising that women and girls are exposed to a higher risk of gender - based violence than men;

Recognising that domestic violence affects women disproportionately, and that men may

miehet voivat joutua perheväkivallan uhreiksi;

tiedostavat, että lapsia joutuu perheväkivallan uhreiksi, myös tämän väkivallan todistajina;

pyrkivät luomaan Euroopan, joka on vapaa naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja perheväkivallasta;

ovat sopineet seuraavasta:

also be victims of domestic violence;

Recognising that children are victims of domestic violence, including as witnesses of violence in the family;

Aspiring to create a Europe free from violence against women and domestic violence,

Have agreed as follows:

I luku

Tavoitteet, määritelmät, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, yleiset velvoitteet

1 artikla

Yleissopimuksen tavoitteet

1. Tämän yleissopimuksen tavoitteina on
a. suojella naisia kaikilta väkivallan muodoilta sekä ehkäistä ja poistaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa ja saattaa väkivallantekijät syytteeseen;

b. edistää kaikkien naisten syrjinnän muotojen poistamista sekä naisten ja miesten välistä tosiasiallista tasa-arvoa, myös voimaannuttamalla naisia;

c. luoda laaja-alaiset puitteet, toimintaperiaatteet ja toimet kaikkien naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan uhrien suojelemiseksi ja auttamiseksi;

d. edistää kansainvälistä yhteistyötä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan poistamiseksi;

e. tukea järjestöjä ja lainvalvontaviranomaisia sekä auttaa niitä toimimaan tehokkaasti yhteistyössä yhtenäisen lähestymistavan omaksumiseksi pyrittäessä poistamaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa.

2. Jotta yleissopimuksen osapuolet panisivat sen määräykset tehokkaasti täytäntöön, yleissopimuksella luodaan erityinen seuranta-järjestelmä.

2 artikla

Yleissopimuksen soveltamisala

1. Tätä yleissopimusta sovelletaan kaikkiin

Chapter I

Purposes, definitions, equality and non - discrimination, general obligations

Article 1

Purposes of the Convention

1 The purposes of this Convention are to:
a protect women against all forms of violence, and prevent, prosecute and eliminate violence against women and domestic violence;

b contribute to the elimination of all forms of discrimination against women and promote substantive equality between women and men, including by empowering women;

c design a comprehensive framework, policies and measures for the protection of and assistance to all victims of violence against women and domestic violence;

d promote international co - operation with a view to eliminating violence against women and domestic violence;

e provide support and assistance to organisations and law enforcement agencies to effectively co - operate in order to adopt an integrated approach to eliminating violence against women and domestic violence.

2 In order to ensure effective implementation of its provisions by the Parties, this Convention establishes a specific monitoring mechanism.

Article 2

Scope of the Convention

1 This Convention shall apply to all forms

naisiin kohdistuvan väkivallan muotoihin, mukaan lukien perheväkivalta, joka kohdistuu suhteellisesti useimmin naisiin.

2. Osapuolia kehoitetaan soveltamaan tätä yleissopimusta kaikkiin perheväkivallan uhreihin. Pannessaan täytäntöön tämän yleissopimuksen määräyksiä osapuolet kiinnittävät erityistä huomiota naisiin sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreina.

3. Tätä yleissopimusta sovelletaan sekä rauhan aikana että aseellisten konfliktien yhteydessä.

of violence against women, including domestic violence, which affects women disproportionately.

2 Parties are encouraged to apply this Convention to all victims of domestic violence. Parties shall pay particular attention to women victims of gender - based violence in implementing the provisions of this Convention.

3 This Convention shall apply in times of peace and in situations of armed conflict.

3 artikla

Määritelmät

Tässä yleissopimuksessa

a. "naisiin kohdistuva väkivalta" tarkoittaa naisiin kohdistuvaa ihmisoikeuksien loukkaamista ja yhtä syrjinnän muotoa, ja se käsittää kaikki sellaiset sukupuoleen perustuvat väkivallanteot, jotka aiheuttavat tai voivat aiheuttaa naisille ruumiillista, seksuaalista, henkistä tai taloudellista haittaa tai kärsimystä, mukaan lukien tällaisilla teoilla uhkaaminen, pakottaminen tai mielivaltainen vapautenriisto joko julkisessa tai yksityiselämässä;

b. "perheväkivalta" tarkoittaa kaikkia perheen tai kodin sisäisiä tai toistensa entisten tai nykyisten puolisoitten tai kumppanien välisiä ruumiillisen, seksuaalisen, henkisen tai taloudellisen väkivallan tekoja riippumatta siitä, asuuko väkivallantekijä tai onko hän asunut samassa asunnossa uhrin kanssa;

c. "sukupuoli" tarkoittaa yhteiskunnallisesti rakentuneita rooleja, käyttäytymismuotoja, toimintoja ja ominaisuuksia, joita tietty yhteiskunta pitää sopivina naisille ja vastaavasti miehille;

d. "sukupuoleen perustuva naisiin kohdistuva väkivalta" tarkoittaa väkivaltaa, joka kohdistetaan naiseen hänen naiseutensa vuoksi tai joka kohdistuu suhteellisesti useimmin naisiin;

e. "uhri" tarkoittaa a ja b alakohdassa tarkoitettua menettelyn kohteeksi joutuvaa luonnollista henkilöä;

f. "naiset" tarkoittaa myös alle 18-vuotiaita tyttöjä.

Article 3

Definitions

For the purpose of this Convention:

a "violence against women" is understood as a violation of human rights and a form of discrimination against women and shall mean all acts of gender - based violence that result in, or are likely to result in, physical, sexual, psychological or economic harm or suffering to women, including threats of such acts, coercion or arbitrary deprivation of liberty, whether occurring in public or in private life;

b "domestic violence" shall mean all acts of physical, sexual, psychological or economic violence that occur within the family or domestic unit or between former or current spouses or partners, whether or not the perpetrator shares or has shared the same residence with the victim;

c "gender" shall mean the socially constructed roles, behaviours, activities and attributes that a given society considers appropriate for women and men;

d "gender - based violence against women" shall mean violence that is directed against a woman because she is a woman or that affects women disproportionately;

e "victim" shall mean any natural person who is subject to the conduct specified in points a and b;

f "women" includes girls under the age of 18.

4 artikla

Perusoikeudet, tasa-arvo ja syrjinnän kieltö

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet edistääkseen ja suojellakseen jokaisen, erityisesti naisten, oikeutta elää vapaana väkivallasta sekä julkisessa että yksityiselämässä.

2. Osapuolet tuomitsevat kaikki naisten syrjinnän muodot ja toteuttavat viipymättä tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet ehkäistäkseen syrjintää, erityisesti

– sisällyttämällä kansalliseen perustuslakiinsa ja muuhun asianomaiseen lainsäädäntöönsä naisten ja miesten välisen tasa-arvon periaatteen ja varmistamalla tämän periaatteen toteutumisen käytännössä;

– kieltämällä naisten syrjinnän, tarvittaessa myös seuraamusten avulla;

– kumoamalla naisia syrjivät säädökset ja käytännöt.

3. Osapuolet varmistavat tämän yleissopimuksen määräysten täytäntöönpanon, erityisesti toimet uhrien oikeuksien suojelemiseksi, syrjimättä ketään esimerkiksi biologisen tai sosiaalisen sukupuolen, rodun, ihonvärin, kielin, uskonnon, poliittisen tai muun mielipiteen, kansallisen tai yhteiskunnallisen alkuperän, kansalliseen vähemmistöön kuulumisen, varallisuuden, syntyperän, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin, iän, terveydentilan, vamman, siviilisäädyn, maahanmuuttajataustan, pakolaisaseman tai muun aseman perusteella.

4. Erityistoimia, jotka ovat tarpeen sukupuoleen perustuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja naisten suojelemiseksi siltä, ei katsota tässä yleissopimuksessa tarkoitetuksi syrjinnäksi.

5 artikla

Valtion velvoitteet ja huolellisuusvelvoite

1. Osapuolet pidättyvät osallistumasta naisiin kohdistuviin väkivallantekoihin ja varmistavat, että valtion viranomaiset, viranhaltijat, edustajat, laitokset ja muut valtion puolesta toimivat toimijat noudattavat tätä velvoitetta.

Article 4

Fundamental rights, equality and non - discrimination

1 Parties shall take the necessary legislative and other measures to promote and protect the right for everyone, particularly women, to live free from violence in both the public and the private sphere.

2 Parties condemn all forms of discrimination against women and take, without delay, the necessary legislative and other measures to prevent it, in particular by:

embodying in their national constitutions or other appropriate legislation the principle of equality between women and men and ensuring the practical realisation of this principle;

prohibiting discrimination against women, including through the use of sanctions, where appropriate;

abolishing laws and practices which discriminate against women.

3 The implementation of the provisions of this Convention by the Parties, in particular measures to protect the rights of victims, shall be secured without discrimination on any ground such as sex, gender, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth, sexual orientation, gender identity, age, state of health, disability, marital status, migrant or refugee status, or other status.

4 Special measures that are necessary to prevent and protect women from gender - based violence shall not be considered discrimination under the terms of this Convention.

Article 5

State obligations and due diligence

1 Parties shall refrain from engaging in any act of violence against women and ensure that State authorities, officials, agents, institutions and other actors acting on behalf of the State act in conformity with this obligation.

ta.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet, joilla varmistetaan huolellisuusvelvoitteen noudattaminen tarkoituksena ehkäistä, tutkia, rangaista ja hyvittää tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat valtiosta riippumattomien toimijoiden väkivallanteot.

6 artikla

Sukupuolen huomioon ottavat toimintaperiaatteet

Osapuolet sitoutuvat sisällyttämään sukupuolinäkökulman tämän yleissopimuksen määräysten täytäntöönpanoon ja niiden vaikutusten arviointiin sekä edistämään ja panemaan tehokkaasti täytäntöön naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä naisten vaikutusvallan vahvistamista edistäviä toimintaperiaatteita.

II luku

Yhtenäiset toimintaperiaatteet ja tietojen kokoaminen

7 artikla

Laaja-alaiset ja yhteensovitetut toimintaperiaatteet

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet ottaakseen käyttöön ja pannaan täytäntöön tehokkaita, laaja-alaisia ja yhteensovitetuja kansallisia toimintaperiaatteita, jotka käsittävät kaikki asianmukaiset toimet kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä naiseen kohdistuvan väkivallan käsittelemiseksi kokonaisvaltaisesti.

2. Osapuolet varmistavat, että 1 kohdassa tarkoitetuissa toimintaperiaateissa asetetaan uhrin oikeudet etusijalle kaikissa toimissa ja että nämä periaatteet pannaan täytäntöön tehokkaalla yhteistyöllä kaikkien asianomaisten viranomaisten, laitosten ja järjestöjen kesken.

3. Tämän artiklan mukaisesti toteutettaviin toimiin sisällytetään tarvittaessa kaikki asianomaiset toimijat, kuten valtion virastot, kan-

tion.

2 Parties shall take the necessary legislative and other measures to exercise due diligence to prevent, investigate, punish and provide reparation for acts of violence covered by the scope of this Convention that are perpetrated by non - State actors.

Article 6

Gender-sensitive policies

Parties shall undertake to include a gender perspective in the implementation and evaluation of the impact of the provisions of this Convention and to promote and effectively implement policies of equality between women and men and the empowerment of women.

Chapter II

Integrated policies and data collection

Article 7

Comprehensive and co-ordinated policies

1 Parties shall take the necessary legislative and other measures to adopt and implement State - wide effective, comprehensive and co-ordinated policies encompassing all relevant measures to prevent and combat all forms of violence covered by the scope of this Convention and offer a holistic response to violence against women.

2 Parties shall ensure that policies referred to in paragraph 1 place the rights of the victim at the centre of all measures and are implemented by way of effective co - operation among all relevant agencies, institutions and organisations.

3 Measures taken pursuant to this article shall involve, where appropriate, all relevant actors, such as government agencies, the na-

salliset, alueelliset ja paikalliset edustuselimet ja viranomaiset, kansalliset ihmisoikeusinstituutiot ja kansalaisyhteiskunnan järjestöt.

8 artikla

Rahoitusvoimavarat

Osapuolet antavat käyttöön riittävät rahoitus- ja henkilövoimavarat, jotta yhtenäiset toimintaperiaatteet, toimet ja ohjelmat kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi, mukaan lukien kansalaisjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan toimintaperiaatteet, toimet ja ohjelmat, voidaan toteuttaa asianmukaisesti.

9 artikla

Kansalaisjärjestöt ja kansalaisyhteiskunta

Osapuolet tunnustavat kaikilla tasoilla naisiin kohdistuvaa väkivaltaa torjuvien asianomaisten kansalaisjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden työn, kannustavat ja tukevat tätä työtä sekä vakiinnuttavat tehokkaan yhteistyön näiden järjestöjen kanssa.

10 artikla

Yhteensovittamiselin

1. Osapuolet nimeävät tai asettavat yhden tai useamman virallisen elimen vastaamaan sellaisten toimintaperiaatteiden ja toimien yhteensovittamisesta, täytäntöönpanosta, seurannasta ja arvioinnista, jotka on tarkoitettu kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Nämä elimet soveltavat yhteen 11 artiklassa tarkoitettua tietojen kokoamista, tarkastelevat sen tuloksia ja tiedottavat niistä.

2. Osapuolet varmistavat, että tämän artiklan mukaisesti nimetyt tai asetetut elimet saavat yleisluonteista tietoa VIII luvun mukaisesti toteutetuista toimista.

3. Osapuolet varmistavat, että tämän artiklan mukaisesti nimetyt tai asetetut elimet pystyvät viestimään suoraan muissa osapuolissa

tional, regional and local parliaments and authorities, national human rights institutions and civil society organisations.

Article 8

Financial resources

Parties shall allocate appropriate financial and human resources for the adequate implementation of integrated policies, measures and programmes to prevent and combat all forms of violence covered by the scope of this Convention, including those carried out by non - governmental organisations and civil society.

Article 9

Non - governmental organisations and civil society

Parties shall recognise, encourage and support, at all levels, the work of relevant non - governmental organisations and of civil society active in combating violence against women and establish effective co - operation with these organisations.

Article 10

Co-ordinating body

1 Parties shall designate or establish one or more official bodies responsible for the co-ordination, implementation, monitoring and evaluation of policies and measures to prevent and combat all forms of violence covered by this Convention. These bodies shall co-ordinate the collection of data as referred to in Article 11, analyse and disseminate its results.

2 Parties shall ensure that the bodies designated or established pursuant to this article receive information of a general nature on measures taken pursuant to Chapter VIII.

3 Parties shall ensure that the bodies designated or established pursuant to this article shall have the capacity to communicate di-

toimivien vastaavien elinten kanssa ja edistämään suhteita niihin.

rectly and foster relations with their counterparts in other Parties.

11 artikla

Article 11

Tietojen kokoaminen ja tutkimus

Data collection and research

1. Tämän yleissopimuksen täytäntöön panemiseksi osapuolet sitoutuvat

1 For the purpose of the implementation of this Convention, Parties shall undertake to:

a. kokoamaan säännöllisin väliajoin asiaan-kuuluvia eriteltyjä tilastotietoja kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen esiintymisestä;

a collect disaggregated relevant statistical data at regular intervals on cases of all forms of violence covered by the scope of this Convention;

b. tukemaan kaikkia tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia väkivallan muotoja koskevaa tutkimusta, jotta saadaan tutkituksi tämän väkivallan perussyitä ja seurauksia, esiintyvyyttä ja tapausten tuomitsemisprosentteja sekä tämän yleissopimuksen täytäntöön panemiseksi toteutettujen toimien tehokkuutta.

b support research in the field of all forms of violence covered by the scope of this Convention in order to study its root causes and effects, incidences and conviction rates, as well as the efficacy of measures taken to implement this Convention.

2. Osapuolet pyrkivät tekemään säännöllisin väliajoin väestöpohjaisia tutkimuksia arvioidakseen kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen laajuutta ja kehityssuuntia.

2 Parties shall endeavour to conduct population - based surveys at regular intervals to assess the prevalence of and trends in all forms of violence covered by the scope of this Convention.

3. Osapuolet antavat tämän artiklan mukaisesti kootut tiedot tämän yleissopimuksen 66 artiklassa tarkoitetulle asiantuntijaryhmälle edistääkseen kansainvälistä yhteistyötä ja mahdollistaakseen kansainvälisen vertailevan arvioinnin.

3 Parties shall provide the group of experts, as referred to in Article 66 of this Convention, with the information collected pursuant to this article in order to stimulate international co - operation and enable international benchmarking.

4. Osapuolet varmistavat, että tämän artiklan mukaisesti kootut tiedot ovat yleisön saatavilla.

4 Parties shall ensure that the information collected pursuant to this article is available to the public.

III luku

Chapter III

Ehkäiseminen

Prevention

12 artikla

Article 12

Yleiset velvoitteet

General obligations

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat toimet edistääkseen naisten ja miesten sosiaalisten ja kulttuuristen käyttäytymismallien muuttamista tarkoituksena poistaa ennakkoluuloja, tapoja, perinteitä ja kaikkia muita käytäntöjä, jotka perustuvat ajatukseen naisten alhaisem-

1 Parties shall take the necessary measures to promote changes in the social and cultural patterns of behaviour of women and men with a view to eradicating prejudices, customs, traditions and all other practices which are based on the idea of the inferiority of

masta asemasta tai kaavamaisiin käsityksiin naisten ja miesten rooleista.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet estääkseen luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä harjoittamasta mitään tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvaa väkivallan muotoa.

3. Tämän luvun mukaisesti toteutettavissa toimissa otetaan huomioon ja käsitellään sellaisten henkilöiden erityistarpeet, jotka ovat erityisten seikkojen vuoksi haavoittuvia, ja näissä toimissa asetetaan etusijalle kaikkien uhrien ihmisoikeudet.

4. Osapuolet toteuttavat tarvittavat toimet kannustaakseen kaikkia yhteiskunnan jäseniä, erityisesti miehiä ja poikia, osallistumaan aktiivisesti kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen ehkäisemiseen.

5. Osapuolet varmistavat, ettei kulttuurin, tavan, uskonnon, perinteen eikä niin sanotun "kunnian" katsota oikeuttavan mitään tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia väkivallantekoja.

6. Osapuolet toteuttavat tarvittavat toimet edistääkseen ohjelmia ja toimintoja, joilla vahvistetaan naisten vaikutusvaltaa.

13 artikla

Valistus

1. Osapuolet edistävät tai toteuttavat säännöllisesti ja kaikilla tasoilla valistuskampanjoita tai ohjelmia, myös yhteistyössä kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden ja tasa-arvoelinten, kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisjärjestöjen kanssa sekä tapauksen mukaan erityisesti naisjärjestöjen kanssa, lisätäkseen yleistä tietoisuutta kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen eri ilmentymistä, niiden vaikutuksista lapsiin ja tarpeesta ehkäistä tällaista väkivaltaa sekä lisätäkseen näiden asioiden ymmärtämistä.

2. Osapuolet varmistavat, että yleisölle tiedotetaan laajalti toimista, joita on käytettävissä tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallantekojen ehkäisemiseksi.

women or on stereotyped roles for women and men.

2 Parties shall take the necessary legislative and other measures to prevent all forms of violence covered by the scope of this Convention by any natural or legal person.

3 Any measures taken pursuant to this chapter shall take into account and address the specific needs of persons made vulnerable by particular circumstances and shall place the human rights of all victims at their centre.

4 Parties shall take the necessary measures to encourage all members of society, especially men and boys, to contribute actively to preventing all forms of violence covered by the scope of this Convention.

5 Parties shall ensure that culture, custom, religion, tradition or so - called "honour" shall not be considered as justification for any acts of violence covered by the scope of this Convention.

6 Parties shall take the necessary measures to promote programmes and activities for the empowerment of women.

Article 13

Awareness - raising

1 Parties shall promote or conduct, on a regular basis and at all levels, awareness - raising campaigns or programmes, including in co-operation with national human rights institutions and equality bodies, civil society and non-governmental organisations, especially women's organisations, where appropriate, to increase awareness and understanding among the general public of the different manifestations of all forms of violence covered by the scope of this Convention, their consequences on children and the need to prevent such violence.

2 Parties shall ensure the wide dissemination among the general public of information on measures available to prevent acts of violence covered by the scope of this Convention.

14 artikla

Koulutus

1. Osapuolet toteuttavat tarvittaessa asianmukaiset toimet, joilla virallisiin opetussuunnitelmiin kaikilla koulutustasoilla sisällytetään oppilaiden kehitystasoon sovitettua opetusmateriaalia, joka käsittelee esimerkiksi naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, kaavamaisista käsityksistä vapaita sukupuolirooleja, keskinäistä kunnioitusta, väkivallatonta ristiriitojen ratkaisemista henkilösuhteissa, sukupuoleen perustuvaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat toimet edistääkseen 1 kohdassa tarkoitettuja periaatteita epävirallisissa koulutusjärjestelmissä sekä urheilu-, kulttuuri- ja harrastustoiminnassa ja joukkoviestimissä.

15 artikla

Ammattihenkilöstön koulutus

1. Osapuolet järjestävät tai tehostavat asianmukaista koulutusta, jota annetaan kaikenlaisten tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallantekojen uhrien tai tekijöiden parissa toimiville asianomaisille ammattihenkilöille ja joka liittyy tällaisen väkivallan ehkäisemiseen ja tunnistamiseen, naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon, uhrien tarpeisiin ja oikeuksiin sekä uudelleenuhuriutumisen ehkäisemiseen.

2. Osapuolet kannustavat sisällyttämään 1 kohdassa tarkoitettuun koulutukseen eri toimijoiden yhteensovitettua yhteistyötä käsittelevää koulutusta, jotta näiden toimijoiden käsiteltäväksi saatetut tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat väkivaltatapaukset voidaan käsitellä kokonaisvaltaisesti ja asianmukaisesti.

16 artikla

Ennalta ehkäisevät puuttumis- ja hoito-ohjelmat

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäät-

Article 14

Education

1 Parties shall take, where appropriate, the necessary steps to include teaching material on issues such as equality between women and men, non-stereotyped gender roles, mutual respect, non-violent conflict resolution in interpersonal relationships, gender - based violence against women and the right to personal integrity, adapted to the evolving capacity of learners, in formal curricula and at all levels of education.

2 Parties shall take the necessary steps to promote the principles referred to in paragraph 1 in informal educational facilities, as well as in sports, cultural and leisure facilities and the media.

Article 15

Training of professionals

1 Parties shall provide or strengthen appropriate training for the relevant professionals dealing with victims or perpetrators of all acts of violence covered by the scope of this Convention, on the prevention and detection of such violence, equality between women and men, the needs and rights of victims, as well as on how to prevent secondary victimisation.

2 Parties shall encourage that the training referred to in paragraph 1 includes training on co-ordinated multi-agency co-operation to allow for a comprehensive and appropriate handling of referrals in cases of violence covered by the scope of this Convention.

Article 16

Preventive intervention and treatment programmes

1 Parties shall take the necessary legislative

däntö- tai muut toimet ottaakseen käyttöön tai tukeakseen ohjelmia, joiden tarkoituksena on opettaa perheväkivallan tekijöille väkivallantonta käyttäytymistä henkilösuhteissa, jotta väkivallan uusiutuminen saataisiin estetyksi ja väkivaltaisista käyttäytymismalleista muutetuksi.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet ottaakseen käyttöön tai tukeakseen hoito-ohjelmia, joiden tarkoituksena on estää väkivallantekijöitä, erityisesti seksuaalirikollisia, uusimasta rikoksiaan.

3. Edellä 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja toimia toteuttaessaan osapuolet varmistavat, että uhrien turvallisuus, tukeminen ja ihmisoikeudet asetetaan etusijalle ja että nämä ohjelmat tarvittaessa otetaan käyttöön ja pannaan täytäntöön sovittaen ne tiiviisti yhteen uhreille tarjottavien erityistukipalvelujen kanssa.

17 artikla

Yksityisen sektorin ja joukkoviestintien osallistuminen

1. Ottaen asianmukaisesti huomioon sananvapauden sekä yksityisen sektorin, tieto- ja viestintäteknikan alan ja joukkoviestintien riippumattomuuden osapuolet kannustavat yksityistä sektoria, tieto- ja viestintäteknikan alaa ja joukkoviestimiä osallistumaan toimintaperiaatteiden kehittämiseen ja täytäntöönpanoon sekä asettamaan suuntaviivoja ja itsesääntelyvaatimuksia, joilla ehkäistään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lisätään kunnioitusta heidän arvoaan kohtaan.

2. Osapuolet kehittävät ja edistävät yhteistyössä yksityisen sektorin toimijoiden kanssa lasten, vanhempien ja opettajien valmiuksia käsitellä sellaista tieto- ja viestintäympäristöä, joka tarjoaa halventavaa seksuaalista tai väkivaltaista sisältöä, joka voi olla haitallista.

or other measures to set up or support programmes aimed at teaching perpetrators of domestic violence to adopt non - violent behaviour in interpersonal relationships with a view to preventing further violence and changing violent behavioural patterns.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to set up or support treatment programmes aimed at preventing perpetrators, in particular sex offenders, from re - offending.

3 In taking the measures referred to in paragraphs 1 and 2, Parties shall ensure that the safety of, support for and the human rights of victims are of primary concern and that, where appropriate, these programmes are set up and implemented in close co-ordination with specialist support services for victims.

Article 17

Participation of the private sector and the media

1 Parties shall encourage the private sector, the information and communication technology sector and the media, with due respect for freedom of expression and their independence, to participate in the elaboration and implementation of policies and to set guidelines and self - regulatory standards to prevent violence against women and to enhance respect for their dignity.

2 Parties shall develop and promote, in co - operation with private sector actors, skills among children, parents and educators on how to deal with the information and communications environment that provides access to degrading content of a sexual or violent nature which might be harmful.

IV luku

Suojelu ja tuki

18 artikla

Yleiset velvoitteet

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet suojellakseen kaikkia väkivallan uhreja uusilta väkivallanteoilta.

2. Osapuolet toteuttavat kansallisen lakinsa mukaisesti tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että käytettävissä on asianmukaiset järjestelmät, joilla mahdollistetaan tehokas yhteistyö kaikkien asianomaisten valtion viranomaisten kesken, mukaan lukien oikeuslaitos, syyttäjälaitos, lainvalvontaviranomaiset, paikalliset ja alueelliset viranomaiset sekä kansalaisjärjestöt ja muut asianomaiset järjestöt ja yhteisöt, kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen uhrien ja todistajien suojelemiseksi ja tukemiseksi, myös ohjaamalla heidät tämän yleissopimuksen 20 ja 22 artiklassa tarkoitettuihin yleisiin ja erityisiin tukipalveluihin.

3. Osapuolet varmistavat, että tämän luvun mukaisesti toteutettavat toimet

- perustuvat näkemykseen, jonka mukaan naiseen kohdistuva väkivalta ja perheväkivalta ovat sukupuolittunutta väkivaltaa, sekä keskittyvät uhrin ihmisoikeuksiin ja turvallisuuteen;

- perustuvat yhtenäiseen lähestymistapaan, jossa otetaan huomioon väkivallantekijöiden, uhrien ja lasten sekä heidän laajemman sosiaalisen ympäristönsä välinen suhde;

- ovat tarkoitettuja estämään uudelleenuhritumista;

- ovat tarkoitettuja voimaannuttamaan väkivallan naisuhreja ja tekemään heistä taloudellisesti riippumattomia;

- mahdollistavat tarvittaessa useiden erilaisten suojelu- ja tukipalvelujen tarjoamisen samoissa tiloissa;

- palvelevat haavoittuvien henkilöiden, myös lapsiuhrien, erityistarpeita ja ovat heidän käytettävissään.

4. Palvelujen tarjoaminen ei saa riippua uhrin halukkuudesta saattaa väkivallantekijä syyteeseen tai todistaa häntä vastaan.

Chapter IV

Protection and support

Article 18

General obligations

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to protect all victims from any further acts of violence.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures, in accordance with internal law, to ensure that there are appropriate mechanisms to provide for effective co-operation between all relevant state agencies, including the judiciary, public prosecutors, law enforcement agencies, local and regional authorities as well as non-governmental organisations and other relevant organisations and entities, in protecting and supporting victims and witnesses of all forms of violence covered by the scope of this Convention, including by referring to general and specialist support services as detailed in Articles 20 and 22 of this Convention.

3 Parties shall ensure that measures taken pursuant to this chapter shall:

- be based on a gendered understanding of violence against women and domestic violence and shall focus on the human rights and safety of the victim;

- be based on an integrated approach which takes into account the relationship between victims, perpetrators, children and their wider social environment;

- aim at avoiding secondary victimisation;

- aim at the empowerment and economic independence of women victims of violence;

- allow, where appropriate, for a range of protection and support services to be located on the same premises;

- address the specific needs of vulnerable persons, including child victims, and be made available to them.

4 The provision of services shall not depend on the victim's willingness to press charges or testify against any perpetrator.

5. Osapuolet toteuttavat kansainvälisestä oikeudesta johtuvien velvoitteidensa mukaisesti tarvittavat toimet tarjotakseen konsulisuojelua ja muuta suojelua sekä tukea kansalaisilleen ja muille uhreille, joilla on oikeus tällaiseen suojeluun.

19 artikla

Tiedottaminen

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että uhrit saavat asianmukaista ja oikea-aikaista tietoa saatavilla olevista tukipalveluista ja oikeudellisista toimista ymmärtämällään kielellä.

20 artikla

Yleiset tukipalvelut

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että uhrien saatavilla on palveluja, jotka helpottavat heidän toipumistaan väkivallasta. Näihin toimiin olisi sisällyttävä tarvittaessa sellaisia palveluja kuin oikeudellinen ja psykologinen neuvonta, taloudellinen apu, asumisjärjestelyt, koulutus ja avustaminen työsaannissa.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että uhrien saatavilla on terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluja, että näitä palveluja varten on olemassa riittävät voimavarat ja että ammattihenkilöstöä koulutetaan auttamaan uhreja ja ohjaamaan heitä asianmukaisiin palveluihin.

21 artikla

Avustaminen yksilövalituksissa tai ryhmävalituksissa

Osapuolet varmistavat, että uhrit saavat tietoa sovellettavista alueellisista ja kansainvälisistä yksilövalitus- ja ryhmävalitusjärjestelmistä ja että nämä ovat uhrien käytettävissä. Osapuolet edistävät huomaavaisen ja asian-tuntevan avun antamista uhreille näiden tehdessä tällaisia valituksia.

5 Parties shall take the appropriate measures to provide consular and other protection and support to their nationals and other victims entitled to such protection in accordance with their obligations under international law.

Article 19

Information

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that victims receive adequate and timely information on available support services and legal measures in a language they understand.

Article 20

General support services

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that victims have access to services facilitating their recovery from violence. These measures should include, when necessary, services such as legal and psychological counselling, financial assistance, housing, education, training and assistance in finding employment.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that victims have access to health care and social services and that services are adequately resourced and professionals are trained to assist victims and refer them to the appropriate services.

Article 21

Assistance in individual/collective complaints

Parties shall ensure that victims have information on and access to applicable regional and international individual/collective complaints mechanisms. Parties shall promote the provision of sensitive and knowledgeable assistance to victims in presenting any such complaints.

22 artikla

Eriyistukipalvelut

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet tarjotakseen tai järjestääkseen kaikenlaisten tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallanteiden uhreille välittömiä lyhyt- ja pitkäaikaisia erityistukipalveluja, jotka jakaantuvat alueelliselta kannalta asianmukaisesti.

2. Osapuolet tarjoavat tai järjestävät kaikille väkivallan naisuhreille ja heidän lapsilleen naisille tarkoitettuja erityistukipalveluja.

Article 22

Specialist support services

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to provide or arrange for, in an adequate geographical distribution, immediate, short - and long - term specialist support services to any victim subjected to any of the acts of violence covered by the scope of this Convention.

2 Parties shall provide or arrange for specialist women's support services to all women victims of violence and their children.

23 artikla

Turvakodit

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet säätääkseen asianmukaisen, helposti saavutettavien turvakotien perustamisesta riittävässä määrin, jotta uhreille, erityisesti naisille ja heidän lapsilleen, voidaan tarjota turvallinen majoitus ja heitä voidaan auttaa ennakoivasti.

Article 23

Shelters

Parties shall take the necessary legislative or other measures to provide for the setting - up of appropriate, easily accessible shelters in sufficient numbers to provide safe accommodation for and to reach out pro - actively to victims, especially women and their children.

24 artikla

Auttavat puhelimet

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet ottaakseen valtakunnallisesti käyttöön maksuttomia ympärivuorokautisesti (24/7) auttavia puhelimia, joissa neuvotaan soittajia kaikkiin tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluviin väkivallan muotoihin liittyvissä asioissa luottamuksellisesti tai sallien heidän esiintymisensä nimettöminä.

Article 24

Telephone helplines

Parties shall take the necessary legislative or other measures to set up state - wide round - the - clock (24/7) telephone helplines free of charge to provide advice to callers, confidentially or with due regard for their anonymity, in relation to all forms of violence covered by the scope of this Convention.

25 artikla

Seksuaalisen väkivallan uhrien tukeminen

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet säätääkseen, että raiskauksen tai muun seksuaalisen väkivallan uhreja varten perustetaan riittävästi asianmukaisia, helposti saavutettavia tukikeskuksia, jotka voivat tarjota uhreille lääketieteellistä ja oikeuslääketieteellistä tutkimusta, traumatukea

Article 25

Support for victims of sexual violence

Parties shall take the necessary legislative or other measures to provide for the setting up of appropriate, easily accessible rape crisis or sexual violence referral centres for victims in sufficient numbers to provide for medical and forensic examination, trauma support and counselling for victims.

ja neuvontaa.

26 artikla

Lapsitodistajien suojelu ja tuki

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että tarjottaessa uhreille suojelu- ja tukipalveluja otetaan asianmukaisesti huomioon kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen lapsitodistajien oikeudet ja tarpeet.

2. Tämän artiklan mukaisesti toteutettaviin toimiin sisällytetään psykososiaalinen neuvonta, jota annetaan kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen lapsitodistajille heidän ikänsä mukaisesti sovitettuna, ja näissä toimissa otetaan asianmukaisesti huomioon lapsen etu.

27 artikla

Ilmoitukset

Osapuolet toteuttavat tarvittavat toimet kannustaakseen tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallantekojen todistajia tai henkilöitä, joilla on perusteltua syytä epäillä, että tällainen teko on saatettu suorittaa tai että uusia väkivallantekoja on odotettavissa, ilmoittamaan asiasta toimivaltaisille järjestöille tai viranomaisille.

28 artikla

Ammattihenkilöstön ilmoitukset

Osapuolet toteuttavat tarvittavat toimet varmistaakseen, etteivät niiden kansallisella lailla säädetyt tiettyjä ammattihenkilöitä koskevat salassapitosäännökset estä näiden henkilöiden mahdollisuutta tehdä tarvittaessa ilmoitus toimivaltaisille järjestöille tai viranomaisille, jos heillä on perusteltua syytä epäillä, että tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluva vakava väkivallanteko on tehty ja uusia vakavia väkivallantekoja on odotettavissa.

Article 26

Protection and support for child witnesses

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that in the provision of protection and support services to victims, due account is taken of the rights and needs of child witnesses of all forms of violence covered by the scope of this Convention.

2 Measures taken pursuant to this article shall include age - appropriate psychosocial counselling for child witnesses of all forms of violence covered by the scope of this Convention and shall give due regard to the best interests of the child.

Article 27

Reporting

Parties shall take the necessary measures to encourage any person witness to the commission of acts of violence covered by the scope of this Convention or who has reasonable grounds to believe that such an act may be committed, or that further acts of violence are to be expected, to report this to the competent organisations or authorities.

Article 28

Reporting by professionals

Parties shall take the necessary measures to ensure that the confidentiality rules imposed by internal law on certain professionals do not constitute an obstacle to the possibility, under appropriate conditions, of their reporting to the competent organisations or authorities if they have reasonable grounds to believe that a serious act of violence covered by the scope of this Convention, has been committed and further serious acts of violence are to be expected.

V luku

Chapter V

Aineellinen oikeus**Substantive law**

29 artikla

Article 29

*Siviilioikeudenkäynnit ja oikeussuojakeinot**Civil lawsuits and remedies*

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet tarjotakseen uhreille asianmukaiset siviilioikeudelliset oikeussuojakeinot väkivallantekijöitä vastaan.

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to provide victims with adequate civil remedies against the perpetrator.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet tarjotakseen uhreille kansainvälisen oikeuden yleisten periaatteiden mukaisesti asianmukaiset siviilioikeudelliset oikeussuojakeinot sellaisia valtion viranomaisia vastaan, jotka ovat laiminlyöneet velvollisuutensa toteuttaa toimivaltaansa kuuluvat tarvittavat ennalta ehkäisevät toimet tai suojelutoimet.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to provide victims, in accordance with the general principles of international law, with adequate civil remedies against State authorities that have failed in their duty to take the necessary preventive or protective measures within the scope of their powers.

30 artikla

Article 30

*Korvaukset**Compensation*

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että uhreilla on oikeus vaatia väkivallantekijöiltä korvausta kaikista tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettyistä teoista.

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that victims have the right to claim compensation from perpetrators for any of the offences established in accordance with this Convention.

2. Valtion varoista maksetaan asianmukainen korvaus niille, joille on aiheutettu vakavia ruumiinvammoja tai terveydellistä haittaa, siltä osin kuin vahingosta ei saada korvausta muualta, kuten väkivallantekijältä, vakuutuksesta tai valtion rahoittamista terveydenhuolto- ja sosiaaliturvajärjestelmistä. Tämä ei estä osapuolia vaatimasta maksettua korvausta takautuvasti takaisin väkivallantekijältä, edellyttäen, että uhrin turvallisuuteen kiinnitetään asianmukaista huomiota.

2 Adequate State compensation shall be awarded to those who have sustained serious bodily injury or impairment of health, to the extent that the damage is not covered by other sources such as the perpetrator, insurance or State - funded health and social provisions. This does not preclude Parties from claiming regress for compensation awarded from the perpetrator, as long as due regard is paid to the victim's safety.

3. Edellä 2 kohdan mukaisesti toteutettavissa toimissa on varmistettava korvauksen myöntäminen kohtuullisessa ajassa.

3 Measures taken pursuant to paragraph 2 shall ensure the granting of compensation within a reasonable time.

31 artikla

Article 31

*Huoltajuus, tapaamisoikeudet ja turvallisuus**Custody, visitation rights and safety*

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that, in the de-

määrätessä lasten huoltajuudesta ja tapamisoikeuksista otetaan huomioon tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat väkivaltatapaukset.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, ettei tapaamis- tai huoltajuusoikeuksien käyttäminen vaaranna uhrin tai lasten oikeuksia ja turvallisuutta.

32 artikla

Pakkoavioliittojen siviilioikeudelliset seuraukset

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että pakottamalla solmitut avioliitot voidaan mitätöidä, kumota tai purkaa aiheuttamatta uhreille kohtuutonta taloudellista tai hallinnollista taakkaa.

33 artikla

Henkinen väkivalta

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että henkilön henkisen eheyden tahallinen vakava vahingoittaminen pakottamalla tai uhkaamalla säädetään rangaistavaksi.

34 artikla

Vainoaminen

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että toiseen henkilöön kohdistuva tahallinen ja toistuva uhkaava käyttäytyminen, joka saa tämän henkilön pelkäämään turvallisuutensa vaarantumista, säädetään rangaistavaksi.

35 artikla

Ruumiillinen väkivalta

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että toiseen henkilöön kohdistuvat tahalliset ruumiilliset väkivallanteot säädetään rangaistaviksi.

termination of custody and visitation rights of children, incidents of violence covered by the scope of this Convention are taken into account.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the exercise of any visitation or custody rights does not jeopardise the rights and safety of the victim or children.

Article 32

Civil consequences of forced marriages

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that marriages concluded under force may be voidable, annulled or dissolved without undue financial or administrative burden placed on the victim.

Article 33

Psychological violence

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the intentional conduct of seriously impairing a person's psychological integrity through coercion or threats is criminalised.

Article 34

Stalking

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the intentional conduct of repeatedly engaging in threatening conduct directed at another person, causing her or him to fear for her or his safety, is criminalised.

Article 35

Physical violence

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the intentional conduct of committing acts of physical violence against another person is criminalised.

36 artikla

Seksuaalinen väkivalta, mukaan lukien raiskaus

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että seuraavat tahalliset menettelyt säädetään rangaistaviksi:

a. seksuaalinen tunkeutuminen toisen henkilön emättimeen, peräsuoleen tai suuhun jonkin ruumiinosan tai esineen avulla ilman tämän henkilön suostumusta;

b. muu toiseen henkilöön ilman tämän suostumusta kohdistuva seksuaalinen teko;

c. toisen henkilön saattaminen ilman hänen suostumustaan seksuaalisiin tekoihin kolmannen henkilön kanssa.

2. Henkilön on annettava suostumus vapaaehtoisesti vapaasta tahdostaan, joka arvioidaan kulloistenkin olosuhteiden mukaan.

3. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että 1 kohdan määräyksiä sovelletaan myös tekoihin, jotka kohdistetaan entisiin tai nykyisiin kansallisessa laissa tunnustettuihin puolisoihin tai kumppaneihin.

37 artikla

Pakkoavioliitto

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että aikuisen tai lapsen tahallinen pakottaminen avioliittoon säädetään rangaistavaksi.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että aikuisen tai lapsen tahallinen houkuttelemisen muun kuin sen osapuolen tai valtion alueelle, jossa hän asuu, tarkoituksena pakottaa hänet avioliittoon säädetään rangaistavaksi.

38 artikla

Naisen sukuelinten silpominen

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että seuraavat tahalliset menettelyt säädetään rangaistaviksi:

Article 36

Sexual violence, including rape

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the following intentional conducts are criminalised:

a engaging in non - consensual vaginal, anal or oral penetration of a sexual nature of the body of another person with any bodily part or object; b engaging in other non - consensual acts of a sexual nature with a person; c causing another person to engage in non - consensual acts of a sexual nature with a third person.

2 Consent must be given voluntarily as the result of the person's free will assessed in the context of the surrounding circumstances.

3 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the provisions of paragraph 1 also apply to acts committed against former or current spouses or partners as recognised by internal law.

Article 37

Forced marriage

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the intentional conduct of forcing an adult or a child to enter into a marriage is criminalised.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the intentional conduct of luring an adult or a child to the territory of a Party or State other than the one she or he resides in with the purpose of forcing this adult or child to enter into a marriage is criminalised.

Article 38

Female genital mutilation

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the following intentional conducts are criminalised:

taviksi:

a. naisen isojen häpyhuulten, pienten häpyhuulten tai häpykielen täydellinen tai osittainen poistaminen leikkaamalla, faraoninen ympärileikkaus tai muu silpominen;

b. naisen pakottaminen tai järjestäminen alistumaan johonkin a alakohdassa mainittuun tekoon;

c. tytön kehottaminen, pakottaminen tai järjestäminen alistumaan johonkin a alakohdassa mainittuun tekoon.

a excising, infibulating or performing any other mutilation to the whole or any part of a woman's labia majora, labia minora or clitoris;

b coercing or procuring a woman to undergo any of the acts listed in point a;

c inciting, coercing or procuring a girl to undergo any of the acts listed in point a.

39 artikla

Article 39

Pakotettu raskauden keskeyttäminen ja pakokosterilointi

Forced abortion and forced sterilisation

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että seuraavat tahalliset menettelyt säädetään rangaistaviksi:

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the following intentional conducts are criminalised:

a. naisen raskauden keskeyttäminen ilman hänen ennakolta annettua ja tietoon perustuvaa suostumustaan;

a performing an abortion on a woman without her prior and informed consent;

b. sellaisen leikkauksen suorittaminen, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena on naisen luontaisen lisääntymiskyvyn poistaminen, ilman hänen ennakolta annettua ja tietoon perustuvaa suostumustaan tai hänen ymmärtämättä kyseistä menettelyä.

b performing surgery which has the purpose or effect of terminating a woman's capacity to naturally reproduce without her prior and informed consent or understanding of the procedure.

40 artikla

Article 40

Seksuaalinen häirintä

Sexual harassment

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että kaikista sellaisen ei-toivotun sanallisen, sanattoman tai ruumiillisen seksuaalisen käyttäytymisen muodoista, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena on henkilön ihmisarvon loukkaaminen, voidaan määrätä rikosoikeudellinen tai muu oikeudellinen seuraamus, erityisesti, jos tämä käyttäytyminen luo uhkaavan, vihamielisen, halventavan, nöyryyttävän tai loukkaavan ilmapiirin.

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that any form of unwanted verbal, non-verbal or physical conduct of a sexual nature with the purpose or effect of violating the dignity of a person, in particular when creating an intimidating, hostile, degrading, humiliating or offensive environment, is subject to criminal or other legal sanction.

41 artikla

Article 41

Avunanto, osallisuus ja yritys

Aiding or abetting and attempt

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädä-

1 Parties shall take the necessary legislative

däntö- tai muut toimet säätääkseen rangaistavaksi tahallisen avunannon tämän yleissopimuksen 33, 34, 35, 36 ja 37 artiklan sekä 38 artiklan a kohdan ja 39 artiklan mukaisesti rangaistaviksi säädettävissä teoissa.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet säätääkseen rangaistaviksi tahalliset yritykset tehdä tämän yleissopimuksen 35, 36 ja 37 artiklan sekä 38 artiklan a kohdan ja 39 artiklan mukaisesti rangaistavaksi säädettävä teko.

42 artikla

Tuomittavat tekojen perusteet, mukaan lukien niin sanotun "kunnian" nimissä tehdyt rikokset

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että rikosoikeudenkäynneissä, jotka on pantu viireille jonkin tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvan väkivallanteon johdosta, ei katsota kulttuurin, tavan, uskonnon, perinteen tai niin sanotun "kunnian" oikeuttavan tällaista tekoa. Tähän sisältyvät erityisesti väitteet, joiden mukaan uhri on rikkonut kulttuurisia, uskonnollisia, yhteiskunnallisia tai perinteisiä vaatimuksia tai tapoja tai asianmukaisia käyttäytymistapoja.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että jos joku yllyttää lasta 1 kohdassa tarkoitettuun tekoon, yllytys ei vähennä kyseisen henkilön rikosoikeudellista vastuuta tästä teosta.

43 artikla

Rikossäännösten soveltaminen

Tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettävien tekojen käsitteitä sovelletaan uhrin ja väkivallantekijän välisen suhteen luonteesta riippumatta.

44 artikla

Lainkäyttövalta

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet ulottaakseen lainkäyt-

or other measures to establish as an offence, when committed intentionally, aiding or abetting the commission of the offences established in accordance with Articles 33, 34, 35, 36, 37, 38.a and 39 of this Convention.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to establish as offences, when committed intentionally, attempts to commit the offences established in accordance with Articles 35, 36, 37, 38.a and 39 of this Convention.

Article 42

Unacceptable justifications for crimes, including crimes committed in the name of so - called "honour"

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that, in criminal proceedings initiated following the commission of any of the acts of violence covered by the scope of this Convention, culture, custom, religion, tradition or so - called "honour" shall not be regarded as justification for such acts. This covers, in particular, claims that the victim has transgressed cultural, religious, social or traditional norms or customs of appropriate behaviour.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that incitement by any person of a child to commit any of the acts referred to in paragraph 1 shall not diminish the criminal liability of that person for the acts committed.

Article 43

Application of criminal offences

The offences established in accordance with this Convention shall apply irrespective of the nature of the relationship between victim and perpetrator.

Article 44

Jurisdiction

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to establish jurisdiction

tövaltansa tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettyihin tekoihin, jotka

- a. tehdään osapuolen alueella;
- b. tehdään osapuolen lipun alla kulkevalla aluksella;
- c. tehdään osapuolen lainsäädännön mukaisesti rekisteröidyssä ilma-aluksessa;
- d. tekee henkilö, jonka vakituinen asuinpaikka on osapuolen alueella.

2. Kukin osapuoli pyrkii toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet ulottaakseen lainkäyttövaltansa tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistavaksi säädettyään tekoon, joka kohdistetaan kyseisen osapuolen kansalaiseen tai henkilöön, jonka vakituinen asuinpaikka on tämän osapuolen alueella.

3. Mahdollistaakseen tämän yleissopimuksen 36, 37, 38 ja 39 artiklan mukaisesti rangaistaviksi säädettyjen tekojen syytteenpanon osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, ettei niiden lainkäyttövalta edellytä, että teot on säädetty rangaistaviksi sillä alueella, jolla ne tehdään.

4. Mahdollistaakseen tämän yleissopimuksen 36, 37, 38 ja 39 artiklan mukaisesti rangaistaviksi säädettyjen tekojen syytteenpanon osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, ettei niiden lainkäyttövalta 1 kohdan d ja e alakohdan osalta edellytä, että syytteen saa nostaa ainoastaan rikoksen uhrin ilmoituksen perusteella tai sen valtion syyttämispynnön perusteella, jonka alueella rikos on tehty.

5. Kukin osapuoli toteuttaa tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet ulottaakseen lainkäyttövaltansa tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettyihin tekoihin, jos väitetty väkivallantekijä on kyseisen osapuolen alueella eikä tämä osapuoli pelkää väkivallantekijän kansalaisuuden vuoksi luovuta häntä toiselle osapuolelle.

6. Jos useampi kuin yksi osapuoli katsoo, että väitetty tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistavaksi säädetty teko kuuluu sen lainkäyttövaltaan, kyseiset osapuolet neuvottelevat tarvittaessa keskenään määrittääkseen, minkä osapuolen lainkäyttövalta on

over any offence established in accordance with this Convention, when the offence is committed:

- a in their territory; or
- b on board a ship flying their flag; or

c on board an aircraft registered under their laws; or

d by one of their nationals; or

e by a person who has her or his habitual residence in their territory.

2 Parties shall endeavour to take the necessary legislative or other measures to establish jurisdiction over any offence established in accordance with this Convention where the offence is committed against one of their nationals or a person who has her or his habitual residence in their territory.

3 For the prosecution of the offences established in accordance with Articles 36, 37, 38 and 39 of this Convention, Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that their jurisdiction is not subordinated to the condition that the acts are criminalised in the territory where they were committed.

4 For the prosecution of the offences established in accordance with Articles 36, 37, 38 and 39 of this Convention, Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that their jurisdiction as regards points d and e of paragraph 1 is not subordinated to the condition that the prosecution can only be initiated following the reporting by the victim of the offence or the laying of information by the State of the place where the offence was committed.

5 Parties shall take the necessary legislative or other measures to establish jurisdiction over the offences established in accordance with this Convention, in cases where an alleged perpetrator is present on their territory and they do not extradite her or him to another Party, solely on the basis of her or his nationality.

6 When more than one Party claims jurisdiction over an alleged offence established in accordance with this Convention, the Parties involved shall, where appropriate, consult each other with a view to determining the most appropriate jurisdiction for prosecution.

syytetoimien kannalta tarkoituksenmukaisin.

7. Tämä yleissopimus ei sulje pois sellaista rikosoikeudellista lainkäyttövaltaa, jota osapuoli käyttää kansallisen lakinsa mukaisesti, sanotun kuitenkin rajoittamatta kansainvälisen oikeuden yleisiä sääntöjä.

45 artikla

Seuraamukset ja toimet

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettyistä teoista voidaan määrätä tehokkaat, oikeasuhteiset ja varoittavat seuraamukset niiden vakavuuden mukaan. Näihin seuraamuksiin sisältyvät tarvittaessa vankeusrangaistukset, joiden perusteella henkilö voidaan luovuttaa rikoksen johdosta.

2. Osapuolet voivat toteuttaa muita väkivalantekijöihin liittyviä toimia, kuten

– tuomittujen seuranta tai valvonta;

– vanhempainoikeuksien poistaminen, jos lapsen etua, johon voi sisältyä uhrin turvallisuus, ei voida taata muulla tavoin.

46 artikla

Raskauttavat seikat

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että seuraavat seikat voidaan kansallisen lain asianomaisten säännösten mukaisesti ottaa huomioon raskauttavina seikkoina määrättäessä rangaistusta tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettyistä teoista, joll eivät nämä seikat jo kuulu kyseisen rikoksen tunnusmerkistöön:

a. rikoksen on kohdistanut entiseen tai nykyiseen kansallisessa laissa tunnustettuun puolisoon tai kumppaniin perheen jäsen, uhrin kanssa yhdessä asuva henkilö tai valta-asemaansa väärin käyttänyt henkilö;

b. rikos tai toisiinsa liittyvät rikokset on

7 Without prejudice to the general rules of international law, this Convention does not exclude any criminal jurisdiction exercised by a Party in accordance with its internal law.

Article 45

Sanctions and measures

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the offences established in accordance with this Convention are punishable by effective, proportionate and dissuasive sanctions, taking into account their seriousness. These sanctions shall include, where appropriate, sentences involving the deprivation of liberty which can give rise to extradition.

2 Parties may adopt other measures in relation to perpetrators, such as:

monitoring or supervision of convicted persons;

withdrawal of parental rights, if the best interests of the child, which may include the safety of the victim, cannot be guaranteed in any other way.

Article 46

Aggravating circumstances

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the following circumstances, insofar as they do not already form part of the constituent elements of the offence, may, in conformity with the relevant provisions of internal law, be taken into consideration as aggravating circumstances in the determination of the sentence in relation to the offences established in accordance with this Convention:

a the offence was committed against a former or current spouse or partner as recognised by internal law, by a member of the family, a person cohabiting with the victim or a person having abused her or his authority;

b the offence, or related offences, were

tehty toistuvasti;

c. rikos on kohdistettu henkilöön, jonka erityiset seikat ovat tehneet haavoittuvaksi;

d. rikos on kohdistettu lapseen tai tehty lapsen läsnä ollessa;

e. rikoksen on tehnyt kaksi tai useampia henkilöitä yhdessä;

f. ennen rikosta tai sen yhteydessä on käytetty erityisen raakaa väkivaltaa;

g. rikos on tehty käyttämällä asetta tai uhaamalla aseella;

h. rikoksesta on aiheutunut uhrille vakavaa ruumiillista tai henkistä haittaa;

i. rikoksentehtyjä on aiemmin tuomittu samalaisesta rikoksesta.

committed repeatedly;

c the offence was committed against a person made vulnerable by particular circumstances;

d the offence was committed against or in the presence of a child;

e the offence was committed by two or more people acting together;

f the offence was preceded or accompanied by extreme levels of violence;

g the offence was committed with the use or threat of a weapon;

h the offence resulted in severe physical or psychological harm for the victim;

i the perpetrator had previously been convicted of offences of a similar nature.

47 artikla

Toisen osapuolen antamat tuomiot

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet säätääkseen mahdollisuudesta ottaa tuomioita annettaessa huomioon lainvoimaiset tuomiot, jotka toinen osapuoli on antanut tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettävistä teoista.

48 artikla

Pakollisten vaihtoehtoisten ratkaisumenettelyjen tai tuomitsemismenettelyjen kieltö

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet kieltääkseen pakolliset vaihtoehtoiset ratkaisumenettelyt, mukaan lukien välitys- ja sovittelumenettely, kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen osalta.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että jos väkivallantekijän maksettavaksi määrätään sakkoa, otetaan asianmukaisesti huomioon hänen kykynsä täyttää rahalliset velvoitensa uhria kohtaan.

Article 47

Sentences passed by another Party

Parties shall take the necessary legislative or other measures to provide for the possibility of taking into account final sentences passed by another Party in relation to the offences established in accordance with this Convention when determining the sentence.

Article 48

Prohibition of mandatory alternative dispute resolution processes or sentencing

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to prohibit mandatory alternative dispute resolution processes, including mediation and conciliation, in relation to all forms of violence covered by the scope of this Convention.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that if the payment of a fine is ordered, due account shall be taken of the ability of the perpetrator to assume his or her financial obligations towards the victim.

VI luku

Chapter VI

**Tutkinta, syytetoimet, prosessioikeus ja
suojelutoimet****Investigation, prosecution, procedural law
and protective measures**

49 artikla

Article 49

*Yleiset velvoitteet**General obligations*

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen tutkinta ja niitä koskevat oikeudenkäynnit suoritetaan ilman tarpeetonta viivästystä, ottaen samalla huomioon uhrin oikeudet kaikissa rikosoikeudenkäyntien vaiheissa.

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that investigations and judicial proceedings in relation to all forms of violence covered by the scope of this Convention are carried out without undue delay while taking into consideration the rights of the victim during all stages of the criminal proceedings.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettävät teot tutkitaan ja pannaan syytteeseen tehokkaasti, ja näissä toimissa osapuolet noudattavat ihmisoikeuksia koskevia peruseriaatteita ja ottavat huomioon käsitelyksen sukupuoleen perustuvasta väkivallasta.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures, in conformity with the fundamental principles of human rights and having regard to the gendered understanding of violence, to ensure the effective investigation and prosecution of offences established in accordance with this Convention.

50 artikla

Article 50

*Välittömät toimet, ehkäiseminen
ja suojeleminen**Immediate response, prevention and
protection*

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen käsitteystä vastaavat lainvalvontaviranomaiset toteuttavat niiden johdosta tarvittavat toimet nopeasti ja asianmukaisesti, suojelemaan uhreja riittävästi ja välittömästi.

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the responsible law enforcement agencies respond to all forms of violence covered by the scope of this Convention promptly and appropriately by offering adequate and immediate protection to victims.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen käsitteystä vastaavat lainvalvontaviranomaiset ryhtyvät nopeasti ja asianmukaisesti ehkäisemään näitä väkivallan muotoja ja suojelemaan naisia niiltä, myös ennalta ehkäisevien operatiivisten toimien avulla sekä kokoamalla todisteita.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the responsible law enforcement agencies engage promptly and appropriately in the prevention and protection against all forms of violence covered by the scope of this Convention, including the employment of preventive operational measures and the collection of evidence.

51 artikla

Riskinarviointi ja riskienhallinta

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että kaikki asianomaiset viranomaiset arvioivat väkivaltatilanteiden vakavuuden sekä niihin liittyvän kuolemanvaaran ja väkivallan toistumisen vaaran hallitakseen riskejä ja tarjotakseen tarvittaessa turvallisuutta ja tukea yhteensovitetuin toimin.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että 1 kohdassa tarkoitettussa arvioinnissa otetaan kaikissa tutkinnan ja suojelutoimien toteuttamisen vaiheissa asianmukaisesti huomioon, että tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallantekojen tekijöillä on hallussaan tai käytettävissään ampuma-aseita.

Article 51

Risk assessment and risk management

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that an assessment of the lethality risk, the seriousness of the situation and the risk of repeated violence is carried out by all relevant authorities in order to manage the risk and if necessary to provide co-ordinated safety and support.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the assessment referred to in paragraph 1 duly takes into account, at all stages of the investigation and application of protective measures, the fact that perpetrators of acts of violence covered by the scope of this Convention possess or have access to firearms.

52 artikla

Välittömät lähestymiskiellot

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että toimivaltaisille viranomaisille annetaan valtuudet määrätä välittömän vaaran uhatessa perheväkivallan tekijä poistumaan uhrin tai vaarassa olevan henkilön asunnosta riittävän pitkäksi ajaksi sekä valtuudet kieltää väkivallantekijää menemästä uhrin tai vaarassa olevan henkilön asuntoon tai ottamasta yhteyttä häneen. Tämän artiklan mukaisesti toteutettavissa toimita asetetaan etusijalle uhrien tai vaarassa olevien henkilöiden turvallisuus.

Article 52

Emergency barring orders

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the competent authorities are granted the power to order, in situations of immediate danger, a perpetrator of domestic violence to vacate the residence of the victim or person at risk for a sufficient period of time and to prohibit the perpetrator from entering the residence of or contacting the victim or person at risk. Measures taken pursuant to this article shall give priority to the safety of victims or persons at risk.

53 artikla

Lähestymiskiellot tai suojelumääräykset

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että kaikkien tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien väkivallan muotojen uhreilla on käytettävissään asianmukaiset lähestymiskiellot tai suojelumääräykset.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että 1

Article 53

Restraining or protection orders

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that appropriate restraining or protection orders are available to victims of all forms of violence covered by the scope of this Convention.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the restrain-

kohdassa tarkoitetut lähestymiskiellot tai suojelumääräykset

– ovat käytettävissä välittömään suojeluun aiheuttamatta uhrille kohtuutonta taloudellista tai hallinnollista taakkaa;

– annetaan määräajaksi tai toistaiseksi, kunnes niitä muutetaan tai ne kumotaan;

– annetaan tarvittaessa yksipuolisessa menettelyssä siten, että ne tulevat voimaan välittömästi;

– ovat käytettävissä muista oikeudenkäynteistä riippumatta tai niiden lisäksi;

– ovat ilmoitettavissa myöhemmissä oikeudenkäynneissä.

3. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että 1 kohdan mukaisesti annettujen lähestymiskiellotojen tai suojelumääräysten rikkomisesta voidaan määrätä tehokkaat, oikeasuhteiset ja varoittavat rikosoikeudelliset ja muut oikeudelliset seuraamukset.

54 artikla

Tutkinta ja todistelu

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että siviili- tai rikosoikeudenkäynnissä uhrin seksuaalista historiaa ja käyttäytymistä koskeva todistelu sallitaan ainoastaan, jos se on asiaan kuuluvaa ja tarpeellista.

55 artikla

Asianosaisen vireille panemat ja viran puolesta vireille pantavat oikeudenkäynnit

1. Osapuolet varmistavat, ettei tämän yleissopimuksen 35, 36, 37, 38 ja 39 artiklan mukaisesti rangaistaviksi säädettävien tekojen tutkinta tai syytteenpano riipu kokonaan uhrin rikosilmoituksesta tai muusta ilmoituksesta, jos rikos on tehty kokonaan tai osittain kyseisen osapuolen alueella, ja että oikeudenkäyntiä voidaan jatkaa, vaikka uhri peruuttaisi lausuntonsa tai ilmoituksensa.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen kansallisessa laissaan säädettyjen edellytysten mukaisesti valtion organisaatioille ja kansalaisjärjestöille sekä perheväkivallan käsittelyn

ing or protection orders referred to in paragraph 1 are:

available for immediate protection and without undue financial or administrative burdens placed on the victim;

issued for a specified period or until modified or discharged;

where necessary, issued on an ex parte basis which has immediate effect;

available irrespective of, or in addition to, other legal proceedings;

allowed to be introduced in subsequent legal proceedings.

3 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that breaches of restraining or protection orders issued pursuant to paragraph 1 shall be subject to effective, proportionate and dissuasive criminal or other legal sanctions.

Article 54

Investigations and evidence

Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that, in any civil or criminal proceedings, evidence relating to the sexual history and conduct of the victim shall be permitted only when it is relevant and necessary.

Article 55

Ex parte and ex officio proceedings

1 Parties shall ensure that investigations into or prosecution of offences established in accordance with Articles 35, 36, 37, 38 and 39 of this Convention shall not be wholly dependant upon a report or complaint filed by a victim if the offence was committed in whole or in part on its territory, and that the proceedings may continue even if the victim withdraws her or his statement or complaint.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure, in accordance with the conditions provided for by their internal law, the possibility for governmental and non - governmental organisations and

asiantuntijoille mahdollisuuden auttaa ja/tai tukea uhreja heidän pyynnöstään tämän yleis-sopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädet-tävien tekojen tutkinnan ja niitä koskevien oikeudenkäyntien aikana.

domestic violence counsellors to assist and/or support victims, at their request, during in-vestigations and judicial proceedings con-cerning the offences established in accor-dance with this Convention.

56 artikla

Article 56

*Suojelutoimet**Measures of protection*

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsää-däntö- tai muut toimet suojellakseen uhrien oikeuksia ja etuja, mukaan lukien heidän eri-tyistarpeensa todistajina, kaikissa tutkinnan ja oikeudenkäyntien vaiheissa, erityisesti

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to protect the rights and in-terests of victims, including their special needs as witnesses, at all stages of investiga-tions and judicial proceedings, in particular by:

a. säätämällä uhrien sekä heidän perheiden-sä ja todistajiensa suojelusta uhkailulta, kos-tolta ja uudelleenuhritumiselta;

a providing for their protection, as well as that of their families and witnesses, from in-timidation, retaliation and repeat victimisa-tion;

b. varmistamalla, että uhreille ilmoitetaan väkivallantekijän pakenemisesta tai tilapäi-sestä tai lopullisesta vapauttamisesta ainakin, jos uhrin ja heidän perheensä saattavat olla vaarassa;

b ensuring that victims are informed, at least in cases where the victims and the fam-ily might be in danger, when the perpetrator escapes or is released temporarily or definitively;

c. tiedottamalla uhreille kansallisessa laissa säädetyin edellytyksin heidän oikeuksistaan ja käytettävissään olevista palveluista sekä heidän ilmoituksensa käsittelystä, syytteistä, tutkinnan tai oikeudenkäynnin yleisestä ete-nemisestä ja heidän roolistaan siinä sekä ta-pauksensa ratkaisusta;

c informing them, under the conditions provided for by internal law, of their rights and the services at their disposal and the fol-low - up given to their complaint, the charg-es, the general progress of the investigation or proceedings, and their role therein, as well as the outcome of their case;

d. sallimalla uhrien kansallisen lain proses-sisääntöjen mukaisesti käyttää puhevaltaa, esittää todisteita ja saada näkemyksiään, tar-peitaan ja huolenaiheitaan tuoduksi esiin suo-raan tai edustajan välityksellä ja käsittelyksi;

d enabling victims, in a manner consistent with the procedural rules of internal law, to be heard, to supply evidence and have their views, needs and concerns presented, directly or through an intermediary, and considered;

e. tarjoamalla uhreille asianmukaisia tuki-palveluja siten, että heidän oikeutensa ja etunsa tuodaan esiin ja otetaan huomioon asianmukaisesti;

e providing victims with appropriate sup-port services so that their rights and interests are duly presented and taken into account;

f. varmistamalla, että voidaan toteuttaa toi-mia uhrien yksityisyyden ja julkisen kuvan suojelemiseksi;

f ensuring that measures may be adopted to protect the privacy and the image of the vic-tim;

g. varmistamalla, että uhrien ja väkivallan-tekijöiden joutuminen tekemisiin keskenään tuomioistuimissa ja lainvalvontaviranomais-ten tiloissa estetään mahdollisuuksien mu-kaan;

g ensuring that contact between victims and perpetrators within court and law en-forcement agency premises is avoided where possible;

h. järjestämällä uhreille riippumattomat ja pätevät tulkit, jos uhrin ovat asianosaisina oi-keudenkäynneissä tai toimivat todistajina;

h providing victims with independent and competent interpreters when victims are par-ties to proceedings or when they are supply-

i. sallimalla uhrien antaa todistajanlausuntoja kansallisessa laissa säädettyjen sääntöjen mukaisesti oikeussalissa olematta läsnä tai ainakin väitetyn väkivallantekijän olematta läsnä, erityisesti käyttämällä saatavilla olevaa asianmukaista viestintäteknikkaa.

2. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan lapsiuhrina ja lapsitodistajana suojelun tarvittaessa erityistoimin, jolloin otetaan huomioon lapsen etu.

57 artikla

Oikeusapu

Osapuolet säätävät uhrien oikeudesta oikeudelliseen avustamiseen ja maksuttomaan oikeusapuun kansallisen lakinsa edellyttämällä tavalla.

58 artikla

Vanhentuminen

Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- ja muut toimet varmistaakseen, että vanhentumisaika, jota sovelletaan oikeudenkäynnin vireillepanoon tämän yleissopimuksen 36, 37, 38 ja 39 artiklan mukaisesti rangaistaviksi säädettyjen tekojen johdosta, jatkuu niin kauan kuin on tarpeen kyseisen rikoksen vakavuuteen nähden, jotta asiaa koskeva oikeudenkäynti voidaan panna tehokkaasti vireille sen jälkeen, kun uhri on tullut täysi-ikäiseksi.

VII luku

Maahanmuutto ja turvapaikanhaku

59 artikla

Kotipaikka-asema

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että uhreille, joiden kotipaikka-asema riippuu kansallisessa laissa tunnustetun puolison tai

ing evidence;

i enabling victims to testify, according to the rules provided by their internal law, in the courtroom without being present or at least without the presence of the alleged perpetrator, notably through the use of appropriate communication technologies, where available.

2 A child victim and child witness of violence against women and domestic violence shall be afforded, where appropriate, special protection measures taking into account the best interests of the child.

Article 57

Legal aid

Parties shall provide for the right to legal assistance and to free legal aid for victims under the conditions provided by their internal law.

Article 58

Statute of limitation

Parties shall take the necessary legislative and other measures to ensure that the statute of limitation for initiating any legal proceedings with regard to the offences established in accordance with Articles 36, 37, 38 and 39 of this Convention, shall continue for a period of time that is sufficient and commensurate with the gravity of the offence in question, to allow for the efficient initiation of proceedings after the victim has reached the age of majority.

Chapter VII

Migration and asylum

Article 59

Residence status

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that victims whose residence status depends on that of the spouse or partner as recognised by internal

kumppanin kotipaikka-asemasta, myönnetään hakemuksesta avioliiton tai suhteen purkauttua ja uhrien olosuhteiden ollessa erityisen vaikeat itsenäinen oleskelulupa riippumatta avioliiton tai suhteen kestosta. Itsenäisen oleskeluluvan myöntämisen ja voimassaolon edellytyksistä säädetään kansallisella lailla.

2. Jotta uhrit voivat hakea itsenäistä oleskelulupaa, osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että uhrit voivat saada keskeytetyksi maastapoistamismenettelyn, joka on käynnistetty sillä perusteella, että heidän kotipaikka-asemansa riippuu kansallisessa laissa tunnus-tetun puolison tai kumppanin kotipaikka-asemasta.

3. Osapuolet myöntävät uhreille uudistettavia oleskelulupia jommassakummassa tai molemmissa seuraavista tapauksista:

a. jos toimivaltainen viranomais katsoo, että uhrien henkilökohtainen tilanne edellyttää välttämättä heidän oleskeluaan maassa;

b. jos toimivaltainen viranomais katsoo, että uhrien yhteistyö toimivaltaisten viranomaisten kanssa tutkinnassa tai rikosoikeudenkäynnissä edellyttää välttämättä heidän oleskeluaan maassa.

4. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että pakkoavioliittojen uhrit, jotka on tuotu toiseen maahan avioliittoa varten ja jotka ovat sen vuoksi menettäneet kotipaikka-asemansa vakituudessa asuinmaassaan, voivat saada kotipaikka-asemansa takaisin.

60 artikla

Sukupuoleen perustuva turvapaikkahakemus

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että sukupuoleen perustuva naisiin kohdistuva väkivalta voidaan tunnustaa vuoden 1951 pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen 1 artiklan A, 2 kohdassa tarkoitetun vainon muodoksi ja vakavaksi haitaksi, joka antaa perusteet täydentävään tai toissijaiseen suojeluun.

2. Osapuolet varmistavat, että kaikki pako-

law, in the event of the dissolution of the marriage or the relationship, are granted in the event of particularly difficult circumstances, upon application, an autonomous residence permit irrespective of the duration of the marriage or the relationship. The conditions relating to the granting and duration of the autonomous residence permit are established by internal law.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that victims may obtain the suspension of expulsion proceedings initiated in relation to a residence status dependent on that of the spouse or partner as recognised by internal law to enable them to apply for an autonomous residence permit.

3 Parties shall issue a renewable residence permit to victims in one of the two following situations, or in both:

a where the competent authority considers that their stay is necessary owing to their personal situation;

b where the competent authority considers that their stay is necessary for the purpose of their co-operation with the competent authorities in investigation or criminal proceedings.

4 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that victims of forced marriage brought into another country for the purpose of the marriage and who, as a result, have lost their residence status in the country where they habitually reside, may regain this status.

Article 60

Gender - based asylum claims

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that gender - based violence against women may be recognised as a form of persecution within the meaning of Article 1, A (2), of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and as a form of serious harm giving rise to complementary/subsidiary protection.

2 Parties shall ensure that a gender-

laisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen mukaiset perusteet tulkitaan sukupuoli huomioon ottaen ja että jos todetaan, että pelättävä vainoaminen liittyy yhteen tai useampaan näistä perusteista, hakijoille myönnetään pakolaisasema sovellettavien asiaa koskevien asiakirjojen mukaisesti.

3. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet kehittääkseen sukupuolen huomioon ottavia turvapaikanhakijoiden vastaanottomenettelyjä ja tukipalveluja sekä sukupuolikohtaisia ohjeita ja sukupuolen huomioon ottavia turvapaikkamenettelyjä, mukaan lukien pakolaisaseman määrittämisen ja kansainvälisen suojelun hakeminen.

sensitive interpretation is given to each of the Convention grounds and that where it is established that the persecution feared is for one or more of these grounds, applicants shall be granted refugee status according to the applicable relevant instruments.

3 Parties shall take the necessary legislative or other measures to develop gender-sensitive reception procedures and support services for asylum - seekers as well as gender guidelines and gender-sensitive asylum procedures, including refugee status determination and application for international protection.

61 artikla

Palauttamiskielto

1. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet noudattaakseen palauttamiskiellon periaatetta voimassa olevien kansainväliseen oikeuteen perustuvien velvoitteidensa mukaisesti.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, ettei suojelua tarvitsevia naisiin kohdistuvan väkivallan uhreja asemastaan tai kotipaikastaan riippumatta missään olosuhteissa palauteta maahan, jossa heidän henkensä vaarantuisi tai heitä saatettaisiin kiduttaa tai kohdella tai rangaista epäinhimillisesti tai halventavasti.

Article 61

Non - refoulement

1 Parties shall take the necessary legislative or other measures to respect the principle of non - refoulement in accordance with existing obligations under international law.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that victims of violence against women who are in need of protection, regardless of their status or residence, shall not be returned under any circumstances to any country where their life would be at risk or where they might be subjected to torture or inhuman or degrading treatment or punishment.

VIII luku

Kansainvälinen yhteistyö

62 artikla

Yleiset periaatteet

1. Osapuolet toimivat yhteistyössä keskenään tämän yleissopimuksen määräysten mukaisesti ja soveltaen asiaa koskevia kansainvälisiä ja alueellisia oikeudellisia asiakirjoja, jotka liittyvät yhteistyöhön siviili- ja rikosasioissa, sekä soveltaen yhdenmukaisen tai vastavuoroisen lainsäädännön perusteella sovit-

Chapter VIII

International co - operation

Article 62

General principles

1 Parties shall co-operate with each other, in accordance with the provisions of this Convention, and through the application of relevant international and regional instruments on co-operation in civil and criminal matters, arrangements agreed on the basis of uniform or reciprocal legislation and internal

tavia järjestelyjä ja kansallista lakia mahdollisimman laajasti

a. ehkäistäkseen ja torjuakseen kaikkia tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia väkivallan muotoja ja saattaakseen väkivallantekijät syytteeseen;

b. suojellakseen ja auttaakseen uhreja;

c. tutkiakseen tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettyjä tekoja tai käydäkseen niitä koskevia oikeudenkäyntejä;

d. pannakseen täytäntöön asiaa koskevia osapuolten oikeusviranomaisten antamia siviili- ja rikostuomioita, mukaan lukien suojelumääräykset.

2. Osapuolet toteuttavat tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet varmistaakseen, että tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettyjen tekojen uhrit voivat tehdä rikosilmoituksen tällaisesta rikoksesta asuinvaltionsa toimivaltaisille viranomaisille, vaikka rikos olisi tehty muun osapuolen kuin uhrin asuinvaltion alueella.

3. Jos osapuoli, joka asettaa rikosasioissa annettavan keskinäisen oikeusavun, rikoksen johdosta tapahtuvan luovuttamisen tai tämän yleissopimuksen toisen osapuolen antamien siviili- tai rikostuomioiden täytäntöönpanon edellytykseksi sopimuksen voimassaolon, saa tällaista oikeudellista yhteistyötä koskevan pyynnön osapuolelta, jonka kanssa se ei ole tehnyt sopimusta, pyynnön saanut osapuoli voi katsoa, että tämä yleissopimus toimii oikeusperustana rikosasioissa annettavalle keskinäiselle oikeusavulle, rikoksen johdosta tapahtuvalle luovuttamiselle tai toisen osapuolen antamien siviili- tai rikostuomioiden täytäntöönpanolle tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettyjen tekojen osalta.

4. Osapuolet pyrkivät tarpeen mukaan yhtenäistämään naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisen ja torjunnan kolmansien valtioiden eduksi toteutettavissa kehitysapuohjelmissa, myös tekemällä kolmansien valtioiden kanssa kahdenvälisiä ja monenvälisiä sopimuksia, joiden tarkoituksena on helpottaa uhrien suojelua 18 artiklan 5 kohdan mukaisesti.

laws, to the widest extent possible, for the purpose of:

a preventing, combating and prosecuting all forms of violence covered by the scope of this Convention;

b protecting and providing assistance to victims;

c investigations or proceedings concerning the offences established in accordance with this Convention;

d enforcing relevant civil and criminal judgments issued by the judicial authorities of Parties, including protection orders.

2 Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that victims of an offence established in accordance with this Convention and committed in the territory of a Party other than the one where they reside may make a complaint before the competent authorities of their State of residence.

3 If a Party that makes mutual legal assistance in criminal matters, extradition or enforcement of civil or criminal judgments imposed by another Party to this Convention conditional on the existence of a treaty receives a request for such legal co-operation from a Party with which it has not concluded such a treaty, it may consider this Convention to be the legal basis for mutual legal assistance in criminal matters, extradition or enforcement of civil or criminal judgments imposed by the other Party in respect of the offences established in accordance with this Convention.

4 Parties shall endeavour to integrate, where appropriate, the prevention and the fight against violence against women and domestic violence in assistance programmes for development provided for the benefit of third States, including by entering into bilateral and multilateral agreements with third States with a view to facilitating the protection of victims in accordance with Article 18, paragraph 5.

63 artikla

Vaarassa olevia henkilöitä koskevat toimet

Jos osapuolella on käytettävissään olevien tietojen perusteella perusteltua syytä epäillä, että henkilö on välittömässä vaarassa joutua jonkin tämän yleissopimuksen 36, 37, 38 tai 39 artiklassa tarkoitettun väkivallanteon kohteeksi toisen osapuolen alueella, ensin mainittua osapuolta rohkaistaan viipymättä toimitamaan nämä tiedot toiselle osapuolelle varmistaakseen asianmukaisten suojelutoimien toteuttamisen. Tarvittaessa näihin tietoihin on sisällyttävä yksityiskohdat voimassa olevista vaarassa olevaa henkilöä koskevista suojelumääräyksistä.

64 artikla

Tiedottaminen

1. Osapuoli, jolle pyyntö esitetään, ilmoittaa viipymättä pyynnön esittäneelle osapuolelle tämän luvun mukaisesti toteutettujen toimien lopputuloksen. Osapuoli, jolle pyyntö esitetään, ilmoittaa myös viipymättä pyynnön esittäneelle osapuolelle seikoista, jotka estävät pyydetyn toimen toteuttamisen tai voivat merkittävästi viivyttää sitä.

2. Osapuoli voi kansallisen lakinsa sallimissa rajoissa ilman pyyntöäkin toimittaa toiselle osapuolelle omassa tutkinnassaan saatuja tietoja, jos se katsoo, että tällaisten tietojen antaminen voi auttaa tiedot saavaa osapuolta ehkäisemään tämän yleissopimuksen mukaisesti rangaistaviksi säädettyjä tekoja tai pannaan vireille tai suorittamaan tällaisia rikoksia koskevaa tutkintaa tai oikeudenkäyntiä tai että se voi johtaa kyseisen osapuolen pyytämään yhteistyötä tämän luvun mukaisesti.

3. Osapuoli, joka saa tietoja 2 kohdan mukaisesti, toimittaa nämä tiedot toimivaltaisille viranomaisilleen, jotta oikeudenkäynti voidaan panna vireille, jos se katsotaan tarpeelliseksi, tai jotta nämä tiedot voidaan ottaa huomioon asiaa koskevissa siviili- ja rikosoikeudenkäynneissä.

Article 63

Measures relating to persons at risk

When a Party, on the basis of the information at its disposal, has reasonable grounds to believe that a person is at immediate risk of being subjected to any of the acts of violence referred to in Articles 36, 37, 38 and 39 of this Convention on the territory of another Party, the Party that has the information is encouraged to transmit it without delay to the latter for the purpose of ensuring that appropriate protection measures are taken. Where applicable, this information shall include details on existing protection provisions for the benefit of the person at risk.

Article 64

Information

1 The requested Party shall promptly inform the requesting Party of the final result of the action taken under this chapter. The requested Party shall also promptly inform the requesting Party of any circumstances which render impossible the carrying out of the action sought or are likely to delay it significantly.

2 A Party may, within the limits of its internal law, without prior request, forward to another Party information obtained within the framework of its own investigations when it considers that the disclosure of such information might assist the receiving Party in preventing criminal offences established in accordance with this Convention or in initiating or carrying out investigations or proceedings concerning such criminal offences or that it might lead to a request for co-operation by that Party under this chapter.

3 A Party receiving any information in accordance with paragraph 2 shall submit such information to its competent authorities in order that proceedings may be taken if they are considered appropriate, or that this information may be taken into account in relevant civil and criminal proceedings.

65 artikla

Tietosuojaja

Henkilötiedot tallennetaan ja niitä käytetään noudattaen niitä velvoitteita, joihin osapuolet ovat sitoutuneet yksilöiden suojelusta henkilöiden automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyssä yleissopimuksessa (ETS 108).

Article 65

Data Protection

Personal data shall be stored and used pursuant to the obligations undertaken by the Parties under the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108).

IX luku

Seurantajärjestelmä

66 artikla

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä

1. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (jäljempänä "Grevio") seuraa, miten osapuolet panevat täytäntöön tätä yleissopimusta.

2. Greviossa on vähintään 10 ja enintään 15 jäsentä, joiden valinnassa otetaan huomioon tasapainoinen sukupuolijakauma ja maantieteellinen jakauma sekä monialainen asiantuntemus. Grevion jäsenet valitsee osapuolten komitea ehdokkaista, jotka osapuolet ovat nimenneet kansalaistensa joukosta neljän vuoden toimikaudeksi, joka voidaan uudistaa kerran.

3. Ensimmäiset 10 jäsentä valitaan vuoden kuluessa tämän yleissopimuksen voimaantulosta. Viisi lisäjäsentä valitaan sen jälkeen, kun kahdeskymmenesviides osapuoli on ratifioinut yleissopimuksen tai liittynyt siihen.

4. Grevion jäsenten valinta perustuu seuraaviin periaatteisiin:

a. jäsenet valitaan avoimella menettelyllä sellaisten nuhteettomien henkilöiden joukosta, joilla on tunnustettu pätevyys ihmisoikeuksien, sukupuolten tasa-arvon, naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan tai uhrien auttamisen ja suojelun alalla tai joilla on tunnustettua ammattikokemusta

Chapter IX

Monitoring mechanism

Article 66

Group of experts on action against violence against women and domestic violence

1 The Group of experts on action against violence against women and domestic violence (hereinafter referred to as "GREVIO") shall monitor the implementation of this Convention by the Parties.

2 GREVIO shall be composed of a minimum of 10 members and a maximum of 15 members, taking into account a gender and geographical balance, as well as multidisciplinary expertise. Its members shall be elected by the Committee of the Parties from among candidates nominated by the Parties for a term of office of four years, renewable once, and chosen from among nationals of the Parties.

3 The initial election of 10 members shall be held within a period of one year following the entry into force of this Convention. The election of 5 additional members shall be held following the 25th ratification or accession.

4 The election of the members of GREVIO shall be based on the following principles:

a they shall be chosen according to a transparent procedure from among persons of high moral character, known for their recognised competence in the fields of human rights, gender equality, violence against women and domestic violence, or assistance to and protection of victims, or having dem-

tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista;

b. jäseninä ei saa olla kahta saman valtion kansalaista;

c. jäsenten olisi edustettava merkittävimpiä oikeusjärjestelmiä;

d. jäsenten olisi edustettava merkittäviä toimijoita ja virastoja, jotka käsittelevät naiseen kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa;

e. jäsenet toimivat henkilökohtaisessa ominaisuudessaan sekä riippumattomina ja puolueettomina suorittaessaan tehtäviään ja ovat käytettävissä tehtäviensä suorittamiseen tehokkaasti.

5. Grevion jäsenten valintamenettelystä päättää Euroopan neuvoston ministerikomitea kuuden kuukauden kuluessa tämän yleissopimuksen voimaantulosta, kuultuaan osapuolia ja saatuaan niiden yksimielisen suostumuksen.

6. Grevio vahvistaa työjärjestyksensä itse.

7. Grevion jäsenet ja 68 artiklan 9 ja 14 kohdan mukaisesti maavierailuja tekevien valtuuskuntien muut jäsenet nauttivat tämän yleissopimuksen liitteessä määrättyjä erioikeuksia ja vapauksia.

onstrated professional experience in the areas covered by this Convention;

b no two members of GREVIO may be nationals of the same State;

c they should represent the main legal systems;

d they should represent relevant actors and agencies in the field of violence against women and domestic violence;

e they shall sit in their individual capacity and shall be independent and impartial in the exercise of their functions, and shall be available to carry out their duties in an effective manner.

5 The election procedure of the members of GREVIO shall be determined by the Committee of Ministers of the Council of Europe, after consulting with and obtaining the unanimous consent of the Parties, within a period of six months following the entry into force of this Convention.

6 GREVIO shall adopt its own rules of procedure.

7 Members of GREVIO, and other members of delegations carrying out the country visits as set forth in Article 68, paragraphs 9 and 14, shall enjoy the privileges and immunities established in the appendix to this Convention.

67 artikla

Osapuolten komitea

1. Osapuolten komiteassa on yleissopimuksen osapuolten edustajat.

2. Osapuolten komitean kutsuu koolle Euroopan neuvoston pääsihteeri. Komitean ensimmäinen kokous pidetään vuoden kuluessa tämän yleissopimuksen voimaantulosta Grevion jäsenten valitsemiseksi. Sen jälkeen komitea kokoontuu, kun kolmasosa osapuolista, osapuolten komitean puheenjohtaja tai pääsihteeri sitä pyytää.

3. Osapuolten komitea vahvistaa työjärjestyksensä itse.

Article 67

Committee of the Parties

1 The Committee of the Parties shall be composed of the representatives of the Parties to the Convention.

2 The Committee of the Parties shall be convened by the Secretary General of the Council of Europe. Its first meeting shall be held within a period of one year following the entry into force of this Convention in order to elect the members of GREVIO. It shall subsequently meet whenever one third of the Parties, the President of the Committee of the Parties or the Secretary General so requests.

3 The Committee of the Parties shall adopt its own rules of procedure.

68 artikla

Menettely

1. Osapuolet toimittavat Euroopan neuvoston pääsihteerille Grevion käsiteltäväksi Grevion laatimaan kyselyyn perustuvan kertomuksen niistä lainsäädäntö- ja muista toimituksista, jotka ne ovat toteuttaneet tämän yleissopimuksen määräysten täytäntöön panemiseksi.

2. Grevio käsittelee 1 kohdan mukaisesti annetun kertomuksen kyseisen osapuolen edustajien kanssa.

3. Tämän jälkeiset arviointimenettelyt jaetaan kierroksiin, joiden keston Grevio määrittää. Kunkin kierroksen alussa Grevio valitsee ne yksittäiset määräykset, joita arviointimenettely koskee, ja lähettää niitä koskevan kyselyn.

4. Grevio määrää asianmukaiset keinot tämän seurantamenettelyn toteuttamiseksi. Se voi erityisesti hyväksyä kullakin arviointikierroksella käytettäväksi kyselyn, jonka perusteella arvioidaan, miten osapuolet ovat panneet yleissopimusta täytäntöön. Kysely osoitetaan kaikille osapuolille. Osapuolet vastaavat kyselyyn sekä Grevion muihin tietopyyntöihin.

5. Grevio voi saada tietoja yleissopimuksen täytäntöönpanosta kansalaisjärjestöiltä ja kansalaisyhteiskunnalta sekä ihmisoikeuksien suojelemiseksi toimivilta kansallisilta elimiltä.

6. Grevio ottaa asianmukaisesti huomioon olemassa olevat tiedot, jotka ovat saatavissa muista tämän yleissopimuksen soveltamisalalla toimivista alueellisista ja kansainvälisistä järjestelmistä ja elimistä.

7. Hyväksyessään kullakin arviointikierroksella käytettävän kyselyn Grevio ottaa asianmukaisesti huomioon sellaisen tietojen kokoamisen ja tutkimuksen, jota osapuolet jo harjoittavat tämän yleissopimuksen 11 artiklan mukaisesti.

8. Grevio voi saada tietoja yleissopimuksen täytäntöönpanosta Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetulta, parlamentariselta yleiskokoukselta ja asianomaisilta Euroopan neuvoston erityiselimiltä sekä muiden kan-

Article 68

Procedure

1 Parties shall submit to the Secretary General of the Council of Europe, based on a questionnaire prepared by GREVIO, a report on legislative and other measures giving effect to the provisions of this Convention, for consideration by GREVIO.

2 GREVIO shall consider the report submitted in accordance with paragraph 1 with the representatives of the Party concerned.

3 Subsequent evaluation procedures shall be divided into rounds, the length of which is determined by GREVIO. At the beginning of each round GREVIO shall select the specific provisions on which the evaluation procedure shall be based and send out a questionnaire.

4 GREVIO shall define the appropriate means to carry out this monitoring procedure. It may in particular adopt a questionnaire for each evaluation round, which shall serve as a basis for the evaluation procedure of the implementation by the Parties. This questionnaire shall be addressed to all Parties. Parties shall respond to this questionnaire, as well as to any other request of information from GREVIO.

5 GREVIO may receive information on the implementation of the Convention from non-governmental organisations and civil society, as well as from national institutions for the protection of human rights.

6 GREVIO shall take due consideration of the existing information available from other regional and international instruments and bodies in areas falling within the scope of this Convention.

7 When adopting a questionnaire for each evaluation round, GREVIO shall take due consideration of the existing data collection and research in the Parties as referred to in Article 11 of this Convention.

8 GREVIO may receive information on the implementation of the Convention from the Council of Europe Commissioner for Human Rights, the Parliamentary Assembly and relevant specialised bodies of the Council of

sainvälisten asiakirjojen mukaisesti perusteluilta elimiltä. Näille elimille esitetyt valitukset ja niitä koskevat ratkaisut saatetaan Grevion saataville.

9. Grevio voi toissijaisesti järjestää yhteistyössä kansallisten viranomaisten kanssa ja riippumattomien kansallisten asiantuntijoiden avulla maavierailuja, jos sen saamat tiedot ovat riittämättömiä, tai 14 kohdassa tarkoituissa tapauksissa. Näiden vierailujen aikana Greviota voivat avustaa erityisalojen asiantuntijat.

10. Grevio luonnostelee kertomuksen, joka sisältää sen analyysin arvioinnin perustana olevien määräysten täytäntöönpanosta sekä sen ehdotukset siitä, miten kyseinen osapuoli voi käsitellä havaitut ongelmat. Kertomusluonnos toimitetaan arvioitavalle osapuolelle huomautuksia varten. Grevio ottaa osapuolen huomautukset huomioon antaessaan kertomuksen.

11. Kaikkien saatujen tietojen ja osapuolten huomautusten perusteella Grevio antaa kertomuksensa ja päätelmänsä niistä toimista, jotka kyseinen osapuoli on toteuttanut tämän yleissopimuksen määräysten täytäntöönpanemiseksi. Tämä kertomus ja päätelmät lähetetään kyseiselle osapuolelle ja osapuolten komitealle. Kun Grevio antaa kertomuksen ja päätelmät, ne julkistetaan yhdessä kyseisen osapuolen mahdollisten huomautusten kanssa.

12. Vaikuttamatta 1–8 kohdan mukaiseen menettelyyn osapuolten komitea voi Grevion kertomuksen ja päätelmien perusteella antaa kyseiselle osapuolelle osoitettuja suosituksia, (a) jotka koskevat Grevion päätelmien täytäntöönpanemiseksi toteutettavia toimia, jolloin määrätään tarvittaessa päivä, johon mennessä on annettava tiedot päätelmien täytäntöönpanosta, ja (b) joilla pyritään edistämään yhteistyötä kyseisen osapuolen kanssa tämän yleissopimuksen täytäntöönpanemiseksi asianmukaisella tavalla.

13. Jos Grevio saa luotettavia tietoja, joiden mukaan jokin ongelmatilanne edellyttää välitöntä huomiota yleissopimuksen vakavan rikkomisen estämiseksi tai rikkomisen laajuuden tai määrän rajoittamiseksi, se voi pyytää eri-

Europe, as well as those established under other international instruments. Complaints presented to these bodies and their outcome will be made available to GREVIO.

9 GREVIO may subsidiarily organise, in co-operation with the national authorities and with the assistance of independent national experts, country visits, if the information gained is insufficient or in cases provided for in paragraph 14. During these visits, GREVIO may be assisted by specialists in specific fields.

10 GREVIO shall prepare a draft report containing its analysis concerning the implementation of the provisions on which the evaluation is based, as well as its suggestions and proposals concerning the way in which the Party concerned may deal with the problems which have been identified. The draft report shall be transmitted for comments to the Party which undergoes the evaluation. Its comments shall be taken into account by GREVIO when adopting its report.

11 On the basis of all the information received and the comments by the Parties, GREVIO shall adopt its report and conclusions concerning the measures taken by the Party concerned to implement the provisions of this Convention. This report and the conclusions shall be sent to the Party concerned and to the Committee of the Parties. The report and conclusions of GREVIO shall be made public as from their adoption, together with eventual comments by the Party concerned.

12 Without prejudice to the procedure of paragraphs 1 to 8, the Committee of the Parties may adopt, on the basis of the report and conclusions of GREVIO, recommendations addressed to this Party (a) concerning the measures to be taken to implement the conclusions of GREVIO, if necessary setting a date for submitting information on their implementation, and (b) aiming at promoting co-operation with that Party for the proper implementation of this Convention.

13 If GREVIO receives reliable information indicating a situation where problems require immediate attention to prevent or limit the scale or number of serious violations of the Convention, it may request the

tyisen kertomuksen antamista kiireellisesti niistä toimista, jotka on toteutettu tietynlaisen vakavan, laajamittaisen tai jatkuvan naiseen kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi.

14. Ottaen huomioon kyseisen osapuolen antamat tiedot sekä muut käytettävissään olevat luotettavat tiedot Grevio voi nimetä yhden tai useamman jäsenensä suorittamaan tutkimuksen ja antamaan kiireellisesti kertomuksen Greviolle. Tarvittaessa ja kyseisen osapuolen suostumuksella tutkintaan voi sisältyä käynti osapuolen alueella.

15. Tarkasteltuaan 14 kohdassa tarkoitettua tutkimuksen tuloksia Grevio lähettää tulokset kyseiselle osapuolelle sekä tarvittaessa osapuolten komitealle ja Euroopan neuvoston ministerikomitealle yhdessä mahdollisten huomautusten ja suositusten kanssa.

urgent submission of a special report concerning measures taken to prevent a serious, massive or persistent pattern of violence against women.

14 Taking into account the information submitted by the Party concerned, as well as any other reliable information available to it, GREVIO may designate one or more of its members to conduct an inquiry and to report urgently to GREVIO. Where warranted and with the consent of the Party, the inquiry may include a visit to its territory.

15 After examining the findings of the inquiry referred to in paragraph 14, GREVIO shall transmit these findings to the Party concerned and, where appropriate, to the Committee of the Parties and the Committee of Ministers of the Council of Europe together with any comments and recommendations.

69 artikla

Yleiset suositukset

Grevio voi tarvittaessa antaa yleisiä suosituksia tämän yleissopimuksen täytäntöönpanosta.

70 artikla

Kansanedustuslaitosten osallistuminen seurantaan

1. Kansallisia kansanedustuslaitoksia kehoitetaan osallistumaan tämän yleissopimuksen täytäntöönpanemiseksi toteutettavien toimien seurantaan.

2. Osapuolet toimittavat Grevion kertomukset kansallisille kansanedustuslaitoksilleen.

3. Euroopan neuvoston parlamentaarista yleiskokousta kehoitetaan arvioimaan säännöllisesti tämän yleissopimuksen täytäntöönpanoa.

Article 69

General recommendations

GREVIO may adopt, where appropriate, general recommendations on the implementation of this Convention.

Article 70

Parliamentary involvement in monitoring

1 National parliaments shall be invited to participate in the monitoring of the measures taken for the implementation of this Convention.

2 Parties shall submit the reports of GREVIO to their national parliaments.

3 The Parliamentary Assembly of the Council of Europe shall be invited to regularly take stock of the implementation of this Convention.

X luku

Chapter X

Suhde muihin kansainvälisiin asiakirjoihin**Relationship with other international instruments**

71 artikla

Article 71

*Suhde muihin kansainvälisiin asiakirjoihin**Relationship with other international instruments*

1. Tämä yleissopimus ei vaikuta muista sellaisista kansainvälisistä asiakirjoista johtuviin velvoitteisiin, joiden osapuolina yleissopimuksen osapuolet ovat tai tulevat olemaan ja jotka sisältävät määräyksiä yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista.

1 This Convention shall not affect obligations arising from other international instruments to which Parties to this Convention are Parties or shall become Parties and which contain provisions on matters governed by this Convention.

2. Tämän yleissopimuksen osapuolet voivat tehdä toistensa kanssa kahden- tai monenvälisiä sopimuksia yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista täydentääkseen tai tehostaakseen yleissopimuksen määräyksiä tai helpottaakseen sen periaatteiden soveltamista.

2 The Parties to this Convention may conclude bilateral or multilateral agreements with one another on the matters dealt with in this Convention, for purposes of supplementing or strengthening its provisions or facilitating the application of the principles embodied in it.

XI luku

Chapter XI

Yleissopimuksen muuttaminen**Amendments to the Convention**

72 artikla

Article 72

*Muutokset**Amendments*

1. Osapuolen ehdotus tämän yleissopimuksen muuttamisesta toimitetaan Euroopan neuvoston pääsihteerille, joka välittää sen Euroopan neuvoston jäsenvaltioille, yleissopimuksen allekirjoittajille, osapuolille, Euroopan unionille, valtioille, jotka on kutsuttu allekirjoittamaan tämä yleissopimus 75 artiklan määräysten mukaisesti, ja valtioille, jotka on kutsuttu liittymään tähän yleissopimukseen 76 artiklan määräysten mukaisesti.

1 Any proposal for an amendment to this Convention presented by a Party shall be communicated to the Secretary General of the Council of Europe and forwarded by her or him to the member States of the Council of Europe, any signatory, any Party, the European Union, any State invited to sign this Convention in accordance with the provisions of Article 75, and any State invited to accede to this Convention in accordance with the provisions of Article 76.

2. Euroopan neuvoston ministerikomitea käsittelee muutosehdotuksen ja voi kuultuaan niitä tämän yleissopimuksen osapuolia, jotka eivät ole Euroopan neuvoston jäseniä, hyväksyä muutoksen Euroopan neuvoston perussäännön 20 artiklan d kappaleen mukaisella enemmistöllä.

2 The Committee of Ministers of the Council of Europe shall consider the proposed amendment and, after having consulted the Parties to this Convention that are not members of the Council of Europe, may adopt the amendment by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe.

3. Ministerikomitean 2 kohdan mukaisesti hyväksymän muutoksen teksti toimitetaan osapuolille hyväksyttäväksi.

4. Tämän artiklan 2 kohdan mukaisesti hyväksytty muutos tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kuukausi päivästä, jona kaikki osapuolet ovat ilmoittaneet pääsihteerille hyväksymisestään.

3 The text of any amendment adopted by the Committee of Ministers in accordance with paragraph 2 shall be forwarded to the Parties for acceptance.

4 Any amendment adopted in accordance with paragraph 2 shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date on which all Parties have informed the Secretary General of their acceptance.

XII luku

Loppumääräykset

73 artikla

Yleissopimuksen vaikutukset

Tämän yleissopimuksen määräykset eivät vaikuta sellaisiin kansallisen lain ja sitovien kansainvälisten asiakirjojen määräyksiin, jotka ovat voimassa tai voivat tulla voimaan ja joiden mukaan henkilöille myönnetään tai myönnettäisiin parempia oikeuksia ehkäistessä ja torjuttaessa naiseen kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa.

74 artikla

Riitojen ratkaiseminen

1. Tämän yleissopimuksen määräysten soveltamista tai tulkintaa koskevan riidan osapuolet pyrkivät ensin ratkaisemaan riidan neuvottelemalla, sovittelemalla, välimiesmenettelyllä tai muilla keskenään sopimilla rauhantomaisen ratkaisun keinoilla.

2. Euroopan neuvoston ministerikomitea voi ottaa käyttöön sovittelumenettelyt, jotka ovat riidan osapuolten käytettävissä, jos ne siihen suostuvat.

75 artikla

Allekirjoittaminen ja voimaantulo

1. Tämä yleissopimus on avoimena allekirjoittamista varten Euroopan neuvoston jäsen-

Chapter XII

Final clauses

Article 73

Effects of this Convention

The provisions of this Convention shall not prejudice the provisions of internal law and binding international instruments which are already in force or may come into force, under which more favourable rights are or would be accorded to persons in preventing and combating violence against women and domestic violence.

Article 74

Dispute settlement

1 The Parties to any dispute which may arise concerning the application or interpretation of the provisions of this Convention shall first seek to resolve it by means of negotiation, conciliation, arbitration or by any other methods of peaceful settlement accepted by mutual agreement between them.

2 The Committee of Ministers of the Council of Europe may establish procedures of settlement to be available for use by the Parties in dispute if they should so agree.

Article 75

Signature and entry into force

1 This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of

valtioille, niille Euroopan neuvoston ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet yleissopimuksen valmisteluun, ja Euroopan unionille.

2. Tämä yleissopimus voidaan ratifioida tai hyväksyä. Ratifioimis- tai hyväksymiskirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

3. Tämä yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona kymmenen allekirjoittajaa, joista vähintään kahdeksan on Euroopan neuvoston jäsenvaltioita, on ilmaissut suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomiksi 2 kohdan määräysten mukaisesti.

4. Jos 1 kohdassa tarkoitettu valtio tai Euroopan unioni ilmaisee myöhemmin suostumuksensa tulla yleissopimuksen sitomaksi, yleissopimus tulee sen osalta voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta sen ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamispäivästä.

76 artikla

Liittyminen yleissopimukseen

1. Tämän yleissopimuksen tultua voimaan Euroopan neuvoston ministerikomitea voi yleissopimuksen osapuolia kuultuaan ja niiden yksimielisen suostumuksen saatuaan kutsua minkä tahansa Euroopan neuvoston ulkopuolisen valtion, joka ei ole osallistunut yleissopimuksen valmisteluun, liittymään yleissopimukseen Euroopan neuvoston perussäännön 20 artiklan d kappaleen mukaisella enemmistöpäätöksellä ja ministerikomiteassa istumaan oikeutettujen sopimusvaltioiden edustajien yksimielisellä äänestyksellä.

2. Yleissopimukseen liittyvän valtion osalta yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona se on tallettanut liittymiskirjansa Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

Europe, the non - member States which have participated in its elaboration and the European Union.

2 This Convention is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

3 This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which 10 signatories, including at least 8 member States of the Council of Europe, have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of paragraph 2.

4 In respect of any State referred to in paragraph 1 or the European Union, which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 76

Accession to the Convention

1 After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council of Europe may, after consultation of the Parties to this Convention and obtaining their unanimous consent, invite any non - member State of the Council of Europe, which has not participated in the elaboration of the Convention, to accede to this Convention by a decision taken by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe, and by unanimous vote of the representatives of the Parties entitled to sit on the Committee of Ministers.

2 In respect of any acceding State, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

77 artikla

Alueellinen soveltaminen

1. Valtio tai Euroopan unioni voi tämän yleissopimuksen allekirjoittaessaan tai ratifioidis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettaessaan määritellä alueen tai alueet, joihin tätä yleissopimusta sovelletaan.

2. Osapuoli voi milloin tahansa myöhemmin Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitettavalla selityksellä ulottaa tämän yleissopimuksen soveltamisen koskemaan muuta aluetta, joka on määritelty selityksessä ja jonka kansainvälisistä suhteista se vastaa tai jonka puolesta sillä on toimivalta tehdä sitoumuksia. Tällaisen alueen osalta yleissopimus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteerin on ottanut selityksen vastaan.

3. Edellä olevien kahden kohdan mukaisesti annettu selitys voidaan siinä mainitun alueen osalta peruuttaa Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitettavalla ilmoituksella. Peruutus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteerin on ottanut ilmoituksen vastaan.

78 artikla

Varaumat

1. Tämän yleissopimuksen määräyksiin ei saa tehdä varauksia, lukuun ottamatta 2 ja 3 kohdassa mainittuja poikkeuksia.

2. Valtio tai Euroopan unioni voi tämän yleissopimuksen allekirjoittaessaan tai ratifioidis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettaessaan ilmoittaa Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitettavalla selityksellä, että se varaa itselleen oikeuden olla soveltamatta tai soveltaa ainoastaan erityistapauksissa tai olosuhteissa seuraavia määräyksiä:

Article 77

Territorial application

1 Any State or the European Union may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Convention shall apply.

2 Any Party may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration and for whose international relations it is responsible or on whose behalf it is authorised to give undertakings. In respect of such territory, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

3 Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 78

Reservations

1 No reservation may be made in respect of any provision of this Convention, with the exceptions provided for in paragraphs 2 and 3.

2 Any State or the European Union may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that it reserves the right not to apply or to apply only in specific cases or conditions the provisions laid down in:

- 30 artiklan 2 kohta;
- 44 artiklan 1 kohdan e alakohta sekä 3 ja 4 kohta;
- 55 artiklan 1 kohta siltä osin kuin se koskee 35 artiklaa vähäisten rikosten osalta;
- 58 artiklan 1 kohta siltä osin kuin se koskee 37, 38 ja 39 artiklaa;
- 59 artikla.

3. Valtio tai Euroopan unioni voi tämän yleissopimuksen allekirjoittaessaan tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettaessaan ilmoittaa Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitettavalla selityksellä, että se varaa itselleen oikeuden säätää, että 33 ja 34 artiklassa tarkoitetuista menettelyistä määrätään rikosoikeudellisten seuraamusten sijasta muita seuraamuksia.

4. Osapuoli voi poistaa varauman kokonaan tai osittain Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitettavalla selityksellä. Tämä selitys tulee voimaan päivänä, jona pääsihteeri ottaa sen vastaan.

79 artikla

Varaumiin voimassaolo ja tarkistaminen

1. Edellä 78 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettavat varaumat ovat kyseisen osapuolen osalta voimassa viisi vuotta tämän yleissopimuksen voimaantulopäivästä. Nämä varaumat voidaan kuitenkin uudistaa samanpituisiksi ajaksi.

2. Kahdeksantoista kuukautta ennen varauman voimassaolon päättymistä Euroopan neuvoston pääsihteeri ilmoittaa voimassaolon päättymisestä kyseiselle osapuolelle. Viimeistään kolme kuukautta ennen voimassaolon päättymistä osapuoli ilmoittaa pääsihteerille pitävänsä varauman voimassa, muuttavansa sitä tai peruuttavansa sen. Jollei kyseinen osapuoli ole tehnyt tällaista ilmoitusta, pääsihteeri ilmoittaa osapuolelle, että sen varauman voimassaoloa katsotaan jatkuvan ilman eri toimia kuudella kuukaudella. Jollei kyseinen osapuoli tämän määräajan kuluessa ilmoita aikomuksestaan pitää varaumansa voimassa tai muuttaa sitä, varaus lakkaa olemasta voimassa.

3. Jos osapuoli tekee varauman 78 artiklan

Article 30, paragraph 2;
Article 44, paragraphs 1.e, 3 and 4;

Article 55, paragraph 1 in respect of Article 35 regarding minor offences;

Article 58 in respect of Articles 37, 38 and 39;

Article 59.

3 Any State or the European Union may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, declare that it reserves the right to provide for non - criminal sanctions, instead of criminal sanctions, for the behaviours referred to in Articles 33 and 34.

4 Any Party may wholly or partly withdraw a reservation by means of a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe. This declaration shall become effective as from its date of receipt by the Secretary General.

Article 79

Validity and review of reservations

1 Reservations referred to in Article 78, paragraphs 2 and 3, shall be valid for a period of five years from the day of the entry into force of this Convention in respect of the Party concerned. However, such reservations may be renewed for periods of the same duration.

2 Eighteen months before the date of expiry of the reservation, the Secretariat General of the Council of Europe shall give notice of that expiry to the Party concerned. No later than three months before the expiry, the Party shall notify the Secretary General that it is upholding, amending or withdrawing its reservation. In the absence of a notification by the Party concerned, the Secretariat General shall inform that Party that its reservation is considered to have been extended automatically for a period of six months. Failure by the Party concerned to notify its intention to uphold or modify its reservation before the expiry of that period shall cause the reservation to lapse.

3 If a Party makes a reservation in confor-

2 ja 3 kohdan mukaisesti, se antaa Greviolle ennen varauman uudistamista tai pyydettyä selvityksen varauman jatkamisen perusteista.

80 artikla

Irtisanominen

1. Osapuoli voi milloin tahansa irtisanoa tämän yleissopimuksen ilmoittamalla asiasta Euroopan neuvoston pääsihteerille.

2. Irtisanominen tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun on kulunut kolme kuukautta päivästä, jona pääsihteeri on ottanut ilmoituksen vastaan.

81 artikla

Ilmoitukset

Euroopan neuvoston pääsihteeri ilmoittaa Euroopan neuvoston jäsenvaltioille, sellaisille Euroopan neuvoston ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet yleissopimuksen valmisteluun, allekirjoittajille, osapuolille, Euroopan unionille ja yleissopimukseen liittyään kutsutuille valtioille seuraavista:

- a. allekirjoittamiset;
- b. ratifioimis-, hyväksymis- ja liittymiskirjojen tallettamiset;
- c. 75 ja 76 artiklan mukaiset yleissopimuksen voimaantulopäivät;
- d. 72 artiklan mukaisesti hyväksytyt muutokset ja tällaisten muutosten voimaantulopäivät;
- e. 78 artiklan mukaisesti tehdyt varaukset ja niiden peruuttamiset;
- f. 80 artiklan mukaiset irtisanomiset;

g. muut tähän yleissopimukseen liittyvät toimet, ilmoitukset ja tiedoksiannot.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet, siihen asianmukaisesti valtuutettuina, ovat allekirjoittaneet tämän yleissopimuksen.

Tehty Istanbulissa 11 päivänä toukokuuta 2014 yhtenä englannin- ja ranskankielisenä kappaleena, jonka molemmat tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset ja joka talletetaan Euroopan

mity with Article 78, paragraphs 2 and 3, it shall provide, before its renewal or upon request, an explanation to GREVIO, on the grounds justifying its continuance.

Article 80

Denunciation

1 Any Party may, at any time, denounce this Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.

2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 81

Notification

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe, the non - member States which have participated in its elaboration, any signatory, any Party, the European Union, and any State invited to accede to this Convention of:

- a any signature;
- b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c any date of entry into force of this Convention in accordance with Articles 75 and 76;
- d any amendment adopted in accordance with Article 72 and the date on which such an amendment enters into force;
- e any reservation and withdrawal of reservation made in pursuance of Article 78;
- f any denunciation made in pursuance of the provisions of Article 80;
- g any other act, notification or communication relating to this Convention.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Convention.

Done at Istanbul, this 11th day of May 2011, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the

neuvoston arkistoon. Euroopan neuvoston pääsihteeri toimittaa oikeaksi todistetut jäljennökset yleissopimuksesta kullekin Euroopan neuvoston jäsenvaltiolle, Euroopan neuvoston ulkopuolisille valtioille, jotka ovat osallistuneet yleissopimuksen valmisteluun, Euroopan unionille sekä valtioille, jotka on kutsuttu liittymään tähän yleissopimukseen.

Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe, to the non - member States which have participated in the elaboration of this Convention, to the European Union and to any State invited to accede to this Convention.

Liite – Erioikeudet ja vapaudet (66 artikla)

1. Tätä liitettä sovelletaan yleissopimuksen 66 artiklassa mainittuihin Grevion jäseniin sekä maavierailuja tekevien valtuuskuntien muihin jäseniin. Tässä liitteessä ilmaus "maavierailuja tekevien valtuuskuntien muut jäsenet" sisältää yleissopimuksen 68 artiklan 9 kohdassa mainitut riippumattomat kansalliset asiantuntijat ja erityisalojen asiantuntijat, Euroopan neuvoston henkilöstön jäsenet sekä Euroopan neuvoston käyttämät tulkit, jotka ovat Grevion mukana sen maavierailuilla.

2. Maavierailujen valmisteluun ja toteuttamiseen sekä niiden seurantaan liittyviä tehtäviä suorittaessaan ja näiden tehtävien yhteydessä matkustaessaan Grevion jäsenet ja maavierailuja tekevien valtuuskuntien muut jäsenet nauttivat seuraavia erioikeuksia ja vapauksia:

a. vapautus pidättämisestä tai vangitsemisesta ja henkilökohtaisen irtaimiston takavarikoinnista sekä vapautus kaikesta lainkäytöstä tehtäviään suorittaessaan tekemiensä tekojen osalta, mukaan lukien suullisesti ja kirjallisesti annetut lausunnot;

b. vapautus liikkumisvapauttaan koskevista rajoituksista heidän poistuessaan asuinmaastaan ja palatessaan sinne, saapuessaan maahan, jossa he suorittavat tehtäviään, ja poistuessaan sieltä sekä vapautus ulkomaalaisten rekisteröinnistä maassa, jossa he vierailevat tai jonka kautta he kulkevat suorittaessaan tehtäviään.

3. Grevion jäsenten ja maavierailuja tekevien valtuuskuntien muiden jäsenten matkoilla, jotka liittyvät heidän tehtäviensä suorittamiseen, heille myönnetään tulli- ja valuuttavalonnessa samat helpotukset kuin määrääikaista virkatehtävää suorittaville vieraiden valtioiden hallitusten edustajille.

Appendix – Privileges and immunities (Article 66)

1 This appendix shall apply to the members of GREVIO mentioned in Article 66 of the Convention, as well as to other members of the country visit delegations. For the purpose of this appendix, the term "other members of the country visit delegations" shall include the independent national experts and the specialists mentioned in Article 68, paragraph 9, of the Convention, staff members of the Council of Europe and interpreters employed by the Council of Europe accompanying GREVIO during its country visits.

2 The members of GREVIO and the other members of the country visit delegations shall, while exercising their functions relating to the preparation and the carrying out of country visits, as well as the follow-up thereto, and travelling in connection with those functions, enjoy the following privileges and immunities:

a immunity from personal arrest or detention and from seizure of their personal baggage, and immunity from legal process of every kind in respect of words spoken or written and all acts performed by them in their official capacity;

b exemption from any restrictions on their freedom of movement on exit from and return to their country of residence, and entry into and exit from the country in which they exercise their functions, and from alien registration in the country which they are visiting or through which they are passing in the exercise of their functions.

3 In the course of journeys undertaken in the exercise of their functions, the members of GREVIO and the other members of the country visit delegations shall, in the matter of customs and exchange control, be accorded the same facilities as those accorded to representatives of foreign governments on temporary official duty.

4. Asiakirjat, jotka liittyvät Grevion jäsenten ja maavierailuja tekevien valtuuskuntien muiden jäsenten suorittamaan yleissopimuksen täytäntöönpanon arviointiin, ovat loukkaamattomia Grevion toimintaa koskevilta osin. Grevion virallista kirjeenvaihtoa tai Grevion jäsenten ja maavierailuja tekevien valtuuskuntien muiden jäsenten virallista viestintää ei saa estää tai rajoittaa.

5. Jotta Grevion jäsenille ja maavierailuja tekevien valtuuskuntien muille jäsenille turvattaisiin täydellinen sananvapaus ja täydellinen riippumattomuus heidän suorittaessaan tehtäviään, heille myönnetään edelleen vapautus lainkäytöstä tehtäviään suorittaessaan suullisesti ja kirjallisesti antamiensa lausuntojen tai tekemiensä tekojen osalta senkin jälkeen, kun he eivät enää suorita kyseisiä tehtäviä.

6. Erioikeudet ja vapaudet myönnetään tämän liitteen 1 kohdassa mainituille henkilöille sen takaamiseksi, että he voivat suorittaa tehtäviään riippumattomasti Grevion edun mukaisesti, eikä heidän henkilökohtaisen etunsa vuoksi. Tämän liitteen 1 kohdassa mainittujen henkilöiden vapauksista luopuu Euroopan neuvoston pääsihteeri tapauksissa, joissa hänen näkemyksensä mukaan vapaus estäisi oikeuden toteutumista, ja joissa vapaudesta voidaan luopua rajoittamatta Grevion etuja.

4 The documents relating to the evaluation of the implementation of the Convention carried by members of GREVIO and other members of the country visit delegations shall be inviolable insofar as they concern the activity of GREVIO. No stoppage or censorship shall be applied to the official correspondence of GREVIO or to official communications of members of GREVIO and other members of the country visit delegations.

5 In order to secure for the members of GREVIO and the other members of the country visit delegations complete freedom of speech and complete independence in the discharge of their duties, the immunity from legal process in respect of words spoken or written and all acts done by them in discharging their duties shall continue to be accorded, notwithstanding that the persons concerned are no longer engaged in the discharge of such duties.

6 Privileges and immunities are granted to the persons mentioned in paragraph 1 of this appendix in order to safeguard the independent exercise of their functions in the interests of GREVIO and not for their personal benefit. The waiver of immunities of the persons mentioned in paragraph 1 of this appendix shall be made by the Secretary General of the Council of Europe in any case where, in his or her opinion, the immunity would impede the course of justice and where it can be waived without prejudice to the interests of GREVIO.